

Raftul
Denisei

O insulă poate spune povestea unui întreg secol.

Catherine
Banner

Casa de la Marginea Noptii

roman

e
book
HUMANITAS
fiction

Table of Contents

[CASA DE LA MARGINEA NOPTII](#)

[I. Culegătorul de povești \(1914-1921\)](#)

[II. Maria-Grazia și omul-din-mare \(1922-1943\)](#)

[III. Citadela morților \(1944-1953\)](#)

[IV. Cei doi frați \(1954-1989\)](#)

[V. Corabia sfărâmată \(1990-2009\)](#)

[Mulțumiri](#)

Serie coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Catherine
Banner

Casa
de la
Marginea
Noptii

Traducere din engleză și note de
IRINA NEGREA

CATHERINE BANNER
THE HOUSE AT THE EDGE OF NIGHT
Copyright © 2016 by Catherine Banner
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2018, pentru prezenta versiune românească
(ediția digitală)

ISBN: 978-606-779-350-5 (epub)

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021.311.23.30

Pentru Daniele

Dar insulele pot exista doar
Dacă noi am iubit în ele.
Derek Walcott

I
Culegătorul de povești
1914-1921

Odinioară, întreaga insulă Castellamare era bântuită de blestemul plânsului. Nenorocirea se trăgea de la grotle de lângă mare și, cum localnicii își construiseră casele din pietrele acelea care fuseseră însuși focul lichid al vulcanului, nu după mult timp plânsetele se auzeau din toate zidurile clădirilor și răsunau pe străzi, ba chiar și intrarea boltită a orașului se jelea noaptea ca o mireasă părăsită.

Chinuiți de acest blestem, locuitorii insulei se certau și se sfădeau între ei. Tații nu se înțelegeau cu fiii, mamele se întorceau împotriva fiicelor, vecinii nu vorbeau unii cu alții, pe scurt, nimeni nu avea o clipă de tihnă.

Lucrul acesta a continuat mulți ani, până când, într-o toamnă, a venit un cutremur mare. Localnicii au fost treziți din somn de o zguduitură în străfundurile insulei, o trepidație cumplită. Zdrăngăneau pietrele pe drum și farfuriile în bufete din cauza cutremurului, iar clădirile au început să tremure ca niște bucăți de ricotta. Până dimineața, seismul prăvălise la pământ toate casele de pe insulă.

În timp ce pietrele năruite se tânguiau și plângeau, locuitorii insulei s-au adunat laolaltă ca să decidă ce trebuia făcut.

Fiica unui țăran, o fetișcană pe nume Agata, avusese o viziune cu Maica Domnului, iar după aceea a început să propovăduiască învățătura ei despre blestemul plânsului. „Multă tristețe și-a făcut loc în pietrele de pe insulă”, spunea ea. „Va trebui să luăm ruinele și să ridicăm din ele un nou oraș, iar când noi vom fi împlinit această caznă mare, blestemul plânsului se va fi stins și el.”

Și așa, locuitorii insulei, piatră cu piatră, au reclădit orașul.

După o veche legendă a insulei, în versiunea care mi-a fost povestită prima oară de Pina Vella, fiind consemnată la sărbătoarea de Sant'Agata în 1914.

Îl trezi din somn un râcâit în oblonul ferestrei. Prin urmare, adormise totuși.

— Se naște copilul! strigă cineva. *Signor il dottore!*

Buimac cum era, crezu că despre copilul nevestei lui era vorba și, împleticindu-se în cearșafuri, se repezi la geam, până să-și aducă aminte că aceasta dormea lângă el în pat. Chipul de la fereastră era al țăranului Rizzu, plutind ca o lună în întuneric.

— Care copil? întrebă doctorul.

— Al lui *signor il conte*. Care altul?

Ca să nu-și trezească soția, se duse la ușă. În curte, lumina lunii conferea lucrurilor o claritate stranie. Până și Rizzu arăta altfel. Îmbrăcat cu vesta și cravata lui bună, țăranul stătea bățos, de parcă îl ținuse careva în hainele de pe el.

— E o greșală, spuse doctorul. Nu am primit instrucțiuni să mă ocup de nașterea copilului contelui.

— Dar *signor il conte* personal mi-a poruncit să te aduc.

— Nu am primit instrucțiuni să o asist pe *contessa* în timpul travaliului. Moașa s-a îngrijit de ea pe tot parcursul sarcinii. Probabil că D'Isantu a vrut să spună să o aduci pe *ea*.

— Nu, nu, moașa e deja acolo. Contele te vrea și pe dumneata. Urgent, așa a zis, preciză Rizzu, umflându-se în pene din pricina importanței mesajului. Nu vii? Numaidecât?

— Nevasta mea urmează să nască foarte curând. Nu vreau să mă îndepărtiez de casă, dacă pot amâna asta.

Dar Rizzu nu abdică de la misiunea lui.

— *Contessa* naște chiar acum, în momentul ăsta, spuse el. Treaba *asta* nu cred că *poate* fi amânată, *dottore*.

— Dar moașa nu se descurcă și singură?

— Nu, *dottore*. Este... o naștere grea. Au nevoie de dumneata fiindcă pruncul nu vrea să iasă fără instrumentul ăla argintiu al dumatăle, ca un clește pentru zahăr.

Rizzu țuguie buzele, displăcându-i să vorbească fățiș despre asemenea chestiuni, el, care nu fusese de față la nașterea nici unui dintre cei nouă copii ai săi, preferând să-și închipuie că răsăriseră toți din pământ, ca Adam și Eva.

— Vii? insistă el din nou.

Doctorul trase o înjurătură în gând, fiindcă îi era limpede că nu avea încotro.

— Așteaptă să-mi iau haina, să-mi iau pălăria, spuse el. Ne vedem în drum, peste cinci minute. Ai adus căruța cu măgarul, sau va trebui să mergem pe jos?

— Nu, nu, *dottore*, am venit cu căruța.

— Bun, pregătește-o!

Se îmbracă pe întuneric. Ceasul lui arăta ora două fără un sfert. Își împachetă instrumentele: forceps, foarfeca de oțel, seringi – pe toate le pregătise pentru a o asista la naștere pe soția lui, cât de curând –, de asemenea morfină și sulfat de magneziu, în caz de urgență. Terminând de făcut toate astea, o trezi pe soția lui.

— Cât de des te trezesc durerile, *amore*? spuse el. Soția contelui a intrat în travaliu mai înainte, fir-ar ea să fie, și m-au chemat să o asist la naștere.

Soția lui se încruntă, deranjată din somn.

— Mai e mult timp... Lasă-mă să dorm...

Cu voia lui Dumnezeu, spera să o poată ajuta pe *contessa* să nască și, totodată, să ajungă înapoi la timp, pentru a o asista la naștere pe soția lui. Înainte de a pleca, traversă în fugă *piazza* și o trezi pe bătrâna Gesuina, care fusese moașa de pe insulă, până când începuse s-o lase vederea.

— *Signora* Gesuina, *mi dispiace*¹, zise el. Vrei să stai dumneata cu soția mea? M-au chemat să mă ocup de o altă pacientă, iar soția mea a început deja să aibă dureri și contracții.

1. Îmi pare rău (în it., în orig.).

— Cine-i cealaltă pacientă? întrebă Gesuina. Lăudată fie Sant'Agata, doar n-o fi vreo amărâtă care trage să moară pe insula asta prăpădită, de te-ai găsit să o lași singură pe nevastă-ta tocmai în asemenea momente?!

— Soția contelui a intrat în travaliu mai devreme și au apărut complicații... au nevoie de mine să mă duc cu forcepsul.

— Soția contelui, ai? Și te-au chemat pe dumneata să o asisti?

— Da, *signora*.

— Din câte am auzit eu, ai motivele dumitale pentru a prefera să aduci pe lume copilul acesta, fiind vorba de *signora la contessa*, spuse bătrâna căzând apoi într-o muțenie plină de subînțelesuri.

— Și ce-ai auzit dumneata, mă rog, *signora* Gesuina? întrebă doctorul, neputând să-și rețină iritarea.

— Zvonuri, zise Gesuina.

— În fine, vrei să vii să stai cu ea?

Gesuina se adună.

— Da, pentru numele Sfintei Agata, bineînțeles că vin. Unde ești, băiete? Lasă-mă să mă țin de tine, ca să nu-mi fugă picioarele pe pietrele astea păcătoase.

Femeia era într-adevăr aproape oarbă. Gesuina îl urmă prin piață, ținându-se de pulpana hainei lui, și se instalează pe un scaun în colțul dormitorului. Doctorul spera ca nevastă-sa să nu se alarmeze văzând silueta bătrânei acolo, dacă se trezea din somn.

Trecuse deja de ora două. Își sărută soția pe frunte și plecă.

Bodogănind în continuare, ieși pe drum, să dea de Rizzu și de căruța lui trasă de măgar. Lua-l-ar naiba pe conte cu soția lui cu tot! Femeia refuzase să apeleze la el în timpul sarcinii, preferând serviciile moașei comunale. Și atunci, de ce atâta grabă acum, să-l cheme pe el la vilă, la ora două

noaptea? Complicația asta a ei nu era, probabil, decât vreo circulară de cordon ombilical sau vreo durere mai violentă, fără să fie nevoie să se ajungă la forceps – însă, culmea, tot el trebuia acum să-și lase nevasta de izbeliște în momente critice, ca să străbată tot orașul, la cheremul lor!

Rizzu aștepta, cu pălăria în mână, ca la liturghie. S-au urcat în căruța trasă de măgar, o ciudățenie fantezistă, vopsită în verde și galben. Pe loitrele din lemn erau pictate povești despre mari bătălii, naufragii și miracole de pe insulă. Nu era un vehicul cu care să te deplasezi în pripă. În liniștea care se împletea cu vuietul mării albastre, străbăteau pe rând străzile adormite. Luna poleia frunzele palmierilor și lumina spinarea cenușie a măgarului.

— Doi prunci gata să se nască pe insula asta, mormăi doctorul. Al nevestimii și-al contesei, și amândoi să vină pe lume în același timp. Hmm, numai *medico condotto* să nu fii!

— Ah, făcu Rizzu, care nu prea avea chef să-și exprime opinia despre tribulațiile medicilor de țară. E o dublă binecuvântare, *dottore*, nu crezi?! Doi copilași născuți în aceeași noapte – nu s-a mai pomenit niciodată așa ceva pe insulă!

— Mda, e un dublu inconvenient.

La ora două și douăzeci erau la poarta contelui. Doctorul își luă haina, pălăria, geanta și stetoscopul, pornind în pas alergător pe alee, dornic să termine treaba cât mai repede.

Contele stătea de strajă la ușa soției sale, în partea modernă a casei. În lumina stridentă a lămpii electrice, fața lui nădușită căpătase un aer de reptilă.

— Ai întârziat, spuse el. A trecut aproape un ceas de când am trimis după dumneata.

— Nu am avut instrucțiuni să mă ocup în vreun fel de această naștere, ripostă doctorul, pe care starea de nervi îl făcea să spună lucrurilor pe nume. Soția mea este în prima fază de travaliu, cu dureri intermitente de câteva zile. Nu-mi convine deloc să o las singură, ce naiba. Și știam că *signora la contessa* voia să nască doar cu moașa.

— Așa voia ea, da. Eu am fost cel care te-a chemat. Carmela e înăuntru; mai bine să te lămurești singur.

Contele păși la o parte, ca să-l lase pe doctor să treacă pe lângă trupul lui mătăhălos și să intre în odaia contesei. Iluminatul electric, instalat recent, așternea o paloare peste toate lucrurile. Moașa încerca să-i imprime contesei un ritm: „Respiră, împinge, respiră, împinge”. Dar Carmela nu respira, nici nu împingea, iar doctorul își dădu seama că nu era doar o chestiune de circulară de cordon ombilical sau vreo durere deosebit de violentă. Faptul că o pacientă în această fază nu împingea deloc nu era niciodată de bun augur. Doctorului nu i se întâmpla îndeobște să îi fie teamă în exercitarea profesiei, însă acum simțea frica târându-se ca un curent rece peste omoplații lui.

— În sfârșit, ai venit și dumneata! spuse moașa cu dispreț.

O slujnică mărunță tremura ca varga la picioarele patului – cum o chema? Pierangela. O tratase la un moment dat de monturi la picioare.

—Adu-mi ceva să mă spăl pe mâini, spuse el. De când e pacienta în starea asta?

— O, Dumnezeule – de ceasuri întregi, *signor il dottore* ! se smiorcăi Pierangela, aducând săpun și apă fierbinte.

— Are convulsii cam de o oră, o corectă moașa. Și, apoi, aceste crize de vlăguire, când parcă nu mai vede nimic și pe nimeni.

— Când au început contracțiile? întrebă doctorul.

— Ieri-dimineață devreme, când m-au chemat. La ora șapte.

Ora șapte. Asta însemna că de nouăsprezece ceasuri se tot chinuiseră așa.

— Și sarcina a fost ușoară?

— Deloc, răspunse moașa, întinzând spre el un teanc de hârtii, ca și cum ar mai fi folosit la ceva dacă doctorul citea acum foile ei de observație! *La contessa* este ținută la pat de o lună, cu mâinile umflate și cu dureri de cap violente. Mă așteptam să fi aflat și dumneata, mormăi ea.

— Mâinile umflate! exclamă doctorul. Dureri de cap! De ce nu m-a chemat nimeni?

— *La contessa* s-a opus, spuse moașa.

— Dar *dumneata* – *dumneata* puteai să mă fi chemat!

— *Signor il conte* l-a adus pe doctorul de pe continent, care a consultat-o săptămâna trecută. Concluzia a fost că nu avea nimic grav. Ce puteam eu să fac?

— Ar fi trebuit să nască la spitalul din Siracuza, nu aici! se răsti doctorul la moașă și la Pierangela, care părea îngrozită. Eu nu am instrumentele necesare pentru a face o operație cezariană! N-am nici măcar suficientă morfină!

— Contesa a refuzat prezența dumatăle, spuse moașa. Mie mi-a fost teamă să nu fie o stare de preeclampsie, *dottore*, dar nimeni nu vrea să asculte vreodată ce spun eu în asemenea situații.

Îl scoteau din sărite gesticulările ei teatrale.

— Trebuia să te fi zbatut să fie internată în spital! zise el. Trebuia să fi insistat vehement!

Pierangela începu subit să se jelească:

— Sfinte-*Gesù*-și-Maică-Precistă, Sant'Agata-sfânta-nenorocirilor-și-toți-sfinții...

Concentrându-se la ceea ce trebuia făcut, doctorul își recăpătă siguranța mâinilor. Întotdeauna se întâmpla așa, mai devreme sau mai târziu.

— Dați-vă la o parte și faceți loc, spuse el. Am nevoie de apă clocotită, cearșafuri curate. Totul trebuie să fie curat.

Aduseră apa, apoi traseră cearșafurile de sub trupul inert al Carmelei. Doctorul steriliză o seringă, o umplu cu sulfat de magneziu, injectând soluția în brațul pacientei. Munca îl conducea acum din etapă în etapă, ca într-un fel de ritual, precum rugăciunea *Ángelus* la amiază sau rozariul. Pregăti morfina, foarfeca de oțel, forcepsul.

— Caută un ac și ață, îi spuse el moașei. Să ai pregătite tampoane, iod. Le găsești pe toate în geanta mea.

Carmela, într-un moment de luciditate, șopti:

— Am vrut să fie doar moașa. Tu nu, spuse ea.

Fără să i se adreseze direct, doctorul zise:

— Este inevitabil acum. Trebuie să scoatem copilul cât mai repede cu putință.

Pregătind morfina, îi făcu încă o injecție în brațul firav. În timp ce Carmela se moleșea sub influența narcoticelor, doctorul ridică foarfeca și plănuia incizia, schițând-o întâi în aer. O singură tăietură simplă de doi centimetri și jumătate. Cearșafurile - unde erau cearșafurile?

— Aduceți-le pe cele curate, ceru el. Imediat!

Pierangela se împleticea prin cameră, consternată.

— Totul trebuie să fie curat, răzni furios doctorul, care învățase meserie în noroaiele înghețate din tranșeele de la Trentino. Totul. Chiar dacă scapă cu viață din situația asta, o septicemie i-ar fi fatală!

Din nou lucidă, Carmela se uită în ochii lui, iar în privirea ei tăioasă se citea frica, la fel cum văzuse el la zeci de soldați anesteziați cu eter în timpul războiului, atunci când își recăpătau cunoștința. Puse dosul palmei pe umărul ei. Ceva se schimbă în ea la atingerea lui, așa cum știa că avea să se întâmple. Carmela săltă capul și, cu toată forța unei imprecății, rosti:

— Asta e opera ta.

— Mai dă-i niște morfină, îi spuse el moașei.

— Asta e opera ta, repetă Carmela. Copilul e al tău. Toată lumea bănuiește, în afară de tine. De ce nu vrei să te uiți la mine, Amedeo?

Îi făcu injecția, fără să arunce măcar o privire spre chipul ei, însă simți cum camera se strânge parcă în jurul lui, sub forța învinuirii. Când Carmela se cufundă din nou în letargie, doctorul se așeză în genunchi și făcu o singură incizie, după care, vârând mâna ca să prindă fătul, îl răsuci cât o pătrime de cerc. Apoi, cu ajutorul forcepsului, îl trase dintr-o singură mișcare afară, în cameră.

Un băiat, respira. Doctorul tăie cordonul ombilical și puse pruncul în brațele moașei.

— Mama nu e încă în siguranță, până când nu elimină placenta, spuse el.

Dar chiar atunci întreaga membrană cărnosă ieși afară, și totul se încheie într-un haos de sânge și lacrimi.

Carmela începu să-și revină în următoarele minute, așa cum știuse el prea bine că avea să se întâmple. Săltându-se în așternutul jilav, ceru copilul. Ușurarea sufletească, dublată de povara de a-și ascunde emoțiile, îl făceau să-i vină să vomite. Se duse la fereastră. Privi în lungul aleii care ducea de la ușa contelui la drumul de afară. Văzu cum felinarele dintre copaci formau sfere de culoare verde. Observă cum, dincolo de ele, priveliștea era deprimantă, doar costișa golașă și marea întunecată, nemărginită. Totul se schimbă de când privise el ultima oară toate aceste lucruri. Camera era schimbată. Carmela era schimbată. Nici nu le-ar mai fi recunoscut.

După ce-și veni în fire, se întoarse la pacienții lui. Cu stetoscopul, ascultă cum bătea inima Carmelei, apoi inima bebelușului. Cusu incizia pe care o făcuse și tamponă totul cu iod. Supraveghe procesul de incinerare a placentei, a cearșafurilor pătate de sânge, a tampoanelor și a bandajelor. Abia după aceea se încumetă să se uite mai bine la Carmela. Absorbită să-și admire pruncul, nu era conștientă de asta. Ce straniu i se părea când se gândea că trupul acesta care suferise cumplit în chinurile facerii, trupul căruia el îi făcuse injecții și o incizie, maltratându-l până adineauri, fusese întreg și tânăr când el se văzuse cu ea ultima oară. „Asta e opera ta”, spusese ea. „Copilul este al tău.” Se încumetă să arunce o privire scurtă spre copil. Un băiat voinic cu un ciuf de păr negru – păi, un copil arătând așa putea fi al oricui. Pe măsură ce îl studia, i se părea că dobânda trăsăturile contelui, gâtul gras și ochii bulbucăți ai acestuia.

Dar, oricum ar fi fost, ea îl acuzase, iar asta era ceea ce conta de fapt.

Acum, că își terminase treaba, îl copleși o mare oboseală. Contele apărui la ușă, iar femeile din cameră se grăbiră să o tamponeze și să o acopere pe Carmela. Îi revenea doctorului sarcina să anunțe nașterea pruncului, ceea ce și făcu, cu mai multă bravadă decât simțea, jucându-și rolul, rostind cuvintele așteptate:

— Un copil minunat... Un băiat puternic... Caz de eclampsie... Speranțe de însănătoșire mulțumitoare.

Contele cercetă cu luare-aminte pruncul, apoi își privi cu atenție nevasta, după care înclină din cap spre doctor, care înțelese că putea pleca.

Nedorit acum la fața locului, își spală instrumentele, le împachetă și își văzu de drum prin coridoarele întunecoase ale vilei, până afară la lumină. Soarele răsărea, cu acea străluminare domoală specifică Mediteranei. Tocmai trecuse de ora șase dimineața.

O siluetă venea în fugă printre trunchiurile palmierilor. Rizzu.

— *Signor il dottore*, zbiera bătrânul în culmea fericirii, ai un băiețel!

Frânt de oboseală cum era, la început nu înțelese.

— Un băiețel! strigă Rizzu din nou, zburătăcind turturelele din palmieri. Soția dumitale a născut un băiețel!

*Cazzo!*² Uitase complet. Porni alergând spre Rizzu.

2. Interjecție cu conotație vulgară, exprimând stupefație, ciudă, dezamăgire (în it., în orig.).

— A născut foarte repede, spuse acesta, uitând să mai facă pe pudicul. Într-un ceas, iar Gesuina a zis că ar fi putut să moșească bebelușul și cu ochii închiși. Bătrânul reflectă o clipă, apoi adăugă: Ceea ce așa a și fost. Ha! Slavă Ție, Doamne, și ție, Sant'Agata, slavă tuturor sfinților...

De-acum nu-i mai ardea doctorului de un drum plictisitor în căruța trasă de măgar, așa că o luă la fugă pe străzile care se trezeau la viață. Greierii începuseră să cânte. Lumina pătrundea pe străduțele înguste și în piațete. O sută de văduve dintr-o sută de curți măturau pe jos cu mișcări iuți și nerăbdătoare. Alergând așa, simți o convergență măreață a luminii înăuntrul și în afara lui, de parcă lumea întreagă era încărcată de lumină.

În dormitor mirosea a sânge și sforțare. Gesuina picotea, stând cu spatele drept pe un scaun, la picioarele patului. Copilașul dormea și el, ghemuit lângă pântecul mamei.

— Îmi pare rău, *amore*, spuse doctorul.

— A fost mai ușor decât mă așteptam, zise ea, cu obișnuitul ei simț practic. Câte frământări și spaime, ca totul să se termine într-un ceas! Gesuina și cu mine ne-am descurcat foarte bine fără tine.

Doctorul șterse ultimele urme de pe fața pruncului. Copilașul, o mică făptură care se arcuia și scâncea, i se părea ciudat, ca un pisoiaș nou-născut. Luă în brațe trupușorul ușor, îi verifică picioarele și brațele, îl apăsă pe tălpi, îi separă degetelele unul câte unul și, înfiorându-se de mândrie, ascultă cu stetoscopul bătăile ca de păsăruică ale inimioarei. Cuprins de o bucurie nemărginită, deveni tandru, chiar poetic. O, era cu totul altceva să fii tată, nu doar amant – vedea asta acum! De ce pregetase oare atât de mult să zămislească un copil? Înțelese că nici o altă parte a vieții lui nu contase; toată existența lui de până atunci nu fusese decât o mișcare vectorială spre acest moment.

Dar acum apăruse și problema cu celălalt copil. Până după-amiază, zvonurile se vor fi răspândit în fiecare cotlon al insulei, mulțumită scorpiei de Carmela. Un miracol, gemeni născuți din mame diferite, țâșnind în lume la unison! Știa el cum avea să clevească lumea.

Soția lui zăcea vlăguită ca un alergător de cursă lungă. O controlă pe toate părțile, acoperind-o cu sărutări – sincer, mai multe decât i-ar fi dat dacă nu l-ar fi îmboldit sentimentul de vinovăție. Știa că se apropia o furtună de necazuri: moașa și Pierangela auziseră acuzațiile Carmelei. Un zvon ca acesta avea să fie suficient pentru a face un dușman din soția lui, din vecinii lui, poate chiar pentru a-l împinge să plece de pe insulă. Dar, deocamdată, nu lăsa să sălășluiască în el decât lumina.

Propria lui naștere fusese un moment obscur, nesărbătorit, neînregistrat.

În orașul Florența, deasupra fluviului Arno, se află o *piazza* cu lumini difuze și umbre marine. Pe o latură a acestei *piazza*, există o clădire cu nouă porticuri, iar în zidul acestei clădiri, o fereastră cu șase bare de fier: trei orizontale, trei verticale. Barele sunt roase de rugină; în nopțile de iarnă, absorb din aer frigul, umezeala, negura. În spatele ferestrei, pe atunci, se găsea un stâlp de piatră; pe stâlp, deasupra, era pusă o pernă.

Aici începuse viața înregistrată a doctorului, într-o seară de ianuarie, când, fără menajamente, a fost împins printre barele de fier. Un clopot a zăngănit. Dezgolit și singur, copilașul a început să plângă.

Pași s-au apropiat dinspre interior. Mâini l-au ridicat. Brațe l-au înconjurat, lipindu-l de pânza scrobită de pe piept, și l-au dus la lumină.

Când infirmierele de la căminul de copii l-au desfășat, au constatat că trupul lui era încă fraged: un nou-născut, în ciuda mărimii. Un medalion cu un sfânt, tăiat în jumătate, era atârnat la gâtul lui, pe o bucată de panglică roșie. „S-ar putea să fie San Cristoforo”, a spus una dintre infirmiere. „Uite, două picioare și trei linii ondulate, ca o apă. Sau vreun sfânt din sud.”

Bebelușul părea sănătos. L-au încredințat unei doici, pe timpul nopții.

La început, nu a fost în stare să sugă, însă doica, Rita Fiducci, o femeie inimoasă, a continuat să împingă cu sfârscul ei obosit în buzele pruncului, până când acesta a început să tragă, icnind, cu înghițituri mari. Sătul, a adormit. Rita îl legăna și îi cânta, un pic dojenitor: *Amabara-bà cic-cì, coc-cò!*

Un cântecel pentru un copil mai mare, însă bebelușul acesta i se părea Ritei prea robust pentru cântecele de leagăn obișnuite. Era un cântec care avea să-i revină în minte lui Amedeo, în momente neașteptate, toată viața.

Directorul, înainte de a pleca acasă la sfârșitul zilei, a venit să-l vadă pe ultimul sosit. Cinci copilași într-o singură seară! Începea să semene a molimă. O treime din toți pruncii născuți în Florența treceau acum prin fereastră cu grilaj de fier a căminului pentru copii, unde membrii personalului îi înfășau, le dădeau un nume, îi hrăneau, îi vindecau de toate relele, pentru ca apoi să-i trimită înapoi în lumea care-i abandonase. Directorul începu un nou paragraf în registrul galben *Bale e Bambini*, unde notă ora venirii pruncului, doica pentru alăptat care îi fusese repartizată și o descriere a păturicii în care fusese găsit („albastră, oarecum pătată de sânge”) și a medalionului („Posibil, San Cristoforo”). Consemnă, de asemenea, mărimea neobișnuită a copilului, patru kilograme opt sute cincizeci de grame, cea mai mare greutate la un nou-născut din câte văzuseră ei vreodată la cămin.

3. Doici și copii (în it., în orig.).

Directorul luă medalionul de tinichea, pe care îl înveli într-un pătrat de hârtie și îl puse într-o cutie marcată „Ianuarie 1875”. Cutia era deja plină cu

alte fleacuri în plicuri pătrate: o sticlută de parfum pe un lăntişor de argint; silueta din hârtie a unei doamne, tăiată în două pe mijloc; jumătăţi sau sferturi din medalioane de tinichea, ca nişte tichete de la biroul pentru bagaje de mână. Mai mult de jumătate dintre copii purtau un obiect sau altul de acest fel.

Reflectă câteva clipe, după care îi dădu pruncului numele „Buonarolo”. După recentul val de copii – două mii depuşi doar în anul precedent –, directorul, sora-şefă şi infirmierele recurseseră la soluţia de a schimba una sau două litere, după caz, pentru a oferi fiecărui copil un nume de familie: astfel, cei cinci copilaşi din seara aceea deveniseră Buonareale, Buonarealo, Buonarala, Buonarola, Buonarolo. Iar Amedeo ca prenume avea să i se potrivească acestui prunc uriaş – un nume solid, cu frică de Dumnezeu. Directorul îl adăugă pe pagină, după care închise catastiful.

Bebeluşul se trezi din nou şi supse la sânul Ritei, de data asta ştiind ce voia. Deja încolţea în el ceea ce avea să devină marea ambiţie a vieţii lui: să trăiască, să crească, să aibă o casă şi o familie.

*

Pe lângă faptul că un prunc aşa de mare ca el nu se mai pomenise niciodată la căminul de copii abandonati, mai şi creştea de două ori mai repede decât copilaşii Buonareale, Buonarealo, Buonarala şi Buonarola. Era nevoie de două doici ca să-l alăpteze; mai mult chiar, trebuise cumpărat un pătuţ special şi amplasat între paturile lor, în locul leagănului obişnuit cu aşternuturi albe scrobite, fiindcă Amedeo se zbuciuma ori de câte ori era pus în leagănul unde abia mai încăpea. Creştea în salturi mari: „o chestie mică şi urâtă”, spunea a doua lui doică, Franca; „un îngeraş binecuvântat”, îl alinta Rita. Ea îl ţinea pe genunchi şi îi cânta „*Amabara-bà cic-cì, coc-cò!*”, încât uneori Amedeo uita că nu era ea mama lui adevărată.

Când s-a făcut un pic mai măricel, Rita i-a ghicit viitorul, cu nişte cărţi de joc jerpelite dintr-un pachet de *tarocco*. A prins-o însă directorul şi i-a interzis să mai facă asta. Amedeo nu-şi mai amintea nimic din ce-i ghicise Rita despre viitorul lui, însă ţinea minte cărţile de joc şi îi plăceau poveştile ascunse în ele: Eremitul, Îndrăgostiţii, Spânzuratul, Diavolul, Turnul. Se ruga de ea să-i arate şi altele. În locul poveştilor spuse de cărţile de joc, Rita l-a învăţat un basm despre o fată care se făcuse măr, se făcuse copac, se făcuse pasăre. L-a învăţat o poveste despre o vulpe şireată. După aceea, şi-a dorit să aibă o vulpiţă, care să doarmă lângă el pe pardoseala din piatră din dormitorul comun. Era tot mai însetat de poveşti. Franca i-a spus şi ea două istorioare: prima despre un demon, pe nume Nas-de-Argint, iar a doua despre un vrăjitor, pe nume Trup-fără-Suflet. După aceste poveşti, Amedeo trebui să se ascundă în dulăpiorul strâmt de lângă patul Ritei, de teamă să nu vină să-l ia demonul şi vrăjitorul, dar asta nu însemna că nu-i mai plăceau poveştile.

Când a mai crescut un pic, Rita a plecat, fără ca nimeni să mai vorbească pe urmă despre ea. Pentru o vreme, Amedeo a fost trimis la țară, la o căsuță cu pământ pe jos, unde avea o mamă adoptivă și un tată adoptiv. Dacă se ridica în picioare pe scaunul latrinei și trăgea cu ochiul pe geam, vedea cazanul de smog care era orașul Florența, unde se născuse el, și șarpele strălucitor, care era fluviul Arno.

Costa prea mult ca să-l hrănească, spunea mama lui adoptivă; tot ea susținea că băiatul creștea prea repede și îi rămâneau hainele mici. L-au trimis înapoi.

Când avea șase ani, la căminul de copii rămăseseră aproape numai fete, în afară de Amedeo. Fereastra pe unde fusese el adus era închisă acum. Pruncii trebuiau predați la un birou, într-un coș, fiindcă așa era „civilizat”, după cum spunea îngrijitoarea lui, Franca. Altminteri, zicea ea, oamenii răi își abandonau copilașii din comoditate. Amedeo, pe măsură ce creștea, se tot întreba dacă și el fusese abandonat *din comoditate* (în mintea lui, asta însemna „din întâmplare”). Și-a făcut obiceiul să se posteze pe trepte sub fereastra ferecată, pentru eventualitatea în care mama lui adevărată ar fi venit să-l ia înapoi.

*

Într-o după-amiază de mai, când venea să-i examineze pe bebeluși, medicul curant s-a întâlnit cu Amedeo. De la bun început îl ținuse sub observație atentă. Din cauza mărimii anormale, pe băiat îl dureau picioarele și era expus la tot felul de accidente, având mult mai des nevoie de îngrijiri decât i-ar fi convenit medicului curant.

— Ia s-auzim, tinere, spuse doctorul (care nu prea se pricepea să se adreseze cu tact copiilor, odată ce depășeau vârsta de nouă luni). Nici o rană în ultimele săptămâni, ei? Țsta e un adevărat progres. Dar ce-o să se întâmple cu tine?

Amedeo, chiar în acea după-amiază, suferise de o vagă melancolie, care acum își găsisese un sens și o formă. Luând întrebarea mult mai în serios decât intenționase medicul, începu să plângă.

Doctorul rămase descumpănit. Se scotoci prin buzunare și îi oferi băiatului, într-o succesiune rapidă, o pastilă violet, o monedă de o liră, un bilet rămas de la un spectacol de teatru și o batistă cu monograma „A.E.” (pe aceasta Amedeo a luat-o, smiorcăindu-se).

— Bravo, bravo, făcu doctorul. Nu sunt chiar inițialele tale, dar e bine și așa. Prima literă se potrivește – un „A”, ca în Amedeo, vezi, fiindcă numele meu de botez este Alfredo, dar a doua literă nu mai corespunde. Știi deja să citești? Presupun că nu. Numele meu de familie este Esposito. Un nume bun pentru un copil găsit, cum ești tu; înseamnă abandonat. Bineînțeles, în ziua de azi nu ai avea voie să dai numele acesta unui copil găsit, de teamă să nu-i aduci un prejudiciu moral.

— Ați fost și dumneavoastră un copil găsit? întrebă Amedeo, renunțând pe moment să mai plângă.

— Nu, răspunse doctorul. Cred că poate străbunicul meu a fost, din moment ce nu s-a păstrat nimic despre el.

Din nou, băiatul izbucni în plâns, de parcă s-ar fi simțit insultat personal de faptul că medicul curant nu fusese și el un copil părăsit.

— Ia o pastilă violet, îl îndemnă doctorul.

— Nu-mi place, spuse Amedeo, care nu pusese niciodată pe limbă o pastilă violet.

— Dar ce-ți place *ție*, atunci? se interesează doctorul.

Plângând în continuare, băiatul zise:

— Îmi plac poveștile.

Medicul curant scotoci prin memorie, de unde scoase o poveste, pe care își amintea vag că o auzise de la doica lui. Era o poveste cu un papagal. Papagalul acesta voia să o facă pe o tânără să nu își înșele soțul și izbuti acest lucru printr-un basm fantastic, care nu se termina niciodată. Papagalul venea în zbor la fereastra tinerei și îi spunea acest basm, care o captiva atât de mult, încât au trecut zile și nopți întregi depănând firul poveștii fără sfârșit. Soțul ei s-a întors și totul s-a sfârșit cu bine. Sau ceva de genul ăsta.

Amedeo se îndreptă de spate, se șterse la ochi și rosti:

— Spuneți-mi povestea frumos!

Medicul curant nu reușea să-și amintească mai mult din acea poveste. Dar, săptămâna următoare, îi aduse lui Amedeo textul complet, transcris într-un caiet cu scoarțe roșii din piele de către menajera lui, Serena, care cunoștea bine povestea, cel puțin în varianta bunicii ei, fiindcă toți din familia acesteia erau neîntrecuți povestitori. De ce își dăduse osteneala să-i facă rost băiatului de acea poveste, nu era nici el prea dumirit. Caietul avea un crin auriu pe copertă. Era cel mai frumos lucru pe care Amedeo îl avusese vreodată în mâini. Văzându-i bucuria, doctorul avu reacția spontană de a i-l dăru.

— Acolo, spuse doctorul, mulțumit de sine, poți să adaugi și alte povești sau să-ți exersezi scrisul și cititul.

După aceea, Amedeo deprinse obiceiul să asculte poveștile tuturor – ale infirmierelor, călugărițelor, preoților de la Santissima Annunziata care treceau pe lângă treptele căminului de copii abandonați, pe ale binefăcătorilor veniți în vizită și, ori de câte ori erau pe placul lui, nota poveștile în caiet.

Când l-au întrebat, la treisprezece ani, ce meserie i-ar plăcea să învețe, el a spus că i-ar plăcea să se facă doctor. L-au trimis la un ceasornicar. Ceasornicarul l-a trimis înapoi după trei zile: cu degetele lui mari, băiatul sfărâma fragilele mecanisme. Amedeo a fost trimis apoi la un brutar, dar brutarul se împiedica mereu de giganticul său ucenic, iar după ce l-a suportat câteva luni, și-a scrântit glezna din cauza lui, și nu l-a mai suportat deloc. După aceea, Amedeo a fost o vreme ucenic pe lângă un tipograf. Acolo i-a plăcut, însă a fost expedit înapoi la căminul de copii abandonați din cauza nefericitului său nărav de a se opri din lucru de zece ori pe zi, ca

să citească articolele, ceea ce pentru tipograf însemna să piardă clienți și bani.

Și, așa, băiatul nu avea nici vreo meserie, nici vreo vocație. A fost trimis înapoi la școală, deși era cam mare pentru asta. Aici s-a făcut remarcat, în cele din urmă, terminând în fiecare an primul, înaintea micuților fii de funcționari și prăvăliași printre care trudise. Totuși, persevera în dorința lui de a deveni medic. Ar fi însemnat să fie primul copil provenit dintr-un orfelinat, din câte știa toți, care să studieze medicina, așa că directorul s-a consultat cu medicul curant Esposito, cerându-i sfatul.

— Credeți că ar fi posibil? întrebă el.

— Da, răspunse Esposito, dacă cineva ar plăti taxele, iar altcineva și-ar asuma sarcina îndrumării și educației lui. Și, sigur, dacă își va învinge stângăcia; așa spune că băiatul *poate*, dacă își pune în minte s-o facă.

La insistențele directorului căminului, un binefăcător s-a angajat să-i achite lui Amedeo o parte din taxele studiilor medicale, iar un altul s-a învoit să îi asigure cărțile și hainele necesare. Încă doi ani s-au irosit cu serviciul militar, dar când Amedeo s-a întors din armată, *dottore* Esposito a acceptat ceea ce părea inevitabil (de fapt, de-a lungul anilor, ajunsese să-l îndrăgească foarte mult pe acest băiat, așa lipsit de grație cum era) și a fost de acord ca Amedeo să vină să locuiască la el. Băiatul urma să stea în odăița din spatele casei și să mănânce împreună cu menajera Serena, în timp ce doctorul se angaja să-i supravegheze studiile de medicină. Băiatul avea aproape douăzeci și unu de ani, ceea ce presupunea că, în rest, își putea purta singur de grijă. Doctorul a aranjat ca Amedeo să participe la cursurile de chirurgie de la spitalului de la Santa Maria Nuova, iar serile să-și câștige existența spălând pahare într-un bar de la intersecția dintre Via dell'Oriuolo și Borgo degli Albizi.

Aranjamentul a fost o reușită. Băiatul s-a adaptat, grăbindu-se să aprindă focul sau să rearanjeze fotoliul doctorului când acesta venea acasă, cu o solitudine care, în ochii medicului, un burlac în prag de bătrânețe, era înduioșător de filială. Amedeo era, de asemenea, un partener plăcut de discuții, ținând seama că studia zilnic fiecare pagină a ziarului și se apucase să citească sistematic ce găsea în biblioteca doctorului. Una peste alta, Esposito era bucuros că îl luase pe băiat în gazdă. Uneori, doctorul îl invita pe Amedeo să cineze cu el, în biroul lui întunecos, unde obișnuia să mănânce de unul sigur la masa de lucru, înconjurat de o harababură de reviste științifice. Doctorul era un colecționar, iar biroul lui era plin de specimene: fluturi, viermi albi în borcane, sculpturi din coral, rozătoare polineziene împăiate, precum și alte curiozități ale naturii, pe care le adunase în lunga lui viață solitară, ca ultim reprezentant al unei întregi dinastii de oameni de știință. Pe băiat îl fascina în mod deosebit un model anatomic din ceară, reprezentând un ochi omenesc, cu suprafața rășfrântă pentru a dezvălui rețeaua de vase sangvine de dedesubt, care era amplasat pe masa din hol, lângă umbrele. Bălăngănindu-se îngrijorător deasupra scării, atârinate de două sârme, erau fanoanele din gura unei balene.

Amedeo nu se speria de aceste relicve, dimpotrivă, ajunsese să se atașeze de colecții la fel de mult cum se atașase de bătrânul doctor. Și, în sinea lui, luase hotărârea ca într-o bună zi să aibă și el colecțiile lui: un salon plin de specimene și o bibliotecă ticsită de cărți. Așa cum caietul lui roșu se umplea de povești, și mintea lui vibra de năzuințele unui bărbat pe jumătate educat. Când, în cele din urmă, își luă licența (totul, din câte constatasese Amedeo, necesita de două ori mai mult efort, atunci când erai un copil orfan), nu deveni chirurg la spital, ca tatăl lui adoptiv, ci *medico condotto*. Din respect pentru tatăl adoptiv, Amedeo își luă numele Esposito. Nu reuși să găsească o slujbă permanentă, însă practica medicina în diverse sate, unde doctorul local fie murise de bătrânețe, fie se îmbolnăvisese de extenuare. Nu avea cal, nici bicicletă cu care să se deplaseze. Așa că mergea pe jos, pe drumurile de țară, de la o casă la alta, din zorii ploioși ai zilei până în noaptea răcoroasă. În cătunele de pe costișe, mai jos de Fiesole și Bagno a Ripoli, bandaja câte o gleznă scrântită sau vreo rană la umăr, tratându-i pe țărani ori moșind copiii nevestelor. A trimis fără succes scrisori de intenție în fiecare sat de provincie, căutând un loc de muncă stabil.

Între timp, cu fiecare an ce trecea, el aduna povești. Profesia și felul lui de a fi păreau să îmbie la confidențe. Țăranii îi povesteau despre fice pierdute pe mare, despre frați despărțiți care, reuniți în cele din urmă, se crezuseră niște străini și se măcelăriseră unul pe celălalt, despre păstori care, rămași fără amândoi ochii, se călăuzeau după ciripitul păsărelelor. Din câte se părea, poveștile care le plăceau cel mai mult oamenilor săraci erau cele triste. Iar pentru el poveștile își păstrau încă un fel de farmec. Întorcându-se acasă în cenușiul zorilor, la locuința din acel moment, se spăla pe mâini, își turna niște cafea, deschidea larg ferestrele, lăsând să intre zgomotele liniștitoare ale celor vii, și transcria poveștile în caietul lui roșu. Făcea acest lucru indiferent dacă soarta îi adusese pacientului său viața sau moartea, și întotdeauna în mod solemn. În felul acesta, caietul lui s-a umplut de perspectivele luminoase a mii de alte vieți.

Cu toate astea, propria existență rămânea îngustă și superficială, de parcă nici nu o începuse cu adevărat. Solid la trup și aprig din fire, cu sprâncene stufoase trase ca o dungă de-a curmezișul frunții, era înalt, dar fără să pară jenat de înălțimea sa, spre deosebire de majoritatea bărbaților de statură impresionantă. Din cauza înălțimii și a originii obscure, se simțea dezrădăcinat, un străin pretutindeni. Când vedea tineri făcându-și fotografii în Piazza del Duomo din Florența sau bând ciocolată la măsuțe cu picioare strâmbe, în fața barurilor, i se părea că el nu aparținuse niciodată speciei lor. Tinerețea lui trecuse și simțea că se apropia de vârsta mijlocie. Era un bărbat singuratic, sobru în vestimentație, rezervat în maniere, care își petrecea serile studiind periodice medicale și duminicile în salonul tatălui său adoptiv, discutând ce mai scriau ziarele, examinând cele mai noi specimene din colecția bătrânului, jucând cărți. Când lua câte o carte, își amintea de poveștile pachetului de *tarocco* din copilărie: Spânzuratul, Îndrăgostiții, Turnul.

Bătrânul doctor se pensionase de-acum. Continua să meargă la orfelinat, care se modernizase în ultimii ani și unde copilașii aveau dormitoare aerisite și se jucau printre rufe puse la uscat pe terase spațioase, construite anume în acest scop.

Amedeo continua să trimită cereri de angajare pentru un post permanent. Expedia scrisori pretutindeni, în sate din sud, de numele cărora nu auzise niciodată, în comune de pe înălțimile Alpilor, în insule neînsemnate, ai căror locuitori îi trimiteau răspunsul cu barca, prin satele învecinate, deoarece nici un fel de serviciu poștal nu ajunsese încă până la ei.

În cele din urmă, în 1914, un primar i-a răspuns cu o scrisoare trimisă prin mijloace ocolite. Numele lui, scria acesta, era Arcangelo, orașul lui – Castellamare. Dacă Amedeo era dispus să călătorească până în sud, exista acolo o insulă, fără nici un fel de asistență medicală, unde putea să se găsească un post liber.

Insula era o firimitură în paginile atlasului tatălui său adoptiv, în sud și la est de Sicilia, fiind cel mai îndepărtat loc în care Amedeo s-ar fi putut aventura din Florența fără să ajungă în Africa. A scris răspunsul în aceeași după-amiază și a acceptat.

În sfârșit, un post permanent. Tatăl lui adoptiv l-a condus la gară, a plâns, deși nu vruse, și a promis ca în vară să bea amândoi limoncello pe o terasă plină cu flori de bougainvillea (imaginile doctorului despre regiunile sudice erau vagi și romantice).

— Poate chiar o să mă mut acolo la bătrânețe, zise doctorul.

Ajunsese să îl privească pe Amedeo nu ca pe un fiu adoptiv, ci ca pe un fiu, pur și simplu, deși nu era capabil să spună asta în cuvinte. Între timp, Amedeo se căznea să îi mulțumească doctorului, dar n-a putut decât să îi strângă mâna. Astfel, și-au luat rămas-bun. Nu aveau să se mai întâlnească niciodată.

Amedeo a plecat din Napoli cu vaporul, călătorind la clasa a treia. Nu mai fusese niciodată pe mare, iar acum îl apucase amețeala de la freamătul valurilor și nemărginirea apei. Își luase cu el un cufăr plin cu instrumente medicale, înfășurate în șomoioage de paie, și un mic geamantan din piele, în care își pusese cele câteva haine pe care le avea, trusa de bărbierit, pipa și caietul lui cu povești. De asemenea și un nou aparat de fotografiat cu burduf, marca Kodak, un dar neașteptat din partea tatălui adoptiv. Amedeo luase decizia ca în Castellamare să se comporte diferit, ca un om care trăia experiențe ce meritau fotografiate, un om care sorbea ciocolată pe terasa unor baruri elegante. Nu ca un copil găsit, nu ca un medic sărac, nevoit să se întrețină din leafă. Căci continua să sălășluiască în lume la fel de golaș ca atunci când văzuse prima oară lumina ei, fără soție, fără prieteni, în afară de tatăl adoptiv, fără urmași. Putea viața să se schimbe? Dar nu începuse oare să se schimbe deja când pornise în această călătorie? Avea aproape patruzeci de ani. Venise timpul să trăiască adevărata lui viață, așa cum crezuse întotdeauna că îi era hărăzit.

Încă din copilărie, avusese senzația că înainta mereu contra curentului, iar acum era la fel: privind înapoi, observă că toate vapoarele care ieșeau din portul Napoli virau spre nord, călăuzite parcă de o busolă invizibilă, în timp ce nava lui lua valurile pieptiș și brăzda apele spre sud, învolburând sub proră albul razelor de lună. Vaporul a făcut escală în Salerno și Catania, apoi a acostat în portul Siracusa. De aici, Amedeo zări Castellamare pentru prima oară. Joasă și sumbră la orizont, insula nu părea mai mare decât o stâncă ieșind din apă. Nu a putut găsi nici un feribot sau vapor ca să-l ducă acolo, ci doar o barcă de pescuit, purtând numele de rău augur *Îndură-te, Doamne*. Da, i-a spus pescarul, putea să-l ducă până pe insulă, însă doar contra sumei de douăzeci și cinci de lire, deoarece pe un asemenea vânt traversarea avea să dureze până seara târziu.

Un bătrân care meșterea ceva la un morman de năvoade ciulise urechile la discuția lor. Mormăind în barbă cum că insula era un loc nefast, bântuit de blestemul plânsului, a început să spună o poveste încâlcită despre o grotă plină cu cranii albe, însă pescarul i-a închis gura repede și l-a gonit, crezând că era pe punctul de a încheia o afacere bună, pe care nu voia să o piardă.

Și nu a pierdut-o, căci Amedeo nu era superstițios, iar pe deasupra, necunoscând obiceiurile din regiunile sudice, nu se gândea nici să se tocmească la preț. A achitat cele douăzeci și cinci de lire și, ajutat de pescar, a adus cufărul cu instrumente medicale și l-a pus sub banca barcagiului.

Pescarul vâslea și vorbea, vâslea și vorbea. Oamenii din Castellamare, i-a povestit el lui Amedeo, își câștigau greu existența, păscând caprele și culegând măslina. De asemenea, pescuiau toni pe care îi ciomăgeau până îi omorau. Și alți pești, toate soiurile de pești, unii pe care-i ciomăgeai, alții pe care îi prindeai în cârlig și alții pe care îi împungeai sub branhii cu

harponul. Amedeo, care de când plecase din Napoli avusese rău de mare, își ținea gura strâns încheștată, în timp ce pescarul vorbea și tot vorbea. În cele din urmă, au ajuns la cheiul de piatră de pe insula Castellamare.

Pescarul l-a lăsat pe țărm puțin după ora nouă. În timp ce Amedeo privea cum lumina de pe catargul bărcii *Îndură-te, Doamne* dispărea legănându-se printre valuri, un vid imens s-a lăsat în liniștea din jurul lui, ca și cum insula ar fi fost nelocuită. Într-adevăr, puținele case vizibile de-a lungul coastei erau neluminate. Cheiul de piatră, care păstra încă urme de căldură, era presărat cu petale de bougainvillea și leandru; un miros vag de tămâie plutea în aer. Lăsându-și cufărul acolo, Amedeo a pornit să caute vreun țăran sau vreun pescar de la care să poată împrumuta un căruț. Dar n-a găsit decât o veche *tonnara*⁵, arabă cu arcade din piatră, în care zăceau risipite niște cărți de joc și mucuri de țigară, precum și o capelă albă, care s-a dovedit a fi și ea părăsită. Pe altar se vedea statueta cu ochi ficși a unei sfinte, pe care el nu a recunoscut-o; de o parte și de cealaltă, erau vase cu crini pleoștiți de căldură.

5. Un fel de pescărie, uneori prevăzută și cu un mic turn, care servea și pentru a pune la adăpost bărcile și plasele de dimensiuni foarte mari folosite pentru prinderea tonilor.

Scrisoarea primită de Amedeo de la primarul Arcangelo îl îndruma să urce dealul, unde, „trecând pe lângă un șir de cactuși înalți și printr-o arcadă din piatră“, avea să găsească orașul, „sus pe stâncă“. Începând să se obișnuiască deja cu întunericul, deslușea acum contururile unei așezări atârănând parcă pe marginea falezei înalte: case mici cu obloane închise, fațada barocă și coșcovită a unei biserici, un turn pătrat cu un dom albastru smălțuit în care se reflecta lumina stelelor.

Amedeo nu putea să care cufărul pe deal. Singurul lucru pe care îl putea face era să urce fără el. Căznindu-se, a reușit să-l aducă în capelă, unde considera că era ferit de orice risc, după care a pornit la drum doar cu geamantanul. Drumul era plin de pietre și denivelat; de o parte și de cealaltă, șopârle fojgăiau prin tufișuri. Zgomotul valurilor se ridica limpede prin întuneric și, privind în jos, Amedeo văzu apa înspumată a mării adunându-se în jurul intrării nenumăratelor mici grote de la țărm. Ceva mai sus, unde drumul cotea brusc îndepărtându-se de coastă, se vedea o altă parte a insulei, mai plană și mai rânduie, un câmp secționat în fâșii de pământ și înconjurat de casele ca niște cutii de piatră în care locuiau țărani. A trecut prin umbra unei livezi de măslini, printre formele sumbre ale cactușilor. Într-adevăr, exista o arcadă din piatră aici, decolorată și scorjită de ani. Acum, când ajunsese în vârful insulei, în bătaia puternică a vântului, constata că nu exista nici o diferență între ce vedeai de la distanță și cum percepeai totul la fața locului: în ambele variante, Castellamare rămânea aceeași stâncă într-o mare neagră și necuprinsă. Spre nord, luminile Italiei și ale Siciliei scânteiau palid. Spre sud, întunericul era neîntrerupt.

Orașul în sine vădea acea neclintire obtuză a locurilor neînvățate cu vizitatori. Strada principală era luminată din loc în loc cu felinare electrice înnegrite, iar pe străzile laterale se vedeau felurite lămpi cu gaz atârinate de balcoane. Belșugul de cimbru și busuioc parfuma întunericul. A fost nevoit să umble prin tot orașul în căutarea unor semne de viață. A mers pe o stradă cu prăvălii, al căror nume era vopsit cu litere mari și negre direct pe tencuială; a trecut pe lângă o fântână cu miros de baltă și un pavilion cu vedere spre mare. Nici țipenie nicăieri. Exact când începea să-l apuce disperarea, auzi voci cântând. Rătăcindu-se de câteva ori pe niște străduțe neluminate, unde a avut parte de o luptă cu o frânghie de rufe atârnată prea jos și o întâlnire nefericită cu un câine vagabond, a urcat un șir lung de trepte până la marginea unei piațete, iar acolo i-a găsit, în sfârșit, pe locuitorii din Castellamare.

În întreaga *piazza* domneau agitația și gălăgia. Femei treceau purtând deasupra capului platouri imense cu pește; vinul gâlgâia în pahare; chitare și *organetti*⁶ răsunau în noapte, ca la bălci. Desculți, un băiat și o fată manevrau periculos o roabă printre picioarele mulțimii. Într-un colț, se desfășura vânzarea la licitație a unui măgar; în jurul dobitocului, bărbați, femei și copii se îmbrânceau și se împingeau, fluturând tichete roz. Pe un pedestal se înălța maiestuoasă efigia din ipsos a unei sfinte, o femeie cu bucle negre și o căutătură alarmantă, mai ales în lumina celor o sută de flăcări roșii de la picioarele ei. Amedeo avea să afle în curând că nimerise exact în toiul sărbătorii anuale de Sant'Agata. Deocamdată, i se părea doar o harababură magică și incredibilă, cum nu-i fusese dat să vadă vreodată.

6. Acordeioane (în it., în orig.).

În această babilonie, ca într-o mare caldă, pășea acum Amedeo. Trecu prin aromele de iasomie, anșoa și băutură tare, prin crâmpoie de dialect și italiană cu accente regionale, cântece de jale din care nu înțelegea nici un cuvânt, prin lumina focurilor și a torțelor și a celor o sută de lumânări roșii care-i dădeau sfintei o strălucire ca de nălucă. În cele din urmă, ieșind din mulțime cu geamantanul strâns la piept, se trezi în fața unei case extraordinare.

O clădire pătrată în nuanțe pale de ambră era plasată în echilibru chiar pe coasta dealului, între lumina din *piazza* și întunericul de pe povârniș și mare. Terasa era drapată în ghirlande bogate de bougainvillea. La mese mici, printre flori, locuitorii insulei beau limoncello⁷ și arancello⁸, se certau și înjurau jucând cărți, se legănau în ritmurile antrenante ale unui *organetto*. O firmă cu litere fanteziste proclama în cuvinte *Casa al Bordo della Notte*: Casa de la Marginea Noptii.

7. Lichior de lămâie (în it., în orig.).

8. Lichior de portocale (în it., în orig.).

Un bătrân mărunțel veni spre Amedeo. Clătinându-se un pic, omul ridică privirea spre el.

— Cine ești dumneata? întrebă.

— Amedeo Esposito, zise Amedeo surprins, prezentându-se. Eu sunt noul doctor.

Bătrânul se umflă în pene de încântare.

— Noul doctor! zise el. *Noul doctor!*

Amedeo se sperie când locuitorii insulei se adunară brusc în jurul lui, aplaudând, bătându-l pe umăr, înhățându-l zdravăn de brațe. Abia după câteva clipe, se dumiri ce voiau să însemne aceste manifestări: erau urări de bun venit. Bătrânelul striga, încântat, în gura mare:

— Rizzu e numele meu! Barul acesta e al fratelui meu. Noi, cei din neamul Rizzu, suntem o familie importantă pe insulă, așa cum vei vedea și dumneata, *signor il dottore*. Îți aduc imediat ceva de băut. Îți aduc și niște bucăți de anșoa prăjite, chifteluțe de orez și o farfurie cu mozzarella.

Doctorul, care nu mai mâncase nimic de când plecase din Siracuza, simți imediat cum i se face foame. Se așază. Îi turnară băutură, eliberară o masă. La scurt timp după aceea, își făcu apariția și primarul Arcangelo, un băcan voinic, care se mișca prin mulțime cu un farmec mieros și-un zâmbet larg. Dădu mâna cu Amedeo, îl bătu prietenește pe umăr și îi ură bun venit pe insulă. Apoi îl prezintă preotului, părintele Ignazio, care părea sever și, după cum mai spunea Arcangelo, făcea parte din consiliul municipal.

După această primire făcută la repezeală, primarul dispăru, însă preotul, tușind solemn, se așază lângă Amedeo.

— Nu ai făcut cunoștință cu *il conte*, presupun. Viceprimarul. Este prima oară când altcineva, în afară de el, a ajuns primar pe insulă, așa că se poate spune că ne-ai găsit într-o perioadă de mare modernizare.

Amedeo, care crezuse că nu mai existau conți în nici o parte a Italiei în secolul XX, nu prea știa ce să răspundă.

— Îl vei întâlni pe conte cât de curând, spuse preotul. Nu-ți face griji. Mai bine să rezolvi și chestia asta.

Rizzu se întoarce, aducând farfurii, împreună cu un bătrân la fel de mărunțel, pe care i-l prezintă ca fiind fratele lui mai mic și proprietarul barului. Rizzu se săltă pe un scaun, de cealaltă parte a lui Amedeo, îi mai turnă băutură în pahar și începu să-i vorbească despre istoria insulei și a sfintei care era sărbătorită în piață.

— Eu îi tot spun părintelui Ignazio să vorbească neapărat cu papa, ca să o canonizeze oficial pe Sant'Agata, îi zise el lui Amedeo. Sfânta noastră a vindecat tot felul de boli. Un blestem al plânsului la un moment dat, altă dată o molimă de tifos. A salvat insula de invadatori, trimitând asupra vaselor inamice o furtună de pești zburători. Asta a fost a treia oară; iar a patra oară și-a arătat harul întremând picioarele unui tinere care căzuse într-un puț, lăudat fie numele sfintei! Păi uite-o colo, *signora* Gesuina!

Amedeo căuta cu privirea.

— Nu, *signore*, acolo!

În cele urmă înțelese că Rizzu arăta spre o femeie bătrână, legănându-se orbește pe muzica stridentă de *organetto*.

— Când s-a produs miracolul? întrebă doctorul.

— Ooo, acum mulți ani, răspunse Rizzu. Dar ne așteptăm oricând ca Sant'Agata să ne ferească iar cu un miracol. De sărbătoarea sfintei, purtăm statuia ei în tot lungul coastei. Atunci, ca să ne răsplătească, sfânta binecuvântează bărcile pescarilor, noile semănături de pe câmp și toți pruncii născuți pe insulă. Șapte în anul acesta - vei fi ocupat, *dottore*, crede-mă!

— Și toți vor primi numele Agata, adăugă preotul, pe tonul lui grav. Fiindcă sunt sigur că nicăieri pe lume nu e vreun loc cu mai multe Agate decât pe insula asta. A existat o epidemie de Agate în ultimii ani. A devenit necesar acum să le identificăm prin epitețe: Agata-cu-ochii-verzi, Agata-din-casa-cu-bougainvillea, Agata-fica-surorii-brutarului...

— Agata este cel mai frumos nume! declară Rizzu, în euforia beției.

Se ridică de pe scaunul unde se cocoțase și plecă să aducă niște vin pentru doctor, căruia nu păreau să-i placă băuturile tari de pe insulă - fiindcă, efectiv, bea foarte încet, reflectă Rizzu în sinea lui, neînțelegând de ce doctorul se îneca și tușea de fiecare dată când sorbea din pahar.

Între timp, Amedeo încântă mulțimea când își scoase caietul de povești și notă relatarea lui Rizzu despre Sant'Agata, care efectiv îl fermecase. Asemenea tuturor lucrurilor din acea seară, povestea ei părea miraculoasă și nu într-un tot reală, iar el se temea să nu o uite.

Când ceilalți se mai împrăștiară un pic, părintele Ignazio se aplecă spre Amedeo:

— Nu prea vei avea parte de liniște, din păcate, spuse el. N-am mai avut un doctor pe insula asta de când primii marinari greci au debarcat aici, acum două mii de ani. Locuitorii insulei vor veni la dumneata cu toate betesugurile lor, monturi la picioare și hemoroizi, mâțe bolnave și fiice isterice, în fine, tot istoricul lor de suferințe și boli. Și cu poveștile lor. Multe, multe povești. Fii pregătit.

— N-ați mai avut un doctor pe insulă până acum?

— Nu, niciodată.

— Cum se procedează în mod obișnuit când cineva e bolnav?

Părintele Ignazio desfăcu larg brațele.

— Pentru toate problemele grave, îi trimitem pe locuitorii insulei cu o barcă de pescuit dincolo, în partea continentală.

— Și ce faceți dacă e furtună sau când nu e disponibilă nici o barcă? Am avut probleme ca să ajung aici; nu s-a găsit decât un singur om dispus să mă aducă.

— Am câteva doctorii, pe care pot să le împart, spuse preotul. Văduva aceea de treabă, Gesuina, le asistă pe femei la naștere. Ne descurcăm și noi cum putem. Dar totuși situația e tristă. Ne bucurăm să te avem pe dumneata aici. Mi se frânge inima să îngrop un tânăr, când n-am avut nici un medic care să ne spună măcar dacă moartea aceea putea fi evitată.

— Dar de ce abia acum v-ați gândit să aduceți un doctor?

Drept răspuns, părintele Ignazio pufni sforăitor și melancolic.

— E o chestiune de politică. Primarul de dinainte s-a opus. Nu considera necesară prezența unui doctor pe insulă. Acum, consiliul municipal s-a schimbat, sunt membru și eu, e și învățătorul de la școală, Vella; primar e acum Arcangelo, și cu toții, împreună, încercăm să mișcăm lucrurile.

— Cine a fost primar înainte?

— *Il conte* d'Isantu, spuse preotul.

— Conte este pe care toată lumea îl așteaptă?

— Da, *dottore*. Desigur, în mod oficial, el nu mai e conte. Însă, după Unificare, locuitorii insulei – bieți nătărăi – au votat un d'Isantu sau altul ca primar, la fiecare alegeri. Cu excepția acestei dăți – Dumnezeu și Sant'Agata știu de ce!

— Acest *conte* a fost primar ani la rând, dar nu a considerat necesar să fie un doctor aici? Câți locuitori are insula?

Părintele Ignazio spuse că, după părerea lui, cam o mie, deși, din câte știa, nu se făcuse niciodată un recensământ. Dar de la această discuție preotul sări brusc la problema cazării lui Amedeo.

— Dumneata o să locuiești acasă la directorul școlii, învățătorul Vella, și la soția lui, Pina, spuse preotul. Sunt și ei pe undeva pe-aici, permite-mi să-i chem.

Preotul se ridică de la masă și se întoarse peste câteva minute cu învățătorul și soția lui. *Il professore* era un bărbat aproape de vârstă mijlocie, cu părul pomădat și pieptănat cu cărare într-o parte. Bătându-l pe umăr pe Amedeo, spuse:

— Ah, bun, bun, în sfârșit un om educat, ceea ce îl făcu pe preot să pufnească.

Il professore îl acapară pe Amedeo și începu să-i relateze fapte remarcabile din istoria insulei: A fost invadată de *opt* puteri diferite, îți dai seama!... Și nu a avut nici o biserică până în 1500. Cam pe la trei noaptea, atât de beat că nici nu mai putea vorbi, căzu de pe scaun.

Învățătorul a fost condus acasă. Pina, soția lui, a ieșit din umbră. *Il professore* îi povestise lui Amedeo, destul de confuz, că locuitorii insulei erau parțial normanzi, parțial arabi, parțial bizantini, parțial greci, parțial fenicieni, parțial spanioli, parțial romani, or lucrul acesta era evident în privința Pinei, care avea coșite negre ca niște funii și ochi de o nuanță opalescentă uimitoare. A fost atrasă în cercul lor și îndemnată să depene „adevărata poveste despre Castellamare”, după cum spuneau locuitorii insulei. Zis și făcut: cu un glas șovăitor, dar puternic, Pina a spus o poveste cu invadatori și exilați, erupții de foc lichid și plânsete fantomatice, bocete și grote pline de oase albe zornăitoare – o poveste atât de uluitoare, încât Amedeo avea să se căznească să și-o aducă aminte întocmai, când s-a trezit a doua zi, iar mereu după aceea a rămas cu convingerea că uitase partea cea mai importantă din ea, fiindcă nimeni nu știa să spună povestea așa de frumos ca Pina Vella.

După ce termină de povestit, Pina se scuza: trebuia să plece, ca să verifice dacă soțul ei ajunsese teafăr acasă; poate mai reușea să se întoarcă pentru sfârșitul sărbătorii și, mai ales, pentru ritualul ploii de flori.

— Pina e o femeie deșteaptă, spuse preotul, petrecând-o cu privirea. Eu am botezat-o, eu am învățat-o catehismul. E prea educată pentru insula aceasta și pentru soțul ei. Mare păcat, însă nu reușesc să îl conving pe *il professore* să renunțe la slujbă și să o lase pe ea să predea la școală. S-ar descurca mult mai bine decât el, care e cumplit de plictisitor.

Bătrânul Rizzu, care reapăruse când Pina depăna povestea, exclamă din nou încântat:

— Părintelui Ignazio îi place atât de mult scandalul, încât nu pregetă să-l provoace aproape întotdeauna. E cel mai neconvențional preot pe care l-am avut aici.

Vizibil măgulit de această remarcă, preotul dădu de dușcă paharul cu arancello.

Un freamăt începu să se propage prin mulțime în acel moment, un fel de emoție colectivă.

— *Il conte*, zise Rizzu. Iată-l, în sfârșit.

— Ah, făcu părintele Ignazio. Alt individ pentru care nu prea am răbdare. Scuza-mă, *dottore*, trebuie s-o șterg.

Il conte, un bărbat corpulent într-un sacou verde, își făcu apariția sub statuia sfintei. Amedeo era descumpănit de efectul pe care contele îl avea asupra mulțimii, atrăgând atenția și respectul celor din jur. Câțiva dintre locuitorii insulei se înclinară în fața lui și îi strânseră mâna; alții îi ieșiră în întâmpinare cu daruri – o farfurie cu vinete, o sticlă cu vin, un pui viu într-o cușcă din lemn –, pe care contele le accepta, ca apoi să le depună în mâinile escortei lui. Scena nu părea să surprindă pe nimeni, deși, remarcă Amedeo, nu toți localnicii salutau prezența contelui, nici nu țineau să dea mâna cu el. Contele, în cele din urmă, ajunse să poposească în fața lor. Preotul fugise; Rizzu se agita și făcea plecăciuni pe o latură a mesei. Amedeo, deducând că așa se cuvenea, se ridică în picioare și el.

Contele zise:

— Dumneata, înțeleg, ești noul doctor. Eu sunt Andrea d'Isantu, *conte*.

Amedeo se prezintă la repezeală.

— *Piacere*, spuse contele fără plăcere. Aceasta este nevasta mea, Carmela. O femeie tânără cu alură plictisită ieși din mulțime. Peste părul negru și cârlionțat purta o pălărie cu o pană verticală, în ton cu moda de la Paris și Londra, dar în contrast cu hainele de sărbătoare, vechi de decenii, cu care erau îmbrăcați ceilalți locuitori ai insulei.

— Carmela, zise contele, fluturând din mână în direcția femeii, adu cafea și băutură. Adu vin și ceva de mâncare, o prăjitură sau un *arancino*. Iar acestea fiind zise, contele își trase un scaun, se așeză cu băgare de seamă și, cu un aer gânditor, se cufundă într-o tăcere bine calculată. Bun, spuse el în cele din urmă. Când ai sosit? Cine te-a așteptat pe chei?

9. Crochetă de orez, umplută cu carne și brânză (în it., în orig.).

— Pe la ora nouă, răspunse Amedeo. Nu m-a așteptat nimeni, m-am descurcat singur. Dar am făcut cunoștință cu *signor* Arcangelo și cu alți doi membri din consiliul municipal – profesorul Vella și părintele Ignazio.

— Ești de la oraș, așa-i? De undeva din nord? Ce cauți pe stânca asta de la marginea lumii civilizate? Fugi de ceva, presupun. Contele slobozi un hohot zgomotos de râs.

Amedeo nu știa cum să răspundă la asta, decât spunând că, după ce căutase un post de *medico condotto* pe tot cuprinsul țării, îl găsisese aici.

— Mda, sper să reușești să trăiești din ce câștigi pe insula asta. De unde e familia dumitale? Esposito, ciudat nume.

— Nu am familie, în afară de un tată adoptiv, spuse doctorul. Vorbise clar, fiindcă de obicei nu-i era rușine cu acest lucru, deși, sub interogatoriul contelui și căldura persistentă din piață, începuse să cam asude. Își trecu un deget pe sub gulerul scrobit al cămășii.

— Un bărbat fără familie? spuse contele. Un bărbat de nicăieri, un orfan?

— Am crescut la Ospedale degli Innocenti din Florența, un cămin de copii abandonați. Unul dintre cele mai bune, simți el nevoia să adauge, cu mândrie.

— A, mă gândeam eu, după nume. Esposito. Abandonat.

Carmela reapăru, cu Rizzu și fratele lui pe urmele ei, aducând tăvi cu ceșcuțe aurite pe margine, o farfurioară cu prăjituri și o sticlă nedesfăcută de arancello.

— De cea mai bună calitate, murmură Rizzu, foindu-se pe lângă scaunul contelui.

— Carmela, toarnă lichiorul, ordonă contele, din nou fără să se uite la nevasta lui. Aceasta doar încuviință din cap, îl servi pe soțul ei cu băutura spirtoasă, apoi se așază un pic mai departe, cu mâinile împreunate respectuos în poală.

— Avem înghețată și băătură bună la vilă, expediate de la Palermo, spuse contele, oftând batjocoritor. Din păcate, *dottore*, vei constata altminteri că suntem niște oameni primitivi. Fără curent electric, cum se cuvine, fără biblioteci. Putrezesc cărțile din cauza umezelii marine. Ha! Niște analfabeți, de fapt, doar eu știu să citesc, la fel și preotul, învățătorul și, în felul lui, băcanul Arcangelo. Și Carmela, presupun, deși nu poți spune despre ea că ar fi *cultă*, cu toate revistele de modă și romanele ei franțuzești. Ha! Sper că la căminul acela de copii te-au învățat să ai gusturi simple, fiindcă insula asta îl pune la grea încercare pe orice om civilizat.

— Principalul indiciu al unei societăți civilizate, cred eu, spuse Amedeo, care tocmai își formase această opinie, este să aibă un medic permanent.

Auzind asta, frumoasa Carmela – spre stupoarea lui Amedeo – izbucni într-un hohot zgomotos de râs. Contele amestecă în cafea și rupse în două o prăjitură. Apoi mușcă zdravăn din ea, înghiți și își șterse firimiturile de la gură.

— Prezența unui medic permanent nu a fost niciodată o soluție prudentă pe insula asta, spuse el. Noul primar și consiliul municipal au înțeles complet greșit problema. Este o cheltuială pe care nu ne-o putem permite. Sper, desigur, să ai din ce trăi aici, însă suntem într-o perioadă grea și, regret să-ți spun, s-ar putea să nu rezisti nici măcar un an.

La masă se așternu tăcerea. Amedeo, care se simțea descumpănit, prinse privirea Carmelei. Aceasta se aplecă un pic în față:

— Să vii neapărat la vilă să ieși cina cu noi, spuse ea, cu fața luminată de o viclenie ascunsă. Dumneata și soțul meu veți găsi o mulțime de lucruri să vă spuneți.

— Sunteți foarte amabilă, dar voi avea prea puțin timp liber la dispoziție, odată ce îmi voi prelua îndatoririle.

— Bun, bun, în cazul ăsta, poate vei supraviețui aici, zise contele. Măcar n-ai venit nici cu soție, nici cu copii, așa că, netrebuind să te întreții decât pe dumneata și neavând nici timp de distracții în societate, poate vei izbuti să trăiești destul de bine, cu economie, ca burlacii. Pentru mine asta nu ar fi viață, dar poate că dumneata vei reuși să te descurci. Foarte convenabil să fii orfan, un bărbat fără nevastă sau copii, un om despovărat de obligații în lumea asta! încheie el, aruncând o privire spre Carmela, care continua să pară foarte amuzată.

— Dar dumneavoastră, *signor il conte*? spuse Amedeo. Dumneavoastră și *la contessa* aveți mulți copii? întrebă el, căci simțea instinctiv că nu aveau copii și, răutăcios, spera să îl tachineze.

Totuși, contele se mulțumi doar să scuture din cap.

— Nevastă-mea e stearpă.

Carmela plecă fruntea, iar Amedeo văzu cum se înroșise toată din cauza umilinței de a fi făcută de rușine în public. Dintr-o singură lovitură, contele o înfrânsese pe ea și îi închisese gura doctorului, iar acum începu să se pregătească de plecare. Înșfăcă o ultimă prăjitură, dădu pe gât restul de cafea din ceașcă și întinse mâna din nou, să-l salute pe Amedeo.

— Sper să câștigi cât să ai din ce trăi aici, spuse el.

— Este exact ceea ce intenționez, răspunse Amedeo.

În timp ce *il conte* se retrăgea din mijlocul localnicilor, Amedeo auzi pe cineva pufnind sarcastic și, întorcându-se, îl văzu pe părintele Ignazio, exact lângă umărul lui.

— Ai supraviețuit primei dumitale întâlniri cu *il conte*. De acum înainte, totul merge spre mai bine.

— O compățimesc un pic pe Carmela, zise Amedeo.

— Da, răspunse părintele Ignazio. Cu toții o compățimim un pic.

*

Zorile se iviră mai repede decât era de așteptat, ca o străluminare cenușie, dar cu toate astea sărbătoarea continuă. Amedeo, prea beat ca să se mai țină pe picioare și abia așteptând să meargă la culcare, ședea între preot și Rizzu, în timp ce muzica săltărească devenea din ce în ce mai dezlănțuită, iar

dansurile din ce în ce mai haotice. Jucătorii de cărți erau cufundați într-o partidă de *scopa*¹⁰, care părea să dureze de ore în șir. De fiecare dată când un câștigător mătura cărțile de pe masă, țipetele deveneau mai guturale, iar insultele mai extravagante și hazlii. La ultima mână, fratele lui Rizzu, mărunțel cum era, sărise triumfător de pe scaun, ținând cărțile de joc deasupra capului și răsturnând din neatenție o carafă cu limoncello. Între timp, printre dansatori, un tânăr îmbrăcat în vestă și surtuc negru de țăran făcea o serie de sărituri periculoase în jurul cercului. Pe urmă, dintr-odată, toți dansatorii se împrăștiară, cărțile de joc fură adunate, iar în piață se iscă o mare agitație.

10. Unul dintre cele mai cunoscute jocuri de cărți din Italia, *la scopa* (literal, în italiană, „mătură”, scopul jocului fiind de a „mătura” toate cărțile de pe masă) are reguli care variază de la o regiune la alta, dar în principiu există doi jucători sau două perechi de jucători, numărul lor putând crește, după caz.

— La naiba, a venit deja momentul cu florile! spuse părintele Ignazio, ridicându-se de pe scaun. Ca de obicei, era să uit!

Strecurându-se cu o surprinzătoare agilitate prin mulțime, până în cealaltă parte, se opri în fața statuii sfintei. Un grup de tineri o ridicară în aer. Din toate părțile, obloanele se deschideau zgomotos.

— Ce fac cu toții? întrebă Amedeo, însă Rizzu dispăruse și el. Amedeo se trezi singur pe terasa barului.

Preotul intona o rugăciune. Apoi, dintr-odată, se dezlănțui ceva formidabil, ca un fenomen natural, o ploaie miraculoasă de petale. De la fiecare fereastră de sus, femeile azvârleau din coșuri mănunchiuri întregi de leandru și bougainvillea, floarea-amorului și caprifoi, până când întregul văzduh se umplu de flori. Copiii chiuiau și țopăiau, din nenumărate *organetti* și chitare răsuna un imn de laudă; statuia sfintei era purtată legănându-se deasupra mulțimii, și, în învâlmășeala generală, florile continuau să se involbureze, îngroșând văzduhul.

Ca din senin, își imaginează cât de frumoasă ar fi o fotografie cu tot ce vedea acum. Căută în geamantan și montă aparatul de fotografiat cu burduf. Îl puse pe masă și făcu astfel prima lui poză, o imagine ștearsă și subexpusă, înfățișând barul, *piazza*, ploaia de flori.

Developă fotografia peste câteva săptămâni, în camera obscură pe care o improvizase în partea din spate a debaralei din odaia lui, în casa directorului de școală (o ascunzătoare utilă, de asemenea, pentru a scăpa de prelegerile lui *il professore*). Florile erau doar niște dungi albe pe fundalul cenușiu, însă cu toate astea era uimit de claritatea imaginii, un lucru superb. Era prima fotografie făcută de el. Printre chipurile din mulțime, deslușea necunoscuții din acea noapte, care aveau să devină personajele obișnuite din viața sa: Rizzu și fratele lui, braț la braț în fața barului ale cărui lumini scăpărau ca niște stele captive; părintele Ignazio sub statuie; umbra întunecoasă care era *il conte*; Pina Vela la o fereastră de

la etaj; și - desprinsă parcă de toți, la marginea îmbulzelii - frumoasa Carmela.

Mai târziu, avea să ajungă să considere această fotografie ca fiind prevestitoare, căci în ea, la fel ca în poveștile tainice din pachetul de cărți de tarot al Ritei Fiducci, se ascundeau semnele întregii lui vieți viitoare.

*

Dincolo de țărmurile insulei, în acel an 1914 lumea pornea încet pe lungul drum al războiului. Amedeo nu-și dădu seama de asta la început. Vestea asasinării arhiducelui la Sarajevo, care se petrecuse la câteva ceasuri după acea fabuloasă ploaie de flori, ajunsese abia după treisprezece zile în Castellamare - iar între timp insula fusese atât de strălucitoare și de plină de viață, încât pentru el părea acum singura lume aieva. Cu toate astea, nu se putea nega faptul că Amedeo era un străin pe insulă. La fel de nepotrivit ca uriașul dintr-o poveste de-a lui, era atât de înalt, încât se lovea de câteva ori doar intrând și ieșind din casa vreunui pacient. Paturile de pe insulă erau prea scurte pentru un om de mărimea lui; fuseseră făcute pentru țăranii din veacul al XIX-lea, așa că el s-a văzut nevoit să lipească două paturi unul de celălalt și să doarmă de-a curmezișul lor, până când a fost posibil să se facă unul special pentru el. (Peste ani, tot așa, un coșciug special avea să fie comandat pentru înălțimea lui de aproape doi metri, căci el avea să rămână, până la sfârșit, cel mai înalt om din Castellamare.) Așadar, nu s-a integrat imediat, însă cu toate astea simțea vag că acolo era locul lui. Bunăoară, când se trezi la amiază a doua zi după sărbătoarea de Sant'Agata, descoperi că cineva îi cărase sus, pe deal, cufărul uitat cu instrumente medicale și i-l lăsase în fața ușii. Părintele Ignazio, încă din prima dimineață, veni să discute cu el știrile de pe continent.

— Ești un om inteligent, Esposito, negreșit ai opinii.

Vârșnicii frați Rizzu îl deturnau de la vizitele lui de dimineață și țineau morțiș să-l trateze cu cafea și chifteluțe de orez. După nici o lună, văduvele din comitetul Sant'Agata îi cereau părerea (deși nu era evlavios, scandalizându-le din prima duminică, când nu se dusesese la liturghie) despre ce culori de ață să comande pentru un nou prapur dedicat sfintei. După ce extrase cu bine țepii unui arici-de-mare din talpa pescarului Pierino, breasla pescarilor îl pofti la *tonnara* pentru a-i oferi ceremonios un ton.

Și existau mii de mici bătlui în oraș în care trebuia să fii de o parte sau de cealaltă (căci deja îl convinseseră să intre în consiliul municipal, pe post de consilier); erau câteva cazuri de tifos, opt nașteri la termen sau iminente. Când Italia a intrat în război, el se ducea să inspecteze mlaștina pentru a vedea dacă nu putea fi asanată, reducând astfel riscul de malarie, și într-un fel mlaștina și malaria i se păreau mai importante decât declarația de război, războiul acesta de-aici, din Castellamare, împotriva molimei și a apei stătute fiind o cauză pentru care merita mai mult să lupti. Insula i se părea o țară separată, nu o parte a Italiei în care își petrecuse tinerețea solitară.

În după-amiezile de duminică, părintele Ignazio îl învăța să înoate, aruncându-se înaintea lui în valuri, într-un costum de baie negru din lână. Acasă la *il professore*, pe terasă, în fiecare seară, după ce acesta se îmbăta și adormea, Pina Vella îi spunea câte o poveste despre insulă.

— Un loc mic ca acesta este apăsător, îl avertiza părintele Ignazio. Încă nu simți asta, dar vei ajunge să simți, până la urmă. Oricine vine în vizită, fără să se fi născut aici, crede că este un loc încântător de rustic. Am crezut și eu la fel. Însă oricare om născut în Castellamare se va lupta prin orice mijloace posibile să plece de pe insulă, iar într-o bună zi și dumneata vei face la fel. Pe mine m-a apucat cam în al zecelea an.

Dar Amedeo, care se simțise întotdeauna fără rădăcini, riscând oricând să se desprindă complet de pe pământ, se bucura acum de trăinicia insulei stâncoase, de îngustimea hotarelor ei. Îl amuza cum pacienții lui știau tot ce avea el de făcut cu un ceas înaintea lui; nu îl deranjau nicidecum văduvele care îl studiau de pe scaunele de lemn din fața caselor lor, privindu-l cu ochi mijiți și critici; i se părea liniștitor că putea să contemple, de la fereastra casei oricărui pacient, aceeași fâșie albastră de mare. Insula avea o lungime de opt kilometri, iar în deplasările lui zilnice o străbătea dintr-un capăt în celălalt. A descoperit vâlcelele unde dormeau caprele sălbatice la amiază și a tulburat cuiburile de șopârle din casele dărăpănate din afara orașului, privindu-le apoi cum alergau ca niște șiroaie de apă pe ziduri. Stând afară, la barul bătrânului Rizzu, a desenat o hartă a insulei pe un petic de hârtie sugativă, bătrânul mișcând aprobator din cap, dar indicându-i și greșelile.

La începutul primăverii, i-a trimis o scrisoare tatălui său adoptiv, cu invitația de a bea limoncello cu el la Casa de la Marginea Noptii – căci exista într-adevăr acolo o terasă cu bougainvillea, îi povestea el entuziasmat, exact cum prevăzuse bătrânul doctor.

Dar când a venit vara din nou nu s-a așezat cu tatăl lui adoptiv sub bolta răcoroasă a terasei. În schimb, printr-o telegramă, a primit ordinul să plece și să se prezinte în nord.

A fost trimis în tranșeele din Trentino.

Rupt de insulă, două lucruri au devenit vitale pentru el: fotografia din ziua de Sant'Agata și caietul lui cu povești. Unii dintre colegii lui, ofițeri medici, își aduseseră cu ei aparatele de fotografiat cu burduf, deși contravenea regulamentului. El și-l lăsase pe al lui pe insulă, știind că pe front nu avea să găsească nimic bun de pozat. Tot ce-l interesa pe el era fotografia existentă, care avea să-l călăuzească înapoi spre casă. A prins-o în ace de căptușeala caschetei, pe dinăuntru, ca să o protejeze de noroaie. Întotdeauna era noroi, și când nu era noroi, era gheață, și când nu era gheață, era apă, și când nu era apă, erau gaze și ceață. Părea o lume compusă din elemente disparate, unde oamenii erau separați în părțile lor componente, oameni făcând spume la gură, oameni urlând. La școala de chirurgie de la Santa Maria Nuovo nu învățase cum să asambleze oamenii la loc din bucățele.

În buzunarul interior al uniformei ținea caietul cu povești. Crinul auriu de pe copertă pălise și se ștersese, pielea se făcuse ternă. Dar poveștile, constata el, aidoma fotografiei, stăteau mărturie că exista și o altă lume decât aceasta. În general, datoria lui era să le reamintească pacienților acest lucru, atunci când nu mai rămânea nimic de făcut. Pe un căpitan suferind de trauma psihică a obuzelor, într-un spital de campanie împrăscat de noroi, sau pe un ofițer de infanterie gazat, recăpătându-și vederea, nu putea decât să-l întrebe despre casă, copilărie, familie, iar atunci o scânteie scăpăra în ochii pacientului, o schimbare se producea în expresia lui: ezitant, buzele rosteau cuvinte, povestea acelui pacient desfășurându-se treptat, umplând spațiul dintre ei, ca o lumină împărtășită în marele întuneric.

Nu consemna aceste povești. Nu voia să și le amintească. Dar, uneori, de pe buzele pacientului nu ieșea nici un cuvânt, iar atunci spunea el poveștile lui, basme fabuloase din caietul său, povești care se îmbogățiseră de-a lungul veacurilor, depănate din om sărman în om sărman, cu rostul de a te purta departe de lumea cenușie: povestea fetei care se făcuse copac, se făcuse pasăre; povestea celor doi frați care se întâlniseră și nu se recunoscuseră; povestea papagalului care spunea basmul fără sfârșit. Pe tot cuprinsul regiunii, ajunsese să fie cunoscut drept „doctorul culegător de povești de la spitalul de campanie din Treviso”.

Uneori, le povestea pacienților despre insulă. Întotdeauna, povestea care ardea ca o flacără vie în mintea lui vorbea despre cum avea să scape el cu viață din acest război și să se întoarcă teafăr în Castellamare. Când războiul s-a terminat, Castellamare devenise singurul loc în care mai credea încă. Orice altceva căzuse în spatele vălului cenușiu pe care războiul îl interpusese.

Avea marea dorință să își revadă tatăl adoptiv. Pe măsură ce războiul progresa și regresa, se iviseră subiecte care nu mai puteau să fie abordate de ei doi, imense abisuri în experiența de viață a fiecăruia, care riscau să-i facă dușmani. „Poate din cauză că ai fost un copil abandonat“, îi scrisese bătrânul doctor, „îți lipsește firescul sentiment patriotic al camarazilor tăi, iar pentru tine acest război este mai greu de îndurat“.

„Poate din cauză că sunt un copil abandonat“, i-a răspuns Amedeo, „văd mai limpede absurdul acestui război“.

De peste un an, nu mai primise nici o scrisoare de la bătrânul doctor. Acum, pe o carte poștală preimprimată de la armată, scrisese simplu: „Cu dragoste, Amedeo“. Războiul se terminase, dar el era încă reținut la post. Existau soldați bolnavi de gripă, săteni bolnavi de gripă. Alte variațiuni ale aceleiași morți le văzuse în tranșee: moartea celor tineri și sănătoși, dar și moartea celor bătrâni și neputincioși, surprinși cu fața umflată și arătându-și albul ochilor. Era 1919 când a fost lăsat la vatră, iar el avea patruzeci și patru de ani. Călătorind cu un tren aglomerat spre sud, la Florența, prin sate goale și năruite, îl năpădi un sentiment de zădărniciie atât de profund, încât îi simțea gustul, ca un putregai în gură. Oricum, urma să se vadă cu tatăl adoptiv, să se întoarcă la Castellamare, iar viața avea să reînceapă într-o formă sau alta.

Se duse direct la casa tatălui adoptiv. Când bătu la ușă, veni să-i deschidă o femeie ca un băț, nu menajera pe care o știa el.

— Esposito? zise ea. Doctorul bătrân, adică? A murit. L-a răpus gripa în iarnă.

Rudele tatălui vitreg sosiseră deja de la Roma și căraseră toate lucrurile lui. Femeia îi înapoie lui Amedeo doar cărțile lui poștale din armată.

Îi îngădui să se plimbe prin încăperile casei. Dispăruseră borcanele cu șerpi, măștile, fanoanele de balenă de deasupra scării. Doar câteva sârme și pătrate de tapet decolorat rămăseseră în locurile unde expozitele fuseseră cândva atârinate.

— Tuturor ne-a murit cineva, să știi, spuse ea, cumva dojenitor, când Amedeo începu să plângă.

*

În această stare de mare bulversare lăuntrică s-a întors la Castellamare. I se părea că voiajul lui anterior, cu vaporul din Napoli, se petrecuse într-o altă viață, iar războiul era singurul lucru real pe care îl trăise vreodată: nu locuise niciodată cu tatăl lui adoptiv în casa aceea ca un muzeu, nu își luase niciodată diploma de *medico condotto*, nu fusese niciodată ucenic la ceasornicar sau la brutar ori la tipograf, nu fusese niciodată un copil abandonat, nu se născuse niciodată.

Doar Castellamare. Da, trăise asta. Amintirile despre Castellamare dăinuiau.

La terminarea războiului, părintele Ignazio îi scrisese.

„Lucrurile merg foarte prost aici“, îl anunțase el. „Mulți dintre bărbații tineri s-au prăpădit, cel puțin douăzeci și șapte, după socoteala mea, alții sunt încă dați dispăruți, iar unii vor să plece în America, în febra generală a emigrării, care pare să fi molipsit toată insula. De când cu războiul, locul acesta s-a îngustat, foametea a crescut. Vei constata că ne-am micșorat mult“.

Amedeo a aflat din scrisoarea preotului că fratele lui Rizzu nu mai era pe insulă, plecase în America. Barul era închis definitiv, fiindcă nimeni nu voia clădirea aceea. *Il professore* Vella, directorul de școală, murise pe front. Doi dintre nepoții lui Rizzu muriseră pe front. Doar pentru *il conte*, care fusese reformat din armată și trimis acasă din Trentino în 1915, din cauza unei răni la picior, viața pe insulă rămăsese neschimbată. Carmela, scria preotul, se certase cu soțul ei, la scurt timp după întoarcerea acestuia, și plecase pe continent, însă fusese adusă înapoi. Ceva legat de un iubit. („Ferește-te de Carmela“, avea să-l prevină Pina, ulterior. „De când cu războiul, e plină de neastâmpăr.“)

În ciuda scrisorii părintelui Ignazio, Amedeo nu se așteptase să găsească orașul atât de împuținat. Sosi în timpul orei de siestă, când casele de pe strada mare aveau obloanele lăsate. Unele însă, văzu el, erau închise complet, cu scânduri bătute în uși și în ferestre. Diverse obiecte erau abandonate în fața lor: un scaun rămas fără șezut, un fir de busuioc uscat într-un ghiveci crăpat. Doi copii se jucau în colb. Îi recunoscuse, erau copii pe care îi ajutase să vină pe lume, gemenii din familia Mazzu.

— Maddalena! strigă el. Agato!

Veniră spre el sfioși.

— Unde e preotul? întrebă el, fiindcă îl cuprinsese o mare dorință de a-l revedea pe vechiul lui prieten, de a se convinge că măcar Ignazio era neschimbat.

Copiii nu știau.

Amedeo porni pe drumul pe care mersese în prima noapte când venise pe insulă. Casa de la Marginea Noptii era închisă, așa cum îi scrisese preotul, cu veranda încovoiată sub iedera neîngrijită, cu treptele din față deja năpădite de buruieni.

*

Se instalează din nou în vechea lui odaie din casa Pinei. Prinse cu o piuneză fotografia insulei pe peretele de piatră din interiorul debaralei. Pina era singura persoană de pe insulă care, după război, mergea cu spatele mai drept și părea mai înaltă. După moartea soțului ei, fusese numită învățătoare la școală. Seara, târziu, se așezau amândoi, împreună cu părintele Ignazio, în jurul unei sticle cu tărie, făcând planuri pentru salvarea insulei din paragină în care căzuse. Aveau nevoie de modernizări. Aveau nevoie de un serviciu de feribot, de un dispensar cu două saloane. Aveau nevoie de o a doua sală de clasă la școală, de un sistem de asigurări de înmormântare pentru cei vârstnici. Contele d'Isantu fusese ales primar

din nou, se lamenta preotul, și acum nimic nu se mai schimba pe insulă. D'Isantu era mereu pe continent, preocupat de propria ascensiune socială prin relații obscure cu niște prieteni din Catania, petrecea luni întregi la domeniul lui din Palermo, în timp ce aici erau atâtea lucruri de făcut. Barul putrezea, cei dați dispăruți nu se întorceau, nimeni nu mai juca *scopa* în piațetă, nimeni nu mai dansa pe ritmurile muzicii vreunui *organetto*.

Când Amedeo o văzu pe frumoasa Carmela din nou, câteva săptămâni mai târziu, îi făcu bine să constate că era neschimbată. Ținându-i drumul pe poteca de pe țărmul mării, pe unde se plimba îmbrăcată frumos, sub o umbreluță de soare, își manifestă bosumflată nemulțumirea:

— *Dottore*, de ce n-ai venit să ne faci și nouă o vizită? Am auzit că te-ai întors de o lună. Situația a fost sumbră pe-aci, nu mă feresc s-o spun. Nu s-au găsit haine, nu s-a găsit de mâncare ca lumea. Nu au fost vizitatori, în timpul gripei. Dar mă bucur că te-ai întors teafăr. Probabil, și erou de război, de asemenea, spre deosebire de soțul meu.

Amedeo, care habar nu avusese că ei i-ar fi păsat cumva de binele lui, căuta un răspuns.

Îl invită să meargă cu ea să viziteze grotele, care erau o ciudățenie istorică, mai ales că el nu apucase să le vadă înainte de război. În continuare mirat și curios, consimți. De îndată ce ajunseră în întunecimea grotei umede, departe de ochii lumii, începu să-l sărute, să-l mângâie.

Șovăind uluit, Amedeo presupuse că voia să-l ia drept amant, după cum îl avertizase Pina.

— Nu-ți face griji din cauza soțului meu, murmură Carmela la urechea lui. Nu l-am iubit niciodată; toată insula știe că e un tiran și-un prost.

Amedeo reuși să scape de îmbrățișările ei și se scuză că trebuia să plece, bălmăjind ceva despre copiii familiei Mazzu, care aveau febră, și despre bătrânul văduv Donato, pe la care promisese să treacă înainte de amiază.

Timp de o săptămână continuă să-l urmărească, pândindu-l când se ducea la pacienți și atrăgându-l în diverse locuri ferite de pe insulă. Până la urmă, Amedeo acceptă și făcură dragoste pe pietrele reci din grotă. De ce, nu știa, dar Carmela era insistentă, iar după aceea constată că, de fapt, nici lui nu-i părea prea rău; deși nu simțea ceva în mod special.

Îmbrăcându-se pe întuneric, orbecăind în jur, ceva pocni sub tălpile lui. Lăsându-se în genunchi, scoase la iveală de sub primul strat de pământ niște oase albe.

— Nu te speria, spuse Carmela râzând. Oasele astea sunt aici de două mii de ani. Ce, credeai că grotă cu cranii albe e doar o frumoasă legendă?! Du-te mai departe înăuntru și o să le vezi. Pescarii nu intră în peștera asta, de teama blestemelor.

Dar Amedeo ieși împleticindu-se la lumină. Își scuturară nisipul de pe haine și din păr; apoi îi aduse umbreluța de soare. Încheindu-și nasturii de la lenjeria de corp, Carmela își strânse bine pe talie jacheta - care, cu toate lamentările ei despre lipsa de haine, mirosea încă a stofă nouă de la croitor - și redeveni elegantă ca înainte. Scoase o oglinjoară și, la lumina difuză din

grotă, își prinse părul la loc. Capacitatea aceasta de a-și controla emoțiile i se păru lui Amedeo deopotrivă atrăgătoare și înfricoșătoare. El era jilav de sudoare, ciufulit, dezorientat; ea nu avea nici măcar un strop de transpirație pe frunte. Își puse pălăria pe cap, o aranjă înclinând-o cochet și se uită calmă la el prin voaleta de tul cu punctișoare, ca și cum ar fi fost din nou doi străini, respectând regulile buneicuviințe.

— *Dottor* Esposito, nu te mai rețin. Știu că te grăbești să ajungi la următorul pacient.

Urcând înapoi spre drum, Carmela îi arată o a doua grotă, în care nu existau oase, ci pietre albe luminoase. Pe acestea le știa și Amedeo, căci pescarii de pe insulă le foloseau drept talismane, prinzându-le în cuie de bărcile lor.

— Ne vom întâlni în peștera aceasta data viitoare, dacă îți place mai mult, hotărî ea.

Se întoarseră în oraș, fiecare separat, Carmela pe drumul principal, el pe poteci și drumeaguri lăturalnice, umplându-se de scaieți pe pantalonii lui buni de stofă. Pina se uită ciudat la el, când îl văzu intrând în casă, dar preferă să nu spună nimic.

*

După aceea, Carmela începu să-l cheme la grote o dată sau de două ori pe săptămână, iar, când *il conte* era plecat, îl aștepta la vilă. Amedeo făcea înconjurul orașului în acele seri, întâi discutând cu toată lumea, păcălindu-se că ar avea toată libertatea de a alege dacă să dea curs sau nu chemărilor Carmelei. Adevărul era că nu avea nici o libertate; niciodată nu refuza. Însă în serile respective, lungul ocol în jurul orașului făcea ca la vilă să ajungă abia după ce întunericul se lăsase deja, când putea fi sigur că nu-l zărea nimeni. Când venea așa spre vilă, strecurându-se nevăzut pe aleea cu palmieri, Carmela apărea la fereastră cu o lampă. Îl ducea pe furiș în camera ei decorată cu imitații de îngerași baroc, unde tencuiala cojită pe alocuri desena nori pe tavan, dar se ferea, să nu afle servitorii de prezența lui. Contele intenționa să instaleze curent electric, îi spusese ea. Deocamdată, întâlnirile lor se desfășurau într-o lumină trandafiriegălbuie difuză. Carmela dicta condițiile acestor rendez-vous-uri, având grijă să-l trimită acasă înainte de revărsatul zorilor.

Odată, el ridică din nou problema soțului ei.

— Soțul meu e un prost, spuse Carmela. L-am mai înșelat și înainte, să știi. Ba chiar l-am părăsit, plecând pe continent, dar m-a adus înapoi aici. A zis că preferă să moară, decât să știe că așa mai avea o aventură. Foarte bine, n-are decât.

Îl înspăimânta frivolitatea ei.

— Dar, zău, Carmela...

— Nu-ți face griji că ar putea să afle ceva. El nu vede nimic. Nu s-a mai uitat la mine de luni de zile. E prea preocupat să facă pe marele politician, iar mie îmi pare bine să scap de el. Nici nu cred că își petrece nopțile de unul

singur. Nu, așa ne convine amândurora de minune. Despre ultima mea escapadă n-a aflat decât fiindcă i-am spus eu. Oricum, Amedeo, îl vei auzi dacă vine.

Și asta întrucât contele își cumpărase de curând un automobil, primul vehicul motorizat de pe insulă (și destinat, de fapt, să rămână singurul automobil de pe insulă în următorii treizeci de ani). Comandase să-i fie adus de la Palermo cu vasul, de pe care fusese descărcat cu funii pe micul chei, cu multă agitație și strigăte. Acum, conducea automobilul pe drumurile de țară și pe străzile de piatră de pe insulă, iar din scaunul șoferului, asudând sub cască din piele și ochelarii de protecție, inspecta munca țăranilor de pe câmpurile lui. Bătrânii își făceau semnul crucii când venea *il conte* în imensa lui cutie de metal, cu teribilele ei hârâieli și huruieli.

Odată, când plecase de la Carmela în zori și pornise pe alee spre drum, Amedeo auzi de după o cotitură vuietul răgușit al automobilului. Simțind o gheară dureroasă în stomac, se trânti în iarbă, privind cum vehiculul motorizat ridica praful de pe drum și lumina trunchiurile copacilor prin dreptul cărora trecea.

I se părea că trăia o viață care nu-i aparținea în acele zile, o existență bizară, ca în vis.

*

În acel an, nici sărbătoarea de Sant'Agata n-a mai fost la fel.

Încă din zori, se instalează o arșiță fierbinte și înăbușitoare. În timpul slujbei de dimineață, în biserica atât de aglomerată, încât nici măcar musca n-ar mai fi putut să se strecoare printre localnici, nici o suflare lină de vânt nu clintea aerul. Amiaza aduse o lumină scânteietoare și umbre scurte. Tradiția dicta ca statuia venerabilei Sant'Agata să fie purtată prin fiecare golfuleț și curbură din lungul coastei insulei: pe marginea câmpurilor ce aparțineau contelui d'Isante, peste crenelurile stâncoase de la capătul insulei, prin satele pustii de pe coasta sudică, prin toate grotele marine (aici măcar întunericul era mai răcoros), apoi în port, unde statuia era întâmpinată cu tămâie și o furtună de flori. Dar anul acesta nu mai erau pescari tineri care să poarte pe sus statuia, așa că bătrânii își luară pe umeri povara misiunii. Statuia cântărea o jumătate de tonă. În procesiunea din jurul coastei, pescarii vârstnici se poticniră; cu pete de sudoare pe haine, a fost nevoie să fie întremați cu înghițituri de vin și revigorați cu ștergare reci. Ajunși la capătul periplului lor, pescarii, răsuflând ușurați, se aruncară în apele golfului, dar constatară că marea nu era suficient de rece ca să se poată răcori: era calmă și caldută, în afară de zona din jurul stâncilor, unde părea să fiarbă și să bolborosească.

Bărcile primiră binecuvântarea, iar cei trei copii născuți în acel an primiră botezul, după care localnicii porniră încet înapoi, pe deal în sus. În timp ce pescarii se trudeau urcând pe drumul de piatră, soarele apuse în sfârșit. Locuitorii insulei se adunară în *piazza*, înviorați de întuneric.

Bătrânul Mazzu își târî afară cel mai costeliv măgar, pentru licitație, chitarele fuseseră acordate și diversele *organetti* șterse de praf, iar vădulele ieșiră din bucătăria Gesuinei, unde stătuseră închise încă din zori, aducând acum platouri cu bucăți de anșoa prăjite și dovlecei umpluți. Dar Casa de la Marginea Noptii rămase cufundată în beznă. Nu existau partide de *scopa* pe terasă în acest an; nimeni nu dansa, nimeni nu bea arancello. Localnicii nu se mai îmbătară și toată lumea se culcă înainte de revărsatul zorilor.

*

În toamna aceea, Amedeo a decis să cumpere Casa de la Marginea Noptii. Nu mai suporta să o vadă acolo pustie, iar acum, când insula se golise pe jumătate de locuitorii ei, casele ajunseseră mai ieftine decât sarea. Până și un *medico condotto* putea să-și permită una.

Lumina pierise din ochii lui Rizzu, de când cu plecarea fratelui său.

— Casa aceea se surpă, spunea el. Nici n-o să ai ce să mai faci cu ea. Locul poartă ghinion.

Până la urmă, Amedeo nu l-a putut convinge să accepte decât cinci sute de lire și un pui viu, ca să i-o vândă, ba mai trebuise să se și tocmească pentru a urca prețul.

În caietul lui roșu, Amedeo consemnă cumpărarea casei și data, 24 septembrie 1919. Acum avea casa lui și spera să poată prinde din urmă viața pe care fusese pe punctul de a o avea, până să fi intervenit războiul. Casa se surpa într-adevăr; Amedeo se instalează în camerele de la etaj și începu să rașcheteze pereții și să înlocuiască ușile care atârnavă în balamale. Începu să colecționeze, exact cum făcuse tatăl lui adoptiv. Se înconjură de povești, antichități, obiecte aparținând insulei. Cioburile de lut și monedele romane, pe care țăranii le azvârleau zilnic, el le recupera și le aducea cu grijă în Casa de la Marginea Noptii. Pe pereți atârnavă plăcuțe de ceramică în culori fantastice, decorate cu floarea-soarelui, crini, chipuri de domni și doamne. Imaginile, unele vechi de sute de ani, erau pictate într-un stil rapid, amețitor, de parcă vopseaua tocmai se uscaseră. Artistul Vincenzo avea numeroși strămoși, care pictaseră atât de multe plăcuțe de ceramică, încât ajunseseră să nu mai aibă căutare, așa că Vincenzo le scoase din pivniță și i le dădu bucuros lui Amedeo – căci turiștii încetaseră să le mai cumpere când se ducea cu ele pe continent, zicea el, părându-i bine, așadar, să se descotorosească de ele.

Din catacombele de lângă mare, Amedeo venea cu buzunarele pline de pietre albe luminoase, pe care le înșira pe pervazurile ferestrelor de la etaj. Între timp, pe masa din hol, se adunau mici fleacuri legate de Sant'Agata, acestea fiind adesea moneda în care era el plătit, pentru că moșise nașterea unui copil sau pusese la loc vreun braț rupt, în cazul pacienților al căror tratament medical nu era achitat de municipalitate. Aduna miniaturi ale sfintei, sticlute cu apă sfințită și, mai ales, avea o statueta în care Sant'Agata își sfâșia pieptul, dezgolind o inimă din lemn mânjit cu roșu.

Statueta aceasta îi inspira atât duioșie, cât și frică. Amedeo nu găsisese niciodată mângâiere în religie.

Dar avea impresia că, în sfârșit, începuse să aibă parte de o existență reală, să sălășluiască înăuntrul ei. Se cufunda în mare în fiecare dimineață, înainte de a-și vizita pacienții, fiind luat în zeflema de pescari, fiindcă nici un bărbat în toată firea din Castellamare nu ar fi înotat în apă așa, de amuzament, acum, în prag de toamnă, de parcă ar fi fost beat! Urcând dealul, simțea sarea pișcându-l pe piele; se oprea din loc în loc să mai culeagă de pe jos o piatră albă sau vreun ciob de oală romană, pe care le ducea cu el în Casa de la Marginea Noptii. Pe lângă pasiunea de a colecționa, Amedeo ținea evidența tuturor lucrurilor pe care le cumpăra, precum și a îmbunătățirilor pe care le făcea în casă. Camerele de la parter erau încă umede și nelocuibile, dormitoare de la etaj erau întunecoase, cu mobilierul ferit de praf sub învelitoare din pânză. La început, nu prea se vedeau schimbări, cu toate câte făcea el. Era nevoit să doarmă sub o prelată în nopțile furtunoase, dar în acele nopți se simțea aproape fericit.

Pe parcursul acestor prime săptămâni de toamnă, se apucă să facă un studiu sistematic al poveștilor insulei, fiindcă, ținând seama de schimbările generale din lume, începuse să se teamă că poveștile s-ar fi putut pierde. Nu doar Amedeo era preocupat de dispariția lucrurilor. Poveștile se revărsau parcă de la sine, iar tot ce trebuia el să facă era să meargă acolo unde putea să le audă, în locurile unde îl călăuzeau în mod firesc vizitele lui la pacienți: camerele întunecoase la etaj, cu văduve privind cucernic la rozariile din mână; șoproanele prăfuite ale pescarilor; și casele părăsite, șubrede și biblice, la marginea orașului, bânuite de copiii de pe insulă. Poveștile, se părea, erau de găsit în locuri întunecoase. Întorcându-se din aceste locuri, Amedeo le transcria în caietul lui.

Își instalează vechiul aparat de fotografiat cu burdof în unica încăpere uscată, o cămăruță cu vechituri din pod, plină cu lăzi vechi în care fuseseră cândva, conform etichetelor, țigări Modiano și sticle de Campari. În fața aparatului atârână o draperie roșie, ca și cum camera ar fi fost un studio fotografic. În mintea lui, Casa de la Marginea Noptii era un măreț muzeu, asemenea casei tatălui său adoptiv, plin cu cărți și curiozități, și, chiar dacă el nu avea deocamdată nevastă și nici copii, visa încă să își fotografieze urmașii, numeroși ca puzderia de stele, dorindu-și ca portretele lor să împodobească într-o bună zi holul și pereții din lungul scărilor.

În timpul acelei toamne fierbinți de după sărbătoare, începu să se simtă tot mai nemulțumit de relația lui cu Carmela. Își luase obiceiul de a se închina la înfricoșătoarea statuie a Sfintei Agata când intra sau ieșea din casă, mai ales dacă era chemat la vreo naștere sau vreun deces, fiindcă, așa necredincios cum era, simțea acum că ar accepta bucuros să aibă parte de noroc, oriunde i-ar fi ieșit în cale. Era aceeași disperare, aceeași dorință de a nu scăpa viața din mână, care îl împinsese să-i facă pe plac Carmelei și, de asemenea, să cumpere casa – sentimentul că viața lui trebuia să se schimbe. Și totuși, uneori, în serile când drumurile îl purtaseră spre fereastra

luminată din vila Carmelei, statuia părea să-l întâmpine cu ochi triști și plini de reproș. Rostul lui era să aibă o nevastă și familie, părea să-l dojenească sfânta. Dar el, în schimb, nu avea decât această legătură nereușită cu Carmela, care adesea, asemenea supei apoase pe care o bea în zilele când pacienții nu-l plăteau, îl lăsa mai flămând decât înainte!

Ca penitență, începu să caute compania vechilor săi prieteni – preotul, învățătoarea, membrii consiliului municipal – și se dedică cu fervoare sarcinii de a-și repara casa.

Într-o seară, pe terasa năpădită de vegetație, sorbind din lichidul siropos rămas în una dintre vechile sticle de Campari, Pina Vella îi spuse povestea Casei de la Marginea Noptii.

— Ca vechime, este a doua clădire de pe insulă. Bătrânii consideră că poartă ghinion. A fost ultimul loc unde faimosul blestem al plânsului nu se stinsese încă, atunci demult, cu veacuri în urmă, îi zise ea. Localnicii au încercat să dărâme casa. Dar, cum zidurile erau prea groase, nu au izbutit. Mai mult, a rămas în picioare după patru cutremure de pământ și o alunecare de teren. A dobândit astfel un fel de respect.

— Atunci, cum poate să poarte ghinion? se miră Amedeo.

— Lucrurile pot fi privite din două unghiuri, explică Pina. Pentru ca o casă să scape întreagă după asemenea încercări, înseamnă că ori este binecuvântată de Sant'Agata, ori blestemată de diavol – una din două. Așa se zice.

Cât despre faptul că din vechime i se spunea *Casa al Bordo della Notte*, Pina nu știa de unde venea această denumire.

— Unii bătrâni spun că își amintesc de un Alberto Delanotte care ar fi locuit aici, menționează Pina.

— Vasăzică, s-ar putea ca inițial să se fi numit *Casa di Alberto Delanotte*, remarcă Amedeo, un pic dezamăgit de acest adevăr lipsit de poezie.

— Dar eu prefer să-mi imaginez că numele înseamnă „la marginea nopții”, spuse Pina. Fiindcă așa și *este*, dacă privești de aici în ambele direcții.

Amedeo privi. Terasa era iluminată de un singur felinar stradal, în jurul căruia roiau țânțari, în timp ce în interiorul geamurilor de sticlă se lăfăiau șopârle, proiectând umbre fojgăitoare peste dale. Dincolo de felinar, te simțeai în siguranță văzând luminile orașului și, în depărtare, coasta Siciliei, încadrând insula de ambele părți, astfel încât Castellamare ar fi putut să fie o peninsulă, un afloriment al unei structuri geologice mai mari. Te uitai însă în cealaltă direcție, și totul era mare și noapte, priveliștea unei pustietăți neîntrerupte până departe, în nordul Africii.

— Locul e ciudat pentru un bar, zise Amedeo.

— A fost dintotdeauna bar, spuse Pina. Primul conte nu voia să aibă un bar în centrul orașului, de teama bețiilor și a jocurilor de noroc. Până ca familia Rizzu să preia afacerea, casa a stat goală ani buni. Sunt bătrâni care nu i-ar trece pragul nici în ruptul capului. Iar ghinioanele par totuși să se țină ca scaiul de casă. Uită-te la fratele lui Rizzu. Doi fii morți în tot atâția ani. Poți să-ți dai seama de ce oamenii spun despre casă că ar fi blestemată.

— Afurisitul ăsta de război a fost blestemul, replică Amedeo. Nu un bar vechi!

— Într-adevăr, rosti Pina încetișor.

Amedeo se întreba dacă Pina nu se gândea cumva la soțul ei. Dar Pina rămase pe gânduri doar câteva momente, răsucindu-și cu mâna părul negru și des, ca o funie groasă, după care, îndreptându-se de spate, zise:

— Oricum, trebuie să plec acasă.

Întotdeauna, *il professore* fusese motivul pentru care trebuia să plece acasă. Amedeo se întreba dacă simțea și ea singurătatea, la fel ca el, când trecea prin odăile goale ale casei ei de lângă biserică. Vecinii din dreapta și stânga ei emigraseră în America. Chiar și frumusețea ei părea semeață, cumva distantă, implacabilă, ca de statuie grecească. Poate de aceea nici un pețitor nu se apropiase de ea, după moartea învățătorului Vella. Tatăl ei fusese institutor pe insulă, la cumpăna veacurilor, iar Vella – aflase Amedeo – se însurase cu Pina la moartea bătrânului, moștenind atât fata, cât și sala de clasă. Acum, Pina nu mai avea rude pe insulă, în afară de pescarul Pierino, care îi era un fel de văr îndepărtat.

După aceea, scurgând din sticlă ultimele picături de băutură roșie, Amedeo regretă că nu își descărcase un pic sufletul în fața ei, fiindcă Pina era întotdeauna atât de stăpână pe sine, o femeie mai puternică decât zidurile bătrânei case. Îi părea rău că nu-i povestise cum războiul deschisese un gol în ființa lui, un gol pe care el căutase să îl umple începând o aventură cu soția contelui și cumpărând casa dărăpănată, dar care continua să se caște sumbru în nopți ca aceasta. Părea potrivit să locuiască acum în Casa de la Marginea Noptii, căci și spiritul lui în această perioadă putea fi împărțit cu precizie – o jumătate luminoasă și clară, o jumătate întunecată și adâncă asemenea mării.

*

Într-o seară, la sfârșit de octombrie, prietenul lui, părintele Ignazio, îl opri în fața bisericii.

— Vino să bei o cafea cu mine, *dottore*, zise el.

Amedeo se ducea să examineze ochiul infectat al caprei familiei Mazzu (căci era tratat fără discriminare de către locuitorii insulei atât ca medic de oameni, cât și ca veterinar). Dar cuvintele preotului erau un ordin, nu o invitație, așa că-și urmă prietenul pe sub arcada austeră a casei acestuia, apoi în curte, un loc întunecos cu tufe de leandru parfumate, o curte care nu părea să se încălzească vreodată.

Părintele Ignazio turnă cafea, aranjă ceșcuțele și farfurioarele pe o măsuță ruginită, după care i se adresă sever lui Amedeo:

— E timpul să avem o nuntă pe insula asta prăpădită. Asta e ceea ce vreau să discut cu tine.

Dezorientat, Amedeo ședea amestecând în ceașcă.

— Tu și Pina, spuse preotul. E mai bine să vorbesc direct. Fata ține mult la tine, oricine poate vedea. Și, uită-te la tine, burlac la aproape patruzeci de ani!

Amedeo avea patruzeci și patru de ani, dar nu-l corectă.

— Mi-ar plăcea să o văd măritată din nou, zise preotul. Îi e urât singură, mai ales de când ai plecat de la ea și te-ai dus să tândălești în dărăpănătura aceea de *Casa al Bordo della Notte*.

Amedeo, nepreaștiind ce să răspundă, spuse în cele din urmă:

— Mă văd în continuare cu Pina foarte des.

— Da, dar de ce să nu o vezi în fiecare zi?! Ca soț și soție. Amedeo, tu ai fi un soț bun pentru Pina. Nu ai săcâi-o tot timpul să renunțe să tot gândească și să citească atâta, așa cum ar face alți bărbați mai puțin luminați la minte. Și ea ar fi dispusă să se mărite cu tine, pun pariu pe zece mii de lire, deși nu știu sigur dacă te iubește. Dar vine și asta cu timpul, Amedeo. Soțul ei a murit acum trei ani. A fost o căsnicie nereușită de la bun început, pornind de la nu știu ce înțelegere dintre familii legată de o casă și o livadă de lămâi, nu din dragoste. E o femeie remarcabilă, Amedeo, leală, ingenioasă. E și suficient de tânără ca să mai poată avea copii, cu un pic de noroc. De ce să eziți?

Amedeo bău toată cafeaua și examinează zățul de pe fundul ceștii.

— Doar dacă nu există altă femeie, continuă preotul. Nu pot spune că nu am auzit niște zvonuri ciudate în ultimele luni.

— Nu, zise Amedeo. Nu există altă femeie.

— Atunci, măcar reflectează. Mi se rupe sufletul când vă văd pe amândoi umblând posomorâți prin casele voastre pustii și dărăpănate, singur fiecare. Pina. Plecă de-acolo amețit de această stranie posibilitate.

În acea după-amiază, se duse să examineze ochiul unei capre la ferma lui Mazzu, dar se alese cu o mușcătură urâtă la deget pentru strădaniile lui. Mazzu întotdeauna îl plătea pe Amedeo în alimente, neavând cu ce altceva, așa că se-ntoarse de-acolo în oraș cu buzunarele pline de alune și trufe albe din livada de măslini a lui Mazzu. Trecu pe la ferma lui Dacosta, unde avea un caz de constipație severă, apoi se duse să-i examineze pe cei mai mici dintre nepoții lui Rizzu, care se plângeau de mâncărimi pe piele. Îi găsi, încă plini de scabie cum erau, luându-se la trântă cu frații și surorile lor. Negreșit, până vineri avea să-i trateze pe toți. Mereu copii, pretutindeni pe insulă. Gândul îl săgetă dureros în piept, încât nici nu se mai simțea în stare să se uite direct spre ei. Dezinfectând spinările micuțe și încinse ale celor mai tineri membri ai familiei Rizzu, alinându-i când începură să plângă din cauza iodului care le dădea usturimi, Amedeo simți o amețeală în căldura neobișnuită pentru acel anotimp, când în realitate îl copleșise subit dorința arzătoare de a avea și el un copil.

Se duse la Pina acasă și intră fără să bată la ușă. Pina era la plită, cu părul strâns în vârful capului, gătind un pui. Amedeo așteptă, gătit de emoție, încercând să suradă politico. În cele din urmă, îngenunche la picioarele ei

(Pina nu mai avea tată sau frate, căroră el să le ceară permisiunea) și o rugă să fie soția lui.

— Sau măcar gândește-te la asta, spuse el, pierindu-i curajul.

Pina, spre surprinderea lui, consimți imediat, cu lacrimi în ochi.

— N-am nevoie să mă mai gândesc; știu deja răspunsul. O, Amedeo!

Stabiliră să se căsătorească numaidecât. În ultima zi de noiembrie, părintele Ignazio le uni mâinile în fața statuii Sfintei Agata și a întregii insule.

*

Pinei i se datorează prima fotografie cunoscută cu Amedeo. La câteva zile după nuntă, îl pândi în capul scărilor cu aparatul de fotografiat cu burduf.

— Nu te mișca! strigă ea. Nu te mișca! Lasă-mă să te prind în poză!

Amedeo, luat prin surprindere, poză un pic jenat, cu o mână în șold. Abia se întorsese de la vizitele de dimineață și nici nu apucase să-și pună jos geanta medicală. Avea cu el, de asemenea, caietul cu povești – văduvul Donato, pe care îl tratase în acea dimineață, tocmai terminase de relatat o întâmplare despre mătușa lui și vedeniile cu sfânta pe care aceasta le avusese în timpul sărbătorii din 1893. În fotografie, Amedeo părea înflăcărat, cuprins de fericire, toată ființa lui tânjind spre femeia din spatele obiectivului. Căci Pina, se dovedise, avea în ea acea pasiune profundă care lui îi lipsise toată viața până atunci. Nu o găsisese în Carmela. O găsisese în învățătoarea cu chip ca de statuie grecească; era aici.

Nu fuseseră în voiaj de nuntă, dar, în onoarea miresei lui, Amedeo lăsase deoparte orice activitate profesională, cu excepția urgențelor, timp de cinci zile. După nuntă, Pina, luându-și un cufăraș cu lucruri personale și lăzile cu cărți, se mutase cu el în Casa de la Marginea Noptii, care începea acum să fie din nou locuibilă. În casă, se simțea mireasma tare de bougainvillea, iar camerele răsunau de eoul mării. Fericirea plutea în aer, murmură în interiorul zidurilor; acum, părea un lucru aproape palpabil. În acea primă noapte, Pina cutreierase prin toată casa, explorând fiecare încăpere dată uitării, cu mobile ferite de praf sub pânzeturi, deschizând larg toate ferestrele. Amedeo venea în urma ei, culegând de pe jos agrafele care cădeau din părul ei negru și des ca o funie groasă. Apoi, sus, în capul scărilor, dintr-odată poznașă, și-a scos coroana de mireasă, din flori de leandru, și și-a despletit tot părul. Splendida podoabă capilară a umplut camera cu parfumul ei, iar Amedeo și-a îngropat palmele în pletele ei bogate. Au început să se fugărească din cameră în cameră. Pentru prima oară, după atâta timp, casa părea să fi redevenit un loc al veseliei, așa cum fusese înainte de război.

Norocul ținu cu ei, fiindcă nu se semnalară cazuri grave de îmbolnăviri în acea săptămână și o petrecură fericiți și nestingheriți. Era mulțumit în sinea lui că nu o adusese niciodată pe Carmela în Casa de la Marginea Noptii și că acum rupsesse orice legătură cu ea. Luase hotărârea să devină un om mai bun. Și, spre marea lui satisfacție, constată că, pe măsură ce pasiunea lui

pentru Pina creștea, în timpul acelor zile minunate ale unei luni de miere improvizate, când mâncau din farfurioare vechi și ciobite și beau din cești de cafea ca pescarii pe mare, și niciodată nu deschideau obloanele până la amiază, și făceau dragoste oriunde aveau chef – pe dușumeaua proaspăt rașchetată, pe sofaua acoperită cu o husă din biroul lui, pe saltelele de paie din dormitoarele goale – în timpul acelor zile, amintirea Carmelei se micșora, pierdea din importanță, ca un lucru văzut printr-un vâl cenușiu, aparținând altor vremuri, aparținând vieții lui de dinainte de război.

Dar Carmela nu acceptase prea ușor să se despartă de el. Luase un ton revanșard când aflase de logodna lui, amenințase să îi dezvăluie soțului său relația dintre ei dacă Amedeo nu ceda avansurilor ei încă o dată, și o ultimă oară, și iar o dată. Fără nici o tragere de inimă, Amedeo continuase să joace rolul amantului ei, într-o despărțire anevoioasă, treptată, și nu imediată, cum ar fi vrut el. Ultima oară, fuseseră la grotele de lângă mare – simțea o rușine cumplită, doar și recunoscând acest lucru în sinea lui – în ajunul nunții. Atunci, în cele din urmă, în bezna plină de stropii mării învolburate în acel sfârșit de toamnă, reuși să rupă definitiv relația cu Carmela. În seara nunții, Pina se mira de ce strănuta el așa întrebându-se prin ce locuri pline de umezeală putuse să răcească într-un asemenea hal.

La scurt timp după nuntă, Pina rămase gravidă. Și, în euforia dată de această veste, aventura pe care o avusese cu Carmela a fost dată uitării, a devenit ceva la care se gândea cu indiferență, ca și cum nu se întâmplase niciodată. Nici nu voia să se mai gândească la ea. Fiindcă, atunci când o făcea, îl cuprindea frica sumbră că în orice moment Carmela putea avea fantezia să îi spună soțului ei adevărul. Răsuflând ușurat că în acea perioadă contele era mereu plecat, i se dedica întru totul Pinei.

Avusese oare un vag sentiment prevestitor când aflase că și Carmela adusese mulțumiri la altarul binevoitoarei Sant'Agata pentru pruncul din pântecul ei? Nu-și mai amintea acum. Totul în acele zile fusese încetșat de dragostea lui pentru Pina și de propria fericire. Dar, continuând să oscileze între amândouă – din slăbiciune, din teamă de scandal! –, se băgase într-o mare încurcătură. Sperase ca relația amoroasă cu Carmela să treacă neobservată pe insulă. Acum, vedea că putea deveni un lucru monstruos, de care îi era imposibil să mai scape, un lucru care risca să-i strice viața cu totul.

Pe la amiază, în ziua când se născu copilașul Pinei, se zvonea pe toată insula că doctorul moșise doi prunci, unul al nevestei, și celălalt al amantei lui. Era cel mai mare scandal din câte se pomenise vreodată în Castellamare. Dar era, de asemenea, și cea mai palpitantă distracție, iar câțiva oameni își luară liber de la muncă, special pentru a urmări desfășurarea evenimentelor.

Când află, Pina plânse, întorcându-se cu fața la perete. Refuză chiar să-l mai alăpteze pe copilaș, încât Amedeo se văzu nevoit să se plimbe în brațe cu pruncul care urla dintr-o cameră în alta. Contele tuna și fulgera pe străzi, dându-se în spectacol; preotul și primarul trebuiră chemați pentru a-l convinge să plece din piața publică; iar Carmela, cu toate rugămințile prietenelor, moașei și servitorilor, ședea în capul oaselor, în pat, și refuza să-și retracteze afirmațiile. Pentru prima oară în căsnicia ei, își domina soțul și nu era dispusă să renunțe la un asemenea avantaj. Pruncul ei, repeta ea, era al lui Amedeo Esposito. Ea și doctorul fuseseră amanți timp de o jumătate de an, încetând relația doar în seara de dinaintea nunții lui.

— Dacă ar fi copilul soțului meu, argumentă ea, cum se explică atunci că în șase ani de căsătorie n-a mai apărut nici unul?! Atâta timp, încât el mă acuza în fața întregului oraș că aș fi stearpă!

La asta, nimeni nu putea răspunde – cu atât mai puțin Amedeo, care se blestema în gând că nu se gândise niciodată la posibilitatea ca problema să fi fost la *il conte*.

În aceste circumstanțe, o cale de acțiune se impunea de la sine.

„Nu m-am întâlnit niciodată cu ea“, insista el (disperarea dădea o oarecare credibilitate cuvintelor lui). „N-am făcut niciodată nimic din ceea ce susține ea, martori îmi sunt Dumnezeu și Sant’Agata!“

Pina nu se lăsa îmbunată. Carmela nu voia să retragă cele spuse. În Casa de la Marginea Noptii, totul era haos și lacrimi.

Amedeo era mulțumit când îndatoririle profesionale îi permiteau să dispară de-acasă. Plânsul și suspinele preaiubitei lui Pina se auzeau prin pereți noaptea (fusesse ostracizat la etaj, să doarmă pe canapeaua jilavă, sub prelată). Totuși, curând, în acele prime zile de viață ale fiului său, Amedeo începu să se simtă nedorit nu numai în propria casă, ci și în unele locuri de pe insulă. Când s-a dus la venerabila *signora* Dacosta, care suferea de reumatism la genunchi, bătrâna îi spuse doar că se simțea „destul de bine, mulțumesc, *dottore*“, deși șchiopăta vizibil, după care-i închise ușa în nas. Gesuina, observă el, trântea obloanele cu o forță exagerată ori de câte ori îl auzea trecând prin *piazza*. Băcanul Arcangelo, cu care lucrase în consiliul municipal încă dinainte de război, se scuza când Amedeo intra în prăvălie și se retrăgea posac în camera din dos, până îl vedea plecând.

Între timp, pescarii relatau că prietenul contelui, care era doctor, fusesse chemat de pe continent. Cu sticle de vin și cutii de marțipan din Palermo, omul veni. Cei doi puteau fi auziți până noaptea târziu vorbind cu voce tare

pe terasa vilei, contele răcnind turmentat, doctorul bogat consolându-l. Carmela, se părea, stătea închisă în camera ei cu copilașul, iar contele nici nu voia s-o vadă.

În a treia zi, doctorul de pe continent examinează bebelușul și, după ce reflectă bine, declară că trăsăturile copilului se potriveau perfect cu cele ale lui *signor il conte*.

Amedeo știa că era posibil să iei sânge de la un copil și de la tatăl prezumtiv, pentru a verifica tipul de sânge al fiecăruia și (oarecum neconcludent) a testa paternitatea în acel mod. Doctorul de pe continent, evident, nu era la curent cu ultimele reviste medicale. Însă, în lumina acestei confirmări, contele trecu acum printr-o schimbare violentă.

— Vrea să mă facă de ocară, răcni el furios de față cu prietenul lui. Am înțeles acum. Toată chestia a fost calculată ca să mă umilească. Vrea să-mi ia fiul și să mă facă de batjocura insulei, invocând o aventură cu acest Esposito, acest doctor bastard cu pantofii găuriți, cu care de-abia dacă o fi schimbat o vorbă în viața ei! Nu permit așa ceva. Aduceți-mi copilul!

Pruncul a fost luat de la sânul Carmelei și adus urlând tatălui său. Contele îl sărută și îl giugiuli, iar după ce se gândi un pic, îi alege numele Andrea, propriul lui prenume.

— Așa, spuse contele (care acum îl ținea pe fiul lui mai departe de el, fiindcă băiatului începuse să-i iasă o spumă lăptoasă pe gură, ceea ce părea cam scârbos). Duceți-l înapoi la mama lui. S-a stabilit. Băiatul e al meu.

Vestea că, până la urmă, băiatul era al contelui se răspândi pe insulă. Nu existase niciodată o legătură amoroasă între doctor și Carmela, toată tărășenia fiind o minciună defăimătoare din partea Carmelei, menită să-l facă de batjocură pe soțul ei.

Dar majoritatea locuitorilor insulei preferau prima poveste. Rizzu se retrezise la viață minunându-se de evenimentele acelei săptămâni.

— Este un miracol al Sfintei Agata, îi spuse el preotului. Doi bebeluși, născuți în aceeași noapte! Un miracol. Miracolul pe care l-am așteptat și pentru care ne-am rugat de când a început războiul, mai dinainte chiar, de când sfânta s-a milostivit să vindece picioarele bietei *signora* Gesuina!

Părintele Ignazio, care tunde tufele de leandru din curtea lui, cu sutana suflecă în brâu, doar ridică din sprâncene.

— Gemeni, gemeni miraculoși! continuă Rizzu, în extazul lui. Gemeni născuți din mame diferite în aceeași noapte, soția stearpă a contelui și Pina, o femeie mult prea vârstnică pentru a mai face copii.

— Pina nu are mai mult de treizeci de ani, spuse părintele Ignazio. Și nu e un miracol când doi copii se nasc în aceeași noapte, ci doar o chestiune de statistică. Nu s-a mai întâmplat până acum, de când sunt eu pe insulă. Era de așteptat să se întâmple, mai devreme sau mai târziu. I-am văzut pe ambii copii, nu seamănă unul cu celălalt.

Ceva îl tulbura pe Rizzu.

— Auzi, *padre*, dumneata crezi ce se spune, că Amedeo și nevasta contelui se întâlnesc în grotle de lângă mare?

— Nu, minți părintele Ignazio și, din neatenție, reteză vreo zece bobocei de floare dintr-o tufă de leandru.

A doua zi, doctorul se duse și el în vizită. Amedeo plânse cu capul plecat, iar părintele Ignazio se trezi în poziția stânjenitoare de a-l îmbărbăta, când, în realitate, Pina era cea de partea căreia înclina el să fie în această chestiune.

— Gata, spuse părintele Ignazio, bătându-l pe doctor pe umăr. Gata, acum. Va trebui să ții fruntea sus, Amedeo. Un zvon care se răspândește într-un loc atât de mic, unde nu există alte subiecte de conversație, poate distruge un om; te poate alunga de pe insulă, dacă te lași doborât.

— Mie de Pina îmi pasă, spuse Amedeo. Nu mă doare ce spun alții, ci faptul că Pina crede că am făcut acele lucruri.

— Vorbește cu ea, zise părintele Ignazio. Spune-i adevărul, într-un fel sau altul.

Amedeo săltă capul.

— *Padre*, adevărul...

Dar aici părintele Ignazio ridică mâna.

— Nu, nu, spuse el. N-am fost niciodată duhovnicul tău. Știu că nu ești un om credincios. Cred că e mai bine să te împaci cu Pina, iar pe noi, ceilalți, să ne lași în beznă. Nu trebuie să-i faci ei umilința și mai grea.

Când Amedeo ajunsese acasă, Pina dormea, cu brațul întins deasupra capului, lăsând să se vadă cămașa de noapte și curbura brună a sânelui drept. Avea genele umede; părul negru și des era revărsat peste perne. Nu reușea acum să-și aducă aminte cum o iubise pe Carmela, *dacă* într-adevăr o iubise. Un imens dor de casă îl copleși pentru prima oară de când pusese piciorul pe insulă.

Dar în sfârșit avea un fiu. Nu i se mai îngăduise să-l țină în brațe pe băiat după acea primă dimineață. Acum, luă copilașul și se duse cu el în partea de sus a casei. Cât de micuț era. Mănuțele, fețișoara trandafirie, pieptul plăpând și rotunjit ca un butoiaș, ridicându-se și coborând.

Își dorea să-i ofere băiatului un cadou, ceva simbolic. Și astfel, în șoaptă, îi oferi primul lucru care-i veni în minte: îi spuse băiatului său povestea insulei.

*

Primul nume al insulei a fost Kallithea, îi povesti el fiului său, dat de niște corăbieri greci, plecați să-și găsească o patrie primitoare. Numele putea să însemne „privești frumoasă” sau „vatră fierbinte”. Ambele variante păreau posibile, căci insula aceasta era vulcanică; marinarii din Siracuza susțineau că o văzuseră sclipind ca para focului și aruncând flăcări în aer. Acum, strălucea ca un far, iar călătorii și-au cărmit corabia după lumina ei. În timp ce străbăteau precauți apele mării, piscul insulei s-a făcut ca jarul și s-a stins.

Călătorii au coborât pe țărm și au înnoptat în câteva grote colțuroase săpate în stânci. Insula părea mai mult apă neagră și stele. Înainte să se crape de ziuă, când a ieșit luna pe cer, străluminând marea, călătorii s-au trezit din

somn auzind limpede niște plânsete. Păreau să-i înconjoare de pretutindeni, venind direct din rocile insulei. Orbecăind pe întuneric, au găsit cranii tari, înălbite de vremi, și au auzit cum trosneau oase sub tălpile lor. Grotele nu erau grote, ci morminte. În mod clar, ceva cumplit se întâmplase aici.

Noii locuitori ai insulei o duceau foarte bine, însă o nemulțumire tot aveau: în fiecare noapte, erau deranjați de plânsetele care îi făceau să viseze urât. Treptat, situația a devenit atât de insuportabilă, încât locuitorii insulei au hotărât să nu mai doarmă deloc. Și așa primii coloniști, în adăposturile lor de piatră, au ajuns să stea treji noaptea. Se adunau în serile pline de flăcări și stele, cântând și scuturând din tamburine ca să acopere plânsul. Dar ori glasurile tânguitoare, ori izolarea acestui loc, cu apele negre ale mării și nenumăratele constelații de deasupra, făceau ca toate cântecele lor să fie triste. Nimeni nu reușea să compună un cântec vesel, nici chiar cel mai talentat dintre poeții lor. Chiar și acum (îi povesti doctorul fiului său), cântecele populare din Castellamare li se păreau străinilor atât de pline de jale, încât cine stătea să le asculte prea mult risca să-și piardă mințile.

(Șovăielnic, murmurând, ca să n-o trezească pe Pina, doctorul îi cântă băiatului său cel mai frumos și cel mai puțin dezolant dintre aceste cântece.)

Voise să-i spună băiatului restul poveștii, cum fusese înlăturat blestemul plânsului: cum unei fete, pe nume Agata, fiica unui țăran, i se arătase chipul Maicii Domnului; cum locuitorii insulei, piatră cu piatră, își reclădiseră orașul. Dar, dintr-odată, copilașul se mișcă și scoase un țipăt, iar Pina, la parter, se trezi în același timp cu fiul ei, ca din instinct.

— Amedeo! strigă ea. Unde e fiul meu?

Mângâie obrăjorul băiatului.

— E timpul să mergem jos și să vorbim cu mama ta, zise el.

Când Amedeo intră în cameră, Pina avea încă un aer dezorientat – își dădu seama după felul cum îi zâmbea languros, așa cum făcuse în prima dimineață, după ce venise la Casa de la Marginea Noptii. Pe urmă, amintindu-și că erau certați, expresia ei se schimbă.

— Dă-mi imediat copilul, zise ea.

Îi puse băiatul în brațe. Vedea din încordarea umerilor ei că prezența lui era nedorită, însă preferă să rămână acolo.

— Pina, spuse el. Trebuie să vorbesc cu tine. Am greșit față de tine, Pina.

Nu plânse, însă era fermă și implacabilă.

— Da, spuse ea. Ai greșit.

Amedeo începu să o implore. Nu avusese de gând, dar o făcu:

— Pina, zise el. *Amore*. Spune-mi ce să fac ca să repar totul.

— Faptul că m-ai mințit mă doare cel mai mult, declară Pina, pe un ton aspru, dar calm.

Așa că îi mărturisi adevărul.

Trecu mult timp până ca Pina să poată spune ceva.

— M-ai umilit în fața tuturor, rosti ea în cele din urmă. Vecinii noștri, prietenii, întreaga insulă. Ce-ți închipuiai tu, că după ce te-ai purtat atât de

oribil, toți vor fi dispuși să uite ce-ai făcut?! Orașul e mic, nu suntem la Florența aici. Nu există alte subiecte de discuție. Acum, toți vor ști, la fel și copiii copiilor lor, cum te-ai dus tu cu nevasta altui bărbat în ajunul nunții tale.

— O să îndrept totul, zise el. Eu pe tine te iubesc, Pina. O să-ți arăt că e adevărat.

— Nu putem pleca în altă parte? spuse ea. Undeva în nord, la Florența! Nu poți să-ți găsești un alt post, într-un oraș mare, unde nu ne cunoaște nimeni?

— Și să părăsim insula?! exclamă Amedeo.

Fără să vrea, începu să-și plângă de milă. Copilașul ridică privirea, mirat de lacrimile acestea ca niște imenși stropi de ploaie.

— Nu există altă cale, Pina? Cere-mi orice, dar nu asta.

Pina îi spuse să iasă.

*

În acea după-amiază, un flăcău, fiul lui Arcangelo, își făcu apariția pe bicicletă pe drumul de țară ce ducea la ferma familiei Rizzu. Amedeo era în bucătăria familiei Rizzu, examinând bubele copiilor. Băiatul coborî dealul într-un nor de praf și, rezemându-și bicicleta de poartă, își scoase pălăria și intră în bucătărie.

— Sunteți chemat, *signor il dottore*, zise el. E o ședință specială la consiliul municipal.

Amedeo, după ce termină să-i panseze pe copii, urcă înapoi spre oraș. Pe povârniș, între cactușii mari, praful era mătăsos, iar căldura, ca o greutate în spatele lui. Arcangelo, nădușit, îl opri pe treptele primăriei.

— Trebuie să aștepți afară, îi spuse el.

— Cum adică „afară“?

— În hol. Nu ai voie să participi la ședință. Urmează să discutăm despre situația dumată, explică Arcangelo, scoțând o batistă și ștergându-și fruntea cu ea. După evenimentele din această săptămână, e nevoie să analizăm poziția dumată pe insulă. Prin urmare, *il conte* a convocat o ședință extraordinară, iar dumneata urmează să aștepți afară decizia noastră.

În fața clădirii, automobilul contelui se opri înecându-se. Pe scări în sus, apărură contele, purtându-și panglica de primar peste costumul de în englezesc. Fără să-i adreseze vreun cuvânt lui Amedeo, îl prinse de cot pe Arcangelo și îl trase în întunecimea clădirii.

Iute în urma lui, clocotind de furie, veni și părintele Ignazio. Amedeo îl întâmpină la jumătatea scărilor.

— Ce-i chestia asta? zise el. Veți discuta despre mine. Mie mi s-a spus doar să vin la o ședință specială; nu mi s-a spus nimic despre asta.

— Și eu am aflat doar adineauri, zise părintele Ignazio.

— Iar în timpul ăsta eu să aștept afară?!

— Ne vom lupta să rezolvăm problema, Amedeo, zise preotul. Eu, unul, cu siguranță așa voi face.

Amedeo se așază să aștepte pe bancheta lăcuită de la intrarea în primărie. Dinăuntru, auzea glasuri răcnind și țipând: glasul contelui și, spre surprinderea lui, vocea preotului.

— La naiba! striga preotul. Unde crezi dumneata că vei găsi pe altcineva în locul lui? Ia, adu-ți aminte cum a fost de Crăciunul trecut, când toată familia Mazzu zăcea la pat doborâtă de friguri! Și ai uitat cine a avut ideea de a asana mlaștina, iar de-atunci nici un copil nu a mai murit de malarie?! Păi, și nevasta dumitale ar fi murit, d'Isantu, la fel și băiatul tău nou-născut, dacă n-ar fi fost Amedeo Esposito!

Trântind zgomotos ușile de perete, membrii consiliului apărură în lumina cenușie de la intrarea în primărie. Amedeo se ridică în picioare. Pentru prima oară de când venise pe insulă, se simțea gârbovit, prins pe picior greșit, ca și cum statura lui înaltă îl făcea vulnerabil la orice atac. Preotul era roșu la gât, iar sutana îi flutura pe lângă picioare.

— Te-au lipsit de îndatoririle profesionale! spuse el. Este revoltător, fir-ar să fie, este o rușine! Nici nu vreau să mai aud de acești *stronzi* ¹¹!

11. Ticăloși, nemernici (în it., în orig.).

Arcangelo ieși în față, pregătit cu o scuză onctuoasă:

— Ca viceprimar, îmi revine sarcina să te informez că ai fost suspendat din postul de medic și de funcționar public, responsabil pentru sănătatea populației. Moralitatea oficialităților publice într-un oraș ca al nostru, trebuie să înțelegi, este de maximă importanță.

Amedeo începu să asude, de parcă l-ar fi lovit o grea fierbințeală.

— Să renunț la obligațiile mele profesionale?! Dar nu există nici o probă împotriva activității mele! Nu sunt acuzat de nici o crimă!

— Chiar și-așa, spuse Arcangelo. Există suspiciuni.

— Și cum rămâne cu pacienții pe care îi tratez acum? Fiica familiei Dacosta, Agata, și piciorul rupt al nepotului lui Pierino, căruia trebuie să-i scot ghipsul mâine-dimineață, ca să nu mai piardă prea mult din sezonul de pescuit ton?!

Prostește, se gândi și la capra familiei Mazzu. Peste trei zile, avea din nou nevoie de o punctie la ochi.

— Cât timp urmează să fiu sub interdicția de a mai practica medicina pe insulă?

— Tot ce știu eu este că noi nu putem să-ți îngăduim să ocupi un post de încredere în acest oraș, până nu vom fi deliberat mai mult asupra acestei chestiuni.

Amedeo, rușinat, întrebă:

— Și cum rămâne cu salariul meu?

Căci economiile lui se îpuținaseră de când se însurase cu Pina, iar bebelușul avea deja zece zile.

— Și acesta se va suspenda, spuse Arcangelo. Cel mai bun lucru, te sfătuiesc eu, este să-ți cauți de lucru dincolo de țărmurile acestei insule. Îți suntem cu toții recunoscători pentru ce-ai făcut aici, dar ar fi mai bine să pleci fără să provoci un scandal.

Insula aceasta era primul loc pe care îl îndrăgise. Dar vedea acum că putea fi, de asemenea, un loc mic, un loc meschin. Cum puteau ei să rămână aici? Poate doar dacă printr-un miracol al Sfintei Agata învățau să supraviețuiască în soarele și apa din jur? Amedeo se duse acasă pe un lung drum ocolit. Nu-și mai putea imagina o existență departe de acest loc.

— S-ar putea să mai existe speranță, spuse părintele Ignazio în acea seară. Fiindcă Dumnezeu mi-e martor cât de greu a fost să te găsim, Amedeo. S-ar putea să nu mai existe altcineva care să dorească acest post. O insulă atât de ruptă de lumea modernă, atât de izolată. Nu oricine ar putea supraviețui aici.

Dar în după-amiaza următoare contele dispăru pe continent, cu „treburi politice“, și reveni, șase zile mai târziu, cu un tânăr ochelarist, palid ca un englez, pe care îl găsisese ca să preia temporar postul, până puteau angaja un nou medic. Acest tânăr doctor avea un certificat de la universitatea din Palermo și era fiul unui prieten de-al contelui, care fusese cândva un fel de duce în Punta Raisi. Îl instalară într-o casă goală de pe Via della Chiesa, dându-i instrucțiuni să preia numaidecât îndatoririle profesionale ale lui Amedeo.

Timp de cinci zile, Amedeo rămase în casă, subzistând cu mâncarea pe care i-o aduceau văduvele de pe insulă și cu cei patru pui pe care-i trimisese familia Rizzu, ca plată pentru vindecarea copiilor. Pina continua să vorbească despre ideea de a părăsi insula. Însă era bună la suflet; nu putea să nu fie. Văzându-l cât era de abătut și cum suferea, se mai îmblânzi și începu să-l lase măcar să vadă copilașul, pe care îl numise, în cele din urmă, Tullio. În acele zile, Amedeo aproape că nu se mai despărțea de băiat. Îl purta cu el pretutindeni, ghemuit pe umărul lui sau culcat pe brațul său. În fața nenorocirii lor, Pina părea să se întărească, așa cum făcuse după război. În a șasea zi, îi chemă pe prietenii lor să vină la ei: pe părintele Ignazio, pe Rizzu, chiar și pe Gesuina, cu atitudinea ei dezaprobatore. („Nu tolerez nesăbuițele tale, *dottore*“, declară Gesuina. „Dar e limpede că insula asta nu poate fi lăsată fără un medic ca lumea. Ha, doar un diavol ar fi în stare să te gonească de-aici!“)

— Trebuie să faci apel la o instanță superioară, spuse părintele Ignazio.

Trecându-și copilul de la unul la altul, în lumina difuză din bucătăria sumbră ca o cavernă, compuseră o scrisoare către guvernul de la Roma. Părintele Ignazio împături documentul într-un plic și îl băgă în sutană, urmând să-l trimită cu pescarul Pierino, vărul Pinei, la poșta de pe continent, în ziua următoare.

Peste câteva zile, exact după lăsarea întunericului, se auzi o bătaie în geam. Era *signor* Dacosta, cu pălăria în mâini.

— *Signor il dottore*, aia mică, Agata, s-a îmbolnăvit din nou, spuse el, dar noul doctor zice că e difterie. Dar ea a făcut deja difterie – țineți minte – și nu era așa.

Cumpănind întâi la precaritatea poziției lui – căci i se interzisese clar să mai practice medicina –, Amedeo își luă haina și pălăria, pornind în noapte după Dacosta.

Ferma familiei Dacosta era cea mai sărmană de pe insulă, fiind amplasată între latura sudică, secetoasă, unde nu creștea nimic, și mlaștina recent asanată. Când ajunse, copila se zvârcolea respirând greoi în așternuturile mototolite, lângă frații și surorile ei care dormeau. Amedeo bănuise mai demult că fetița suferea de astm. Ceru să i se aducă un castron cu apă fierbinte și improvizează un cort din cearșafuri umede deasupra capului ei.

— Reazămă-te în față pe coate, o îndemnă el. Respiră.

Treptat, în brațele lui, Agata reuși să respire din nou.

— Nu-l mai chem eu a doua oară pe tipul ăla nou, declară Dacosta. Habar n-avea de trucul ăsta cu cearșafurile.

— Fetița și-ar fi revenit oricum, zise Amedeo. Era doar speriată.

— Nemernicul ăla de doctor nou, să-mi sperie el mie copilul! tuna și fulgera Dacosta. Să nu-l mai prind pe-aici. Mulțumesc, *dottore*, știam eu că mă pot bizui pe dumneata. Nu-mi pasă nici dacă te-ai regulat cu toate femeile de pe insula asta, adăugă el.

*

În zilele următoare, începu să simtă cum curentul de opinie se schimba din nou în favoarea lui. Căci, puși în fața acestui nou intrus, locuitorii insulei prinseră a-l considera pe Amedeo ca pe unul de-al lor. Diverși localnici rupseră rândurile și veniră pe furiș, strecurându-se pe cărări și ulițe dosnice, să-l cheme pe Amedeo să le consulte rudele bolnave. Dar aceștia erau cei mai săraci oameni de pe insulă, costul tratamentelor lor fiind achitat întotdeauna din salariul lui Amedeo de la *comune*¹², și nu din buzunarele lor. Acești pacienți nu-și permiteau să-l plătească în bani. Iar darurile lor, constând în legume și pui piperniciți, nu erau suficiente pentru a hrăni pe săturate un bărbat, darămite și o nevastă cu copil.

12. Primărie, municipalitate (în it., în orig.).

— Am putea pleca la Florența, spunea Pina. Am putea locui într-un apartament din oraș, cu apă caldă la robinet și cu un chioșc de ziare la colțul străzii. Am auzi bătând clopotele de la Dom în fiecare dimineață, iar mai târziu l-am putea trimite pe băiat la o școală bună și la universitate. Nimeni din Castellamare nu a mers la facultate. Nu știu dacă e just să crești un copil pe insula asta. Nu crezi că ne va părăsi? Nu crezi că va pleca în alt oraș sau la vreun război, și nu-l vom mai revedea niciodată? Să fi fost băiat, eu așa aș fi făcut, zicea ea cu amărăciune.

— Lasă-mi suficient răgaz și o să îndrept totul, răspundea Amedeo, ca să se distanțeze cât mai mult de ziua când avea să trebuiască să se gândească să plece de pe insulă.

*

În prima seară din luna octombrie 1920, Amedeo începu să reflecteze la casă. Fusesse bar; ar fi putut fi din nou. Își chemă prietenii.

— Ce ziceți de Casa de la Marginea Noptii? întrebă el. Localul ar putea fi redeschis. Eu aș putea să îl redeschid. Aș putea să-mi câștig existența în acest fel.

— Dar construcția se prăbușește, replică Rizzu.

— Ar putea fi reparată, spuse Amedeo. Eu aș putea să o repar.

— *Ai-ee*, făcu Rizzu. N-ar veni nimeni în vechitura asta de local.

Părintele Ignazio cumpănise problema; apoi luă cuvântul:

— Nu sunt sigur, zise el. E o idee. D'Isantu încearcă să te gonească de pe insulă. Nu-ți vei putea recăpăta postul de medic atâta timp cât e el primar. Dar nu are cum să te împiedice să locuiești aici, dacă îți găsești altă ocupație. Dacă Arcangelo va fi primar din nou, sau altcineva, vei putea probabil să fii repus în drepturi, iar lucrurile ar reveni la normal. De ce să nu ai o altă meserie până atunci?!

Pe Pina aștepta Amedeo să o audă, de aprobarea Pinei avea el nevoie. În ochii ei, văzu parcă perindându-se cu tristețe clopotele Domului din Florența, chioșcul de ziare de la colțul străzii, apartamentul cu apă caldă curentă și universitatea pentru fiul lor. În cele din urmă, Pina ridică privirea și încuviință din cap.

Din gestul ei, înțelese că era posibil să-l mai iubească încă.

— Voi îndrepta lucrurile, promise el. Voi îndrepta lucrurile și totul va fi bine. Rizzu, arată-mi ce trebuie făcut cu barul.

*

— Asta era tejgheaua, spuse Rizzu, gesticulând spre o scândură veche rezemată de zid și îmbâcsită de praf. Aici erau galantarele acoperite cu sticlă, pentru prăjituri, chifteluțe de orez, bomboane de ciocolată. Fratele meu voia să instaleze un aparat de făcut înghețată, dar nu și-a permis niciodată să plătească cu bani peșin. Pe urmă, aici erau mesele, zece în total. De asemenea, în spatele tejghelei, erau țigări, băuturi, chibrituri, *aperitivi*, drajeuri de mentă, dropsuri violet Leone, scobitori, lame de ras, ciorapi de mătase pentru femei (prea scumpi - nimeni nu a cumpărat vreodată așa ceva) și gumă de mestecat americană. Obişnuia să facă sandviciuri pentru clienți și cafea în ceșcuțe fără toarte. Ceșcuțele alea trebuie că sunt puse bine undeva, în vreo debara; nu trebuie să cumperi altele noi. Bătrâna noastră mamă, fie ca Dumnezeu și Sant'Agata să se îndure de sufletul ei, obişnuia să facă toate chifteluțele de orez și prăjiturile, pe care le căra sus, pe deal, la cinci dimineața, iar fratele meu vindea din

ele toată ziua. Cele mai gustoase chifteluțe de orez de pe toată insula, mai bune chiar decât face *signora* Gesuina.

Amedeo, care habar n-avea cum să prepare chifteluțe de orez și se îndoia că Pina ar fi știut cumva, doar încuviința din cap și nota conștiincios totul în caietul lui roșu.

— Și avea ziare de pe continent, continuă Rizzu, cu mândrie. Din Sicilia. Îl plătea pe Pierino, pescarul, să i le aducă de fiecare dată cu barca. Nu aveam decât ziare din urmă cu o săptămână - sau chiar două săptămâni, uneori, când era furtună pe mare. Oamenii veneau aici să citească ultimele știri. La început, cerea zece *centisimi* ca să citești ziarul, dar oamenii ziceau că era o meschinărie din partea lui.

Amedeo șterse praful de pe oglinzile din spatele tejghelei. *Casa al Bordo della Notte* apăru pe fiecare, scris cu litere caligrafiate fantezist. La ferestre, dincolo de hățișul de bougainvillea, marea atârna parcă în văzduh, traversată de bărcile de pescuit ca niște diamante negre.

— S-ar putea să fie posibil, spuse Amedeo.

În fiecare zi din acea iarnă munci din greu, măturând și frecând, cu plămânii îmbâcsiți de praful din casă. Simțea cumva că, în mod misterios, preluase o misiune la fel de laborioasă ca truda primilor locuitori ai insulei, care reclădiseră orașul piatră cu piatră, pentru a înăbuși plânsul din ziduri. Gesuina, bâjbâind prin bucătărie, o învăță pe Pina cum să prepare chifteluțe de orez și prăjituri, apoi cum să-și dea seama când o cafea avea tăria perfectă sau când o cană cu ciocolată era suficient de cremoasă.

— Tu, fato, să ții minte toate astea, îi zise Gesuina, fiindcă atunci când ai ajuns la vârsta mea nu spui un lucru decât o singură dată.

Pina notă rețetele, cu scrisul ei clar de învățătoare, într-un caiet vechi, pe care apoi, cu hotărâre, i-l puse în mână lui Amedeo.

— E barul tău, îi spuse ea. Eu voi fi suficient de ocupată să am grijă de Tullio și de următorul copil, când va veni. Tu vei pregăti prăjiturile și chifteluțele de orez.

Dar, deși îi vorbise cu fermitate, când Amedeo deschise caietul văzu cu câtă meticulozitate notase ea fiecare rețetă, cât de clare și explicite erau toate observațiile ei de pe margine („scurgi bine orezul și nu-l sărezi prea mult”; „adaugi încă o jumătate de lingură de untură, răcită, dacă aluatul e prea elastic”). Văzând toate astea, își îngădui să spere un pic.

Mai mult, Pina începuse să vorbească despre încă un copil. Ceea ce lui Amedeo îi mai dădea încă o fărâmbă de speranță.

O lăsase pe Pina să facă după gustul ei în orice privință. În primul rând, numele băiatului. Tullio, așa îl chemase pe tatăl ei, iar Pinei îi plăcea sonoritatea latină a numelui. („Un nume de om important”, spunea ea.) De asemenea, chestiunea aceasta cu un al doilea copil, atât de repede după primul. Flavio, așa avea să-l cheme, Pina decisese deja. Pe al treilea, Aurelio. Pe amândoi ca pe unchii ei. Pe urmă, eventual, se gândea ea, o fetiță.

Într-o zi, când Amedeo era ocupat cu renovarea barului, râcâind pânzele de păianjen de pe tavan, Carmela apăru în piață, împingând un cărucior pentru copii.

Amedeo rămase încremenit pe scară, uitându-se afară. Când bebelușul începu să orăcăie, Carmela îl luă din căruț ca să-l liniștească, iar Amedeo văzu atunci o mânăuță boțită, o umbră de puf negru, o fețișoară palidă și schimonosită de plâns.

Copilul i se păru urât și gălbejit. Se gândea cu mândrie la Tullio al lui, care sugea cu poftă și luase deja în greutate un kilogram și opt sute de grame. Amedeo nu se putea gândi la Carmela, fără să nu o blesteme în sinea lui. Bine că se îndepărtase, să n-o mai vadă.

El, Pina și Tullio trăiau mai mult din mila vecinilor. Amedeo – care în viața lui nu pusese mâna pe un fierăstrău să taie o scândură sau pe un ciocan să bată un cui, până să fi cumpărat Casa de la Marginea Noptii – făcea totul singur. Câteodată, când se suia pe scară, simțea un fel de sfârșeală, o vagă amețeală. Tot ce era mai bun de mâncare îi lăsa Pinei, astfel încât ea și copilașul să nu aibă de suferit. Odată, când îl servea cu supă, Pina zăbovise cu mâna pe ceafa lui, și toată pielea îl furnicase de recunoștință. Nu se mai întâmplase după aceea să repete gestul, însă el știa că avea acum un al treilea motiv de speranță. Neîndoielnic, odată barul terminat, Pina avea să-l ierte, încetul cu încetul.

Cu câteva lire împrumutate de la prieteni, comandă provizii de pe continent: cafea, ingrediente pentru prăjituri și chifteluțe de orez, câteva cartușe de țigări. De îndată ce afacerea avea să aducă bani, putea comanda mai mult. Îl angajă pe pescarul Pierino, ca o favoare pentru Pina, să aducă pachetele cu barca, la fiecare două săptămâni, promițându-i să-l plătească când barul va fi devenit rentabil. Când sosiră primele provizii, rămase descurajat de cât de sărăcăcioase păreau. Munci în bucătărie până la ora trei în noaptea aceea, pregătind platouri cu chifteluțe de orez și prăjiturile. În adolescență, mâinile lui fuseseră prea neîndemânatice pentru atelierul ceasornicarului, însă mai târziu cu aceleași mâini extrăsese gloanțe din măruntaiele soldaților răniți, adusese pe lume prunci nu mai mari decât palma lui; acum și le puse la treabă pentru el.

Într-o zi vântoasă din luna martie 1921, Casa de la Marginea Noptii se deschise pentru clienți.

II
Maria-Grazia și omul-din-mare
1922-1943

Fiica unui rege urma să se mărite cu un căpitan de corabie bogat, care pretinsese că i se cuvenea de nevastă, drept răsplată fiindcă o salvase din ghearele unui monstru marin. Dar adevăratul ei salvator fusese un matelot, pe care căpitanul hain îl azvârlise peste bord, iar acum fiica regelui plângea, și plângea amarnic. Fiindcă ea făgăduise să se mărite cu matelotul, căruia îi dăduse un inel, dar acum tânărul pierise înecat în mare.

*

În ziua nunții, marinarii din port văzură un om răsărind din apă. Era acoperit cu alge din cap până-n picioare, iar din buzunare și din găurile hainelor ieșeau înotând pești și creveți. Omul se ridică din apă pe țărm și plecă agale pe străzi, cu algele împodobindu-i capul și trupul și târându-le după el. Chiar în acel moment, alaiul nupțial înainta pe stradă, ajungând față în față cu omul acoperit de alge. Toți se opriră. „Cine e acesta?” întrebă regele. „Arestați-l!” Străjerii se apropiară, însă omul acoperit de alge ridică o mână și diamantul de pe degetul lui scânteie în lumina soarelui.

— Inelul fiicei mele! exclamă regele.

— Da, zise domnița. Omul acesta a fost salvatorul meu și el îmi va fi mire.

Omul-din-mare povesti ce pățise. Și, verde cum era de la alge, își luă locul ce i se cuvenea lângă mireasa înveșmântată în alb, unindu-se cu ea prin căsătorie.

O poveste din Liguria, pe care am auzit-o prima oară de la văduva Gesuina, al cărei văr a locuit cândva în Cinque Terre. Tot depănând de atâtea ori firul poveștii, există acum nenumărate versiuni pe insulă, deși narațiunea este incompletă, iar signora Gesuina nu reușea să-și aducă aminte nici cum începea și nici cum se termina. Fragmentul acesta l-am luat, cu permisiunea Gesuinei, din cartea de povești populare a lui signor Calvino, publicată în 1956.

În a doua lună de la deschiderea barului, Carmela apăru la ușă, cu copilașul în brațe. Amedeo, ridicând privirea de la tejghea și văzând-o acolo, rămase împietrit, de parcă îl plesnise subit o rafală de vânt. Aproape că uitase cum arăta, și iat-o stând acolo, frumoasa soție a contelui, fosta lui iubită, cu silueta ei ca apa turnată într-o vază. Cei câțiva clienți din bar se răsuciră pe scaune, holbându-se.

— Am venit să vorbesc cu *signor* Esposito, spuse Carmela.

Amedeo simți ochii tuturor ațintiți asupra lui. Dar Pina îi puse o mână pe umăr, săltându-l pe dolofanul Tullio pe șold.

— *Signora la contessa*, zise Pina, el - noi - nu avem ce să discutăm cu dumneata.

Carmela râse - același râset ca o insultă, ca o vrajă, care îl întâmpinase în prima lui noapte pe insulă.

— Lasă-l pe el să decidă, *signora*, zise ea.

Dar Pina păși în față, ținându-l pe Tullio cu spatele lipit de pieptul ei. Carmela îl luă și ea pe pirpiriul de Andrea, săltându-l în fața ei, ca o pavază, iar Tullio, prinzând privirea celui alt bebeluș, surâse știrb cu gura până la urechi.

— Să nu mai vii niciodată în acest bar, spuse Pina. Nici dumneata, nici soțul dumitale, nici fiul dumitale. Nu ți-ajunge câte necazuri ai provocat deja pe insula asta?!

Carmela căuta să se uite în ochii lui Amedeo, însă el întoarse capul și studie linia albastră a mării, simțind oribilul vâjâit al sângelui fierbinte în urechi. Carmela plecă în cele din urmă. Amedeo se încumetă să se uite în urma ei, când traversa piața, și, văzută așa prin geam, i se păru dintr-odată o persoană mărunță, ștearsă, căznindu-se, cu copilul în brațe, să calce cu tocurile ei înalte pe pietrele de pe jos. Pina, ridicându-l pe Tullio mai sus pe șold, spuse:

— Nu vom mai primi nici un d'Isantu în barul acesta de-acum înainte, martori să-mi fie Dumnezeu și Sant'Agata!

La o jumătate de an de la deschidere, barul începu să devină rentabil, iar în aceeași vară Pina îl chemă înapoi pe Amedeo în patul ei din camera cu ziduri de piatră de lângă curte.

— Hai să nu mai vorbim despre Carmela d'Isantu, zise Pina.

Amedeo acceptă bucuros. Simțea că de acum înainte era în stare să facă orice i-ar fi cerut Pina.

Până la sfârșitul anului, foarte puțini clienți din bar mai vorbeau despre Carmela în prezența lui Amedeo. Pina, o femeie care își respecta întotdeauna cuvântul, mai făcu doi fii, repede, unul după celălalt, pe care-i boteză cu numele unchilor ei - Flavio și Aurelio. Când se născu al doilea, despre aventura cu Carmela nu mai pomenea nimeni de pe insulă.

— Fiindcă insula asta are din nou o inimă de când s-a redeschis Casa de la Marginea Noptii, spunea Gesuina. Țsta-i adevărul.

Pina îi zămislise pe cei trei băieți cu o eficiență remarcabilă, în decurs de patru ani, iar acum se dedica întru totul creșterii lor. Peste ani, când Amedeo încerca să-și amintească acea perioadă, constata că băieții erau amestecați în mintea lui, un talmeș-balmeș de degețele strângând tot ce apucau și de ciufuri de păr mirosind a lapte. Stătea ore în șir la datorie, în spatele tejghelei, alinat de clinchetul paharelor și al pieselor de domino, de parfumul de bougainvillea, de zornăitul monedelor în casa de marcat. În anii aceia, începu să creadă că trăia mai bine decât pe vremea când fusese *medico condotto*. Când îl vedea pe tânărul doctor trecând obosit prin dreptul ferestrei, cu părul lui rărit și pantalonii lucioși în genunchi, încerca să-și înăbușe satisfacția.

Deși Amedeo avea interdicție să practice medicina, erau încă unii care apelau la ajutorul lui, furișându-se pe ușa din curte sau aplecându-se peste tejgheaua barului, ca să îl roage în șoaptă: „*Signor il dottore*, pe Gisella mea tot o mai supără artrita“; „*Signor il dottore*, am impresia că tinerelul ăla de *dottor Vitale* nu i-a pus nepoată-mii la loc clavicula cum trebuie, după căzătura aia din vârful scării. Îi pocnește osul mereu și îi iese în afară când vrea să spele vasele – n-ai vrea să o examinezi dumneata?!“ Iar unii dintre localnici, ca de pildă familia Mazzu și familia Dacosta, se arătau fățiș neîncredători în aprecierile noului doctor și veneau la bar să îl consulte pe Amedeo pentru orice tuse sau temperatură mai mare. Acești localnici nu se fereau să îl numească pe Amedeo în continuare *signor il dottore*, în timp ce doctorul Vitale nu era pentru ei decât *il ragazzo nuovo* – băiatul cel nou.

Această situație crea o dilemă. Tipul era școlit, presupunea Amedeo, însă îi lipsea cumva autoritatea necesară și, mai ales, nu prea avea experiență – nu pusese niciodată în atele un femur fracturat, într-o tranșee mustind de apă, la lumina lumânării, și nici nu moșise vreun bebeluș pe o dușumea acoperită cu paie. Iar când avea dubii – *signor Mazzu* îi povestise asta lui Amedeo, cu un profund dezgust, aplecându-se peste tejghea, ca să își șuiere cu venin acuzația, de parcă ar fi raportat vreun scandal sau vreo infidelitate conjugală – când avea dubii, doctorul cel tânăr scotea ditamai cărțile din servietă și se documenta! *Cărți! Dottor Esposito* nu avusese niciodată nevoie să umble cu ditamai cărțile după el!

— Da, dar și eu mă informam din cărți, spuse Amedeo. Și din reviste de medicină sau din tot felul de alte materiale scrise.

— Dar nu în fața pacienților! Cum să mai aibă lumea încredere în el? Cărți – e ceva jenant în chestia asta!

În cele din urmă, Amedeo rezolvă problema oferind sfaturi pe gratis, împreună cu cafeaua și prăjiturile, la tejgheaua barului, sau – pentru cazurile mai grave – în întunecimea răcoroasă a cabinetului său de la etajul de sus al casei, având grijă după aceea să pună imediat la loc instrumentele medicale bine împachetate într-o cutie veche de Campari, pentru a evita orice suspiciuni. Având în vedere că, îndeobște, era plătit cu legume, ouă și câteodată vreun pui viu, nu însemna nicidecum că a le face recomandări localnicilor în acest fel era același lucru cu practicarea medicinei. Ca să

aibă conștiința împăcată, era acum un simplu proprietar de bar, iar dacă uneori oferea altora recomandări utile, cu siguranță nu era el singurul bufetier de pe lume care să procedeze așa.

În anii aceia, începură să trăiască mai bine. Casa era încă dărăpănată, însă acum Amedeo avea bani să schimbe un pic lucrurile, să monteze balamale noi la obloane și să vopsească pata de igrasie din colțul camerei băieților, care îi dăduse mereu insomnii, ori de câte ori îi auzea tușind sau scâncind. Vărul Pinei, Pierino, care muncea ca pescar când era pește de pescuit și, în rest, ca meșter bun la toate prin gospodăriile oamenilor, curăță buruienile de pe verandă și o pavă din nou cu dale vechi recuperate din bucătăriile caselor năruite, de dincolo de zidurile orașului. Aceste dale, roșii și cu pete multicolore, păreau să aibă hărți ale lumii sub suprafața lor. Îi plăceau mult lui Amedeo, care îl puse pe Pierino să le monteze și în lavaboul din casă, pe care, cu timpul, spera el, avea să-l transforme într-o cameră de baie modernă, cu apă rece și caldă la robinet, cum visa Pina. Amedeo tunse tufele de bougainvillea, care pe urmă înfloriră abundent, astfel încât de fiecare dată când ușa batantă a barului se deschidea sau se închidea, valul de aer cald aducea înăuntru parfumul florilor de-afară.

Tullio avea patru ani, Flavio era un țănc dolofan și Aurelio încă un bebeluș când Pina rămase gravidă din nou.

Fătul acesta se comporta diferit. Amedeo nu o văzuse pe Pina chinându-se așa la nici una dintre sarcinile anterioare. Pentru prima oară, începu să fie vlăguită, stoarsă de sarcina asta. I se umflară gleznelor atât de mult, încât șchiopăta; avea mâinile deformate de artrită și înțepenite; nu mai putea să mănânce, abia ciugulind câte un pic din farfuriile băieților. Se întâmpla să ațipească de-a curmezișul pe pat în după-amiezile caniculare, iar el trebuia să alerge într-un suflet de la bar când auzea țipete și răcnete în vreun colț îndepărtat al casei, unde băieții, lăsați de capul lor, se distrau încăierându-se. Și atunci, ba trebuia să-i despartă cu forța pe Flavio și Tullio, ba să-l extragă pe Aurelio urlând din coșul de rufe, unde ceilalți îl îndesaseră bine, ori să le culeagă greierii din păr.

În mod evident, lucrurile nu puteau continua așa.

— Trebuie să facem ceva cu copiii, îi spuse el Pinei într-o seară. Nu se mai poate așa.

Dar Pina era moale și visătoare; suferindă tot timpul, nici nu părea să-și dea seama că băieții începeau să fie de nestăpânit. Frumoasă încă, fața ei căpătase acum un fel de imaterialitate, care îl înspăimânta când se uita la ea. Întotdeauna, înainte, Pina fusese tare ca o statuie grecească.

Până la urmă, Gesuina se învoi să o ajute pe Pina să aibă grijă de copii, iar Rizzu se învoi să-l ajute pe Amedeo la bar.

— Nu pentru bani, spuse Gesuina. O fac din dragoste. Dar accept și banii.

Era aproape complet oarbă acum, însă ingenioasă și capabilă să se descurce și așa. Reușea să-l adoarmă pe Aurelio în leagăn, în câteva minute, cârâindu-i răgușit cântece de pe insulă. Dacă cei doi băieți mai mari se băteau, venea tiptil în spatele lor și-i băga în sperieți, urlând „*Basta, ragazzi*

!“. După ce Gesuina făcu așa de patru sau cinci ori, renunțară de tot să se mai bată. Pe urmă, când reușea să-i potolească pe băieți, Gesuina se îmbuna și îi îndopa cu ricotta îndulcită și smochine proaspete, pe care le curăța cu mâinile ei.

Prin urmare, împreună, Gesuina și Pina îi țineau pe copii cât de cât cuminiți, iar Rizzu și Amedeo țineau barul deschis, în timp ce burta Pinei se mărea odată cu toamna. Întrucât Pina avea poftă de pământ de pe jos și de crenguțe din cuiburi de grangur, care cădeau din plopi în curte, Gesuina prezise că acest copil avea să fie fată:

— Poftele ciudate, explică ea, înseamnă întotdeauna un făt de sex femeiesc. Bătrâna avea propria logică, imposibil de contrazis, așa că începură să vorbească despre copil ca despre o „ea“.

Amedeo plănuia ca al patrulea copil al lui să se nască în spitalul din Siracusa. Instrumentarul lui medical era învechit și trebuise să arunce o parte din el din cauza ruginii; iar el nu mai deschisese o revistă de medicină din 1921. Pe scurt, nu putea să se ocupe de nașterea copilului. Îi moșise pe doi dintre băieții lui, însă era vorba despre o responsabilitate pe care simțea că nu era în stare să și-o asume și a treia oară.

— Când sarcina va ajunge aproape la termen, vom merge cu barca lui Pierino pe continent, spuse el, în timp ce stătea lungit lângă Pina, la începutul lui noiembrie, trecându-și degetele prin părul ei negru și des, mângâind-o pe umeri ca să-i aline încordarea, în vreme ce primul viscol de iarnă vuia la ferestre. O să te duc acolo, unde vei putea rămâne până se naște fetița.

Totul era aranjat: Rizzu avea un văr pe continent, iar Pina putea să locuiască la ferma acestuia, unde nevasta lui urma să aibă grijă de Pina, contra sumei de douăzeci de lire pe zi. Când venea momentul să nască, fermierul acesta și nevasta lui urmau să o ducă la spital, cu mașina unui vecin.

Dar când îi explică acest plan, Pina nici nu vru să audă.

— E vreo superstiție de-a Gesuinei? întrebă Amedeo. Nu există nici un pericol dacă naști la spital, să știi. Nu trebuie să mai pleci urechea la ce spun babele. Gesuina n-a călcat în viața ei într-un spital modern, iar pe deasupra îi e frică de lumina electrică, de doctorii în halate albe și de mirosul de dezinfectant, asta e tot.

— Nu e asta, spuse Pina. Nu mă deranjează ideea cu spitalul. Nu, e doar o presimțire de-a mea.

Amedeo știa perfect că nu trebuia să ia în derâdere intuițiile Pinei. Nu prezisese ea nașterea lui Aurelio și a lui Flavio – încă doi băieți, spusese ea, și pe urmă eventual o fată?

— Știu eu că bebelușul meu se va naște aici pe insulă, ca frățiorii lui, spuse Pina. Fetița va veni când va fi timpul ei, înainte să fim noi pregătiți. Știu asta cu certitudine.

Pina avusese dreptate, după cum se dovedi. Fetița veni pe neașteptate, într-un iureș de apă și sânge, cu opt săptămâni mai devreme.

Primul lucru pe care Amedeo îl auzi atunci fură țipetele Pinei:

— Auu, auu!

Instalaseră o draperie între bar și bucătărie, în perioada de haos de la începutul sarcinii, astfel încât Amedeo să-i poată auzi pe băieți când se încăierau. Acum, Gesuina veni șontăcând pe-acolo.

— Unde ești, *dottore*? spuse ea.

— Aici, zise el. Aici.

— Fă bine și închide barul numaidecât și du-te la biata Pina.

Mușteriii începură să vocifereze frenetic, dar Gesuina izbi cu o tigaie de fontă în tejghea, îi îmbrânci pe jucătorii de domino de pe scaune și îi expedie afară în ploaia din piață, închizându-le ferm obloanele în nas, ca să scape de privirile lor curioase.

În bucătărie, Pina stătea într-o baltă de apă, ținându-se de burtă cu amândouă mâinile.

— *Amore*? spuse el, îmbrățișând-o, dar îl împinse la o parte.

Pina începu să bântuie prin casă. Tot ce putea face era să meargă după ea. În sus și-n jos pe scări, prin bucătărie, în bar și pe urmă afară din nou, lăsând o dâră de sânge pe unde trecea. După ea venea și el, întrebându-o disperat:

— Când au început durerile, *amore*? Și cât durează de fiecare dată? Cât sunt de puternice? Sunt la fel ca la Tullio, ca la Flavio, ca la Aurelio, sau sunt diferite de data asta? Spune-mi, *amore*. Mă sperii, îi sperii pe băieți!

Într-adevăr, Flavio, care abia se ținea pe picioare, reușise să se ridice singur lângă cadrul ușii, privind cu ochi mari scena din bucătărie. Undeva, într-o odaie din spate, Aurelio, părăsit acolo, țipa să vină cineva la el.

— E prea repede, plângea Pina. Fetița vine prea repede. Trebuie să opresc travaliul, altfel o să moară. Trebuia să se nască în februarie, iar noi suntem abia în decembrie.

Dar Amedeo vedea limpede că acest copilăș era de neoprit.

— Întinde-te, *amore*, spuse el. Încearcă să împingi. Nu se mai poate face nimic acum, decât să naști copilul.

Gesuina încuviință din cap.

— Respiră, o îndemna ea. Împinge. Respiră, *cara*. Împinge.

— Nu! zbieră Pina, tânguindu-se. Nu vreau să împing! Nu trebuie! Nu pot!

— Aduc statuia Sfintei Agata! strigă Gesuina, și ieși târșându-și picioarele pe hol.

Dar până ca ei să o poată ajuta în vreun fel, Pina se prăvăli cu un geamăt teribil sub masa de domino. Amedeo întinse mâinile și scoase copilul.

— Fetița respiră! spuse el. Pina, fetița respiră!

— Uite cât e de mititică, se lamentă Pina. Cât e de mică. Cât e de plăpândă. Amedeo, nu va trăi, și mie mi se va frânge inima de durere!

— Fetița va trăi, spuse el cu îngrâcnare, ștergând bine pruncul. Fetița va trăi.

Totuși, îl cuprinse spaima, ca o gheară nemiloasă în piept, când examină pruncul mai atent. Văzu cât de firave erau vinișoarele pe capul fetei, cât de trandafirii și străvezi erau toracele ei. Nu moșise decât foarte puțini copii atât de firavi și aproape toți se născuseră morți. În spital la Siracuza, se admonestă el, acolo ar fi știut ei ce să facă. Nu mai avea nici un rost acum – cum să reziste copilășul acesta la o traversare pe mare, iarna, în barca de pescuit a lui Pierino? Fetei îi era scris să trăiască sau să moară aici pe insulă; asta era cert.

— Ce nume să-i dăm? spuse el, descheindu-și cămașa și lipindu-și de piept copilășul care tremura, aceasta fiind singura căldură pe care i-o putea oferi în acele clipe tulburi.

— Nu pot să-i dau un nume, spuse Pina plângând. Nu pot să mă uit la ea. Nu încă, nu dacă știu că nu va trăi.

*

Nimic nu îl pregătise pentru acest al patrulea copil. Fetița era prea plăpândă ca să poată suga la sânul Pinei, care trebui să o hrănească din lingurița de argint de la botezul lui Aurelio, picătură cu picătură. Pina nu se putea opri din plâns, ca și cum toată tăria din ea se risipise. Amedeo închise barul și se ocupă personal de copil, fiindcă acum descoperi că lumea lui se îngustase până când singurul lucru care-l mai interesa era doar fiica lui. Umbla cu fetița cuibărită pe brațul lui, iar noaptea ședea trează lângă leagănul ei, sub care pusese un vechi încălzitor de pat, umplut cu cărbuni aproape stinși – căci fetița se născuse în toiu iernii ploioase de pe insulă, iar fiecare curent de aer părea menit să o omoare. Fetița nu plângea aproape deloc. Vinișoarele erau la fel de firave pe cap, iar urechile îi erau vinete de la șocul nașterii. În nopțile acestea, când nici unul dintre ei nu dormea, îi spuse bebelușului toate poveștile pe care le știa el.

Îi spuse povestea cu fata care se făcuse măr, care se făcuse copac, care se făcuse pasăre. Îi spuse povestea cu papagalul, care o ferise de rele pe o tânără soție, depănându-i firul unui basm nesfârșit. Îi spuse o poveste, aflată de la Gesuina, cu un băiat care făcuse un pact cu diavolul ca să salveze viața tatălui lui. Tatăl băiatului se însănătoși, iar băiatul plecă departe în lumea largă, unde ajunse bogat și puternic, un mare rege, și începu să iubească lumea atât de mult, încât uită de pactul lui. Zece ani mai târziu, când diavolul veni după el, băiatul nu vru să meargă. În nopțile acelea ireale din odaia de sus a casei, când singurul zgomot era vuietul îndepărtat al valurilor mării, Amedeo începu să creadă că toate aceste povești erau, în mod tainic, însăși povestea lui și a fiicei lui, că amândoi erau prinși într-o luptă străveche, care fusese repetată de nenumărate ori asemenea luptelor din acele povești.

Îi spuse și ei, așa cum îi spusese lui Tullio când era bebeluș, povestea insulei. Îi spuse despre grote și despre blestemul plânsului, despre tânăra Agata, fiică de țăran, care îi scăpase pe localnici de acest flagel și devenise sfânta lor, ocrotindu-i de nenorociri.

Amedeo, care nu fusese niciodată un om religios, se trezi acum copleșit de superstiții. Nu se frământase niciodată pentru viața de apoi; acum însă dorea cu nerăbdare să-și boteze copilul.

— Dă-i tu un nume, spuse Pina. Nu suport să îi dau eu un nume fetei, când știu că după aceea bunul Dumnezeu și Sant' Agata ar putea să o ia de la noi. Gândurile lui se îndreptau spre nume celeste: Angela, Santa, Madonnina. Alese, până la urmă, Maria-Grazia. Așa o chemase pe bunica Pinei. Îi dădu fiicei lui și prenumele Agata, sperând că sfânta avea să binevoiască în schimb să arunce și în calea lui un dram de noroc. În primele nopți după ce se născuse fetița, se ruga fierbinte la statuie, mirându-se singur de gestul lui, ba chiar rușinându-se un pic.

— Preafericită Sant'Agata, se ruga el, dacă asta e cumva vreo pedeapsă pentru păcatele mele cu Carmela, te implor, osândește-mă altfel. Ia altceva de la mine pentru nelegiuirile pe care le-am săvârșit pe insula ta - dar nu pe micuța mea.

În cumplita lui disperare, se gândea că ar suporta mai ușor să-i piară soția, fiii, decât această copilă plăpândă, pe care abia dacă o cunoștea, această copilă care ar fi trebuit să fie încă în pântecul Pinei, cu pumnișorii strânși și ochii închiși.

Băieții simțiră și ei că ceva era în neregulă. Încetaseră să se mai zbenguie pe scări și să se mai bată cu bețe în curte. Odată, în primele zile, o treziseră din greșeală pe fetiță, aruncând cu o minge de cauciuc în zidul odăiței ei, iar tatăl lor se înfuriase atât de rău, încât toți se speriaseră, până și Gesuina. Aruncase mingea afară pe fereastră în măracinișul din spatele casei. Din ziua aceea, băieții se jucaseră cuminți în curte, ba chiar și cel mai mic dintre ei, Aurelio, părea să fi înțeles cumva că soarta surioarei lui rămânea suspendată în spațiul întunecat dintre viață și moarte.

Între timp, barul rămânea închis, iar Gesuina îi trimitea la plimbare pe vecini când veneau să aducă vinete coapte și să mai afle vreo bârfă. Chiar și așa însă, se află repede că al patrulea copil al doctorului Esposito și al Pinei Vella era aproape pe moarte.

Când fetița avea zece zile, Amedeo îl chemă pe prietenul lui, părintele Ignazio, să o boteze. După aceea, familia se adună în jurul leagănului fetei, iar el le făcu o fotografie. Nu dezvoltă poza decât după ce trecu perioada de criză din primele luni de viață a copilei. Mereu după aceea, de câte ori trecea pe lângă fotografie, pe scară, avea o strângere de inimă. Ea, fetița lui, era acolo în poză - da, fusese într-adevăr atât de micuță și de plăpândă - cu ochișorii închiși, cu pumnișorii strânși. De câte ori fiica lui dormea profund, îl cuprindea spaima și se apropia binișor cu urechea de pieptul ei, ca să-i audă respirația gingașă.

Amedeo continuă să negligeze barul, deși îl redeschiseseră târâș-grăpiș la sfârșitul iernii. Nu-i stătea mintea la nimic altceva în afară de fiica lui. Fetița dormea bine doar când era în brațele lui, nu sorbea laptele din linguriță decât din mână lui. Rizzu începu să se ocupe de bar după-amiezile, iar Pina atunci când reușea să-i convingă pe băieți să se joace cuminți în spatele

tejghelei; însă seara – când fiica lui era întotdeauna foarte agitată, iar Rizzu lucra ca paznic de noapte la *il conte* – Amedeo avea încredere în clienți să își ia singuri băutură și pachete de țigări, lăsând banii într-o cutiuță de lângă casa de marcat.

Rizzu prinsese într-un cui pe capacul cutiei o carte poștală înfățișând-o pe Sant'Agata cu inima însângerată.

— Așa, de rușine, vor fi cinstiți cu toții, spuse el. Oricum, nici un locuitor din Castellamare nu ar fura, desigur, dar cu atât mai puțin când va da cu ochii de chipul binecuvântat al sfintei.

Ca să fie și mai sigur, Rizzu împodobi cutia cu rozarii, dădu două găurele în partea de sus, înfigând în ele două lumânări uriașe din care picura ceară fierbinte, și împrumută de la părintele Ignazio un mic crucifix din lemn, ca să îl fixeze pe interiorul capacului, pentru eventualitatea în care vreun hoț chiar ar fi îndrăznit să deschidă cutia.

Fie din cauza chipului binecuvântat al sfintei, fie de frică să nu se ardă la degete, nimeni nu fură din cutie, toți achitând suma corectă pentru băutură, iar barul – cu chiu, cu vai – rămase deschis.

Abia la sfârșitul lui ianuarie, fiica lui prinse suficientă putere cât să poată suge normal, dar de-acum Pina nu mai avea lapte. Copila putea însă să sugă un pic dintr-un biberon cu tetină de cauciuc, începând treptat să-i pară mai mare și mai zdravănă chiar și lui Amedeo, căruia nu-i venea să-și creadă ochilor. Totuși, viața ei curgea în mod neregulat, ca un lucru incert. O tuse o ținu pe loc încă două săptămâni, iar când îi trecu tusea, i se coloră pielea ca la gălbinare. Amedeo o duse afară pe verandă și o ținu în poală la soare, protejându-i ochii cu o batistă împăturită, până dispăru tenta galbenă de pe piele.

O cântărea pe fiica lui în fiecare dimineață pe balanța din alamă din spatele barului. În cele din urmă, într-o dimineață din februarie 1926, sesiză o schimbare în echilibrul balanței, ca o vagă pâlpâire, iar a doua zi talerul din alamă se înclină până jos. Fetița începuse să crească de-adevăratelea.

Prin primăvară, lua în greutate exact ca toți ceilalți copii ai lui. În vară, zâmbea; la scurt timp după aceea, se rostogolea pe burtă și începu să se chinuie să meargă de-a bușilea.

Amedeo observă că picioarele ei nu se dezvoltau normal. Bănuise mai demult că era ceva în neregulă, însă acum, când fetița se întremase la trup, lucrul acesta se vedea limpede. Nu reușea să se miște decât târându-se, împingându-se pe jos cu brațele, ca o șopârlă. Urma să aibă nevoie de proteze la picioare, și asta în cazul cel mai bun. Dar nu conta asta; nimic nu conta, doar să o știe în viață. Fără tragere de inimă, se întoarse la treburile lui din spatele tejghelei, însă păstră copila lângă el, lăsând-o să se târască pe jos pe o pătură sau să doarmă în brațele lui, în timp ce el servea clienții cu prăjituri și turna cafeaua în cești, improvizând un fel de fașă în care o ținea, pentru care bărbații îl luau în râs, iar soțiile lor îl admirau.

Maria-Grazia, în ciuda tuturor așteptărilor, era acum un copil vesel și cuminte. Când se târa de-a bușilea pe jos, râdea singură încetisor. Orice

lucru era o încântare pentru ea: soarele; o legătură mare de chei aparținând Casei de la Marginea Noptii, pe care tatăl ei le atârna de o sfoară, ca să se învârtă deasupra ei; o ramură de bougainvillea, pe care Gesuina o aducea de-afară cu petalele încă reci. Clienții mai vârstnici ai barului erau topiți după ea, promițându-i să o pomenească în rugăciunile lor și să-i aducă hăinuțe de la nepoței, când le rămâneau mici. Tot ei încercau să îi dea să mănânce câte un pic de ricotta îndulcită, de pe degetele lor, și bucățele de prăjitură, când Amedeo se uita în altă parte.

Până la prima ei aniversare, Amedeo nu crezuse că fetița avea să scape. Dar atunci lucrul acesta era atât de evident pentru toți ceilalți, încât trebui să-l accepte și el.

Și așa lucrurile începură să revină la normal. Totuși, Pina era zdruncinată încă, iar el era tulburat. O transformare se produsese în amândoi în lunile acelea când fiica lor se zbătuse să trăiască – acum, și un cântec banal de pe insulă îi umplea Pinei ochii de lacrimi, iar Amedeo simțea aceeași tandrețe pe care abia reușea să și-o înăbușe, ca și cum ceva se frânsese în el sau se înmuiase, un fel de carapace care îl făcuse cândva mai puțin permeabil la lumea din jur. Pina îi spuse într-o noapte că îl iertase pentru aventura cu Carmela, ștersese totul cu buretele.

— Nu vom mai avea alți copii, îi zise ea, mângâindu-l pe încheietura mâinii. Nu cred că aş mai suporta să trec din nou prin așa ceva.

Amedeo era întru totul de acord. Patru copii erau de ajuns – cu atât mai mult, trei băieți care erau atât de bățăioși și o fetiță care urma să aibă nevoie de un tratament special. Căci, deși era neastâmpărată și voinică acum, Maria-Grazia avea să păstreze mereu o aură de miracol în jurul ei, fiindcă viața de care se bucura era ca o minune binecuvântată de sfântă, fără de care nu i-ar fi fost dat să trăiască.

La fiecare zi de naștere a copiilor lui, Amedeo făcea o fotografie. Observa în suita imaginilor cu fiica lui o luptă în desfășurare, un suflet dârz ca al Pinei, înfruntând mereu circumstanțele. În prima fotografie, Maria-Grazia ședea cu picioarele strâmbe în poala Pinei, diformitatea membrelor observându-se limpede. Dar în a doua fotografie, uite cum stătea în picioare deja – atârându-se strâns de mâinile lor, înveselită de mândria părinților ei. În a treia fotografie, izbutise să se țină singură. În fiecare picior avea o gheată înaltă cu o proteză din metal care se întindea până la genunchi și se termina printr-o bandă de piele. Protezele îi dădeau o alură ciudată, concentrată, ca a unui luptător din ring. Doctorii de la spitalul din Siracusa îi spusese că fetița trebuia să le poarte zilnic, timp de zece ani. Protezele urmau să fie ajustate în fiecare toamnă.

Noaptea, exista o altă proteză care îi menținea mai ferm picioarele în poziția corectă, pe o bară din oțel; această proteză trebuia purtată până la vârsta de unsprezece sau doisprezece ani, cel puțin, poate mai mult, urmând să fie înlocuită cu o alta mai strânsă, pe măsură ce creștea. Maria-Grazia nu plângea niciodată când îi puneau proteza seara, deși ochii i se îngustau un pic. Nu se putea mișca deloc cu această proteză de noapte, nici măcar nu putea să se întoarcă pe o parte, iar dacă avea nevoie să meargă la toaletă trebuia să strige să vină mama sau tatăl ei ca să o ducă în brațe până acolo. Uneori, din camera lor cu ziduri din piatră de la parter, nu o auzeau când îi striga – iar dimineața o găseau zăcând răbdătoare printre așternuturile ude, îndurând batjocura fraților ei. Dar niciodată nu se plânsese de aceste umilințe.

În a patra fotografie, Maria-Grazia stătea în poziția ei de luptătoare, în fața mării. Îl durea un pic sufletul când privea această imagine, deoarece știa că frații ei în acel moment se zbenguiau în valuri, dincolo de cadrul obiectivului. Protezele pentru picioare nu trebuiau să intre în contact cu apa; chiar și aerul sărat de pe insulă le făcea să ruginască, așa că era nevoie să fie frecate cu glaspapir și unse cu ulei de măsline.

Dintre toate fotografiile, a cincea era preferata lui. Aici simțea că Maria-Grazia, în ciuda dificultăților, începuse să-și afirme superioritatea față de frații ei într-un mod aparte: în timp ce ei se căzneau să învețe și să facă față la școală, ea era de o inteligență extraordinară. În această fotografie, Maria-Grazia citea cu pasiune unul dintre manualele de școală ale fraților ei; părul său – care era împletit într-o coadă neagră ca a mamei ei – atinge ușor paginile, ochii ei de culoarea ambrei pale erau tiviți frumos cu gene dese ca ale Pinei. Absorbită de plăcerea lecturii, zâmbea cu ochii pironiți în cartea din care citea: istorie, matematică, *Iliada* – cine știe? Fetița era o elevă excepțională.

Inițial, dascălul școlii, învățătorul Calleja, refuzase să o înscrie în clasă pe Maria-Grazia, crezând că betșugul de la picioare implica negreșit și o debilitate mintală. Când primi scrisoarea prin care li se comunica acest

lucru, Pina o înșfăcă de mână pe Maria-Grazia și pe jumătate mergând, pe jumătate târând-o, se duse cu ea la școală. Acolo, Maria-Grazia rămase în fața clasei, la tablă, în timp ce, consternat, Calleja stătea într-un colț, răsucindu-și vârfurile mustății. Îndemnată de Pina, Maria-Grazia demonstră cum știa ea să numere până la o sută, să facă adunări, scăderi, înmulțiri, să recite poezii de Luigi Pirandello și să descrie poziția stelelor care se vedeau pe cer din Castellamare, toate aceste noțiuni fiind învățate de ea prin studierea atentă și independentă a manualelor fraților ei. Văzând că, în continuare, învățătorul refuza să admită că se înșelase, Pina luă la întâmplare un exemplar din *La Divina Commedia* din teancul de cărți de pe catedră și i-l puse în mână fiicei ei.

— Citește, *cara*, o îmboldi ea. Citește!

Maria-Grazia știa să citească, ceea ce și făcu, poticnindu-se un pic la acea limbă italiană din peninsula, la strania poezie a textului, rostind cuvintele fără să le înțeleagă: „Pe când e omu-n miezul vieții lui / m-aflam într-o pădure-ntunecată, / căci dreapta mea cărare mi-o pierdui. / Amar mi-e să vorbesc...”¹³

13. Dante Aligheri, *Divina Comedie*, Cântul I, p. 67, traducere de George Coșbuc, București, Editura Polirom, 2000.

— Prea bine, o întrerupse Calleja, nedorind să se arate întru totul generos în fața acestei înfrângerii. Poate să înceapă școala de la toamnă și vom vedea, pe parcurs, cum se descurcă. Dacă va avea note suficient de bune, va putea să rămână, altminteri nu.

Fără tragere de inimă, acceptă chiar să o lase pe Maria-Grazia să împrumute exemplarul din *La Divina Commedia*, ca să poată termina de citit cartea până la începerea școlii.

Pina plecă acasă cărându-și fiica pe umeri, plângând cu lacrimi de furie și mândrie în același timp.

A șasea fotografie fusese făcută în ajunul deschiderii anului școlar, un eveniment care pentru ea conta mai mult decât o zi de naștere sau onomastică, fiindcă toată seara dinainte fetița tremurase ca o frunză în bătaia vântului. În fotografie, Maria-Grazia purta cu mândrie, acoperindu-i protezele de la picioare, un *grembiule*¹⁴ alb, ca orice școlăriță. Ținea în brațe un pachet de cărți noi, legate laolaltă cu o sfoară. Frații ei trebuiseră să folosească manualele la comun, iar adevărul era că le deschiseseră atât de puțin, încât economia de bani fusese justificată. Toate cărțile Mariei-Grazia erau însă noi-nouțe, comandate de pe continent și aduse pe insulă cu barca lui Pierino, de la librăria din Siracuza, învelite frumos în hârtie maro.

14. Șorțuleț, uniformă școlară (în it., în orig.).

Frații ei încercau să fie drăguți în felul lor, trăgând-o după ei în jocurile lor zgomotoase, apărând-o de ceilalți copii, care o loveau cu picioarele în proteze și îi furau cărțile. Dar o ruptură începuse să apară între ei. Băieții erau absorbiți fiecare de preocupările lui. Tullio, un uriaș ca tatăl lor, cu o

claie de păr negru și aceleași sprâncene formidabile, făcuse o pasiune obsesivă pentru funcționarea automobilelor. Aurelio, fratele cel mai apropiat de ea ca vârstă, voinic la trup, ambițios în ceea ce-și dorea, înota tot timpul. Fratele ei mijlociu, Flavio, oacheș și sever la înfățișare ca mama lui, Pina, se închidea în cameră și exersa întruna la o trompetă din alamă. Băieților le era limpede că Maria-Grazia rămânea copilul cel mai iubit dintre ei toți. Iar Mariei-Grazia îi era limpede că nici dragostea și nici știința de carte nu puteau remedia faptul că ea era o altfel de persoană decât frații ei – o persoană care, în timp ce alți copii făceau tărași, loveau cu bețe în ce le ieșea în cale și se zbenguiau în mare, ședea cuminte pe nisip, purtându-și protezele chinuitoare și citind cărți despre stele.

— Tratatamentul tău merge bine, îi spunea tatăl ei, mângâietor, în astfel de ocazii. La anul, vei putea să-ți scoți protezele de pe picioare pentru perioade scurte, ca să înoți.

Maria-Grazia știa că până atunci toți ceilalți copii aveau să înoate mai repede sau chiar se vor fi plictisit de înot, dar prefera să nu spună nimic.

Îngrijorat de singurătatea fetei, tatăl ei încuraja prietenii cu clienții mai vârstnici ai barului și cu pisicile vagaboande, care bântuiau noaptea prin curte. Într-o seară, Maria-Grazia alergă plângând la tejea, luându-l pe tatăl ei ca să-i arate culcușul unei pisici, unde un motănel negru, care arăta cam scârbos cu blănița împânzită de excremente cum era, făcea „*miau, miau, miau*”, de ți se rupea inima de mila lui.

— E bolnav, se smiorcăi Maria-Grazia.

Aplecându-se, Amedeo descoperi că pisoiașul avea o rană pe corp, care frigea la atingere.

— Are o infecție, *cara*. Nu putem face mare lucru, decât dacă îi curățăm rana, dar nu prea avem șanse să stea cuminte, până am termina noi tot tratamentul.

— Fă-l bine, *papà*.

Mulți dintre clienții mai vârstnici ai barului ieșiseră după ei în întunecimea amurgului, iar acum se adunară în jur, țâțâind din buze înduioșați – chiar și unii dintre cei care niciodată nu putuseră suferi pisicile.

— Fă-l bine, spuse Maria-Grazia. *Papà*, adu-ți geanta ta de doctor și fă-l bine.

— *Cara*, nu știu dacă pot.

— Fă-l bine, repetară ca un ecou bătrânii, pe un ton muștrător.

Pisica-mamă privea dintr-un tufiș, bătând din coadă un ritm războinic.

Amedeo, deși știa că nu trebuia, se lăsă convins de fiica lui să-și aducă geanta de doctor din camera de sus.

— Fă-l bine, continua să plângă Maria-Grazia, în timp ce Amedeo se ocupa de pisoii. Să nu-l lași să moară.

Amedeo termină treaba, puse motănelul, acum curat, înapoi în culcuș, și o desprinse pe pisica-mamă de pe umărul lui, gheară cu gheară.

Recunoștința înduioșătoare a fiicei lui era nemărginită. Iar când, peste trei săptămâni, veni cu pisoii la el și-i arătă rana, acoperită cu o coajă curată,

iar pisiul o linge cuminte pe mână, Amedeo abia se abținu să nu plângă și el.

— Tratatamentul lui merge bine, spuse ea. Exact ca la mine.

Era adevărat. Maria-Grazia avea să rămână micuță de statură pentru totdeauna – singura odraslă a lui Amedeo care nu era uriașă –, însă altminteri nu s-ar fi zis nicidecum, cu excepția protezelor de la picioare, că părinții ei s-ar fi temut vreodată pentru supraviețuirea ei.

*

Acum, când începea să nu mai fie neliniștit de supraviețuirea Mariei-Grazia, ci de viitorul ei, Amedeo își dădea seama că în lume se produsese o transformare. Veștile de afară ajungeau la ei doar ca prin ceață, chiar și în vremurile bune. Tulburările financiare din America fuseseră un subiect de conversație în bar o bucată de timp; bătrânii jucători de *scopa* se minunaseră la fotografiile cu familii bogate stând afară, în automobile, dormind sub prelate de cort. („Când te gândești la ce s-a ajuns, americanii să trăiască la fel ca noi, sărăntocii! Bine că 'Ncilino al meu n-a mai plecat la Chicago până la urmă!”) Dar, grație izolării ei, insula fusese scutită de necazuri grave. În afară de niște comenzi pentru niscaiva țigări de pe continent din când în când, locuitorii de pe Castellamare nu aveau treabă cu economiile națiunilor mari. Cum spunea Rizzu, nu ar fi existat automobile în care oamenii să se refugieze dacă insula ar fi cunoscut neplăcerile depresiunii economice, decât automobilul contelui, și nici nu ar fi avut unde să plece, iar singurul lucru în care orice localnic de pe insulă avea vreo parte bănească sau vreo acțiune era Comitetul Sant'Agata sau, eventual, Breasla Pescarilor.

Cu toate astea, o deplasare tectonică se produsese acum mai aproape de țărmurile insulei. În perioada de nebunie din primii ani de viață a copiilor lui, schimbările din Italia nu ajunseseră la Amedeo decât vag. Aidoma zgomotului difuz al valurilor perceput din grotele de lângă mare, lumea exterioară nu i se păruse niciodată la fel de importantă ca lumea dinăuntru casei lui. În anul când se născuse Flavio, existaseră niște divergențe legate de votare (din cauză că Tullio avusese o serie de vărsături alarmante, Amedeo pierdu noțiunea timpului și nu ajunse la urne decât după ce se închiseseră). Ascultând discuțiile furioase din bar a doua zi, înțelese esența divergențelor. Se părea că nimeni de pe insulă nu intenționase să voteze pentru *fascisti*, în afară de *il conte* și, poate, de Arcangelo. Pentru a remedia acest lucru, *il conte* își postase doi agenți înarmați cu bâte la ușile primăriei, în seara alegerilor. Prin această metodă, țăranii contelui ajunseseră să se convingă că insula era ca o corabie de pe care *il conte* putea evacua toți pasagerii rebeli. Când venise momentul ca *il conte* să numere voturile, fasciștii ieșiseră majoritari.

La ceva vreme după aceea, ziarul *La Stampa*, care ajungea la ei tocmai de la Torino, scria mult despre asasinarea unui deputat socialist, un *signor* Matteotti, apoi, pentru un timp, nu mai primiră deloc acel ziar. Când

reîncepu să apară, cotidianul respectiv nu mai pomenea totuși absolut nimic despre Matteotti. Pe Amedeo nu-l deranjase prea mult acest lucru la început, fiindcă singura publicație care-i interesa pe clienții lui era *La Gazzetta dello Sport*.

Își amintea că se întâmplaseră toate astea, desigur. Își amintea și că, pentru un timp, cei care votaseră cu fasciștii și ceilalți, care nu votaseră cu ei, refuzaseră să mai vorbească unii cu alții, ceea ce făcuse ca sărbătoarea de Sant'Agata din acel an să fie destul de neplăcută. Când veni momentul să fie ales primarul local, locuitorii insulei votară nu pentru *il conte* sau pentru Arcangelo, ci pentru reluarea nominalizărilor unui alt candidat – ceea ce nu se mai pomenise niciodată la Castellamare. Apoi, nu la mult timp după aceea, consiliul municipal fusese dizolvat oricum, printr-un ordin transmis de la Roma, de la *Il Duce*. De-atunci înainte, nu aveau să mai existe nici aleși locali, nici primar, ci doar un singur *podestà*¹⁵, făcând astfel ca disensiunile dintre fasciști și ceilalți localnici să devină cumva nerelevante. În calitate de nou *podestà*, *il conte* declară în prima lui cuvântare de pe treptele primăriei că acum erau cu toții *fascisti*.

15. În timpul regimului fascist, funcționar numit de guvern în fruntea unei comunități și învestit cu puteri depline.

Avuseseră loc niște proteste înăbușite. Un mic grup de oameni, în toiul nopții – prinzând curaj de la băutura din barul lui Amedeo – smulseseră, de la intrarea în primărie, noul stindard fascist și portretul cu capul pleșuv al Duceului. Bepe, nepotul adolescent al lui Rizzu, și pescarul Pierino, care avusese de-a face un pic cu comunismul în timpul războiului, începeau să cânte *Internaționala* ori de câte ori îl vedeau trecând pe *signor* Arcangelo (nu îndrăzneau să facă la fel și când trecea contele). Pe urmă, într-o seară, cei doi „comuniști” fură înșfăcați în drum spre casă de doi agenți trimiși de *il conte*, care îi scărmanară zdravăn și îi siliră să bea ulei de ricin. După aceea, nimeni nu se mai plânse că nu voia să fie fascist – cel puțin nu fățiș. Căci, după cum spunea Gesuina, „toți trebuie să trăim împreună după asta, să știți”.

— Astea sunt prostii aduse din nord, tuna și fulgera Rizzu aplecat peste tejgheaua barului. (Mai lucra încă ocazional pentru *il conte*, ca portar și paznic de noapte, însă nu prea îl mai suporta pe vechiul lui patron de când Bepe fusese snopit în bătaie.) Nimeni din Castellamare nu s-a sinchisit vreodată de politică până acum. Astea sunt chestiuni italienești, care nu ne privesc pe noi.

— O să treacă și asta într-un an sau doi, zise Gesuina. Dacă soarta noastră blestemată este să fim conduși de alții, mai bine cu Ducele ăsta, decât cu spaniolii sau grecii sau Bourbonii sau arabii sau oricare alții or mai fi fost la rând. Bine am face să-l ignorăm toți și să ne vedem mai departe de treburile noastre.

Urmând această logică, cei doi bătrâni se împăcară cu noua situație, iar pentru o vreme lucrurile redeveniră liniștite în Casa de la Marginea Noptii.

Pe urmă, la scurt timp după ce Maria-Grazia începu școala, *Il Duce* își impuse cu forța autoritatea în Castellamare.

Într-o după-amiază devreme ajunse la bar vestea că doi funcționari oficiali sosiseră pe insulă cu o șalupă și ceruseră să discute cu *il conte* despre problema unei închisori. Închisoarea nu îi viza pe localnici (fiindcă nici o infracțiune gravă nu fusese săvârșită vreodată în Castellamare), ci pe diverși prizonieri ai Ducelui. Prizonierii Ducelui erau îndeobște surghiuniți în asemenea locuri îndepărtate, spuneau oficialii – în insula Favignana, în formă de fluture, situată la vest, și în arhipelagul vulcanic din jurul insulei Lipari. Insula Castellamare fusese și ea considerată corespunzătoare acestui scop.

Cei doi funcționari oficiali ai Ducelui fură cazați în aripa pentru oaspeți din vila contelui, unde băură și făcură gălăgie pe terasă în fiecare seară. După trei zile, plecară și nimic nu se mai auzi despre închisoare. Peste trei luni, un grup de muncitori din peninsulă sosiră cu o șalupă și se apucară să repare casele dărăpănate din afara zidurilor orașului, folosind pietre și prelate. („Munca asta putea să fie făcută cu oameni din Castellamare!”, bodogănea Rizzu.) Închisoarea urma să fie inaugurată la sfârșitul verii. Opt milițieni fasciști, doi carabinieri și un locotenent din partea continentală a țării aveau să-i însoțească pe prizonieri pe insulă, iar până atunci primiră cu chirie câteva dintre casele goale aparținând contelui, la un preț redus special.

— Noi n-am avut nevoie niciodată de *poliziotti* pe insula asta, zise Gesuina, care se opunea acum ferm noilor măsuri. Gardieni! O palmă strașnică sau o discuție cu bunica unui băiat au fost întotdeauna mai mult decât de-ajuns. De unde o să știu eu dacă ăștia nu mă spionează pe mine când merg prin oraș, pe mine, cu vederea mea slabă?!

În vara aceea, sosiră primii prizonieri politici, cu o corabie cenușie de la Calabria, purtând bărbi sălbătice care îi îngroziră pe copii. Luară piepțiș lungul urcuș din port, într-un singur șir, legați în lanțuri unii de alții, astfel încât trebuiau să pășească la unison, ca omizile pe tulpinile de bougainvillea. Unul sau doi, care se târau mai la urmă, își aduseseră nevestele și copiii. Acești prizonieri au fost instalați în casele pe jumătate reparate, iar acum în fiecare seară goarna fasciștilor se auzea sunând la ora cinci după-amiază, chemându-i pe prizonieri în odăile unde erau ținuți închiși până în zori. *Il conte* le explicase limpede arendașilor și țăranilor lui că nu aveau voie să se apropie de prizonieri sau să vorbească cu ei.

După ce îi văzuse pe prizonieri urcând dealul înlănțuiți, Pina umbla furioasă, cu buzele strânse, iar în spatele ușilor închise tuna și fulgera împotriva Ducelui, cu închisoarea lui cu tot, cu retorica lui războinică din ziare și gardienii lui odioși plantați în Castellamare. Așadar, când Tullio și Flavio, având nouă și, respectiv, opt ani, se întoarseră de la școală în cămăși negre pe măsura lor, cărând niște puști de jucărie (cele mai frumoase jucării care le trecuseră prin mâini vreodată), Pina se duse cu ei direct acasă la învățătorul Calleja și azvârli cu armele în el prin fereastra de la bucătărie.

— Cum numești dumneata chestia asta? se răsti ea.

— Se numește Opera Nazionale *Balilla*, încercă să explice învățătorul Calleja, ferindu-și capul de proiectile. Este o organizație de tineret - o organizație sportivă -, copiii sunt îndemnați cu toții să se înscrie și să devină un *Balilla* fiecare - nu doar băieții dumitale, *signora* Esposito. Exact cum sunt Cercetașii Catolici.

— Să nu prind picior de *Balilla* în casa mea! zbieră înfuriată Pina, neinteresându-o smiorcăielile băieților, care rămăseseră fără armele lor de jucărie. Să nu prind vreo pușcă în casa mea! N-a fost de-ajuns câte nenorociri a adus ultimul război pe insula asta?! Dacă fiii mei vor să se înscrie la Cercetașii Catolici, cu părintele Ignazio, n-au decât să se înscrie la Cercetașii Catolici!

Dar acum gărzile fasciste erau o prezență constantă, vâjâind cu șalupele lor dincolo de stâncile risipite pe care pescarii le numeau Morte delle Barche, postând pichete la colțurile străzilor, tândălind prin oraș - și nu se prea putea comenta nimic în gura mare. Gărzile treceau cu regularitate pe la bar, pentru țigări și cafea tare. Amedeo ținea capul în jos, iar uneori mai strecura vreunui prizonier câte o chifteluță de orez sau o felie de mozzarella.

Dar când Pina văzu un prizonier rătăcind amărât pe stradă (prizonierilor li se dădeau cinci lire pe zi ca să poată trăi, auzise ea - mai puțin decât leafa zilnică a celui mai prăpădit dintre țăranii contelui), îl pofti înăuntru și-l trată cu pâine, prăjituri și cafea, așezându-l la cea mai bună masă.

Prizonierii aveau voie să muncească, însă dintotdeauna ceea ce existase de lucru pe insulă fusese exact pentru câți locuitori erau acolo, și nimic în plus. Totuși, Pina angajă cu bani pe trei dintre ei ca să repare veranda dărăpănată. Oamenii lucrau încet, discutând despre filozofie și arte, într-o limbă italiană literară, și montară grinzile de lemn invers decât trebuia, cu partea din spate în față. Pescarul Pierino ridică din sprâncene mirat când văzu cum lucraseră.

— Halal treabă, nimic de zis, remarcă. Parcă l-ai fi pus pe *il conte* sau pe dascălul de la școală să muncească aici - genul de tip deștept, care n-ar fi în stare să-și dea seama dacă lemnul care l-a lovit în cap era o grindă de acoperiș sau un lintou de la ușă.

— Prizonierii aceștia sunt oameni cu carte acolo de unde vin ei, în orașele lor, Pierino, îi spuse Pina. Unul dintre ei e un jurnalist din Trieste, al doilea, profesorul Vincio, este conferențiar universitar la Facultatea de Arheologie din Bologna, iar al treilea, Mario Vazzo, e un poet, cu volume publicate.

— Aha, așa acum mai vii de-acasă, se dumiri Pierino, oferindu-se, ca o favoare pentru verișoara lui, să-i facă pe gratis la loc veranda așa cum trebuia.

Amedeo începu să se simtă stânjenit de toate astea, fiindcă așa Pina atrăgea atenția asupra lor. Dar știa că era în zadar să încerce să o potolească, atunci când îi intra ei o idee în cap. Așa că preferă să se dedice creșterii copiilor, sperând mai ales că toată această situație era ca o furtună trecătoare, care

avea să lovească insula cu stropi mari și grei la început, ca apoi să-și mute furia altundeva, mai departe. Băieții îi ocupau suficient timp, încât să nu mai aibă răgazul de a se gândi la alte lucruri. Ca să-i facă să treacă onorabil prin ultimii ani de școală, trebuiau convinși să nu mai fugărească șopârlele prin mărăciniș sau să dea cu piciorul în pietre, prin *piazza*. Amedeo și Pina îi ascultau la lecții – matematică, istorie și franceză, îi ajutau să învețe geografie din atlas și le citeau din opere literare menite să îi facă mai buni și mai conștiincioși. Dar a-i prinde pe băieți pentru a face toate aceste lucruri era o performanță în sine. Și, apoi, era fiica sa – cel mai promițător copil al său –, mișcându-se în jurul lui pe picioarele ei țepene, mereu interesându-se avidă, mereu punând întrebări: „*Papà*, de ce șopârlele se ascund în felinare? Și din ce cauză marea vine la mal și pleacă în larg? Și de ce îi cresc fire de păr Gesuinei pe bărbie, ca la o floare de anghinare?” Pentru picioare, trebuia să meargă pe jos în fiecare seară, iar protezele trebuiau și ele reglate. În serile răcoroase, ca să o întremeze, o ducea la plimbări agale în jurul zidului orașului până la belvedere, unde fetița se sălta pe balustradă și îi arăta sus pe cer pozițiile stelelor. Era cea mai bună din clasă la școală, spre iritarea învățătorului Calleja, întrecându-i atât de mult pe ceilalți elevi, încât chiar și cu scăderea notelor, la care recurgea *il professore* („Ca să nu i se urce la cap că e prea deșteaptă”), tot nu putea să o împiedice să nu iasă pe primul loc.

— Ai putea să studiezi la una dintre universitățile de pe continent, îi spunea Pina fiicei ei. Ai putea deveni o persoană educată, o savantă sau o poetă.

Îi încuraja, de asemenea, și pe fiii ei să aibă asemenea ambiții, însă cu mai puțină convingere. În schimb, pentru a le demonstra minunatele avantaje ale unei educații temeinice, îi ademenea cu imagini din atlasul ei de învățătoare, arătându-le piețe forfotind de lume, pline de tarabe cu înghețată, sau orașe iluminate spectaculos. Dar nici unul dintre cei trei băieți nu avea nici în clin, nici în mână, de fapt, cu ideea de a studia la universitate, fiindcă lor le plăceau valurile mării, hățiturile sălbatice și meciurile de fotbal din *piazza*, și nici nu suporta vreunul să stea închis într-o sală de curs. Maria-Grazia însă iubea cărțile cu o fervoare cucernică, așa cum iubește un pescar marea, iar părinții ei erau încântați în sinea lor că zămisliseră un copil cu preocupări intelectuale.

Problema cu un copil inteligent ca ea însă – așa cum Amedeo începu să înțeleagă în anii ce urmară –, era că înțelegea lucrurile, observa lucrurile, ținea cu încăpățănare ochii larg deschiși, așa cum făcea și Pina. Și, exact ca Pina, nu putea fi convinsă să privească în altă parte.

În vara când avea nouă ani, Maria-Grazia asistă la cinci evenimente deosebite, fiecare în parte urmând să-i schimbe viața pentru totdeauna. Într-adevăr, aceste cinci întâmplări aveau să i se pară atât de importante după aceea, încât până în ziua morții aveau să-i rămână în memorie mărite straniu ca printr-o lupă, aidoma unor scene văzute sub un luciul de apă limpede: cele mai pregnante imagini din copilăria ei. Primul lucru se întâmplă să fie o dispută legată de un vot acordat greșit.

Mergând spre casă în acea după-amiază anostă, Maria-Grazia tânjea să vină mai repede primul sfârșit de săptămână când avea să înoate. În vara precedentă, tatăl ei o dusese în sfârșit la mare și o învățase să înoate ca frații ei. Simțind că putea mișca picioarele în apă, fără nici o opreliște, trăsese un chiot de bucurie. Dar înotul îi răpise plăcerea mersului pe jos; acum, i se părea searbăd și incomod să mai pășească pe pământ. Avea senzația că se născuse într-un element greșit, ca sirena din povestea tatălui ei, căci în aer își simțea picioarele grele ca și cum s-ar fi mișcat prin apă, iar în apă picioarele ei erau imponderabile ca aerul însuși.

În acea după-amiază șchiopăta de la școală spre casă, în spatele fraților ei, o supărau picioarele și mersul o obosea. Știa că avea zile când genunchii îi trosneau din încheieturi la fiecare pas și abia putea să își miște gambele încorsetate în protezele metalice, atârând greoi ca niște mădulare pe fundul mării. Ce păcat că nu îi fusese dat să fie o vietate din adâncul mărilor!

La jumătatea drumului spre casă, frații ei o rupseră la fugă înainte și o lăsară singură. Zburdau, fericiți că scăpaseră de „nemernicul ăla de Calleja” (cum se exprima Flavio). Întotdeauna frații ei trebuiau să se ia la întrecere, să țipe, să lovească în lucruri. Precis se duceau la ferma familiei Rizzu. În timpul vacanței de Crăciun, frații ei născociseră un joc împreună cu cei trei copii Rizzu mai mici, un joc numit *nemici politici*¹⁶, în care se dezlănțuiau veseli și răutăcioși. În *nemici politici*, jucătorii erau împărțiți inițial în două tabere, fasciștii și comuniștii. Apoi, fasciștii, înarmați cu bețe și canistre de benzină goale, trebuiau să-i vâneze pe comuniști, dușmanii lor politici, dintr-un capăt al insulei în celălalt, amenințând, în termeni cât mai obsceni cu putință, să-i bată cu bețele și să le toarne pe gât cantități mari de ulei de ricin. Era un joc plin de voie bună, uneori violent, ca toate distracțiile fraților ei, și adesea se termina cu vreun ochi învinețit sau vreun genunchi julit. Atunci, tatăl lor era nevoit să își scoată instrumentarul medical din lada de Campari și să îi panseze.

16. Inamici politici (în it., în orig.).

În situațiile de acest fel, mama lor se enerva crunt și îi lua la întrebări, iar Maria-Grazia prefera să se retragă cu pisoii ei, Micetto, în curte, până se termina toată agitația.

În timp ce frații ei se dădură de-a rostogolul în hățișul de pe margini, ea își continuă anevoios drumul și ajunsese la terasa Casei de la Marginea Noptii cam pe la ora unu, imediat după ce clopotele de la biserică bătuseră armonios *Ave Maria*. Prinzându-se cu mâinile de cârceii lăstarilor de bougainvillea, se târî pe trepte până sus. Acolo se opri, căci îl auzi pe pisoii Micetto.

Propulsându-se printre mese, îl găsi în cele din urmă într-un vrej. Se lăsă cu greu în genunchi.

— Hai, Micetto, vino la mine! strigă ea. Pis-pis-pis! Micetto, Micettino!

Ceva îl speriasse rău pe bietul pisoii. Când Maria-Grazia îl trase afară, pisoii își ținea coada țeapănă și scâncea ca un copilaș.

— Gata, Micetto, șopti ea. Gata, cuminte, Micetto. Liniștește-te. Pesemne l-o fi bătut iarăși vreo cotoroanță, se gândi ea, prost dispusă din pricina căldurii. Le-am spus mamei și lui *papà* să nu te lase să ieși din curte, murmură ea cu buzele lipite de blana lui. E periculos să te plimbi singur pe afară.

Motanul avea metodele lui de a pătrunde în casă nepoftit. Se știa cum odată, strecurându-se în sus printre golurile ornamentelor metalice ale porții din spate, urcase până la ivăr și îl împinsese la o parte cu laba, reușind astfel să se strecoare în bucătărie și să se înfrupte din friptura rece de pui. Altădată, intrase pe fereastră în bar, noaptea, și mâncase până se ghiftuise și îl furase somnul sub capacul de sticlă al galantarului, ghemuit pe un platou cu salam. Dar ei îi era teamă că era și el la fel de neastâmpărat ca frații ei: veșnic intra în curțile celor mai înverșunați prigonitori de pisici de pe insulă, care îl pocneau cu pliciul de muște sau îl băteau cu măturoidul; și mereu căuta să se arunce sub roțile automobilului contelui. Maria-Grazia îl strânse ocrotitor la pieptul ei.

În *piazza* nu mișca nimic. Automobilul contelui stătea sub singurul palmier, așteptând cu motorul pornit în arșiță. În jur, singura persoană era un prizonier, tândălind pe lângă casa Gesuinei. Oare el să fi bătut pisoii? Deși mămica ei spunea mereu că prizonierii erau oameni importanți, oameni deștepți din nord, pe ea o speriau un pic. Tullio îi spusese că odată, dis-de-diminează, văzuse doi prizonieri pe verandă, culegând de pe jos chiștoace aruncate de localnici, scuturându-le de praf și punându-le în buzunar. Fraților ei li se păruse o glumă grozavă, însă Mariei-Grazia nu i se păruse deloc amuzant, era oribil.

Urcarea treptelor fusese un proces dificil, așa că, abia când ajunsese să împingă ușa batantă, își dădu seama că în bar lumea vocifera. La tejghea, *il conte* și băcanul voinic, *signor* Arcangelo, făceau mare tărăboi. Erau îmbrăcați în cămășile lor negre, pe care, spunea mereu mama ei când nu o auzea nimeni, și le puneau atunci când voiau să provoace un scandal.

— Trebuia să fi păstrat buletinul de vot pe care nu l-ai folosit! zbiera *il conte*. Ca o dovadă a faptului că votul tău a fost pe linia partidului! Vrei ca fasciștii să creadă că suntem cu toții bolșevici aici?!

— N-am făcut nimic rău, spunea tatăl ei – ridicând și el vocea; nu-i vedea decât ceafa, cu pete roșii de furie. M-am dus la urne ieri după-amiază la primărie, am votat – așa cum am votat – și am venit acasă.

— Zău așa, *signor* Esposito, spuse Arcangelo împăciuitor. Hai să ne purtăm rațional. Sunt sigur că ai păstrat buletinul de vot care nu ți-a trebuit. Arată-mi-l și nouă, atâta tot, pe urmă te lăsăm să-ți vezi de treaba dumitale, încheind definitiv discuția.

— Eu știam că votul în țara asta ar trebui să fie secret, zise tatăl ei. Cel puțin în Italia, țara în care am crescut eu.

Asta suna straniu, fiindcă Maria-Grazia nu crezuse niciodată despre tatăl ei că era din Italia, ci doar din Castellamare.

Din pragul ușii, mama ei, Pina, spuse:

— Ce-i cu gălăgia asta?

Signor Arcangelo desfăcu larg brațele.

— *Signora* Esposito, spuse el. Totul e doar o neînțelegere. Le-am spus deja soțului dumitale și lui *signor il conte* că, după părerea mea, lucrurile încep să cam scape de sub control.

Cu urme de făină pe mâini și pe obraji, fiindcă pregătea prânzul, Pina înaintă în cameră.

— Ce-i cu toată gălăgia asta? repetă ea.

Arcangelo adoptă din nou tonul lui conciliant.

— Eu și *il conte* am fost șefii comisiei electorale la alegerile de ieri, ceea ce înseamnă...

— Știu foarte bine ce sarcini are șeful unei comisii electorale în ziua de azi, i-o reteză Pina. Uiți, am impresia, că am fost învățătoare înainte să mă mărit, *signor* Arcangelo.

— Sigur că da, așa e. Bun, îndeplinindu-ne sarcinile ce ne revin în această calitate, eu și *il conte* am descoperit că au fost indivizi pe insula asta care, în mod regretabil, au votat împotriva listei de candidați stabiliți de Partidul Fascist, introducând în urnă buletinul alb *No*, în loc de buletinul tricolor *Sì*.

— Așa cum aveau tot dreptul să facă, remarcă Pina, iar *il conte* scoase un pufăit nervos ca un leu-de-mare.

— Prin urmare, conchise Arcangelo, ca și cum nimeni nu spusese nimic, am luat decizia că cel mai sigur ar fi să verificăm dovada de loialitate a fiecărui bărbat cu drept de vot de pe insulă – doar ca să avem certitudinea că îi cunoaștem, cum ar veni, pe toți cei nemulțumiți de candidații fasciști, astfel încât să ne străduim să îi liniștim.

— Mda, înțeleg, spuse Pina. Și v-ați gândit să verificați cu cine a votat soțul meu, ca nu cumva să fie și el printre cei care au votat „nu”.

— Exact, *signora* Esposito.

— Amedeo, spuse Pina. Mai ai buletinul de vot nefolosit?

— Da, Pina.

— Atunci, du-te și adu-l aici, ca să isprăvim odată cu toate prostiile astea, zise ea.

— Sunt absolut sigur că soțul dumitale a votat *Sì*, spuse Arcangelo, care tremura ca o *ricotta*. Întotdeauna, știți bine, am avut o mare considerație pentru familia dumitale, *signora* Esposito, și pentru răposatul dumitale tată, bietul de el. De aceea, sunt sigur că *signor* Esposito a votat *Sì*.

— Firește, eu sper că lucrurile stau complet invers în această privință, spuse Pina.

O mică tăcere penibilă, din care Maria-Grazia deduse că mama ei spusese probabil ceva foarte șocant.

Tatăl ei veni înapoi prin draperie, ținând în mână un buletin alb de vot.

— Poftim, zise el, punându-l pe tejghea. Am votat *Sì*. Asta e hârtia cu *No* care mi-a rămas - se poate vedea limpede că bucata cu *Sì* a fost băgată în urnă.

— Bravo, spuse Arcangelo, împăunându-se. Este foarte bine, *signor* Esposito, dar nu înțeleg de ce a trebuit atâta tevatură, când puteai să ne arăți buletinul de vot de la bun început. Toți ceilalți votanți au fost obligați să procedeze la fel - nu ești dumneata un caz special, să știi.

Atunci, dintr-odată, mama ei se înfurie rău de tot - sau poate fusese furioasă tot timpul.

— Plecați, vă rog, din bar, spuse ea. Nu mai avem ce să discutăm cu voi.

Trântind ușa atât de zgomotos, încât Micetto sări speriat din brațele Mariei-Grazia, *il conte* și *signor* Arcangelo ieșiră.

După plecarea lor, mama ei luă buletinul alb și îl mototoli în pumn, de parcă ar fi fost o temă greșită a unuia dintre elevii ei, apoi zise:

— *Sì* pentru *fascisti*? Să-ți fie rușine.

Automobilul contelui huruia afară. Micetto! Maria-Grazia îl auzea pe Micetto. Se repezi în ușa, deschizând-o - împleticindu-se, blestemându-și protezele de la picioare -, și se aruncă în jos pe treptele verandei. Aici, își pierdu echilibrul și nimeri direct în stomacul unui om, căruia i se tăie respirația, icnind, din cauza izbiturii.

— Auuu! urlă ea, temându-se să nu fie Arcangelo sau *il conte*. Scuzați-mă, *signore*...

Prizonierul o puse la loc în picioare.

— Nu fi speriată, îi zise el, într-o italiană literară, de parcă ar fi vorbit dintr-o carte de poezii. L-am prins pe acest *gatto selvaggio*¹⁷ când voia să se arunce pe stradă. Cred că este al tău.

17. Motan sălbatic (în it., în orig.).

Și, ținându-l cu amândouă mâinile, i-l oferi pe Micetto, care se zbătea și miorlăia.

Acolo o găsiră mama și tatăl ei zece minute mai târziu, jucându-se cu pisiul, în compania unui prizonier, un poet pe care îl chema Mario Vazzo și care cunoștea tot felul de cântece de pe continent și se prefăcea că nu observă când Maria-Grazia plângea câte un pic și apoi își ștergea nasul cu mâneca. În felul acesta, nici Pina, nici Amedeo nu avură de unde să știe că

ea auzise, de fapt, toată discuția despre votare. Însă, în sufletul ei, Maria-Grazia păstră acea scenă pentru o reflecție viitoare.

*

Al doilea lucru la care Maria-Grazia a fost martoră în acel an avea legătură cu pescarul Pierino, când fusese snopit în bătaie.

Se întâmplă peste câteva seri – sau chiar în aceeași seară – ca Maria-Grazia să se trezească subit din somn, fiindcă tatăl ei nu venise, cum făcea de obicei, să îi monteze proteza de noapte. Târându-se pe marginea patului, în careul luminos al razelor lunii revărsate pe fereastră, începu să își maseze gambele dureroase. Fiind târziu, barul se închisese deja, iar la parter, în bucătărie, *mamma* și *papà* discutau urcând și coborând vocea, ca un motor de barcă, așa cum făceau adesea în ultima vreme. Flavio tușea. Fusese cam bolnav toată iarna, suferind de o bronșită rebelă, pentru care tatăl lor nu reușise să comande medicamentele necesare. Maria-Grazia îl auzea hârâind întruna în odaia de deasupra, reușind să sufle în trompetă doar sacadat și găfâit. Acum se căznea să-și înăbușe tusea, ceea ce însemna că nu voia să fie auzit de cineva.

După opt ani de exerciții de mers, putea să se deplaseze un pic și fără protezele de la picioare. Pășind lateral, se duse până în capul scărilor. Aici aproape se împiedică de frații ei, care ședeau înșirați în lungul treptelor ca niște sardele într-o cutie, cu capetele scoase printre gratii și urechile ciulite. Flavio, oacheș și fioros, se uită urât la ea, încercând s-o trimită înapoi:

— Pleacă de-aici, să nu faci gălăgie cu fiarele alea tale și să ne dai de gol pe toți!

— Dar nu le am pe picioare, spuse Maria-Grazia. De fapt, tu ești cel care tușește.

— Bine, poți să rămâi, dacă promiți că stai cuminte, zise Tullio.

Maria-Grazia se lăsă în genunchi lângă Aurelio. Nu se înțelegea nimic din ce spuneau părinții ei, doar cum ridicau și coborau vocea.

— *Cazzo!* înjură Tullio. Au intrat în bar. Și-au dat seama probabil că tragem cu urechea.

— Și asta e doar din vina *ta*, care faci atâta zgomot! spuse Flavio.

— Nu-i deloc din vina ei, spuse Aurelio, cel mai blând dintre frații ei, și, înduioșată pentru că îi luase apărarea, Maria-Grazia simți că o podidesc lacrimile.

Ea îi iubea pe toți, erau frații ei, însă de când se știa pe lume simțise că ea îi iubea, îi adora, cu mult mai mult decât o iubea fiecare dintre ei. Chiar și Aurelio. Mereu simțea că se ținea scai de ei: încercând să le capteze atenția, supărată în sinea ei că dorea acest lucru. Acum, căzând în aceeași capcană, începu să se laude:

— Eu i-am auzit și mai devreme. *Mamma* consideră o rușine faptul că *Il Duce* a schimbat legea, astfel încât să nu se mai poată vota la alegeri decât *Sì* sau *No*. Așa a spus ea, că e o rușine, am auzit-o eu. Spunea că nu așa e *democrazia*.

Flavio se răsti la ea:

— Și ce altceva să mai fie, mă rog, în afară de *Sì* sau *No*? *Sì* pentru *fascisti*, *No*, dacă nu-ți place de ei. Dacă mă întrebi pe mine, *Il Duce* are o faimă proastă în casa asta.

Maria-Grazia își dădu seama că îl jignise. Flavio câștigase premii pentru devotamentul lui față de *Balilla*. La aproape treisprezece ani, fratele ei mijlociu avea vocea în schimbare și fața spuzită jenant de acnee, însă la reuniunile *Balilla* devenea un reductabil țintaș cu pușca și intona cu înfocare cântece patriotice. Era invitat la adunări speciale, unde cânta la trompeta lui din alamă, în timp ce învățătorul Calleja se foia plin de importanță, iar *dottor Vitale*, recrutat ca asistent pentru *il professore*, după îngroșarea rândurilor în școală, bătea într-o tobă mare. Amabilă, Pina se prefăcea că admiră medaliile lui Flavio, dar apoi le depozita în dormitorul din dos, alături de colecția de cioburi istorice a tatălui lor, însă Flavio – neintimidat – nu făcea decât să aducă acasă alte și alte medalii.

— Poate că ai dreptate, Flavio, spuse Maria-Grazia, încercând să fie drăguță.

Dar Flavio preferă să se ghemuiască supărat, cât mai departe de ea. Fratele ei fusese prost dispus toată seara. Venise acasă târziu, un pic obosit și tras la față, cărându-și trompeta din alamă într-o mână. Tușise prea rău la adunarea *Balilla* – și *il professore* îl trimisese acasă.

Tullio își lipi urechea de dale și spuse:

— Liniște, am impresia că mai aud pe cineva.

— O fi Mario, prizonierul ăla care se milogește din nou pentru ceva de lucru, spuse Flavio.

— Nu. Șșșt. E un vecin.

Neîndoielnic, oricine o fi fost, vorbeau în dialectul insulei – căci nici un italian din nord nu ar fi putut să se văicărească așa, neîntrerupt ca un fluviu, fără pauză, fără sfârșit.

— O, probabil că e moș Rizzu, care a venit să se îmbete cu *papà*, spuse Flavio. De-acum încolo, n-o să mai auzim nimic logic.

Și, într-adevăr, disputa se încheiase, iar acum nu mai auzeau decât un glas lamentându-se.

— Eu cred că s-ar putea să fie Bepe, nepotul lui Rizzu, își dădu cu părerea Maria-Grazia. Nu seamănă deloc cu vocea lui Rizzu – și, oricum, el ar trebui să lucreze în seara asta pentru *il conte*.

Dar frații ei se plictisiseră deja, așa că se furișară cu toții înapoi la culcare. Maria-Grazia era perfect trează acum. Fără apăsătoarea proteză de noapte, avea prin picioare un fel furnicăture electrice, senzația șocantă că era cu adevărat vie. Poate așa simțea când aveai picioare normale, ca frații ei! Șezând în capul oaselor pe pat, auzi pașii tatălui ei urcând scările. Așteptă să intre la ea și să-i fixeze proteza de noapte, însă umbra lui trecu prin dreptul ușii ei fără să se oprească. Îl auzi urcând în cămăruța de sus de tot, unde se opri câteva clipe, ca apoi să coboare în fugă. Prin ușa întredeschisă,

văzu că într-o mână ținea geanta medicală și că de gât îi atârna stetoscopul negru.

Tatăl ei ieșea din casă. Ca din senin, senzația de forță de dinainte o părăsi, fiind înlocuită cu o frică intensă. Se săltă în picioare, ținându-se de draperie, ca să privească afară, în lumina lunii, unde îl văzu pe tatăl ei traversând curtea și dispărând în noapte.

Maria-Grazia rămase complet nemișcată câteva clipe, apoi se ridică și porni după el.

Nu ar fi știut să spună ce era în mintea ei când coborî scara, străbătu fâșia de curte luminată de lună și deschise poarta. Dar, de-acum, tatăl ei era cu mult în față, iar ea trebui să alerge, ținând picioarele țepene, ca soldații de lemn ai lui Flavio, astfel încât să poată urca panta lină fără să cadă. Abia dacă zărea pantoful tatălui ei, când cotea pe fiecare străduță, și geanta medicală din mâna lui legându-se la fiecare pas. Îi luă aproape cinci minute de efort intens ca să-l ajungă din urmă. Numai când simți că i se îndoaie picioarele sub ea, își dădu seama de ce îi fusese mai greu decât de obicei să alerge – nu avea proteza de noapte și, din cauza panicii, plecase de-acasă fără să-și fi pus măcar protezele obișnuite, cele pe care se presupunea că nu avea voie să le scoată niciodată. Iar acum alerga după tatăl ei, pe tăcute, ca Micetto.

Noroc că străduțele erau înguste aici și se se sprijini cu amândouă mâinile de ziduri, ca să înainteze. Pe lângă prăvălii, pe lângă fântâna care mirosea întotdeauna a baltă, chiar și vara, apoi ocolind latura bisericii unde nu mai avea cum să se țină de ceva și era aproape să cadă în nas. Începură să-i tremure picioarele, ca și cum ar fi suferit de friguri. Însă, din fericire, tatăl ei se opri în acel moment în fața casei pipernicite unde locuia Pierino, pescarul.

Pierino le era rudă, așa îi spusese mai demult mama ei. Erau veri, dar atât de îndepărtați, încât nici nu-și mai aminteau care erau legăturile lor de rudenie, însă uneori, de Crăciun, cele două familii își trimiteau una alteia o sticlă de limoncello sau vreo prăjitură *cassata* însoțită de o felicitare afectuoasă. Dar Maria-Grazia nu intrase în casa lui Pierino decât o singură dată. După slujba de la biserică, nevasta lui Pierino, Agata-fiica-brutarului, o chemase înăuntru ca să se roage pentru vindecarea picioarelor ei, iar ea, fără nici o tragere de inimă, suportase ca bătrânele de-acolo să o atingă pe frunte cu mâinile lor uscățive, intonându-i monoton *Ave Maria* și *Tatăl nostru*. În fața casei, Pierino fixase câteva sfori de rufe pentru așternuturile și șorturile celor opt copii ai lui, astfel că atunci când femeile se rugau pentru ea în toropeala fierbinte a încăperii de sus, casa însăși părea să-și umfle pânzele în bătaia vântului, cu soarele strălucind jucăuș printre veiele ei, ca o corabie pe mare.

Acum, rufele atârnavă neputincioase, iar casa avea obloanele închise.

Tatăl ei se duse la ușa de pe latura clădirii. Până ca ea să apuce să-l strige, intră în casă, lăsând în urmă doar parfumul frunzelor de busuioc stârnite de trecerea lui. Închisă pe din afară, Maria-Grazia își dori să nu-l fi urmărit.

Săltându-se pe pervaz, se uită înăuntru pe fereastra de la bucătărie. Picioarele nu o mai ajutau aproape deloc. Însă era ferm hotărâtă să vadă ce se întâmpla în încăpere.

Văzu lumânări aprinse ca la un priveghi. Vecini pe care îi cunoștea vag după nume: pescari și țărani. Mazzu, Dacosta, Terazzu. Pe masa din bucătărie, zăcea Pierino lungit pe spate, cu părul de pe piept îmbâcsit de gazolină, așa cum fusese într-o seară în vara trecută, când motorul bărcii lui se crăpase exact în două, stropindu-l cu lichid. („Douăzeci de găleți cu apă fierbinte a trebuit să torn pe el“, se plânsese atunci nevastă-sa, Agata-fiica-brutarului. „Și tot mai puțea a benzină la sfârșit – simțeam mirosul în toată casa; a intrat în mâncarea gătită, în mobila din salonaș, în ouăle găinilor din curte...”)

O vedea acum prin geam pe femeia aceea bătrână stând în picioare la capul lui Pierino, și pe fata cea mică a lui Pierino, Santa Maria, la picioarele lui. Și acolo era tatăl ei, aplecat ca să nu se lovească cu capul de tavan. Cineva aprinse lumina electrică. Dărele de pe pieptul pescarului străluceau, iar Maria-Grazia înțelese numaidecât că nu erau dăre de gazolină, ci de sânge. Cineva îl biciuise până îi sfâșiasse pielea de pe el.

Tatăl ei vorbea – și cu toate că geamul absorbea cumva cuvintele lui, altele răzbătura clar pe uliță, unde ea stătea agățată, cuprinsă de groază.

— Când? întrebă tatăl ei.

— Acum două ore, răspunse Agata-fiica-brutarului. A votat *No, signor il dottore*. El a fost cel care a pus votul așa. De ce, pentru numele Sfintei Agata, a trebuit să se încăpățâneze să voteze *No*?!

Tatăl ei începu să tamponeze toracele lui Pierino cu un lichid limpede, oprindu-se ca să scoată mici particule de murdărie, care luceau în lumina lămpii și pe care le punea alături pe o farfurioară. În timp ce tatăl ei lucra cu penseta, pieptul lui Pierino se ridica și cobora. Tatăl ei îl înfășură apoi pe Pierino în bandaje, ajutat de pescari – îl săltau pe Pierino deasupra mesei, cum făceau cu plaselor lor pline de *sarde*, după care îl așezau binișor jos, la loc.

— Cine-a făcut chestia asta? spuse tatăl ei.

Agata-fiica-brutarului era copleșită de durere și se întoarse cu spatele, îngropându-și fața în mâini.

Vocea lui Rizzu veni ca un hârâit profund.

— L-au cărat până aici sus și l-au azvârlit în drum, spuse el. *Signora* Agata a auzit bufnitura și a ieșit afară, crezând că erau niște câini vagabonzi care făceau gălăgie, dar când colo l-a găsit pe soțul ei aruncat aici pe pământ, ca un sac cu gunoarie, iar ăla care a făcut asta a fugit ca lașul – *figlio di puttana* ! L-am anunțat pe *il conte* că îmi dau demisia – m-am saturat de prietenii lui și de politica lor.

— A fost *il conte* cel care a făcut asta? Sau Arcangelo?

Urmă o bâiguială:

— Nu... Nu... Nu *il conte*. Nu *signor* Arcangelo.

Tușind, Pierino își recăpătă cunoștința și începu să se zvârcolească pe masă. Tatăl ei îl ținu cu forța culcat și continuă să îl bandajeze. Pierino se zvârcoli cumplit câteva minute, după care rămase din nou nemișcat. Acum, tatăl ei voia să vadă lovitura de la cap și, cu un brici, îi tăia părul până la pielea scăfârliei. O rană se dezgoli, spintecată ca miezul unei portocale sângerii. Tatăl ei începea să coasă marginile răni cu acul lui special, murdărindu-se de zeama roșie din Pierino până sus pe brațe.

Maria-Grazia nu putea să-și desprindă degetele de pe marginea pervazului. Groaza i le încheștase acolo. Neștiind ce să facă, începu să născocească în gând o poveste despre cum, de fapt, nu era sângele lui Pierino care curgea așa, ci, până la urmă, tot gazolină era, sau poate sânge de la vreun pește. Cel mai tânăr dintre pescari, Totò, care putea să tragă în barcă douăzeci de toni într-o singură după-amiază și să mai și danseze toată noaptea cu o fată pe veranda barului – pescarul acesta, așadar, venise odată pe deal, în zorii zilei, plin de sânge pe haine, ca un călău. Se luptase cu un ton mai mare decât el, timp de o zi și o noapte, susținea el, și bineînțeles că ceilalți pescari îl urmaseră în bucătăria maică-sii, cântând și cărând tonul uriaș pe o targă deasupra capetelor lor.

Și ei fuseseră plini de sânge pe haine, iar mama mai vârstnică a lui Totò leșinase de-a binelea văzându-i acolo, fără să mai fi apucat să-i ia la rost pentru mizeria pe care o făcuseră pe podeaua din bucătărie.

Dar Maria-Grazia știa că nu asta se întâmplase în realitate, nu de data asta. Pierino era bătrân. Doar un tânăr, precum Totò, putea să-i vină de hac unui ton uriaș.

Văzu acum că tatăl ei aproape terminase să-l panseze pe Pierino. Cususe la loc marginile pielii desfăcute de pe capul pescarului, la fel de frumos cum mama ei, Pina, repara pantalonașii rupti ai fraților ei. Durase mult să-l coasă. Sub ochii ei, licărirea lividă a zorilor lumină figura lividă a lui Pierino și se reflectă în geam, parcă făcând ca scena dinăuntru să scadă puțin în intensitate. În cele din urmă, după ce termină de cusut, tatăl ei vorbi din nou. Maria-Grazia nu putea auzi totul, doar câteva cuvinte deodată, în intervalele de liniște dintre valurile mării – căci în dimineața aceea marea era zbuciumată. Într-o zi obișnuită, Pierino, îmbrăcat cu surtucul și pantalonii lui de tweed soioși, ar fi plecat deja de-acasă, târându-și năvodul și gălețile pentru homari, la vale, spre țarm.

— O hemoragie la creier, auzi Maria-Grazia. Nu știu cât de profundă... recuperare dificilă... odihnă și îngrijire...

Și Agata-fiica-brutarului se prăvăli peste soțul ei, ca și cum ar fi avut un lanț greu în jurul gâtului. Când tatăl Mariei-Grazia ieși din casă, se mișcă și el la fel de anevoios.

— Mariuzza! exclamă el, când o văzu lipită de fereastră. Ce-i cu tine aici? Ce s-a întâmplat?

Picioarele îi tremurau, nu o mai puteau susține. Dacă dădea drumul la pervazul acela, nu știa cum avea să ajungă înapoi acasă, și – făcându-i-se dintr-odată dată mai milă de ea însăși decât de Pierino sau de Agata-fiica-

brutarului sau chiar de tatăl ei, bietul de el, așa istovit cum era – începu să plângă. Tatăl ei se apropie și o luă în brațe, desprinzându-i mâinile de pe marginea ferestrei, de parcă ar fi dezlipit un *riccio di mare*¹⁸ de pe o stâncă.

18. Arici-de-mare (în it., în orig.).

— *Gesù*, Maria-Grazia! exclamă el. Ce-i cu tine?

— *Papà*, mi-a fost teamă să nu se întâmple lucruri rele, așa că am venit după tine și pe urmă am rămas blocată aici, fiindcă m-au lăsat picioarele. N-am vrut să trag cu ochiul. Mă gândeam că o să ieși din casă și o să mă găsești.

— De cât timp ești aici? o întreabă tatăl ei, scuturând-o un pic. Ce-ai văzut?

Maria-Grazia începu să plângă în hohote, mai rău decât oricând.

— Doar de cinci minute, spuse ea. Doar de cinci minute. N-am văzut nimic, să știi.

— Ce-ai văzut?

— Nimic. Nimic.

Tatăl ei o îmbrățișă strâns și o legănă duios. În cele din urmă, o puse jos, se uită bine la ea și spuse:

— Unde îți sunt protezele?

— Nu mi le-am pus.

— Maria-Grazia! Adică ai mers atâta drum pe picioarele tale, fără proteze?

— Da, *papà*. Îmi pare foarte rău că am făcut așa.

Dar tatăl ei o ridică în brațe și – cu toată duhoarea de sânge și de epuizare care se lipiseră parcă de el – o roti prin aer de mai multe ori, cuprins de o bucurie enormă.

Purtată în brațe de tatăl ei pe străzile care se trezeau, Maria-Grazia începu să se simtă un pic mai bine. Tatăl ei spunea că trebuiau să se strecoare nevăzuți, fiindcă erau oameni cărora nu le-ar fi convenit ca el să îl îngrijească pe Pierino, așa că o ducea acum nu pe strada mare, ci pe potecile de pe proprietatea familiei Fazzoli, unde rufele întinse la uscat i se lipeau răcoros de față, când tatăl ei trecea pe-acolo. În scurt timp, tatăl ei o pune la loc în pat.

— O să moară Pierino? spuse ea.

— Nu. Culcă-te acum, Mariuzza. Ascultă marea.

Scuturându-se de toropeală, întreabă îngrijorată cum rămânea cu școala. Dar tatăl ei o mângâie încet pe frunte și spuse:

— Șșșt, șșșt. Va fi timp pentru școală și mâine. Dormi.

O cuprinse un somn fără vise, doborând-o ca un val înspumat când se sparge la mal.

*

Al treilea lucru la care Maria-Grazia a fost martoră, în anul acela când împlinea nouă ani, avea legătură tot cu tatăl ei.

Vara era acum aproape pe sfârșite; ramurile de bougainvillea erau pârlite de soare și răsfirate, praful domnea pretutindeni, iar lumea devenise supărăcioasă. Șezând pe verandă într-o după-amiază cu Micetto în brațe,

Maria-Grazia observă o agitație în *piazza*. Frații ei fuseseră absorbiți de meciul de fotbal cotidian, care se întindea, cu o rotire a participanților, de la sfârșitul orei de siestă până la unsprezece sau douăsprezece noaptea. Dar acum meciul se întrerupsese și se auzeau vociferări. Ridicând capul, văzu că frații ei se aflau în centrul scandalului. Flavio și Filippo, fiul mai mic al lui Arcangelo, se îmbrânceau unul pe celălalt și se înjurau. Băieții erau ca un talaz, țâșnind și trăgându-se înapoi, aruncând insulte, azvârlind pietre. Pe urmă, Filippo își luă mingea și, întorcându-se spre Flavio, aruncă un scuipat, care ateriză însă în praful de pe jos, fără să-și nimerească ținta. Tullio și Aurelio îl traseră pe fratele lor, turbat de furie, spre Casa de la Marginea Noptii; ceilalți băieți se împrăștiară și ei. Tullio și Aurelio îl aduseră pe Flavio până pe veranda barului, unde acesta se eliberă și o zbughi în sus pe scări.

Maria-Grazia învăța în vara asta să rămână deoparte și să nu fie văzută. Își luă motanul și se retrase în spatele frunzelor unei tulpini agățătoare.

— N-am auzit ce ți-a spus, se răstea Tullio la Flavio. Și nu te lăsăm să te duci după el. Vino-ți în fire, Flavio. Dacă *mamma* te vede așa, o să-și dea seama că te-ai bătut și o să se lase cu scandal. Spune-mi ce ți-a zis Filippo.

Flavio se enerva din ce în ce mai rău.

— Umblă cu minciuni ordinare despre *papà*, răcni el în cele din urmă. El și toți ceilalți, dar Filippo e cel mai rău. Le-a spus tuturor că *papà* a făcut lucruri rușinoase în grotle de lângă mare cu soția contelui, Carmela. Acum mulți ani, înainte să ne naștem noi. Nu e adevărat - nu pot să cred așa ceva! Maria-Grazia îl văzu pe Tullio făcând câțiva pași, până la prima masă, unde se așază, rezemându-și capul în palmă, la fel ca tatăl lor, când îl frământa ceva și voia să ajungă la o concluzie. Flavio se foia de colo-colo pe verandă, iar la un moment dat, de furie, se apucă să lovească în bârnele de deasupra. Aurelio, cu un geamăt înăbușit, se duse la el și îl zgâlțâi de umăr.

— Nu e adevărat, declară Tullio solemn, în cele din urmă. Bineînțeles că nu e adevărat. Dar cineva vrea să arunce cu noroi în familia noastră. Cineva vrea să își bată joc de *papà*, din cauza afurisitelor alea de alegeri, despre care s-a tot discutat. Cineva ne-a pus gând rău, *ragazzi*.

— Nemernicul ăla de Filippo, precis! insistă Flavio, care nu suporta această discuție rațională despre dușmanul lui. Nu *cineva*, el! *El* e cel care merită pumni în cap! El e cel căruia trebuie să-i rupem picioarele! Dacă nu mă oprești voi, îl învățam eu minte!

Ușa batantă se deschise și în fața lor stătea Pina.

— Ce-mi aud *mie* urechile, aș vreau să știu? Flavio? Tullio?

Tonul ei de învățătoare păru suficient pentru ca Tullio să sară ca ars de pe scaun, însă Flavio continua să spumege de furie.

— *Mamma*, băieții de la școală au tot spus niște lucruri despre *papà*, iar noi trebuie să ne ducem să le băgăm mințile în cap, atâta tot. Nu e treaba nimănui, decât a noastră, nu a ta, nu a lui *papà*...

— Nu e treaba mea?! Păi, Flavio, dacă te prind că te mai bați vreodată, o să vezi tu că *este* treaba mea - vei sta acasă, vei cârpi ciorapi, vei scoate

măruntaiele din pui și vei curăța cartofi cu mine toată vara, fără să mai mergi la joacă deloc!

Dar, deși ceilalți își plecară capul în pământ și se retraseră târșându-și picioarele, furia lui Flavio era de nepotolit.

— *Mamma*, nici nu știi ce-au putut să spună! Au scornit că *papà* ar fi făcut lucruri urâte cu nevasta contelui. Au zis că s-a regulat cu ea pe unde apuca pe insulă, în dosul tufişurilor și în grotele de lângă mare, cu... *puttana*¹⁹ aia!

19. Târfă (în it., în orig.).

Pina nu-l plesni pe Flavio, nici măcar nu-i făcu observație că vorbise urât.

— Coboară tonul, spuse ea. Coboară imediat tonul, Flavio!

— Nu!

— Ți-am zis să cobori tonul!

— Nu vreau.

Dintr-odată, furia ei deveni o forță mai năprasnică decât indignarea lui, obligându-l să se supună.

— Nu vă permit să vorbiți în gura mare, ca să vă audă toți vecinii! se răsti ea la fiii ei. Nu tolerez așa ceva! Treceți toți în casă imediat! Unde e Maria-Grazia? Stau să-mi pierd vremea parlamentând cu voi, când mie mi se prinde rizotoul de cratiță!

— E adevărat ce-au zis despre *papà*? murmură Tullio.

— Bineînțeles că nu e adevărat, bineînțeles că tatăl vostru nu a făcut asemenea lucruri! Voi de ce credeți că m-am înfuriat așa de tare? Nu știu cum de n-aveți toți trei nici atâta minte măcar cât să știți ce este adevărat și ce nu...

Până și Flavio, cu pumnii încleștați, se lăsă împins de ea, prin ușă. În *piazza*, nu mai rămase decât zăduful și tăcerea.

Ghemuită de frică în spatele tulpinilor agățătoare, Maria-Grazia – în ciuda unei oribile senzații de greață în capul pieptului – avea convingerea că tatăl ei era nevinovat.

*

Nu după mult timp, un alt zvon începu să circule pe insulă. Potrivit acestui zvon, Flavio se furișase acasă târziu în seara când Pierino fusese snopit în bătaie. Întrebat la ce oră îi dăduse drumul lui Flavio de la adunarea *Balilla*, învățătorul Calleja răspunse categoric: cu mult înainte de ora nouă. Flavio ajunsese acasă în seara aceea abia la ora zece, iar Pierino fusese găsit zăcând pe jos exact în același moment – soția lui, Agata-fiica-brutarului, confirma asta.

Un obiect sinistru a fost descoperit într-o dimineață, îndesat printre ramurile de bougainvillea de pe veranda Casei de la Marginea Noptii, un lucru pe care tatăl ei a încercat să-l ascundă, dar pe care Maria-Grazia tot l-a văzut, cu o claritate cumplită: un harapnic mare, cu împletitura de curele plină de sânge închegat.

Acesta al patrulea eveniment la care a asistat Maria-Grazia, terfelirea fratelui ei. De-a lungul anilor, locuitorii insulei aveau să povestească nenumărate variante despre ce se întâmplase în seara când Pierino fusese snopit în bătaie. Povestea despre Flavio a fost prima, iar Maria-Grazia a fost cea dintâi din familia Esposito care o auzit-o, șoptită pe la spatele ei, cu rea intenție, în curtea școlii.

Flavio Esposito, umbla zvonul, fusese trimis acasă mai devreme de la adunarea *Balilla*, și o luase tiptil pe cărarea dosnică dintre cactuși până ajunsese la drumul mare, cam pe la nouă și jumătate, când Pierino se întorcea de la mare, singur, un pic cam afumat după o zi prielnică la pescuit. Urcând dealul dinspre *tonnara*, Pierino nu știa că flăcăul Esposito era pe urmele lui.

În colțul întunecos de lângă casa lui Pierino, sub rufele întinse la uscat, Flavio atacase – căci toată lumea știa că fiul doctorului era un mic și vajnic fascist, un preferat de-al învățătorului Calleja. Dar, efectiv, de data asta băiatul se întrecuse cu gluma – o doză zdravănă de ulei de ricin ar fi fost de ajuns, și, de fapt, nu era Pierino un fel de văr cu mama băiatului? Pe scurt, fusese o mârșăvie. După ce-l pocnise în cap, iar Pierino își pierduse cunoștința, Flavio îl bătuse cu biciul peste piept, când bietul om zăcea la pământ. Pe urmă, se dusese acasă, pe poteci și prin vii, și – îndesând bine biciul printre ramurile plantelor agățătoare – urcase treptele Casei de la Marginea Noptii și se întorsese la părinții lui, cu trompeta din alamă în mână, ca și cum ar fi fost cel mai cuminte băiat din lume.

— N-am făcut eu asta! strigă Flavio când tatăl lui îi arată harapnicul. Cineva l-a pus acolo ca să-și bată joc de mine, ca să ne terfelească pe noi, ca să-i facă pe toți să creadă că eu aș fi vinovatul! N-am văzut în viața mea harapnicul ăsta. De ce să-l fi bătut eu pe Pierino? Doar e rudă cu noi. Și să știi că învățătorul Calleja mi-a dat drumul acasă la nouă și jumătate.

Dar când tatăl lor îl înșfăcă de încheieturile mâinilor și îl scutură bine, cerându-i să le spună imediat cine putuse să răspândească un asemenea zvon păcătos, Flavio nu știe ce să răspundă.

Se mai află apoi cum rândașul contelui observase că exact un asemenea harapnic vechi lipsea din grajduri. Omul nu avea habar când fusese furat, fiindcă el îl știa atârând acolo, plin de pânze de păianjen, de o grămadă de ani, și oricum nu avusese treabă cu el niciodată. Doar acum, subit, își dăduse seama că nu mai era – să tot fi dispărut de vreo șase luni, poate. Oare băiatul lui Esposito nu se furișase cumva în grajd și îl furase de-acolo, după ce plecase de la reuniunea *Balilla*, în seara aceea?!

— Cum puteam să-l fi luat eu?! strigă Flavio. Cum puteam eu să fac asta, când în viața mea n-am pus piciorul în grajdurile alea? Și ce-aș fi făcut atunci cu trompeta mea din alamă? Am avut-o cu mine tot timpul. Cum să fi snopit eu în bătaie un om, ținând un bici într-o mână și o trompetă în cealaltă?!

Pe lângă asta, nici Santa Maria și nici Agata-fiica-brutarului nu auziseră pe cineva tușind pe alee în noaptea aceea, iar Flavio era încă chinuit de aceeași tuse care-i făcuse probleme tot anul.

Între timp, bietul Pierino era într-o stare gravă. Nu mai putea să vorbească sau să miște partea dreaptă a corpului. Când soția și ficele lui vorbeau cu el, îi curgeau lacrimile din ochii triști, dar nu spunea nimic. Moartea se aciuase lângă el, pândindu-i ultima suflare; părea acum doar o chestiune de timp. Tăcerea lui, pentru mulți dintre locuitorii insulei, era încă o dovadă a vinovăției lui Flavio.

Unul dintre bătrânii jucători de *scopa* îndrăzni să dea glas acestor suspiciuni, fără înconjur, într-o seară la bar. Atunci, Amedeo se ridică în picioare, înalt cum era.

— Nu a fost fiul meu, spuse el. Fiul meu nu a avut nimic de-a face cu atacul acela mârșav. Cineva ține cu tot dinadinsul să îi pună stigmatul de criminal, când el n-a făcut niciodată nimic rău. Când voi afla *cine* face acest lucru, omul acela va trebui să părăsească insula, fiindcă eu personal îl voi goni de-aici. Cum puteți voi să credeți o asemenea minciună ordinară?

Nimeni nu mai îndrăzni după aceea să repete acuzația. Și, un pic rușinați, aceia dintre localnici care își permisese să fabuleze fără discernământ pe marginea zvonului, își amintiră acum că, în fond, binevoitorul doctor Esposito fusese cel care îl tratase pe Pierino, că pescarul și învățătoarea erau veri îndepărtați. Dar atitudinea celor de pe insulă n-a mai fost niciodată aceeași față de Flavio; zvonul lăsase o pată asupra lui, indefinibilă, imposibil de șters. Simțind asta, Flavio se retrase în el și jură să plece.

*

Al cincilea lucru la care Maria-Grazia asistase era mai puțin clar, un lucru pe care ea avea să ajungă să-l înțeleagă abia un sfert de veac mai târziu. Îl văzu pe prizonierul-poet Mario Vazzo, în amurg, cu părul unsuros, cu pantofii legați cu ață de pescuit de la vechea *tonnara*, întorcându-se să plece când goarna fasciștilor sună retragerea, dar ezită, o prinse de mână pe mama ei și îi puse în palmă o floare de bougainvillea luată de pe jos.

Maria-Grazia păstră în inima ei și această scenă.

Faptul că Pierino fusese snopit în bătaie a condus, indirect, la repunerea în drepturi a lui Amedeo ca medic pe insulă.

În acea toamnă, un zvon căpătă amploare, strivind astfel sinistra bârfă despre Flavio. Cineva șopti în bar că *dottor* Vitale refuzase să trateze rănilor lui Pierino. De aceea se apelase la Amedeo, în toiul nopții, astfel încât fostul doctor supraveghea și acum însănătoșirea lui Pierino, în locul celui alt, care ar fi trebuit să se ocupe de asta. Zvonul acesta se răspândi în toate colțurile insulei până la lăsarea nopții. A doua zi, bietul *dottor* Vitale se trezi fără nici un pacient.

Între timp, o coadă neorânduită de localnici bolnavi și suferinzi se formase pe treptele Casei de la Marginea Noptii.

— Eu nu vă pot trata, protestă Amedeo, încercând să se facă auzit de potențialii pacienți, care tușeau și gemeau. Nu mai sunt medic. Trebuie să vă duceți toți înapoi la *dottor* Vitale, care știe ce tratamente aveți fiecare și care vă poate da medicamente.

Dar pentru reputația lui *dottor* Vitale clopotul bătuse deja a îngropăciune. Ceva se schimbase în Amedeo în noaptea aceea cumplită când Pierino fusese snopit în bătaie. Și nu rănilor pescarului provocaseră acea transformare în ființa lui. Amedeo cususe la loc soldați mutilați, pe front, la fluviul Piave; văzuse oameni aruncați în aer de obuze, oameni jupuiți până la os de șrapnele și flăcări. Întotdeauna avusese capacitatea să separe aceste lucruri de viața lui reală, care se desfășura departe de ochii lumii, în spatele ușilor Casei de la Marginea Noptii. Dar când ieșise din încăperea aceea împroșcată cu sânge și o găsisese pe Maria- Grazia agățată la fereastră – Mariuzza lui, cea mai pură și cea mai bună dintre odraslele lui, atunci, cuprins de furie, latura politică din el se trezise la viață și se dezmeticise cu învrâncenare, ca un urs ieșind din hibernare.

Acum, constata că devenea treptat-treptat un om politic.

A lăsat-o pe Pina să îl angajeze pe prizonierul-poet Mario Vazzo ca să lucreze după-amiezile în bar (gărzile interziceau oricărui prizonier să lucreze mai târziu de ora cinci). Trimiteau salariul lui direct soției și copilului la Milano, care – spunea Mario – nu avuseseră decât de pătimit de când fusese el arestat, nevoiți să se mute din apartament în apartament, iar copilul era răcit mai mereu și făcea febră. Uneori, stând la bar, prizonierul-poet compunea crâmpoie de versuri dezolante pe șervețele de hârtie, pe care pe urmă le abandona, dar Pina le aduna cu grijă, mândră că un poet autentic, un om educat, servea la bar în Casa de la Marginea Noptii.

Nimeni nu mai avea un om educat în slujbă, fiindcă nimeni altcineva nu angajase vreun prizonier. Într-adevăr, mulți oameni afirmău că, în opinia lor, era de-a dreptul revoltător ca un ins din nord, un ins care beneficia de respectabila sumă de cinci lire pe zi, să primească de lucru în detrimentul oricărui dintre locuitorii insulei. Dar Pina așa hotărâse, și, până la urmă, Amedeo se supunea dorințelor Pinei în toate privințele.

Mario Vazzo avea o claie de păr cârlionțat, pe care, în noua lui penurie, și-l pomăda cu ulei de măsline. Îl descosea pe Amedeo despre legendele insulei și zile întregi studia cu migală poveștile din caietul roșu al lui Amedeo, documentându-se pentru ceea ce el numea o „dramă epică în versuri”. (Rizzu pufni disprețuitor la această idee, dar Pina îi plăti cu aceeași monedă, spunându-i că e un *filisteo*²⁰, iar pentru un timp între ei fusese aproape război.) Pina nu permitea nici unui locuitor al insulei să își bată joc de Mario Vazzo și, deși multora dintre cei vârstnici, țărani și văduve, nu prea le venea să ia în serios un om care își câștiga existența mâzgălind cuvinte pe șervețele de hârtie, nu după mult timp ajunseră oarecum să îl respecte, grație prieteniei lui cu fosta învățătoare. În plus, omul era fascinat de legendele despre insula lor, o pasiune pe care Amedeo era dornic să o alimenteze și care, evident, îi măgulea pe toți. Pina îi spusese poetului, încă de la început, povestea insulei Castellamare.

20. Filistin (în it., în orig.).

— Trebuie să existe o explicație pentru asta, pentru zgomotul acela ca un plânset. Toate craniile acelea albe, spunea el.

— Așa o fi, replică bătrânul Rizzu. Dar n-o să fie nici o explicație pământească. Insula aceasta este un tărâm misterios.

Toate astea prizonierul-poet le nota pe hârtie. Când fasciștii, gardienii lui, intrau în bar, prizonierul-poet se făcea nevăzut în spatele draperiei.

Pentru a combate acest lucru, Pina începu o campanie de rezistență pasivă, reținând exact ce le plăcea gărzilor cel mai mult – pastile violet, țigări Modiano, o anumită marcă de arancello din Palermo – și omițând intenționat să refacă stocurile, până când gărzile ajunseră să constate cu exasperare că nu mai găseau nici unul dintre produsele pe care le voiau.

— *Mi dispiace*, spunea Pina. Din cauza războiului din Abisinia, avem din nou probleme cu aprovizionarea, *signore*. Fasciștii se duceau, în schimb, la prăvălia lui Arcangelo, care nu părea să aibă niciodată aceleași necazuri cu furnizorii.

Toate aceste acțiuni erau ale Pinei, desigur, dar nici Amedeo nu mai era dispus să ignore ceea ce se întâmpla pe insulă. Întotdeauna soția sa fusese înaintea lui, încă din prima seară când o urmărise prin casă, adunând de pe jos agrafele căzute din părul ei. Înaintea lui era și acum și, ca întotdeauna, avea dreptate. În plus, Pierino era ultima ei rudă în viață, nu conta cât de îndepărtată. Pina ținea neapărat să-i trimită săptămânal Agatei-fiica-brutarului pachete cu mâncare, deși nici ei nu stăteau prea bine cu proviziile în casă, fiindcă, spunea ea, familia pescarului o ducea greu acum, când Pierino nu mai putea să muncească.

Când se treziră într-o dimineață, localnicii descoperiră că *dottor* Vitale plecase de tot. Acum, când insula nu mai avea doctor, oricât ar fi încercat *il conte* și Arcangelo, nu-i mai puteau opri pe oameni să vină la bar pentru consultații. Și chiar dacă uneori Amedeo îi trata și pe prizonierii accidentați

sau bolnavi, întotdeauna avea grijă să ascundă instrumentarul medical și să își acopere urmele, în timp ce localnicii jurau că ei nu știau nimic.

Și așa Amedeo începu din nou să practice medicina pe insulă. În plus, *il conte* avea dureri reumatice din cauza vechii răni din război, iar Arcangelo suferea de indigestie, și chiar dacă erau prea mândri ca să vină personal la doctor, nu pregetară mult până să-și trimită fiii, ca să le aducă sticlute cu pilule de la Amedeo, ca toți ceilalți.

*

În cei șaisprezece ani de când se născuse Tullio, Amedeo nu contenise să caute similitudini la fratele prezumtiv al băiatului, Andrea d'Isantu. Dar cei doi băieți, deși născuți aproape în același minut al aceleiași nopți, nu semănaseră niciodată – și, din câte știa el, nici nu vorbiseră vreodată unul cu celălalt, decât atunci când activitățile școlare sau din organizația *Balilla* făceau necesar acest lucru. Totuși, Andrea nu semăna nici cu *il conte*. Băiatul fusese un copil gălbejit și sfrijit, mai degrabă ca o odraslă de om sărman, neavând nimic din robustețea opulentă a contelui. Acum, la șaisprezece ani, deși uscățiv, băiatul se făcuse parcă mai vânos și mai puternic. Notele lui Andrea la școală, îi spuneau fiii lui, erau impecabile (fiind pe locul doi la învățătură, după Maria-Grazia, care începea să i-o ia înainte). Excelase în *Balilla*, iar acum promovase la *Avanguardisti*, unde îl întrecea până și pe zelosul de Flavio la sport și la tir, urmând să fie trimis la o universitate de pe continent, unde spera să activeze în Fasci *Giovanili di Combattimento*, iar apoi să devină membru de partid.

Amedeo încerca să scoată câteva cuvinte de la Andrea când acesta venea să ridice tabletele de aspirină pentru tatăl său în fiecare lună, însă băiatul părea neobișnuit de reținut și necomunicativ. „Am auzit de la fiii mei că faci progrese frumoase la școală”, îi spunea Amedeo, dar Andrea răspundea doar: „Da, *dottore*. Fac progrese, mulțumită domnului Calleja”. Ori: „Cum se simte mama ta știind că urmează să pleci la universitate peste un an sau doi?”, se interesa el, evitând să rostească numele Carmelei, de teamă să nu fie acuzat că ar mai fi avut vreun sentiment pentru ea, însă băiatul spunea doar: „Bine, mulțumesc, *dottore*. Înțelege că vreau să fac ceva bun în viață, plecând la studii pe continent”.

Știa Amedeo că asta era o minciună, fie ea și elegantă, căci ori de câte ori o văzuse pe Carmela cu băiatul – de la distanță, în timpul sărbătorilor din sat, sau călătorind în automobilul contelui – îi fusese limpede că își adora fiul. În public, obișnuia să se agațe de brațul lui, sprijinindu-se, sau alunga cu mâna țânțari imaginari din părul lui. Toate aceste manifestări de tandrețe Andrea le suporta cu aceeași seninătate cu care îndura orice, lăsând-o să-l mângâie și să-l alinte, fără să simtă nevoia să se ferească, așa cum ar fi făcut probabil alți băieți. Era mai politicoș și mai stăpânit decât tatăl lui, iar de aceea și mult mai agreat pe insulă decât el, dar cu toate astea, în mod bizar, oamenii îl considerau mai periculos.

— Cu *il conte* știi la ce să te aștepți, spunea Rizzu. Țasta-i și motivul pentru care am suportat să lucrez pentru el timp de douăzeci și șase de ani. Zbiară când e furios și râde când e bucuros, ceea ce înseamnă că știi când să dispari din calea lui, dar și când să te guduri pe lângă el ca să obții vreo favoare. Așa a fost de când era mic. Tatăl lui era un moșier mai bun decât el, însă actualul *signor il conte* e ca o carte deschisă în care vezi totul. Andrea, în schimb, cu ochii lui pătrunzători, nu prea te lasă să-ți dai seama ce gândește. E politicoș, nu zic, dar presimt că va deveni în final un stăpân dominator și aspru.

Oricum, Amedeo nu prea avea timp să se gândească la Andrea, fiindcă propriii lui fii ajungeau deja la vârsta la care trebuia să le găsească o ocupație.

Își iubise băieții cu patimă, dureros de mult când erau micuți, însă acum parcă nu-i cunoștea pe tinerii care deveniseră. Păreau să aparțină mai degrabă lumii din afara Casei de la Marginea Noptii decât lui și Pinei. Nu știuse că a crește copii putea fi așa, un proces lent de pierderi succesive. Oacheșul Flavio, fiul său mijlociu, îl îngrijora cel mai mult. Ajunsese să aibă o stranie fascinație pentru fasciști, ceea ce îl îndepărtase de maică-sa în ultimii ani. Insistase să își prindă pe perete, deasupra patului, un portret cu *Il Duce*, până când Pina i-l dăduse jos și îl vârâse într-un sertar; exersa la trompetă marșuri fasciste în fiecare seară. Acum, Flavio cutreiera tot timpul pe insulă în pantalonii lui bufanți și cu fesul negru al detașamentului de *Avanguardisti*, năpustindu-se pe mobile și aruncându-se în șanțuri, trăgând cu pușca. În afara adunărilor *Balilla*, Flavio era un tânăr închis în sine, ca un *riccio di mare*: brunet, măsliniu la față, reținut, sobru de felul lui, exact cum fusese Amedeo când era tânăr.

Cu sprâncenele lui stufoase, Tullio, în schimb, părea incapabil să tacă din gură. Rezat de verandă, cu părul negru și des ca al mamei lui și cu statura înaltă a lui Amedeo, le vrăjea pe fete când se întorceau acasă de la biserică, făcea schimb de țigări cu pescarii, li se băga pe sub piele bătrânilor jucători de *scopa* și, pe scurt, era admirat de toată lumea. Dar pe Amedeo îl neliniștea această siguranță de sine, fiindcă i se părea prea mare pentru a se putea mulțumi cu o insulă de opt kilometri. Tullio vorbea întruna despre America, unde trăia un văr de-al lui Rizzu despre care se spunea că ar conduce o mașină mare și ar avea propriul frigider, reușind să-și revină spectaculos după perioada de depresiune economică. Nu mai era mult, se temea Amedeo, până când Tullio avea să plece și el peste ocean. Amedeo, nu o dată, trebuise să-l extragă pe fiul său cel mare dintre tulpinile de bougainvillea, unde fusese prins sărutându-se cu fika mai mare a familiei Mazzu, scandalizându-i pe jucătorii mai vârstnici de *scopa*; în plus, gonea atât de repede pe bicicletă, pe toată insula, încât Pina se temea să nu aibă vreun accident fatal, ciocnindu-se cu automobilul contelui.

Aurelio, cel mai mic dintre fiii lui Amedeo, nu vorbea despre planuri de a părăsi insula, în principal din cauză că era încă împotmolit în anevoiosul și prea lungul efort de a-și termina ultimii ani de școală. Băiatul acesta, simțea

Amedeo, era într-un tot al lui. Încă se mai întâmpla ca Aurelio să vină timid la el, cerându-i să-i spună cea mai nouă dintre poveștile din caietul roșu sau să stea de bunăvoie pe verandă cu sora lui și să se joace cu motanul Micetto. Aurelio avea o față rotundă, plăcută, și o voce care uneori încă-i scăpa adorabil de sub control. Dar până și el, știa Amedeo bine, avea să se sature în cele din urmă să mai umble după șopârle prin hățișuri, să se scufunde în același petic de mare de pe același mal stâncos în fiecare duminică de vară, sau să joace la nesfârșit fotbal în *piazza*. Amedeo vedea cum fiul său cel mic se ținea peste tot după Tullio, imitându-i mersul fudul, copiindu-i frizura cu părul lins dat peste cap.

În adâncul sufletului se temea că acum îi trebuia un pretext pentru a înfrâna neastâmpărul fiilor săi de a părăsi insula. Și așa ajunsese Amedeo să-i implice în viața barului, învățându-i să prepare cafea și ciocolată, la fel cum îl învățase și pe el Gesuina în urmă cu aproape douăzeci de ani, ținându-i până noaptea târziu, ca să pregătească chifteluțe de orez și prăjituri, și momindu-i cu un procent modic din profituri, pe care să-l cheltuiască pe ce voiau ei: bomboane, cartonase cu fotbaliști și cadouri pentru diversele fete din vecini, care dădeau târcoale pe lângă verandă sâmbătă seara, sperând să îi zărească pe „băieții Esposito”. Toți trei pășeau țănoși și fuduli, așa cum își imaginau ei că făceau actorii de cinema americani, și se pomădau cu ulei de măsline pe păr, ca prizonierul-poet Mario Vazzo.

*

Adevărul era că munca de doctor neoficial al insulei începea să-i ocupe lui Amedeo tot timpul și, din acest motiv, îi părea bine că băieții îl ajutau la bar. În perioada aceea, oamenii veneau la ușa din spate, cerându-i lui Amedeo să le extragă vreun dinte sau să le bandajeze un braț, iar în partea din față a casei – pentru vin dulce, cafea tare și o partidă de cărți, câteodată ambele variante în decursul unei după-amiezi. Pe terasa barului, pacienții în convalescență și alți clienți ședeau sub haosul tulpinilor agățătoare, sorbind din cafea sau dintr-o băutură tare, în timp ce contemplau amplasarea unică a barului: într-o direcție, întinsul strălucitor și clocotitor al Europei; în cealaltă, nemărginirea mării.

Într-o zi, Amedeo își găsi fiica plângând pe treptele verandei.

— Ce-i cu tine, Mariuzza? o întrebă el, acoperind-o cu sărutări. E bolnăvior Micetto?

— Nu, nu, spuse ea supărată. Nu, *papà*.

— Atunci, ce e? Te dor picioarele?

— *Papà*, sunt trei ani de când nu mă mai dor picioarele.

„Probabil că e adevărat”, se gândi el.

— Și-atunci, ce e?

Maria-Grazia oftă îmbufnată.

— De ce nu mă lași niciodată să lucrez la bar? Pe Tullio, și pe Flavio și pe Aurelio îi lași. De ce nu mă lași să mă duc și eu la Piccole Italiane cu celelalte fete, să merg și eu la marșuri, în tabără, la cor? Toți băieții au fost

la *Balilla*. Știu să cânt, *papà*. Pot să fiu de ajutor în bar, să fac socoteli, să le aduc clienților comenzile, mai bine decât Tullio, care stă tot timpul cu nasul în revistele lui cu poze de mașini, sau decât Aurelio, care habar n-are pe ce lume e!

Nedumerit un pic de această avalanșă de reproșuri, Amedeo zise:

— Dar tu nu vrei, de fapt, să lucrezi în bar, nu-i așa? Tu ești o fată inteligentă, ai putea să îți continui studiile și să devii o femeie educată. Și nici nu cred că vrei să participi la sâmbetele fasciste sau la taberele alea, așa-i?

— Nu mai am nimic la picioare! se răsti Maria-Grazia. Toate fetele participă la reuniuni! Eu sunt singura de pe toată insula asta care nu merge nicăieri! Acestea fiind zise, se retrase furioasă în spatele draperiei de la bar. Îi auzi pașii îndepărtându-se prin casă – încă ușor inegali după atâția ani de purtat proteze – și i se strânse inima, în egală măsură de îngrijorare și de dragoste. Oare și Maria-Grazia avea să devină o adolescentă recalcitrantă? Simțea că nu putea suporta așa ceva. Mai târziu, se duse la ea și, îmbunând-o cu nume de alint și cu cele mai delicioase prăjituri de la bar, se învoi să o lase să participe de probă la Piccole Italiane.

Așa cum s-a dovedit, experimentul a fost de scurtă durată. Nu a fost primită în organizația Piccole Italiane. Învățătorul Calleja a considerat că Maria-Grazia nu putea ține pasul cu celelalte fete, picioarele ei șubrede fiind un impediment.

Năpustindu-se sus pe treptele barului, în hohote de plâns, Maria-Grazia nici nu vru să audă întrebările tatălui ei.

— Nu vreau să mai aud în viața mea de Piccole Italiane, să fie clar! țipă ea. O să plec pe continent și o să mă călugăresc!

Poetul Mario Vazzo a fost cel care a ademenit-o din nou afară, cântându-i atât de fermecător o serenadă, încât, un pic furioasă pe ea însăși, se înduplecă să coboare.

— O s-o trimit pe maică-ta să stea de vorbă cu nătărăul ăla de Calleja, zise Amedeo. Să vezi cum îl pune ea la punct imediat.

— *Papà*, ți-am zis că nu vreau să mai aud nimic despre asta, spuse Maria-Grazia.

Amedeo intenționase să discute cu Pina pe această temă, însă a doua zi ziarele erau pline de Führerul german, marele prieten al Ducelui, și de războiul lui în Polonia. Deși *Il Duce* urma să se încapățâneze și să mai ezite încă un an, acest război avea să devină curând singurul lucru despre care discuta toată lumea. Și acest război avea să-i ducă pe fiii lui Amedeo, unul câte unul, departe de insulă.

La scurt timp după ce Tullio împlini nouăsprezece ani, toți foștii lui colegi de clasă primiră scrisori cu ordinul de a se prezenta pe continent. Acolo urmau să fie supuși unei vizite medicale. Tullio se întoarse de la acest control cu o tunsoare nouă de oraș, dar și frământat de gânduri, părând tăcut și interiorizat, deși el nu fusese niciodată un băiat posomorât. Fusese declarat apt din punct de vedere medical, iar peste câteva luni primi o carte poștală verde, cu ordinul de încorporare la cazarma de lângă Siracuza.

Tullio reflectă jumătate de zi, lungit pe spate în dormitorul plin de medalii de la fotbal și mașinuțe de tablă din copilărie, spunându-le fraților lui că nu vrea să fie deranjat. Dar în seara aceea, când prietenii lui se adunară pe veranda barului ca să discute despre aeroplane și mitraliere, despre orașele din Italia și munții îndepărtați, pe el nu-l interesa nimic. După ce barul se închise, se duse la mama și tatăl lui, anunțându-i ce decizie luase.

— Am de gând să mă prezint, spuse el. Dacă nu aș face-o, m-aș simți toată viața ca și cum aș fi pierdut ceva important. Și, oricum, nu am de ales, așa că mai bine să fim toți cât mai veseli cu putință.

Dorința lui de a se înrola o răni pe Pina până în adâncul inimii, deși tot ea plănuise de când era el mic ca viața lui să se desfășoare departe de insulă. I se păru necuviincios că Tullio nu plânse, nici nu se împotrivise, ci fluturase din mână spre ei, zâmbindu-le din barca de pescuit cu care pleca de pe insulă.

— Pe toți o să ni-i ia, plânse ea. Ce m-o fi apucat, pentru numele Sfintei Agata și al tuturor sfinților, să-mi doresc vreodată să am trei băieți?!

Tullio le trimise amintire o fotografie cu el în uniforma regimentului. Le mai trimise scrisori la fiecare două săptămâni, în care nu se referea decât vag la locul unde se afla. Ei bănuiau, după praful fin care se împrăstia dintre foi, că era într-o regiune cu climă caldă, ca în insula lor, Libia sau Abisinia, nu în nordul înfrigorat, iar măcar pentru asta Pina mulțumea Cerului.

Când Flavio primi cartea poștală verde, el era deja cu bagajele făcute, pregătit de înrolare, făcând zilnic tracțiuni la bară și flotări în dormitor, ca să fie „apt de luptă”. Le trimise cu poșta o scrisoare înflăcărată și fără punctuație, de la unitatea militară, după trei săptămâni, împreună cu fotografia aferentă, iar de-atunci nu mai primiră nici o veste de la el.

În ziua cumplită din 1942, când băiatul cel mic, Aurelio, plecă de pe insulă, Amedeo stătea în picioare la teigheaua barului, fără să scoată nici un cuvânt, cu mâinile proptite la distanță una de cealaltă, ca să se sprijine bine, la fel cum cu ani în urmă Maria-Grazia se prinsese strâns de pervazul din piatră al ferestrei pescarului Pierino – și nici ea, nici mama ei nu știau ce ar fi putut să-i mai spună.

Aurelio, în fotografia lui, părea gata să plângă și un pic copilăros, cu o iritație pe gât de la bărbierit.

Fotografiile băieților în uniformă militară au fost adăugate celorlalte imagini expuse pe hol, iar uneori, când Maria-Grazia cobora tiptil dimineața, îl găsea pe tatăl ei stând în fața lor.

Între timp, îi auzea plângând pe mama și pe tatăl ei, ceea ce ea nu-și amintea să se mai fi întâmplat vreodată. Într-o noapte, se trezi buimacă din somn.

— Nu trebuia să-i fi încurajat niciodată să plece, se jelea Pina. Nu trebuia să le fi povestit niciodată despre Italia, despre universități, orașe, *palazzi*!

Și tatăl ei:

— Crezi că a reușit cineva până acum să își oprească fiii de la recrutare? Până și băieții Rizzu au primit ordin de încorporare acum, iar ofițerul de la unitatea militară a trebuit să-i ia cu forța de-acasă. Cum crezi tu că am fi putut noi să-i ținem aici?

— Oricum, *amore*, plângea Pina, nu se vor mai întoarce acasă. Știu eu asta – nu se vor mai întoarce acasă.

Și acum și glasul tatălui ei se auzi strident, lamentându-se:

— Nu ar fi trebuit niciodată să fi făcut târgul acela cu sfânta! Nu ar fi trebuit niciodată să negociez viața Mariei-Grazia, în schimbul vieții lor! Doamne, Pina, ce-am făcut, *amore*, ce-am făcut?!

Nimeni nu putu scoate de la el ce voia să spună prin asta – nici Pina, nici fiica lui. Dar era ca și cum tatăl ei știa deja că băieții nu aveau să se mai întoarcă acasă.

*

Vestea despre dispariția lui Tullio veni printr-o telegramă. Fusese dat dispărut în Egipt. Vestea că Aurelio lipsea la apel în aceeași bătălie veni peste o săptămână: cei doi băieți, Tullio, fiul cel mare, întotdeauna cu inițiativa, și Aurelio, fiul cel mic, întotdeauna urmându-l, se pierduseră împreună. Vestea despre băiatul lor mijlociu, Flavio, veni peste alte trei luni, deși și el se pierduse aproape în același moment.

Urmă și o scrisoare lungă în care Amedeo era informat că Flavio fusese decorat cu o medalie de către *Il Duce*, pentru virtute militară în lupta împotriva britanicilor în Egipt. Această medalie fusese pusă de sergent în plic, fiindcă era tot ceea ce mai găsiseră de la Flavio în timpul retragerii.

Ținând discul din metal în mână, Amedeo izbucni în lacrimi, la fel și Pina. Adus de umeri, le spuse clienților să plece din bar și închise ușile.

— Barul va rămâne închis până când Tullio al nostru și Flavio al nostru și Aurelio al nostru vor fi găsiți.

Se retrase în biroul lui din partea de sus a casei, unde lustruia întruna medalia lui Flavio, de parcă ar fi vrut să șteargă de pe fața ei de bronz chipul Ducelui imprimat în relief. Se cufundă din nou în povești, cu un fel de abnegație halucinatorie. Între timp, Pina, care fusese chemată să predea o vreme la școală, acum că învățătorul Calleja lupta pe front la Tripoli, își făcea datoria cu calm, dar se mișca prin casă ca o somnambulă, nemaifiind tulburată de furie, înfocare sau încrâncenare, adică, mai bine zis, de nimic.

Maria-Grazia avea senzația că locuia acum nu cu mama ei, ci cu năluca mamei ei, și cu o sosie ștearsă și neputincioasă a tatălui ei, care se mișca asemenea unui bătrân, cu umerii încovoiați.

Casa de la Marginea Noptii era închisă. Pe oglinzile din spatele tejghelei, pe care numele barului era inscripționat cu litere caligrafiate fantezist, începeau să înflorească pete de rugină, peste care se târau șopârle, lăsând în urma lor dâre de câte patru degete. Barul, aidoma tuturor lucrurilor de pe insulă aflate sub influența soarelui și a prafului, revenea cu o viteză alarmantă la acea perpetuă tentă de ambră pală, astfel încât, văzut de la distanță, era ca o fotografie sepia a unei clădiri.

Maria-Grazia ajunsese să se maturizeze în această liniște reverențioasă. Erau ca doi oameni distruși, mama sa și tatăl său, iar ea se îngrijea de ei cu blândețe. Dar în sufletul ei o furtună făcea ravagii. *Ea* nu era un om distrus: *ea* avea aproape șaptesprezece ani și fremăta toată de viață, dar se vedea prinsă aici între ei doi, cu amărăciunile și tăcerilor lor, încât abia mai avea loc să respire. Nu voia să creadă că frații ei nu aveau să mai vină acasă – că Tullio nu avea să mai fie surprins niciodată îmbrățișat cu o fată în spatele tulpinilor de bougainvillea, că Flavio nu avea să mai cânte niciodată la trompetă marșuri fasciste. Dar cel mai dureros lucru, Aurelio, care (deși nu le spusese niciodată părinților, refuzând și ea să-și mai amintească, decât foarte rar) se furișase în camera ei, în zorii dinaintea plecării, și plânsese în brațele ei, sfâșiat de o spaimă mută. Aurelio, întotdeauna cel mai blând frate al ei, semăna cu ea la suflet, știa ea asta – el nu-și dorise niciodată să părăsească insula, iubise tihna adumbrită a amiezilor de-aici și drumurile îngreunate de arșiță și liniște. Lui Aurelio îi ajungea această mică lume, dar cu toate astea îl trimiseseră departe, peste mări, să se piardă în deșerturile Africii. Dacă se lăsa pradă acestor gânduri, putea ajunge, asemenea părinților săi, să refuze să-și mai trăiască viața. De aceea, din spirit de conservare, decise să nu creadă că frații ei pieriseră.

În vara de după plecarea lui Aurelio, agenții contelui veniseră la Casa de la Marginea Noptii cu oferta scrisă de a cumpăra barul.

— De ce nu?! exclamase Amedeo, ridicând brațele, cu un gest de lehamite.

— Ce vor face Tullio și Flavio și Aurelio dacă noi vindem barul în absența lor? strigă Maria-Grazia. Fii rațional, *papà*!

— Suntem în pierdere, spuse Amedeo. Nu mai am putere să redeschid localul.

Atunci, Maria-Grazia, sătulă de plânsetele părinților săi, preluă conducerea. Terminase școala cu cele mai mari note – opt și nouă, ba chiar și zece la matematică și italiană. Fără să mai deschidă cărțile primite la premiu (Pirandello, Dante și un volum de poezii fasciste), le puse deoparte și, începând din dimineata următoare, se ocupă ea însăși de salvarea barului. Dacă mama și tatăl ei nu erau în stare să se îngrijească de Casa de la Marginea Noptii, avea să facă ea asta.

Deschise ușile barului și relansă afacerea, chiar dacă de o manieră restrânsă, reușind să preîntâmpine falimentul care începuse să plutească

deasupra lor, asemenea atmosferei de înfrângere care plutea deasupra întregii țări. Gonind șopârlele de pe oglinzile pe care acum le considerau drept teritoriul lor, văzu reflectată în suprafața lucioasă linia incredibil de albastră a mării și-și îngădui să viseze la ziua când frații ei aveau să o traverseze ca eroi de război, cu medalii pe piept. Atunci, poate, avea ea să devină o femeie educată, dar deocamdată nu.

Nu mai putea procura țigări sau chibrituri care veneau înainte de pe continent, nici pachete cu gumă de mestecat sau sticle cu băutură. Un transport de arancello fusese bombardat în strâmtoarea Messina; nu se mai găsea nici fistic pentru prăjituri, care venea din Sicilia, fiindcă țărani sicilieni, ajungând la foamete din cauză că jumătate din bărbați fuseseră recrutați pentru efortul de război, devastaseră livezile și-l mâncaseră pe tot. La începutul războiului, gospodinele din Castellamare făcuseră provizii din toate alimentele de pe continent care mai rămăseseră: conserve de compot și cutii de cacao de la băcănia lui Arcangelo, pachete cu *biscotti*, salam. Maria-Grazia nu mai putea face rost de cafea pentru bar, iar de băut ciocolată caldă nu se mai punea demult problema. Brutarul nu mai vindea decât pâine țărănească tare, specifică insulei, și – când aprovizionarea cu făină devenea sporadică – foarte puțin și din acest sortiment, care oricum era în general o pită uscată și zgrunțuroasă. Porcii de pe insulă se jigăriseră, iar măcelarul recursese la subterfugiul de a tăia jambonul în felii transversale, ca să vândă cât mai mult la același preț. Tot ce se putuse recolta în acea vară din anul 1942 fusese cules ca de obicei, dar pe urmă cei mai disperați țărani ieșiră pe câmp, cum făcuseră în secolul al XIX-lea, și adunară tot ce mai rămăsese, iar alții dădură iama prin gardurile vii și prin livezile păraginite, scormonind după portocale sălbătice „veterane”, fructele acelea buboase care fuseseră lăsate în pomi din anul precedent și care uneori erau suculente, dar alteori seci ca nisipul. Țăranii umblau și după mici legături de „verdeață”, care de fapt erau doar buruieni și plante încolțite, însă pe care le puteau lega cu ață și le vindeau la piață. Adunau găleți întregi de *babbaluci* mari – melci de uscat pe care îi găseau sub bolovani după ploaie. Săpau în pământ după nuci printre ciulinii de pe terenul de vânătoare necultivat al contelui.

Spre sfârșitul războiului, cu toții aveau să mănânce melci și verdeață. Deocamdată, Maria-Grazia oferea la bar un fel de imitații aproximative ale fabuloaselor prăjituri de odinioară; arancello și limoncello preparate în casă, pe care le cumpăra direct de la văduvele bătrâne de pe insulă; și ceea ce ea botezase *caffè di guerra*: apă fierbinte cu o urmă de praf de cafea. Cu intermitențe, lamentându-se în gura mare, oamenii continuau să vină la Casa de la Marginea Noptii, fie și numai pentru a fi unii în compania altora. Maria-Grazia, în ultimii ani de război, când toate liniile ferate erau bombardate și porturile ocupate, avea să nascocoască mâncăruri fantastice pentru clienți, din ceea ce se mai găsea, o *limonata* de casă, fără strop de zahăr, cafea din cicoare, roșii-cu-pâine, pâine-cu-ceapă, pâine-cu-verdețuri.

Foarte puține bunuri mai puteau fi cumpărate acum de pe continent, din cauza circulației constante a navelor de război în jurul insulei, dar și fiindcă nu se mai găsea nimic de vânzare. Dar uneori, lucruri extraordinare erau aduse de mare la țarm. Într-o seară, pescarul 'Ncilino, ginerele lui Pierino, aduse vestea că descoperise o ladă cu aparate de radio portabile, în perfectă stare de funcționare, pe care le oferea discret la vânzare cui dădea cel mai mult. Maria-Grazia îl pândi când se întorcea de pe țarm și-i ceru să vadă radiourile. Două sau trei erau pline cu apă, unul avea scala spartă, iar un altul era nedeteriorat.

— Dacă poți să-mi faci rost de o baterie pentru ăsta și dacă funcționează, eu ți-l cumpăr, îi zise Maria-Grazia.

Barul începea să pară demodat, ceea ce Maria-Grazia știa prea bine, așa că într-un elan nesăbuit, care n-a lăsat-o să doarmă câteva nopți după aceea, cheltui aproape tot ce câștigase în primele două luni ca să cumpere radioul – licitând peste Arcangelo, care dorise să ia aparatul pentru băcănia lui. Când 'Ncilino făcu rost de baterii, prin mijloace numai de el știute, radioul se făcu auzit.

Maria-Grazia îl instalează pe tejghea. Ea adora postul BBC, care se prindea uneori din Malta („Dacă vântul e propice”, susținea Gesuina), dar și orice post cu muzică de jazz și orchestrală, atât de diferită de cântecele tânguitoare de pe insulă, pe care le auzea tot timpul. Dar, cu sagacitate, prefera să țină radioul reglat pe știri despre război. Acum, când barul era al ei și, mai ales, când se știa că radioul putea în orice moment să difuzeze noutăți despre fiii și nepoții lor, oamenii se îmbulzeau la bar, adunați ciorchine în jurul radioului, deși trebuiau să plătească o liră întreagă pe o *caffè di guerra* și o bucată de pâine zgrunțuroasă cu câteva verdețuri puse deasupra.

— Îți ceream mai mult pe radioul ăla, îi spuse 'Ncilino cu regret în glas, dacă aș fi știut că îți vindeam, de fapt, singurul aparat portabil din Castellamare. Dar, bravo ție, Maria-Grazia, ești o femeie de afaceri isteasă, n-am ce să zic. Cine ar fi crezut, văzându-te cu protezele alea care zdrăngăneau tot timpul, că vei ajunge așa de descurcăreață?!

Maria-Grazia știa cum fusese ea considerată întotdeauna pe insulă. Știa că, în cazul cel mai bun, era „acea biată fată cu proteze la picioare”, iar în cazul cel mai rău, „copila infirmă” – deși ea încetase să mai poarte protezele de când avea paisprezece ani și acum obosea doar când mergea mult pe jos sau când urca dealul. Nu aruncase protezele, preferând să le depoziteze în vechea ladă de Campari din odaia tatălui ei, la mansardă, printre alte relicve de familie. Simțea câteodată greutatea lor fantomatică, mai ales că și restul locuitorilor de pe insulă păreau încă să creadă că le avea prinse în jurul gleznelor. De fapt, trebuiseră să treacă patru ani pentru ca Gesuina, oarbă cum era, să-și dea seama că Maria-Grazia nu le mai purta, și asta din simplul motiv că nimeni nu se sinchisise să îi spună și ei.

— Nu le mai auzeam, bineînțeles, spuse Gesuina, care avea aproape nouăzeci de ani și era nevoie să o aducă cineva la bar în fiecare dimineață și să o ducă înapoi acasă. Dar mă gândeam că a început să mă lase și auzul.

La începutul războiului, Maria-Grazia avea cincisprezece ani. În anul acela, o schimbare survenise în atitudinea flăcăilor din Castellamare, ca un fel de frenezie: chiar și cele mai inocente dintre colegele ei de clasă începuseră să fie curtate cu disperare de băieții care urmau să plece în curând, ca și cum toți voiau să se asigure că aveau rezervate pentru viitor neveste și iubite. Săptămâni întregi, fetele și curtezanii lor umblaseră nedespărțiți pe străduțe dosnice și se duseseră în grotele de lângă mare, revenind în amurg cu pielea de pe gât împestrițată de pete roșii, ca o spinare de cambulă, și alegându-se cu muștrări aspre de la bunicile lor. Dar nici un băiat nu veni să o invite pe Maria-Grazia, care, stând așa pe trepte și gândindu-se, ajunsese să înțeleagă cu amărăciune că locul ei pe insulă era încă deosebit. Ea avea să fie mereu o persoană altfel decât ceilalți: o persoană pentru care te rogi, nu una de care te îndrăgostești.

Din aceste motive, dar și din altele, Maria-Grazia nu putea conștientiza acum un adevăr simplu care ar fi fost evident într-un oraș mai mare: faptul că era frumoasă.

Totuși, pe parcursul acestor ani de război, când imense vapoare cenușii azvârleau în trecere talazuri înalte pe țărmurile insulei, când avioane ca niște țăntări - britanice, spuneau unii, germane, ziceau alții - brăzdau neconținut cerul albastru, Maria-Grazia observă că datorită felului cum administra ea barul începea să se bucure de respect, chiar dacă fusese greu câștigat și acordat cam fără tragere de inimă. Fiindcă toți vedeau cu câtă grijă conducea ea afacerea, ca un căpitan de pescador, cârmind vasul departe de prăpăd și dezastru, în ape tot mai liniștite. Vorbea frumos cu bătrânii jucători de *scopa* și cu văduvele care se rugau la Sant'Agata; îi încânta pe pescarii pensionari, la fel cum făcea cândva fratele ei Tullio. Și nimeni nu putea nega că nu stătea pe picioarele ei opt ore pe zi, zece ore - dreaptă și înaltă (sau aproape), ca oricare altă fată din Castellamare.

Doar noaptea o podideau lacrimile, când mătura mucurile de țigară și cărțile de joc îndoite, și nu de milă pentru soarta ei, ci din cauza cumplitei extenuări a acestor lungi zile de muncă, și de singurătate, și de nesfârșită așteptare.

Pe urmă veni ziua vapoarelor.

Ca printr-o minune, începură să se adune nave la marginea orizontului, imense bastimente cenușii ca niște biserici și vase mici, nu mai mari decât barca de pescuit a lui Pierino. Agata, sora tânărului pescar Totò, care în lipsa lui naviga în larg cu aceeași neînfricare ca fratele ei, în barca lui, *Preasfânta Fecioară Maria*, apăru la bar mai târziu în acea după-amiază, arsă de soare pe nas și obraji. Agata îi anunță că se apropiase suficient de mult de vapoare, încât să își dea seama că la bordul lor se vorbea ciudat, „un fel de *inglese*”.

— Câte vapoare sunt acolo? întrebare jucătorii vârstnici de *scopa*.

Agata raportă că erau peste o mie, după socoteala ei.

— Ba, la naiba, poate mii și mii! Și, adăugă ea, judecând după toată artileria și tunurile de pe ele, în nici un caz nu se adunau în jurul Siciliei pentru vreo vizită turistică la templele grecești.

Vestea stârni chiote de bucurie – căci locuitorii insulei renunțaseră de multă vreme la orice aparențe de fascism, sau socialism, sau orice alt „-ism”, preferând pe oricine ar fi putut să scurteze rapid războiul, astfel încât fiii și nepoții lor să se întoarcă acasă.

Sora lui Totò, pe care toată lumea o numea Agata-pescărița, goli două pahare cu apă și două cu arancello, printre buzele ei uscate ca solul insulei.

— Păcat că n-au parte și ei de o vreme mai bună pentru asta, zise ea. Este îngrozitor de cald acolo în larg, însă vine o afurisenie de furtună, iar *inglesi* ăia o să aibă rău de mare, fiindcă am auzit că majoritatea n-au mai navigat în viața lor.

Bineînțeles, nu se vedea nici un semn de furtună, însă toți strămoșii Agatei-pescărița avuseseră miraculosul har de a prezice vremea, așa că nimeni nu o contrazise. La scurt timp după aceea, pășind agale ca un băiețoi în pantalonii ei bărbătești largi și cu basca pe cap, Agata-pescărița plecă, pregătindu-se să iasă din nou pe mare.

— Vorbești cam spurcat, domnișoară! strigă Gesuina în urma ei. Să nu te mai prind cu „naiba” și „afurisenie” în gură, când mai vii data viitoare pe aici, s-a-nțeles?!

— Iartă-mă, *nonna*²², răspunse Agata rușinată.

22. Bunică (în it., în. orig.)

Clienții stăteau îngrămădiți în jurul radioului, la care se auzea acum un marș fascist. Maria-Grazia schimbă postul, alegând BBC, de unde puteai afla informații. Maria-Grazia asculta, însă glasurile englezilor nu dădeau informații despre vapoare sau despre Mediterana.

— Vorbesc despre vremea din Anglia, spuse ea.

— Voi chiar credeți că va avea loc o invazie? întrebă unul dintre bătrânii jucători de *scopa*.

— Nu ne-ar spune ei nouă nici dacă așa ar fi, zise Rizzu. Dar întrebarea e dacă insula *noastră* va fi totuși cruțată. Vor lăsa oare în pace Castellamare sau va trebui să ne luăm furcile și harpoanele pentru ton, ca să ieșim la luptă?!

— Mă îndoiesc că englezii sau americanii ar avea vreun interes special în Castellamare, opină părintele Ignazio dintr-un colț, chiar ținând seama, desigur, de amplasarea strategică a insulei în Mediterana și de farmecul ei natural incontestabil.

— Vai și-amar de noi, cum am fost cotropiți de nenumărate ori de când primul bebeluș a văzut lumina zilei pe această insulă, se tângui Gesuina. Și este blestemul sortii noastre să fim cotropiți din nou – rogu-te, *padre*, să mă ierți că te contrazic.

— Nu-i nici o problemă, spuse părintele Ignazio, acoperindu-și fața cu batista.

Preotul era deja bătrân acum și își petrecea după-amiezile picotind pe veranda barului. Dar nici chiar el nu putea să doarmă în tevatura continuă din acea zi.

Maria-Grazia ciocăni la ușa dormitorului cu ziduri din piatră de lângă curte și la ușa camerei din partea de sus a casei.

— *Mamma*, spuse ea. *Papà!* Treziți-vă. Vin *inglesi* și *americani*.

Tatăl ei se învioră imediat și coborî cu ea în bar. Dar aici se difuzau în continuare marșuri la radio, ventilatorul din tavan zumzăia neobosit și totul arăta la fel ca în fiecare zi din acel an. Și așa tatăl ei se întoarse în odaia de la mansardă și la caietul lui cu povești. Pe la ora șase, exact când canicula se domolea în curte și în *piazza*, o strigă să vină sus.

— Maria-Grazia, ai dreptate! spuse el. Privește la orizont.

Tatăl ei era la geam, uitându-se printr-un binoclu care fusese cândva al lui Flavio, primit ca premiu la *Balilla*. Acum, când aburul căldurii se ridicase un pic, vapoarele erau perfect vizibile. Se adunau de-a lungul marginii mării, înșirate ca picăturile de ploaie pe o sârmă.

Toate aceste informații o nelinișteau un pic pe Maria-Grazia, care nu-și mai găsea locul, rătăcind dintr-o cameră în alta și afară pe verandă, când, de fapt, ar fi trebuit să se ocupe de bar.

Stând acolo sub împletitura răcoroasă a iederei, auzi un glas de copil. Căutând pe sub mese, o descoperi pe Concetta, care încerca fără succes să îl ademenească pe Micetto să iasă din bougainvillea.

— Nu vrea să se joace cu mine, zise Concetta.

— Vino înăuntru să bei un pahar de *limonata*, îi spuse Maria-Grazia. Sau să mănânci niște *arancino*, dacă ți-e foame.

— Înăuntru toți se împing și se îmbrâncesc lângă radio.

— Știu, dar tu vino cu mine. Găsesc eu un loc unde să te așezi, fără să te deranjeze ei.

Concetta, fiica lui Arcangelo, era un copil care părea al nimănui; nici tatăl ei, nici mama ei nu știau ce să mai facă acum cu ea. Murdară pe față, ciufulită, cutreiera insula ca un băiat, prinzând șopârle în șorțuleț și izbind

cu bețe în tot ce-i ieșea în cale. Fetița suferea de convulsii – când avea trei ani, căzuse pe jos în *piazza* și se zvârcolise până când făcuse spume la gură, și de atunci crizele nu se mai opriseră. Deși Amedeo o consultase și îi pusese diagnosticul de epilepsie, babele din oraș țineau morțiș să o prindă când hoinărea pe străzi și să o târască la biserică, unde recitau la nesfârșit *Ave Maria* și *Tatăl nostru* pentru sufletul ei chinuit.

În ultima vreme, ca să scape de binefacerile lor, Concetta își luase obiceiul să stea pe lângă Maria-Grazia la bar.

— Da, te rog, o *limonata*, te rog, spuse ea, ridicându-se în picioare, cu șorțulețul tapetat tot de praful alb de pe verandă. Pe urmă, o chifteluță de orez. Sau două? adăugă ea plină de speranță.

Maria-Grazia îi puse în față un pahar și două *arancini* pe un șervet la bar și o săltă pe un taburet. Sorbind zgomotos din *limonata*, Concetta devoră chifteluțele de orez și goli paharul până la fund. Maria-Grazia nu avea nici un alt client care să aprecieze la fel de mult produsele ei. Concetta nu avea cum să țină minte chifteluțele cu orez grase de dinainte de război, care se bucuraseră de avantajul incontestabil de a fi preparate cu orez adevărat, și nu cu pâine zgrunțuroasă; și nici nu avea cum să știe că atunci când beai *limonata* nu trebuia să te strâmbi și să simți că ți se strepezesc dinții, ci să savurezi cu plăcere o băutură dulce.

— Așa, spuse Concetta satisfăcută. Acum e mai bine. Mă durea stomacul de foame, fiindcă n-am mâncat nimic toată ziua.

— Pe unde-ai umblat astăzi? o întrebă Maria-Grazia.

— Păi, pe la stânci și prin grote, spuse Concetta. Și cu caprele, la ferma lui Mazzu. Dar erau plictisite azi, fiindcă e atât de cald. N-au făcut decât să zacă și să miște din urechi.

— Să ai grijă când umbli așa singură pe insulă, o sfătui Maria-Grazia. Sunt o sumedenie de vapoare pe mare, în larg, pregătindu-se pentru ceva ce se întâmplă în Sicilia.

Nici nu știa, de fapt, care era pericolul despre care îi spunea fetei să se ferească.

— Mie nu-mi pasă de vapoare, spuse Concetta, doar dacă fac ceva interesant, cum ar fi să înceapă să se lupte. Atunci, precis mă duc să mă uit. Sorbi încă o dată din paharul aproape gol. De ce nu-i place lui Micetto de mine?

— O, așa e el, urâcios cu toată lumea. Nu trebuie să te necăjești. Are o fire sălbatică, nu ca noi.

— Și *eu* am o fire sălbatică, spuse Concetta, și chiar era adevărat.

*

În timp ce Maria-Grazia ședea în acea seară la masa din bucătărie între tatăl și mama ei, abătută ca de obicei din cauza tăcerii lor, afară venea furtuna. Știa asta fiindcă auzea mugetul inegal al valurilor spărgându-se la mal, vuietul vântului rupând frunzele palmierilor.

— Agata-pescărița a avut dreptate, spuse ea, urmărind de la fereastră cum se adunau norii.

— Ce? murmură Pina.

— O furtună.

În seara aceea, în camera copilăriei ei, cu flori presate și înrămate frumos pe pereți, fotografii cu Micetto developate în casă și diplomele de la școală îngălbenite deja pe margini, Maria-Grazia nu reușea să adoarmă. O înfuria starea aceasta de veghe nedorită, o întărâta ca un țânțar care nu-i dădea pace. De ce nu o lua somnul odată? Afară, rafale puternice de vânt zgâlțâiau coroanele palmierilor, făcându-l pe Micetto să miorlăie tânguitor. Obloanele unei case zdrăngăneau în cealaltă parte a pieței.

Coborî la parter și luă motanul în casă, cum făcea întotdeauna când era vreme urâtă, însă Micetto nu voia să doarmă cuminte la picioarele patului. Se foia agitat, de jur împrejurul patului, cu blana zbârlită, până când se văzu nevoită să-l lase afară din nou. Atunci, pentru prima oară de când îl avea, Micetto o mușcă.

— Micettino! îl certă ea, dar motanul tremura sub tufele de leandru, complet sălbăticit.

Când furtuna se mai domoli câteva clipe, i se păru că aude deasupra norilor vaietul țuitor al avioanelor.

*

Pesemne că adormise, fiindcă o trezi brusc un tunet teribil, de parcă toată casa se năruia în jurul ei.

— *Mamma!* țipă ea. *Papà!* Orbecăind prin bezna de pe scări, se întâlnește cu tatăl ei. Ce se întâmplă? strigă ea.

— Focuri de artilerie, spuse tatăl ei. Tunuri grele.

— Aici?

— Nu, *amore*. Mult mai departe decât se aude. Bombardează coasta Siciliei. Se duse în fugă cu tatăl ei până sus, la mansardă. De acolo, marea se întindea sub ei. Lumini și explozii puternice străpungeau întunericul, iar când noaptea se însenină subit, văzu peretele de fum ascunzând stelele, ca un hotar ridicat în jurul unui incendiu de pădure. Căsuțele acelea, pe care le văzuse întotdeauna peste apă, diafane ca niște lucruri întrezărite în vis, dispăruseră sub învolburări neguroase. Tâșneau trombe de apă în sus, se formau vârtejuri de nisip. Și pe toată suprafața mării săltau fragmente de epave, asaltate de valuri.

— Aeroplan, spuse tatăl ei. Vai de bieții oameni din avioanele acelea care s-au prăbușit, pesemne, din cauza furtunii.

— Crezi că există supraviețuitori? N-am putea să trimitem bărci pe mare?

— Sunt mult prea departe în larg.

În acest timp, haosul puse stăpânire pe insulă. Careva, sărind speriat din pat, ajunsese la biserică, înainte ca părintele Ignazio să-l poată opri, și începu să tragă clopotele în dangăte de invazie. Mazzu și fiii lui își luară furcile și puștile de vânătoare, suindu-se în barcă și pregătindu-se să iasă în

larg, într-o misiune de salvare, până ca restul pescarilor să nu-i oprească: nu avea nici un rost, în bombardamentul puternic de pe mare ar fi fost negreșit scufundați. Totodată, mulțimea se adunase în *piazza* și câțiva dintre țăranii contelui o scosese afară pe Sant' Agata. Gesuina și celelalte văduve se rugau fierbinte la statuia sfintei, în timp ce *podestà, il conte* însuși, cam caraghios în cămașă de noapte, cu șosete de lână și cu cizmele scorojite rămase din Marele Război, alerga de colo-colo, dând ordine.

Se zvonea că gardienii de la închisoare se imbarcaseră în șalupa lor cenușie și fugiseră, lăsându-i pe prizonieri nesupravegheați. Într-adevăr, când *il conte* se duse să cheme gărzile ca să poată restabili cumva ordinea, nu-i găsi nicăieri.

Toată noaptea aceea, imense bastimente cenușii continuară să vină, debarcând oameni micuți ca niște boabe de orez pe coasta Siciliei. Și, când se luminează de ziuă, altă mare minune își făcu apariția - vapoare ca niște creaturi marine, care veneau până pe plajă și se făceau nevăzute de pe țărmul îndepărtat.

Dimineața aduse cu sine un huruit jos, care sugera că *inglesi* și *americani* pătrunseseră în adâncurile Siciliei. Nu-i rămânea decât să deschidă barul, și Maria-Grazia exact asta făcu. Când ridică storurile, văzu că afară se adunaseră deja o mulțime de vecini, nerăbdători să afle știri de la singurul radio portabil de pe insulă.

Toată dimineața, în zgomotul tunurilor, Maria-Grazia avu vânzări bune. Între timp, radioul nu avea nimic nou de spus și nici nu părea să știe că acolo se desfășura o bătălie. Nici măcar Pina, când se întoarse acasă de la școală, la ora prânzului, nu află nimic de la postul BBC, unde se vorbea prea repede și cu prea mulți paraziți ca să poată desluși ceva.

Așa se făcu că, atunci când se produse miracolul omului din mare, nimeni nu era de față, în afară de micuța Concetta.

*

Toată dimineața, entuziasmată de pocnetele și bubuiturile bătăliei de pe coasta Siciliei, Concetta cutreierase insula în căutarea unei panorame mai bune. Pe la amiază, ajunsese în capătul îndepărtat al insulei Castellamare, acolo unde hățișurile coboară abrupt până la grote. Acum, când soarele apăsă ca o greutate pe umerii ei, se refugie în prima deschizătură din stâncă. Grotele nu o înfricoșaseră niciodată pe Concetta, deși auzise despre plânsetele lor stranii. Dar ea nu credea în prostiile acelea cu fantome grecești.

La amiază, marea era uleioasă, letargică, tulbure la suprafață, iar Sicilia părea o umbră ștearsă, ca un abur. Cât de rău îi părea că nu avea și ea un binoclu, ca băieții ăia din *Balilla*! Ce tărăboi nemaipomenit și câtă fumăraie se stârnise acolo!

Concetta nu știa ce e un război, dar categoric îi plăceau zgomotul și haosul lui. Ambele erau în concordanță cu felul ei de a percepe lucrurile. Privise întotdeauna cu circumspecție lumea din jur, neștiind niciodată dacă să se

simtă în siguranță. În cei șase ani ai ei de viață, fusese stropită cu apă sfințită, ferită de primejdii cu semnul crucii, veșnic încolțită de bătrâne evlavioase fluturând efigii ale Sfintei Agata și muștruluită mereu de tatăl ei, care o punea să rostească rugăciuni cu rozariile în mână, când ea nu-și dorea decât să alerge liberă și să o lase toți în pace! Pentru Concetta, lumea era o stâncă într-un ocean albastru încetoșat și nu-i trecuse niciodată prin minte că asta ar avea o noimă. Nu știa câți ani avea, așa cum nu știa nici numele celorlalte insule, dar îi dădea dreptate maică-sii când spunea că stelele și valurile mării erau un mare mister, la fel ca boala ei. O lume despre care oamenii deștepți, ca învățătoarea Vella și *il conte*, puteau citi în cărți, nu o lume care o invadea vreodată pe a ei.

Dar acum, dincolo de întinderea apei, ceva se strecura pe nesimțite din largul mării, iar Concetta simți fiori de frică pe șira spinării. Se ghemui la intrarea în grotă, micuță ca o piatră, și așteptă.

Arătarea începuse ca un spațiu între valuri, ca o negreală. Ceva atât de mic, încât putea să fi fost un pește muribund sau o sticlă goală. Acum, era mai mare, mai degrabă ca o bucată de lemn. Nimeni, în afară de Concetta, nu o vedea apropiindu-se. Din când în când, nedeslușit, forma întunecată încununa fiecare val, dispărea, reapărea. Uneori, ca prin ceață, se frângea parcă în două; alteori, mirajul căldurii o făcea să se ridice, ca și cum ar fi efectuat un număr de levitație. La un moment dat, scoase un tentacul, sau un picior, sau poate un braț, de parcă voia să prindă ceva. Atunci fetița își dădu cu uimire seama că arătarea era vie sau pe jumătate vie. Cum altfel ar fi putut face toate mișcărilor acelea stranii în apă, zvârcolindu-se ca o *medusa* muribundă?

Acum, arătarea veni un pic mai aproape, iar Concetta văzu că avea două brațe care se mișcau cu un scop, trăgându-i trupul prin apă. Când ajunse la câțiva metri de țărm, printre stâncile pe care pescarii le numeau Morte delle Barche, se opri și se lăsă purtată de valuri: în sus și în jos, în sus și în jos. Pe urmă, ridică un braț și păși prin apă, scoțând țipete jalnice, alarmante.

Concetta, fără să-și dea seama, ieșise din grotă, fascinată. Făptura din mare, își zise acum Concetta, o văzuse pe țărm și îi făcea semne. Concetta își simțea brațele ca lemnul de grele. În gură avea gustul acela ciudat, ca uleiul de ricin cu care tatăl ei îmbiba tejgheaua din prăvălie, gustul pe care-l simțea întotdeauna înaintea unei crize. Abia acum înțelese cu adevărat cât era de înspăimântată. Creatura marină venea năvalnic prin valurile înspumate de la mal. Se apropie de stâncile îngropate în apă, iar în valurile mai puternice de aici era târâtă ba înainte, ba înapoi, ba înainte, ba înapoi, până când se pomeni azvârlită pe stânca triumfiulară, pe care oamenii o numeau Canetto. Se agăță cu disperare de stânca aceasta. Cu mâinile împreunate și duse la frunte, Concetta miji ochii și văzu că făptura aceea din mare aducea a om, cu umeri uscățivi, un torace bombat, brațe lungi ca de maimuță și o față albă ca ricotta.

Concetta voia s-o rupă la fugă. Adunându-și ultimele puteri, creatura se împinse de pe stâncă și plonjă din nou în apă. Se cufundă de vreo două ori, până să-și înfigă tălpile în nisipul fin din apropierea țărmului. Încet de tot, începu să iasă cu pași șovăielnici, înaintând și fiind tras îndărăt în valuri, respirând greoi, de parcă era gata să se înece.

— *Hé!* strigă creatura. *Hé!* Și urmă o explozie de păsărească. Arătarea era îmbrăcată în verde. În mână ținea strâns o pușcă. Flutura frenetic din brațe, continuând să reverse un șuvoi de vorbe de neînțeles.

— *Salve, signore*, spuse Concetta, căci de-acum era aproape sigură că acea creatură era un om, nu un animal.

Bărbatul se ridică de tot, șiroind de apă la mal. Apoi, cu o bufnitură surdă, căzu pe nisip la marginea apei și nu se mai mișcă.

Stând la adăpost la marginea grotei, Concetta simți că deja pericolul începea să se risipească și să dispară, fiindcă albastrul cerului nu i se mai părea atât de apăsător și nici căldura atât de amenințătoare, și dintr-odată frica o părăsi și ea.

Cu pași mărunți, cum făcea când voia să prindă o șopârlă prin mă răcinișuri, Concetta se apropie de bărbatul care zăcea pe plajă. Se lăsă în genunchi lângă el. Omul avea părul galben, ca părul unui câine sau al unei pisici. Pielea lui era atât de fină, încât pe alocuri vedeai un pic de albastru și cenușiu pulsând parcă de dedesubt. Sau poate doar îi era foarte frig. Îi picura sânge de undeva de sub el, formând o groapă perfect rotundă în nisip. Un crab se ivi din umbră și începu să-și facă de lucru în această groapă, ritmic, cu amândoi cleștii, ca o bătrână care tricotează. După ce se uită bine de tot, Concetta zise:

— Tu cine ești?

— *Wiliu helpmi, bâigui omul. Wiliu helpmi gogetelp plenwentdown.*

— Vorbește ca lumea, spuse Concetta, un pic cam aspru. Vorbește în dialect sau în italiană. Vreau să mă lămuresc ce ai la umăr. Am văzut cum lucrează *dottor* Esposito și mă pricep să fac la fel.

Dar bărbatul trase un răcnet și o împinse pe Concetta la o parte, bolborosind alte cuvinte pe limba lui străină.

— N-am cum să te ajut, dacă nu vorbești ca lumea, spuse Concetta.

Bărbatul aproape adormise. Când fu sigură că nu mai avea altceva de spus, Concetta se ridică în picioare și porni de-a lungul țărmului.

*

Concetta urcă printre cactuși și bălării pe poteci de ea știute și ieși la marginea pieței, imediat după ora două. Toate casele aveau obloanele închise pentru siestă. Nici măcar preotul, părintele Ignazio, nu era pe-afară. Urcând treptele Casei de la Marginea Noptii, Concetta împinse ușa batantă și intră. Într-un colț, bătrâna Gesuina moțăia lângă radioul portabil. Fiica doctorului ședea în spatele tejghelei, cu o carte groasă proptită de aparatul pentru cafea, sub ventilatorul din tavan care se tot învârtea degeaba, fără să facă răcoare.

— Uite-o pe Concetta, spuse Maria-Grazia, pe tonul cu care te întâmpina ea întotdeauna, făcându-te să te simți o persoană importantă.

Concetta, ridicând fruntea, ca să pară măcar cu o șchioapă mai înaltă decât acel metru și un pic cât măsura ea, anunță:

— Am văzut un om. Doarme pe malul mării. Ar fi bine să vii imediat, *signora* Maria-Grazia.

Maria-Grazia scăpă cartea din mână.

— O, *Dio*, făcu ea. Ai găsit un cadavru.

— Nu, omul a ieșit din mare. A venit înot din mare. Îmbrăcat tot în verde. Are părul ca blana dulăului lui Mazzu, un păr galben caraghios, și fața albă ca ricotta.

Fiica doctorului se ridică în picioare.

— Unde exact l-ai lăsat pe plajă, Concetta?

— Aproape de Morte delle Marche, în fața grotelor, spuse Concetta, gândindu-se apoi bine, nu care cumva să fi uitat să-i mai spună și altceva Mariei-Grazia. Da, îi curge sânge. Și are o pușcă.

Gesuina se dezmetici, fornăind brusc, și zise:

— Ce-nseamnă asta? Un om cu o pușcă?! Aoleu, începe invazia! Cu o viteză îngrijorătoare, se ridică și ieși din bar târșâind picioarele, ca să caute întăriri.

— Vino cu mine, spuse Maria-Grazia, luând-o de mână pe Concetta și întorcând cartonul pe partea cu *Chiuso*²³ la ușa barului. Hai să-i povestești tatălui meu tot ce mi-ai spus mie, repede de tot, până n-apucă Gesuina să dea drumul la bârfe.

23. Închis (în it., în orig.).

*

Amedeo dormea adesea după-amiezi pe canapeaua tapițată cu o catifea roasă, în odaia de la mansarda casei, iar în ultima vreme somnul lui devenise tot mai adânc și din ce în ce mai prelung, încât cu greu reușea să iasă din toropeală. Adeseori, când ajungea să se trezească, soarele își încheiase traseul arcuit peste insulă și apusese, iar în lumea de-afară se lăsase amurgul. Astăzi însă, nici nu apucase bine să închidă ochii, că și sări ca ars din picoteală. Fiica lui îl zgâlțâia să se trezească, iar lângă ea era Concetta, fetița lui Arcangelo, desculță și murdară într-o rochie albă și străvezie în lumina soarelui, cu picioarele pline de nisip.

— Ce e? spuse el, mai morocănos decât ar fi vrut.

Micuța Concetta începu imediat să spună o poveste încurcată despre un bărbat palid ca o arătare, care apăruse din mare, îmbrăcat în verde, cu părul ca spicul...

— E rănit, interveni Maria-Grazia. Are nevoie de ajutorul tău, *papà*.

— Și vorbea într-o limbă ciudată, spuse Concetta, care tocmai își amintise acest detaliu. Parcă era păsărească. Suna cam așa: *Wilu helpi wilu helpi*.

Amedeo, care se trezise de-a binelea acum, se așază în capul oaselor și se uită în ochii fiicei lui:

— Mai știe cineva despre asta?

— Doar eu, zise Concetta, umflându-se un pic în pene, plină de importanță.

— Și Gesuina, care a auzit totul, spuse Maria-Grazia.

Amedeo își luă geanta medicală, pe care o avea mereu la îndemână acum. Puse înăuntru tampoane și bandaje suplimentare, plus o prețioasă fiolă de morfină, cu termenul de expirare un pic depășit, dar, oricum, mult mai bună decât nimic, dacă necunoscutul acela era într-o stare gravă.

— Avem nevoie de câțiva oameni care să vină cu noi, spuse el. Ignazio și vreo doi pescari vânjoși - Bepe și Agata, sora lui Totò. Să iei trei cearșafuri curate, pentru eventualitatea în care va fi nevoie să-l aducem pe sus, Maria-Grazia.

Maria-Grazia alergă să smulgă cearșafurile de pe paturile fraților ei, din camerele goale.

Împreună, traversară toți trei orașul și bătură la ușa preotului. Străzile erau tăcute sub stăpânirea greierilor și a căldurii. Părintele Ignazio veni imediat și, împreună, îl treziră pe Bepe, nepotul lui Rizzu. Ieși și el numaidecât, scoțând capul afară pe fereastra de sus a casei din spatele bisericii.

— E un om rănit care are nevoie de ajutor, strigă Amedeo. Ne trebuie oameni ca să-l cărăm. Vrei să vii cu noi?

Bepe dispăru înăuntru, după care îl auziră tropăind pe scări în jos. Când deschise ușa, părintele Ignazio îl prinse de umăr:

— E un soldat străin, spuse preotul încetișor. Nu știu ce atitudine vor adopta *il conte* și consiliul municipal dacă îi venim în ajutor, dar noi oricum asta vom face. Dacă preferi să nu te implici, poți să nu vii cu noi.

Bepe încuviință din cap și dispăru în casă, de unde reapăru cu pușca de vânătoare pe umăr. La ieșirea din oraș, se opriră la Agata-pescărița. Agata nu dormea; era sub bolta de verdeață din curte, împletind un năvod nou, în timp ce câinele său, Chiappi, stătea culcat la picioarele ei. Agatei nu îi trebuiră prea multe explicații ca să sară imediat de pe scaun, târând și câinele de zgardă.

De obicei, Concettei îi era frică de Chiappi, dar nu și astăzi. Astăzi, fără să-i pese de mârâielile lui de dulău somnoros și urâcios, declară sus și tare:

— Atenție, toată lumea - știu eu drumul cel mai rapid!

— Atunci condu-ne tu la pacient, Concetta, zise Amedeo.

Concetta îi duse pe potecile numai de ea știute, printre cactuși, pe sub gardul viei lui Mazzu și la vale, pe panta abruptă până la grote. Fără să crâcnească, doctorul, preotul, Maria-Grazia, Bepe - nepotul lui Rizzu - și Agata-pescărița se țineau după ea, în șir indian.

Era cel mai palpitant lucru care i se întâmplase vreodată Concettei, în toată viața ei.

Străinul zăcea în văpaia soarelui, răsucit un pic într-o rană. O mână lăsase pe nisip o dără scobită, ca o zgârietură. Cămașa sfâșiată se desfăcuse, dezgolindu-i o rană adâncă pe umăr, de unde curgea sânge într-un ritm constant. Maria-Grazia rămase mai în spate, în timp ce tatăl ei controla respirația și pulsul bărbatului, verificând apoi dacă nu avea vreo altă rană pe brațe și picioare. Pe urmă, le ceru celorlalți să îl mute pe soldat în umbra din grote. Maria-Grazia, fără să știe de ce, continua să stea deoparte și nu-i ajuta. Tatăl ei îngenunche lângă rănit și se apucă să rupă uniforma de pe el, ca să-l poată pansa.

— *Padre*, dă-mi niște tampoane și iod, îi spuse el părintelui Ignazio. Păstrăm morfina pentru cazul în care starea lui se agravează. Nici nu cred că mai am altă fiolă. Știe careva englezește suficient de bine ca să vorbească cu el? Maria-Grazia, tu?

— Nu! strigă ea alarmată. Eu nu pot să vorbesc cu el, *papà*.

Bărbatul se trezi un pic și se întoarse pe spate în nisip, gemând.

— Mariuzza! o strigă tatăl ei. Vino aici și ține-i capul, te rog. Ai grijă să nu se miște cât îi pun eu bandajele astea.

Maria-Grazia nu voia să se apropie, dar n-avea încotro. Îngenunchind, luă capul străinului în mâinile ei. Avea părul ca al fraților ei, zbârlit de la apa sărată și cald, exact cum era părul lui Aurelio după ce înota. Privi în jos spre chipul lui și constată că nu era dezgustător, cum se așteptase ea, ci plăcut, cu nasul un pic cârn, atrăgător. Când trase la o parte resturile cămășii, un disc greu din metal îi căzu din buzunar și ateriză în nisip. Concetta îl înșfăcă încântată.

— Ce-am găsit al meu să fie! Pot să-l iau eu? E din America?

— Nu știi, *cara*. Dă-l înapoi omului. Poate că țara lui i l-a acordat pentru vitejia lui, la fel cum fratele meu Flavio a primit medalia de la *Il Duce*, iar în cazul ăsta este un obiect prețios pentru el, probabil.

Străinul întinse o mână, mișcându-și degetele pline de nisip, ca și cum voia să apuce ceva.

— Vezi, spuse Maria-Grazia. Vrea medalia înapoi. Dă-i-o să o țină, poate o să-i facă bine.

Concetta lăsă medalia să cadă în palma bărbatului, dar acesta îi dădu drumul, continuând să încerce să apuce ceva, până când – în cele din urmă – găsi brațul Mariei-Grazia. Fata se feri un pic, dar străinul nu voia să-i dea drumul. Mișcând degetele în lungul brațului, se opri când ajunse la încheietura mâinii ei, pe care o prinse ferm. Continuă să o țină așa în timp ce tatăl ei îi tampona și îi dezinfecta rana.

Între timp, Concetta dispăruse în grotă, de unde se întoarse cu una dintre acele pietre albe norocoase. O vârî în buzunarul străinului, iar medalia și-o prinse în jurul gâtului.

— Așa, zise ea. Am făcut schimb, el are o piatră norocoasă, iar eu păstrez asta.

— O să trăiască? întrebă Maria-Grazia, după ce străinul fusese bandajat, și preotul, ținând mâinile căuș, îi turnase în gură puțină apă adusă de la izvorul lui Mazzu.

Tatăl ei, care niciodată nu dădea vreun răspuns până când un pacient nu era în afara oricărui pericol, îl frecă pe frunte cu batista și zise:

— Trebuie să-l ducem sus, acasă, și să-l scoatem din căldura asta oricum.

— E din nord, unde au zăpadă multă, spuse Agata-pescărița. Căldura asta îl poate omori de-a binelea.

— Pregătiți cearșafurile, zise doctorul. Voi doi la cap, Agata și Bepe – sunteți puternici amândoi –, iar eu și Ignazio la picioare.

— Uitați-vă acolo, rosti preotul, în șoaptă, în timp ce îl ridicau pe străin pe cearșafurile întinse ca o targă. Vine pacostea de brigadă municipală, toți în cămășile lor negre – păzea, *dottore*.

Într-adevăr, pe plajă se apropia în marș zelos un mic grup: *il conte*, băcanul Arcangelo și cei doi vechili ai contelui.

— Doamne, ai milă de noi, spuse Agata-pescărița. Scuzați-mă, *padre* – dar dacă Arcangelo apucă să vorbească, riscăm să stăm aici până se termină războiul. Hai să ne punem în mișcare.

Exact asta și încercară să facă, însă micul grup venea amenințător prin nisip. *Il conte* se opri cu cizmele lângă pantofii lui Amedeo. Sudoarea îi picura de pe nas.

— Ce-i asta? făcu el. Un soldat inamic! Prindeți-l, imediat. Ceilalți membri ai consiliului orășenesc sunt deja pe drum, *signor* Esposito, și vei fi nevoit să ni-l predai nouă.

Doctorul nu spuse nimic, însă întoarse un pic grupul de brancardieri, astfel încât el și Bepe să fie acum între *il conte* și străin.

— Arcangelo! Voi, vechilii! spuse *il conte*. Prindeți-l pe acest soldat inamic. Puneți mâna pe el.

— După cum arată, nu cred că apucă dimineța, *signor il conte*, zise Arcangelo, frângându-și mâinile. Poate ar fi mai bine totuși să-l lăsăm pe doctor să îl îngrijească. Da, ce-ar fi să-l lăsăm pe doctor...

— Omul acesta nu este doctor, răcni *il conte*. E doar un cârciumar. Mă mir că trebuie să-ți reamintesc acest lucru, tocmai *ție*, Arcangelo!

— Perfect, dacă tot nu sunt nici un fel de doctor, spuse Amedeo, nu poți avea nici o obiecție dacă îl iau pe acest străin rănit acasă la mine. La barul meu, care este proprietate privată și nu are nimic de-a face cu prietenii tăi fasciști sau cu porcăria ta de război!

Il conte tremura de furie.

— Vă rog, spuse Maria-Grazia, care simțea mâna soldatului tot mai fierbinte și uscată pe încheietura ei, căci bărbatul avea febră. Vă rog. Lăsați-ne să îl ducem pe omul acesta sus, în oraș. Oricum am privi lucrurile, este un prizonier de război, cel puțin până când vom afla cine a câștigat bătălia în Sicilia, iar noi trebuie să îl tratăm corect. Mai ales acum, când *inglesi* și *americani* sunt exact vizavi, peste apa mării. Dacă vine careva să întrebe de el și află că nu a fost îngrijit de un doctor...

Niciodată, după aceea, nu avea să înțeleagă ce o determinase să țină acest discurs, însă tatăl ei mișcă aprobator din cap, când ea își încheie pledoaria. *Il conte* pregetă îndelung până să păsească îndărăt, dar așa făcu până la urmă. Porniră cu targa improvizată, în trap mărunț prin nisip, Concetta purtând în continuare medalia, soldatul străin gemând, iar Maria-Grazia ținându-l strâns de mână.

*

— Pina! zbieră doctorul, când îl așezară pe străin pe masa din bucătărie, de unde se rostogoliră pe jos niște piersici. Vino încoace! Am nevoie să vorbești în engleză!

— Ce s-a întâmplat? strigă Pina.

— Vreau să vorbești cu omul acesta în engleză, *amore*, și să afli ce-a pățit. Maria-Grazia, adu-mi penseta cea mai mică. Și încă o sticlă de antiseptic. Trebuie să îndepărtez firele de praf și nisip din umărul lui. Vedem după aceea dacă e nevoie să-i dăm morfină. Pina! Hai aici și vorbește în engleză, te rugăm noi!

În pragul ușii, Pina se opri și se trase un pic înapoi.

— Cine e omul acesta?

— Nu știm. Un soldat străin. L-a aruncat marea pe plajă. Vreau să-l întreb cum a fost rănit, ce s-a întâmplat, de unde este și dacă mai există alți oameni care trebuie să fie salvați. Dacă da, pescarii ar putea să iasă cu bărcile pe mare, deși mă îndoiesc că mai e careva în viață.

Pina, pentru care engleza fusese întotdeauna o materie mai mult teoretică decât practică, se așeză jos cu un bufnet înfundat, se holbă nedumerită la omul din fața ei, își răsuci coada într-o mână și, într-un final, spuse poticnindu-se:

— *What your name? Who are you? Is there any person else?* ²⁴

24. Cum cheamă pe tine? Cine ești tu? Mai este altcineva?

Concetta strâmbă din nas.

— Asta nu-i în engleză!

Dar omul întorsese capul auzind vocea Pinei, iar acum începu să murmure.

— Robert, spuse omul. Carr. Robert Carr. Parașutist. Nu mai e nimeni.

— Ce-a zis? Întrebă Amedeo.

În cele din urmă, omul își descleștă degetele de pe încheietura Mariei-Grazia. Și deschise ochii. Erau cei mai glaciali ochi pe care îi văzuse ea vreodată, un albastru aidoma ghețarilor nordici din atlasul cu imagini al fraților ei; se trase un pic îndărăt, ferindu-se de acea răceală străină, care nu era deloc dezagreabilă, totuși.

— *Grazie*, spuse parașutistul Robert Carr. *Grazie mille*, și pe loc leșină.

*

Pe masa din bucătăria Casei de la Marginea Noptii, Amedeo pigulea fire de praf și nisip din parașutist și îl stropea cu iod. Între timp, Pina se trezise din

transa ei pentru prima oară de luni de zile. Fierse apă, aduse așternuturi curate și deschise obloanele la camera lui Flavio. Aici, pe pat, îl întinseră pe Robert Carr, pe jumătate conștient, gemând în continuare. Amedeo se postă de pază la picioarele lui, înarmat cu pușca de vânătoare a lui Bepe, pe care tânărul o lăsase acolo special, pentru eventualitatea în care fasciștii locali, atâția câți mai rămăseseră încă, s-ar fi gândit să facă o vizită la bar.

Dar fasciștii locali erau închiși între zidurile primăriei, dezbătând cu furie planul lor de acțiune. Fiindcă, dacă într-adevăr războiul se terminase, a adăposti pe unul dintre învingători nu ar fi fost chiar atât de inoportun până la urmă.

Între timp, Gesuina, Bepe și Agata-pescărița dezlănțuiseră un potop de bârfe pe insulă. „Cum îl cheamă?“, întreba fiecare. „Cine e, de fapt?“

— Wobbit, am auzit.

— Wobbit. Ăsta-i un nume ciudat și cam păgân.

— Nu, nu, Robber.

— Rob-a-Car. Din America.

— Eu am auzit că din Anglia. De lângă Buckingham Palace și Kensington Gardens.

— Eu am auzit că e spion.

— Nicidecum, e protestant.

— Am auzit că are o mitralieră și că mai sunt încă vreo douăzeci ca el bântuind pe insulă, pregătiți să ne atace de cum se lasă noaptea.

Dar afară se înseră și nici o bandă de *inglesi* înarmați cu mitraliere nu dădu buzna din măracinișuri sau nu-și făcu apariția la marginea pieței. În schimb, englezii și americanii treceau la distanță prin dreptul insulei, într-un al doilea val de nave cu tunuri mari, ca să bombardeze din nou coasta Siciliei. O barcă de pescuit, *Preasfânta Fecioară Maria*, a fost scufundată în timpul bombardamentelor, rămânând să se odihnească pe fundul mării între insulă și continent. Agata-pescărița – care ieșise în căutarea altor parașutiști pe care să-i salveze – a fost ridicată la bordul unei nave de niște sicilieni, exact la timp. Concetta, topăind bucuroasă, cu medalia capturată atârnată la gât, chiuia văzând spectacolul de focuri de artificii, pe care armatele combatante îl lansaseră pe cerul de deasupra Siciliei, cu lumini splendide și crunte ca niște stele căzătoare.

Bombardamentele îndepărtate îl treziră pe Robert – făcându-l să se răsucescă în așternuturi, bâjbâind cu o mână după pușca lui.

Amurg. O cameră răcoroasă. Rafturi îmbâcsite de un pic de praf, pe care se aflau diverse obiecte ciudate, emanând toate laolaltă un miros puternic din viața altcuiva. Trofee de fotbal necunoscute, o colecție de săbii de jucărie, fiecare pe câte un dreptunghi de fetru maro, un ursuleț de pluș aproape dezmembrat, cu un nas ascuțit. Un vulcan Etna din *papier mâché*, cu pantele împâslite de un praf gros ca un strat de zăpadă, soldăței de lemn mișunând peste tot. Un fanion cu simbolul fasciei – pe acesta îl recunosc. O fotografie cu un grup de băieți bruneți și subțiratici, în șort și vestă albă, toți cu pieptul bombat în afară, primind medalii la o zi de competiții sportive. O fotografie cu aceiași băieți în uniforma unei organizații militare: fes pe cap și pantaloni bufanți sub genunchi. O fotografie înfățișând o femeie cu păr negru și des ca o funie – pe această femeie o recunoștea vag, ca fiind una dintre persoanele care îl salvaseră. Robert, deshidratat din cauza insolajiei, cu limba încleiată de sete, zăcea pe cearșafurile cu mirosul lor de săpun străin și se gândea la situația lui.

Cumva, ajunsese aici, într-o cameră întunecoasă cu ziduri de piatră, înconjurat de toate emblemele copilăriei altcuiva. Vag, știa că zgomotul acela infernal de război venea de-acolo de unde ar fi trebuit să fie și el. Își amintea foarte puține lucruri. Concentrându-se, zări mai aproape, pe peretele de deasupra patului, portretul sever al lui Mussolini. Robert se străduia din răputeri să identifice momentul precis în care memoria lui cedase.

Mai întâi, tabăra militară din El Alamein – asta ținea minte destul de bine. Cu puțin timp înainte de a se urca în planor, sergentul intrase în cort, ținând în mână o gamelă plină cu apă și afișând un aer grav, menit să ascundă euforia care pusese stăpânire pe el. Un strop picurase pe dosul palmei lui Robert și își aminti că remarcase că în arșița de-acolo apa era caldă ca sângele.

— Am primit ordinul de mobilizare, spusese sergentul. Pentru a merge acasă, se zice.

Robert, care nu voia să fie grosolan, dar care era un om rațional până în măduva oaselor, întrebă:

— *Cine* zice asta? Și ești absolut sigur că oamenii aceia chiar știu despre vorbesc?

Dar sergentul deveni circumspect și refuză să comenteze mai mult.

Totuși, o atmosferă de sărbătoare începuse să domnească în tabăra militară. Robert își aminti puțin cum era la El Alamein, lumina mai ales, simțea că te arde, toți mijeau ochii involuntar din cauza strălucirii ei, încât umblau toată ziua îmbufnați parcă.

Da, El Alamein, își amintea.

În planor, în timp ce avionul american de tracțiune urca prin aerul care, simțea el, deja era un pic tăios, primise o broșură, intitulată *Ghidul soldatului în Sicilia*. Deschizând-o la întâmplare, citise cam fără chef din paginile tot mai întunecate: „Vara în Sicilia este extrem de cald... Majoritatea locuitorilor sunt romano-catolici și foarte devotați sfinților... Principiile morale sunt în aparență foarte rigide, bazându-se pe religia catolică și pe normele etichetei spaniole din vremea Bourbonilor; în realitate însă, conduita morală este la un standard foarte scăzut, îndeosebi în regiunile rurale“. Era prea întuneric deja ca să mai poată citi din cărticică, așa că o pusese bine într-un buzunar interior al uniformei de campanie și se împăcase cu gândul că nu mergeau acasă.

Își repetase formulele bizare pe care le născocise pentru a evita orice gânduri în timpul interminabilelor zboruri cu planorul. Bunăoară, faptul că pentru el urma acum cea de-a șaptezeci și noua săritură; că, socotiți laolaltă, oamenii din planor săriseră de cel puțin 1975 de ori. Că viteza lor actuală prin aer era de 185 de kilometri pe oră. Altitudinea lor actuală era de aproximativ 1000 de metri. Bineînțeles, ultimele două cifre erau doar estimări, însă după atâtea zboruri ajunsese să simtă foarte bine fiecare detaliu al ridicării, greutatea propriu-zisă a planorului în timp ce se mișca prin aer, mecanismul de prindere a cablului în timp ce avionul de tracțiune îi trăgea în văzduh, reculul elastic din momentul desprinderii de avion. Instinctul acesta era uneori liniștitor – la desprinderile line, în condiții de acalmie atmosferică –, dar alteori devenea stresant, ca astăzi, când știuse din momentul plecării că ceva nu era în regulă.

Pe urmă, furtuna îi izbise din lateral. Își amintea cum fusese zgâlțâit, lovindu-se cu genunchii în bărbie. Câțiva dintre planoriști se enervaseră din cauza acelei zguduituri, înjurându-l pe pilotul avionului de tracțiune, fără să-și dea seama că șocul acela fusese doar preludiul a ceea ce avea să urmeze. Dar el, Robert, știuse în acea clipă, cu o cumplită certitudine, că se prăbușeau.

Straniu, fiindcă el nu-și amintea de fapt momentul căderii, doar plesnetul apei când veniseră în contact cu ea. Apoi, senzația că se afundau și se răsuceau sub valuri, felul cum corpul planorului se încovoia. Cum câțiva dintre oameni izbeau cu bricege și baionete, alții luaseră un ciocan de lemn și se apucaseră să bată în acoperiș. Și gândul absurd care îi venise în minte că yancheii își porecliseră planoarele, așa bej și greu de manevrat cum erau, „sicrie zburătoare“. Pe urmă, fuselajul se crăpase și, prin gaura formată, se târâse afară, zbătându-se orbește și lovind din picioare, prin marea care se revărsa înăuntru pe lângă el, singura lui nevoie fiind aceea de aer și lumină. Un flaps de frânare spart, bălângănindu-se de pe aripă, îi sfârtecăse umărul, în timp ce se împingea în sus.

Se cufundase drept ca un cuțit prin apa care mugea ca vântul, ieșind la suprafața unei mări involburate și negre. Se trezise complet singur.

Din ceea ce se întâmplase după aceea își amintea doar scurte crâmpie – pierduse mult sânge, neîndoielnic. Cum se cocoțase pe aripa smulsă a altui

planor, iar un val uriaș îl rotise complet, plesnindu-l cu putere, de i se tăia respirația. Cum obuzele care explodau îi azvârleau val după val de aer în urechi. Cum zbierase când văzuse departe un vas de debarcare, plutind ca o barjă pe suprafața apei, sperând să vină și să-l ia de-acolo. Cum în cele din urmă ajunsese la el și se împinsese în sus pe rampă și nu găsisese pe nimeni, doar o gaură imensă trăgând treptat ambarcațiunea la fund, un sergent, mort și el, căzut cu fața pe cârmă. Îl lăsase acolo, să plutească în derivă pe cont propriu. Și mai târziu, când soarele apăruse pe cer, înotase ca în transă prin apele calme, simțind soarele ca o mână puternică pe ceafă. O stâncă se ivise în fața lui; și stânca se transformase miraculos într-o insulă. Apoi, auzise un glas de copil. Își amintea cum se târâse în sus peste un dâmb de nisip fierbinte. Zăcând pe spate la soare, în timp ce un crab lucra în nisip, umplându-se de sânge pe clești. Cum crezuse că avea să moară, cum aproape se resemnase la gândul morții, când veniseră să-l ia cu o targă improvizată.

Și acum, iată-l aici, bandajat și febril, într-o odaie aparținând fiului unui străin.

Din nou încercă să se miște, însă simți rana de la umăr. Durerea, ca o rețea, îi paraliza toată partea dreaptă. Încercă să își smulgă bandajele cu mâna stângă și cu dinții, ca să vadă cât de gravă era rana, dar curând, tremurând tot, se lăsa păgubaș. În schimb, ridicându-se, se târî în lungul patului și trase perdelele la o parte, stârnind dintre falduri un nisip fin ca praful.

Printre șipicile obloanelor, un paradis se ivi legănându-se în fața lui. Crânguri de măslini, palmieri, dunga lină și albăstruie a mării. Nici un indiciu al bătăliei în care trebuia să fi luptat. Avea să afle ulterior că odaia aceasta era cu spatele la Sicilia și că, de fapt, el privea în direcția de unde venise, către nordul Africii. Acum, în seara când fusese salvat de la moarte, se minuna și mai mult de acest loc. Putea să fie oriunde: în Mările Sudului, în Pacific, în decorul unor cărți de aventuri din copilărie.

Dar oamenii aceștia vorbiseră un fel de italiană. Vag, dar își amintea asta. Bărbatul cu sprâncene înfricoșătoare, femeia care rostise câteva cuvinte în engleză și fata care îl ținuse de mână – toți trei i se adresaseră în italiană. Cu mâna stângă, la care nu avea nimic, încercă să găsească în uniforma de campanie *Ghidul soldatului în Sicilia*, dar constată că atât cartea, cât și uniformă nu mai existau. În schimb, era îmbrăcat cu cămașa de noapte a altcuiva, o chestie amplă și dubioasă, ca veșmântul unei fantome din secolul al XIX-lea.

Umbra unei persoane trecu prin dreptul ușii deschise. Ridicând privirea, o văzu pe fată coborând scara. Înserarea o învăluia în neclintirea ei. Și un al doilea miracol se petrecu atunci. Robert, care nu știa că Maria-Grazia era fata cu proteze la picioare sau fata de care nu se îndrăgostise nimeni, Robert, care nu știa nimic despre ea, decât că era frumoasă și îl ținuse de mână, Robert, care era îndeobște un om rațional, însă exact acum lăcrima de recunoștință, delirând un pic din cauza febrei, dar și sub influența unei formidabile doze de morfină despre care el nu avea habar, Robert, văzând-o

pe Maria-Grazia trecând pe scară, păți ceea ce era inevitabil și începu să se îndrăgostească.

Se auzeau pași. Sub privirile lui înflăcărate, nu frumoasa fată își făcu apariția, ci doctorul cu sprâncene stufoase. Omul intră în cameră, puse un pahar cu apă pe noptieră, apoi se uită spre scară.

— *Mia figlia, rosti el cu fermitate. Door-tair? Daugh-tair?*

— *Daughter. Sì, sì*, repetă Robert, încuviințând frenetic din cap, pentru a arăta că da, da, înțelesese – *fica lui*.

— Soția mea vorbește un pic *inglesi*, spuse doctorul. *Io, no. Mi dispiace*, se scuză el, punând un pahar cu apă rece în mâna lui Robert și strângându-i ferm degetele în jurul acestuia. *Dreenk, dreenk*.

Și Robert bău.

— Aveam o cărticică, spuse el, când doctorul își retrase mâna. O carte mică. În engleză. *Ghidul soldatului în Sicilia*. Cu niște cuvinte italienești.

Sprâncenele doctorului fremătau din cauza efortului de concentrare. În cele din urmă, scutură din cap – nu, nu înțelesese nimic.

— O carte? O carte mică? Încercă Robert din nou, mimând cu mâna stângă cum deschidea și închidea niște coperte. Câteva cuvinte din latina învățată la școală îi veniră în minte. *Liber?* spuse el. *Liber?*

— *Ah! Un libro!* Da, se dumiri doctorul, ieșind din cameră, ca peste câteva minute să vină înapoi cu un teanc de cărți. *Ecco – scrittori inglesi. Shak-espeare. Charldicken*. Cu astea înveți *italiano*, da?

Nu avea nici un rost să întrebe din nou de broșura lui. În schimb, Robert îl lăsă pe doctor să îi pună în poală ceea ce, la o privire mai atentă, păreau a fi *Poveste despre două orașe, David Copperfield* și *Shakespeare – Opere complete*, toate în italiană.

— Soția, spuse doctorul cu vădită mândrie. *Tea-chair*.

— *Teacher?* repetă Robert, iar doctorul aprobă din cap. Dar eu știu cărțile astea, spuse Robert, rușinat că îl podideau lacrimile. Păi, sigur, aș putea să le citesc pe astea în italiană și să recunosc fiecare cuvânt în engleză.

Doctorul, sesizând emoția lui Robert, dar nu și sensul vorbelor lui, încuviința înfocat din cap.

— Da, da, spuse el. Engleză.

Căpătând curaj, Robert gesticulă spre lucrurile din jurul lui și se încumetă să pună întrebarea care îl frământa de când se trezise:

— *Filius?* spuse el, încercând să ghicească cuvântul. Fiu? Unde e el?

Dar acum sprâncenele doctorului se pleoștiră.

— *Morto*, zise el. Și ridică trei degete. *Tutti tre figli. Morto, morto, morto*. Dispărut. Război. Probabil morți. Toți cei trei fii.

Strângând la piept cărțile familiare, Robert, copleșit de un sentiment acut de rușine, izbucni în plâns. Hohotele îl zgâlțâiau și abia mai putea respira. Părea să nu se mai oprească. Zgomotele îngrozitoare pe care le scotea le aduse acolo pe femeie și pe fată. Familia nu se arătă tulburată de criza lui de plâns; femeia îl prinse ușor de umăr, murmurând vorbe de consolare, în

timp ce fata alergă să mai aducă niște apă. Robert luă recunoscător paharul și bău.

— Nu trebuie să fie jenă, spuse femeia, când în cele din urmă se potoli. Vreau te rog să spun asta: nu trebuie să fie jenă. Noi toți aici am pierdut pe cineva. Noi toți aici știm ce înseamnă să pierzi. Femeia tremura un pic; nevoia de a spune ce avea pe suflet părea să-i fi dezlegat limba. Gata, încheie ea. Am spus. Poate nu vorbesc englezește prea bine, dar am decis că trebuie să spun ție. Ridică teancul de cărți și le puse pe noptieră. Acum tu te rog dormi. Și când ești un pic mai bine, tu începi să citești aceste cărți și înveți italiană. Nu ai griji. Soțul meu păzește cu pușca să nu vină *fascisti* locali, dar nu cred că mai vin acum.

Într-adevăr, locuitorii din Castellamare începură să se lămurească în zilele următoare că steaua fasciștilor de pe insulă apunea cu repeziciune. *Il conte* și Arcangelo lăsaseră deoparte cămășile lor negre și dizolvaseră *Balilla*. Apoi, speriați de diverse zvonuri nefondate, cum că *inglesi* ar putea să le confişte medaliile fiilor lor și fotografiile primite ca amintire din armată și scrisorile prin care soțiile și mamele lor erau informate despre moartea lor vitejească în luptă, tot felul de oameni se furișau în curți și pe câmpuri, unde, așezați în genunchi pe pământ, îngropau aceste relicve, ca să nu le găsească nimeni. Până și Amedeo luase medalia lui Flavio într-o noapte, o învelise într-o bucată de piele și o ascunsese sub palmierul mare din curte. În razele lunii, frunzele palmierul păreau de ceară, ireale, și fire de beteală se întrețeau parcă prin blana lui Micetto, care dormea acolo. Pregătindu-se să intre înapoi în casă și scuturându-și pământul de pe mâini, Amedeo constată că amărăciunea din sufletul lui se mai domolise un pic, ca o fierbințeală mare ajunsă în momentul decisiv, când mai scade un pic, suficient cât să devină suportabilă.

*

Pina începu să le povestească frânturi din trecutul străinului. Era englez, nu american, spunea ea - ceea ce explica, în opinia lui Amedeo, de ce se emoționa și se bâlbâia așa de rău ori de câte ori o vedea pe Maria-Grazia. Avea douăzeci și cinci de ani - cu doi ani mai mult decât ar fi avut Tullio acum. Deși Pina trebuise să verifice în dicționar, și nici măcar atunci nu fusese absolut sigură, ea considera că Robert folosisese cuvântul englezesc *foundling* referindu-se la el însuși.

— E copil abandonat! exclamă încântat Amedeo. Păi, atunci, e deja un Esposito și el!

Pina se uită la el, mijind ochii.

— *Amore*, zise ea. El nu e fiul tău.

Dar cum să nu vadă în băiat un fel de compensație? Începuse chiar să spere, timid, temător, că măcar unul dintre băieții lui ar putea să se întoarcă acasă, odată ce războiul se va fi încheiat oficial. Fiindcă, dacă băiatul acesta fusese salvat, la fel ar fi putut să fie și un băiat de-al lui, de către vreun englez bun la suflet, pe niște țărături străine.

În zilele următoare, locuitorii insulei începură să creadă și ei că străinul care zăcea rănit în casa doctorului nu era un blestem, ci o binecuvântare. Păi, dacă veneau cumva camarazii englezi ai soldatului sau americanii cu jeepurile și steagurile lor, n-aveau ei să vadă cât de frumos se purtasera locuitorii insulei cu fratele lor, îngrijindu-l ca pe unul din familie?! Și, în afară de asta, nu era un miracol al Sfintei Agata să le fi fost adus lor, la sfârșitul acestei lupte, un om înecat, ieșit din mare? Acum, de dimineață până noaptea, văduvele din oraș soseau la ușa Casei de la Marginea Noptii, aducând pentru străin blide cu vinete coapte și sticle cu băutură de casă. Pescarii veneau și ei în fiecare seară cu sardele proaspete. Ba chiar și câteva fete, dintre cele cărora le plecasera iubiții pe front, începură să apară rujate, cum nu mai fuseseră văzute de dinainte de război, și să o întrebe pe Maria-Grazia dacă nu puteau și ele să se uite un pic la soldat.

Maria-Grazia le trimitea la plimbare pe aceste admiratoare, deși nu ar fi admis, nici măcar în sinea ei, că ar fi avut vreun alt motiv decât indignarea față de îndrăzneala lor și grija pentru însănătoșirea englezului. „Nu vrea să vă vadă pe voi”, nu se putea ea abține să nu le zică peste tejghea, un pic prea încet ca fetele să o poată auzi. „E în afară de orice pericol în momentul de față, dar o singură privire la fețele voastre boite ar fi de ajuns ca boala să-l întoarcă.”

Iar Gesuina - care considerase întotdeauna o mare nedreptate că Maria-Grazia, biata de ea, o fată așa de bună, avea parte de tot ce era mai rău în comparație cu colegele ei de clasă - se trezi din toropeala ei și chiui de bucurie.

Dar adevărul era că soldatul englez nu se afla în afara oricărui pericol. Amedeo, veghind lângă patul tânărului, avea sentimentul că trecea prin aceeași luptă pe care o îndurase la nașterea fiecăruia dintre cei trei copii mai mari ai lui. Temperatura băiatului creștea vertiginos și apoi scădea. Îl chinuia o sete turbată. Umărul continua să supureze, plaga nu se vindeca.

— Spală-i rana cu apă sfințită de la statuia Sfintei Agata, îi sugeră Gesuina. Ar trebui să aibă efect, aproape sigur.

— Eu am nevoie de mai multă sulfanilamidă, asta să fie clar, decretă Amedeo.

Gesuina țuguie buzele la acest comentariu necuvios, dispăru târșâind picioarele și se întoarse cu un medalion înfățișând-o pe Sant'Agata, pe care să i-l prindă englezului în jurul gâtului, cu o piatră norocoasă în formă de Fecioara Maria și cu o sticlă cu apă sfințită de la sărbătoarea din anul precedent.

Spre marea mulțumire a Gesuinei, rana începu să se vindece. Puțin câte puțin, tânărul soldat părea să învingă infecția - până când, într-o dimineață, Amedeo desfăcu bandajul de pe umăr și, mișcând satisfăcut din cap, constată că pielea era rece și uscată.

— O să ai un pic mâncărimi, îi spuse englezului, bandajând rana la loc. Să nu pui mâna acolo.

Fiindcă așa era obiceiul lui, să vorbească tot timpul cu pacienții, indiferent dacă băiatul acesta înțelegea ceva sau nu. Robert pricepu suficient încât să-și dea seama că vestea era îmbucurătoare.

— *Grazie. Grazie.*

— E timpul să te dai jos din pat, spuse doctorul. O să-ți prindă bine să stai un pic afară pe verandă sau în bar și să respiri aer de mare.

Englezul încuviință din cap și repetă „*mare, mare*”, un cuvânt pe care îl înțelesese imediat. Mulți dintre locuitorii insulei priviseră cu suspiciune fereastra cu obloanele trase în spatele căroră zăcea străinul. Acum însă, când apăruse și el în sfârșit în oraș, constatară surprinși că îl plăceau. Din cauză că nu știa limba, era mereu plin de solitudine și respectuos; încuviința din cap, cu amabilitate, chiar și la cele mai extravagante opinii, murmurând doar „*Si, sì, sì*”. Stătea pe lângă Maria-Grazia în bar și avea măgulitorul obicei de a se repezi să tragă scaunul pentru clienții care voiau să se așeze sau se apleca să ia de pe jos cărțile de joc rătăcite de bătrânii jucători de *scopa*, ridicându-se apoi roșu și emoționat, semănând leit cu imaginea pe care o aveau în mintea lor despre un englez. Se căznea să învețe italienește, iar acesta era un motiv de amuzament zilnic: ziua în care confundă cuvântul „an” cu cuvântul „anus” avea să rămână de pomină pe insulă. („N-am să uit niciodată”, râdea Rizzu cu lacrimi, peste mulți ani. „Când tânărul acela a întrebat-o pe *signora* Gesuina câte *anusuri* are! Să fi văzut mutra ei atunci! Ha!”)

Mai mult chiar, atât Micetto, cât și micuța Concetta îl plăceau pe Robert și s-a întâmplat cum spunea Gesuina cam în silă: „Dacă creatura aia sălbatică și fetița aia sălbatică s-au atașat de el, toți vor face la fel”.

Robert descoperi că, sub soarele acesta ciudat, unde el era incapabil să schimbe mai mult de două cuvinte cu Maria-Grazia, iubirea lui era ca o febră de sine stătătoare, nemăsurată, ca o provocare constantă. Dacă știa că ea trecuse pe scări, se năpustea să stea în aerul respirat de ea, încercând să prindă o urmă a parfumului ei (care era sec și aducea a portocale). Dacă ea atingea ceva pe tejgheaua barului, lua pe furiș în mână obiectul acela, pentru simpla plăcere de a-l atinge și el. Robert credea cu seninătate că nimeni nu observase adorația lui. Neputând să-și stăpânească pasiunea, începu chiar să-i vorbească și ei despre ea. Se întâmpla ca Maria-Grazia să vină în camera lui cu o carafă de apă sau cu o carte, iar în timp ce se apleca să o lase jos, el spunea, pe un ton obișnuit, ca și cum doar îi mulțumea: „Lasă-mă să te iubesc, aici, imediat, până nu se trezește tatăl tău din siestă”. Sau, când ea mătura prin colțurile barului după închidere, el începea prin a-i vorbi despre emisiunile radiofonice ori despre vreme, ca la sfârșit să declare că era cea mai frumoasă femeie pe care o văzuse el vreodată, că aerul însuși prin care ea se mișca era sfânt pentru el.

Așa se făcu că Maria-Grazia – care, de fapt, vorbea bine englezește, doar că fusese prea timidă să recunoască asta de la bun început – ajunsese să-și dea seama, cu o explozie de bucurie, că el o iubea.

Robert, observând cum Maria-Grazia se înroșea la față, se întreba dacă nu cumva tonul vocii lui îi dăduse de gol sentimentele pentru ea și decise să fie mai sobru în declarațiile lui. Dar nu să și renunțe la ele – fiindcă așa ceva nu ar fi putut să facă, la fel cum nu ar fi putut să nu o mai adore. Ardoarea lui făcea parte din miracolul acestei insule, făcea parte din însuși aerul pe care el îl respira aici.

*

Ghemuit peste radioul reglat pe BBC, ca să prindă printre paraziți știri despre camarazii săi, Robert află că atacul lansat în Sicilia fusese o reușită, că italienii se predaseră și că germanii fuseseră forțați să se retragă la Messina. Acum, când rana de la umăr începea să se vindece, era tot mai preocupat de ideea de a se întoarce la regimentul său. Sau, mai bine zis, acel fragment din ființa lui încă vag dominat de sentimentul datoriei era preocupat de aceste gânduri. În rest, toată ființa lui dorea să rămână în Castellamare, adormit de valuri și de țârâitul greierilor, făcându-i cu îndrăzneală declarații de dragoste Mariei-Grazia – să rămână aici și să uite că fusese vreodată război.

Dar, treptat, începu să sufere din cauza acestei ezitări permanente. Ori pleca acum, ori nu mai pleca deloc, ceea ce putea crea alte dificultăți. Într-o zi, în timpul siestei, Maria-Grazia se duse în camera unde el dormea cam agitat, cu radioul lângă el emitând doar paraziți. Îngenunchind lângă patul lui, îl luă de mână și lansă un șuvoi de vorbe în italiană, arcuindu-și duios sprâncenele înguste, la fel cum se arcuiau sprâncenele stufoase ale tatălui ei. Robert nu înțelegea nimic, dar abia se putea abține să nu o cuprindă în brațe și să nu îi spună acele prime cuvinte pe care le căutase cu înfocare în dicționarul școlar al Pinei: „*Ti amo. Ti adoro*”.

În schimb, o asculta cum vorbea: Maria-Grazia părea să pregete, să dojenească, să bată în retragere și, în final, să implore – după care în cele din urmă tăcu, aparent satisfăcută, și își retrase mâna din mâna lui.

Fără vreun alt cuvânt, urcă treptele până în camera ei. O auzea foindu-se (mersul acela al ei, întotdeauna un pic inegal). Auzi mișcările iuți ale unei perii prin părul ei, hainele ei căzând ușor pe dușumea. Patul scârțâind, când se sui în el; era un obiect vechi, ca toate paturile din această casă, și prea scurt pentru Maria-Grazia, care trebuia să se chircească puțin ca să încapă în el, ochii ei frumoși privind cu alean, părul ei negru, împletit într-o coadă groasă ca o funie, așezat pe pernă.

Uneori, când coada împletită se balansa peste umărul ei, în timp ce muta vreo tavă cu prăjituri sau mătura prin colțurile barului, lui Robert îi venea să i-o cuprindă cu amândouă mâinile și să sărute părul ei lung și strălucitor. Dacă nu pleca imediat, cum avea să se mai împace vreodată cu războiul în care ar fi trebuit să lupte?

Pregătise un bilet în italiană, cu câteva zile în urmă – neadecvat pentru toată bunătatea pe care i-o arătaseră, își dădea seama acum. Avea limba

grea și uscată parcă de febră, cum fusese în timpul bolii. Puse biletul pe noptieră, își luă pușca și plecă, în timp ce ei toți dormeau încă.

În dreptul bisericii, dădu peste părintele Ignazio. Preotul se uită circumspect la pușcă.

— Unde te duci, Robert Carr? îi spuse el în cele din urmă.

Robert se prefăcu a nu înțelege ce îl întrebase preotul în engleză și se eschivă, cu zâmbete și semne din cap, pornind repede mai departe. O luă pe scurtături, pe unde mergea Concetta, prin măracinișuri și printre cactuși, ajungând astfel la drum, fără să-l fi văzut careva. Trecu aproape alergând prin dreptul fermei lui Mazzu, ținându-se cu mâna de umăr, fiindcă de fapt nu se întremase pe cât crezuse el și îl durea iar, acum când era în aer liber. Aproape că își dori să-l fi lăsat pe preot să-l împiedice să plece. Căinii lui Mazzu lătrară, gata să se sugrume cu lanțurile de gât, dar nimeni nu mișcă în spatele ferestrelor cu obloanele închise.

Când ajunse aproape de chei, auzi pași repezi în depărtare. Maria-Grazia, alergând. Exact lucrul de care se temuse, fiindcă însemna că trebuia să explice. O vedea apropiindu-se, cu motanul Micetto pe urmele ei și cu Concetta alergând prin măraciniș și zbierând:

— Stai, Maria-Grazia! *Stai*, așteaptă-mă!

Maria-Grazia se opri în fața lui. Și de pe buzele ei se revărsă un potop de cuvinte în engleză.

— Pleci, spuse ea. De ce pleci acum, Robert? Noi toți vrem să rămâi. Grația divină te-a adus aici, toată lumea crede asta. Grația divină și Sant'Agata. De ce să pleci, ca să mori în altă bătălie? spuse ea, cu un suspin din rărunchi. Credeam că o să vii sus în camera mea. Asta era ce te-am rugat eu. În schimb întorci spatele și pleci – a fost ceva ce-am făcut sau am spus eu, Robert? Mama și tata vor fi foarte triști dacă pleci. Noi toți vom fi triști.

— Vorbești englezește, remarcă Robert jenat, pe un ton cam brutal.

— Da, da. Am știut tot timpul să vorbesc englezește. Doar că eram prea timidă înainte. Astăzi, ți-am cerut în italiană să vii sus în camera mea, în schimb tu vrei să pleci și să ne părăsești!

— De ce nu mi-ai cerut asta în engleză, din moment ce vorbești limba?

Cu sprâncenele încruntate aprig, Maria-Grazia ripostă:

— De ce tu nu mi-ai spus că mă iubești în italianește, din moment ce știi cum se zice? Văd că lași pagina aceea deschisă pe masa ta, iarăși și iarăși.

— Păi, o să-ți spun acum, răspunse Robert, tot un pic mai brutal decât intenționase. *Ti amo. Ti adoro*. Dar trebuie să plec.

— Nu ți s-a vindecat umărul. Nu poți să te lupți cu nimeni cu umărul așa, Robert! Vei muri!

— S-a vindecat suficient cât să pot merge să-mi caut regimentul.

Maria-Grazia plângea.

— Vei muri, repetă ea. Toți cred asta. Mă rog lui Dumnezeu și la Sant'Agata să ți se redeschidă rana – orice, numai să nu te duci înapoi la războiul ăla.

— Plec, spuse el. Plec, dar o să mă întorc. Ți-am spus că te iubesc, uiți asta? Maria-Grazia mergea după el pe drumul de țară, plângând.

Pe chei, Robert descoperi un lucru ciudat: nici unul dintre pescari – nici Bepe, nici 'Ncilino, nici chiar Agata-pescărița cu barca ei împrumutată – nu erau dispuși să-l ducă în Sicilia. Toți trei refuzară categoric, păzindu-și ferm vâslele și scuturând din cap. Agata-pescărița se rățoia în dialect la el cu atâta ferocitate, încât Robert se trase înapoi, speriat.

— De ce-i așa furioasă? o întrebă el pe Maria-Grazia, supărat și gata să plângă văzând că Agata, cea care îl salvase, se întorsese acum împotriva lui.

— Nu e furioasă, răspunse Maria-Grazia. Dar nici ea nu vrea să te ducă.

— Și ce tot spune?

— Spune că nu se poate să pleci acum, când războiul s-a terminat, explică Maria-Grazia. Spune că tu ne porți noroc, că tu ne aduci nouă noroc. Spune că, de când ai venit aici, au prins mereu *sarde* bune și toni mari de tot – asta e o superstiție de-a ei, bineînțeles...

Dar Agata-pescărița nu terminase de vorbit.

— Și-acum ce-a mai spus?

— Spune... spune că insula asta a pierdut deja destui bărbați buni.

Robert, oarecum zăpăcit de toate acestea, decise că nu-i rămânea altceva de făcut decât să înoate până în Sicilia. Ținându-și pușca deasupra capului, își luă avânt și se aruncă în mare de pe chei. Maria-Grazia, pescarii, fetița și motanul stăteau în șir uitându-se la el, amuțiți complet de gestul lui. Robert ajunsese cumva până la stânci, gemând rău din cauza durerii de la umăr. În momentul acela, se văzu nevoit să lase pușca mai jos.

Ca prin ceață, auzi strigăte venind din spate. Când se răsuci, văzu o mulțime de oameni adunându-se în capătul cheiului. Erau acolo doctorul Amedeo, Pina, părintele Ignazio, nepoata lui Rizzu ducând-o de mână pe Gesuina, bătrânii jucători de *scopa*, ba chiar și băcanul Arcangelo, care nu schimbase mai mult de trei cuvinte cu el și care până cu o lună în urmă fusese fascist.

— Orășenii declară, strigă Arcangelo peste apa mării, fâstâcit, șoptindu-i Pinei să traducă, că dacă nu vrei să rămâi de bunăvoie, eu și *il conte* vom fi nevoiți să te luăm – *come si dice?* – prizonier de război. Vrei să vii înapoi acum, te rugăm, *signor Carr*?

Călcând prin apă, gâfâind în stropii fini și aerul sărat, un pic amețit din cauza efortului, Robert simți cum durerea vie din umărul rănit ba slăbea, ba se intensifica. Ridică mâna. Avea degetele încleiate de un reziduu cleios. I se redeschisese rana și începuse să supureze. Supură până când cei trei pescari, Bepe, 'Ncilino și Agata, porniră năvalnic prin apă, îl luară pe sus și-l scoaseră teafăr la mal.

III
Citadela morților
1944-1953

A fost odată o femeie bătrână, căreia îi intrase în cap să arunce un blestem asupra fiicei unui rege. „Nu vei putea să te măriți, până ce nu îl vei fi găsit pe Omul Mort și nu îl vei fi privegheat timp de un an, trei luni, o săptămână și-o zi”, i-a sortit ea.

Fata a crescut și blestemul s-a păstrat. Deși avea mulți pețitori și era foarte frumoasă, niciodată nu a întâlnit pe cineva care să-i placă într-atât încât să-l ia de bărbat. „Tată, nu are nici un rost”, spuse prințesa în cele din urmă. „Mi-e limpede că nu voi putea să mă mărit până ce nu voi fi găsit omul cu care am fost blestemată să mă cunun, căci nimeni altcineva nu-mi va plăcea. Prin urmare, am de gând să plec în lumea largă și să îl caut pe Omul Mort.” Regele, tatăl ei, a plâns, dar fata nu s-a lăsat abătută de la hotărârea ei, așa că a doua zi și-a înșeuat calul, și-a făcut bagajele și a plecat în lumea largă în căutarea Omului Mort.

După ce a umblat ea ani mulți și lungi, a ajuns la un măreț castel alb. Poarta era deschisă, iar lămpile erau aprinse. Un foc ardea în șemineu. Fata a intrat și s-a plimbat din odaie în odaie, până când într-un final a găsit un om mort zăcând în fața căminului într-o încăpere de la etaj. „Uite-l aici pe mirele meu”, spuse prințesa. „Și va trebui să îl priveghez un an, trei luni, o săptămână și o zi, până ce se va trezi la viață.”

Acestea fiind zise, prințesa s-a așezat pe jos, pe dalele din fața căminului, și a așteptat ca Omul Mort să se trezească la viață.

O poveste venețiană, de asemenea relatată în Decameronul și de către signor Calvino în cartea sa de povești, care cumva a răzbit până în Castellamare în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Convingerea mea este că a fost adusă, probabil, de unul dintre prizonierii din nord. Consemnată prima oară când signor Rizzu mi-a repovestit-o în 1942.

Războiul se stinse în vara când Maria-Grazia și Robert ajunseră să se iubească. În primăvara următoare, când Sicilia era sub ocupație străină de opt luni, iar pescarii începuseră să se aventureze iarăși în larg, o barcă necunoscută apăru la orizont. Alergând până la fereastra de sus a casei, Concetta și Maria-Grazia scrutară marea prin binoclul lui Flavio și descoperiră barca, pescarul care vâslea și doi soldați americani, fiecare cu câte o cască metalică pe cap.

Sosirea tardivă a americanilor în Castellamare era rezultatul unei omisiuni. Insula ar fi trebuit să fie ocupată, de fapt, cu luni în urmă. Dar în haosul care înghițise Siracuza, sicilienii uitaseră, pur și simplu, să le comunice ocupanților că insulița de la orizont era locuită. Abia mult mai târziu se întâmplă ca un colonel, aplecat peste fotografiile lui aeriene cu o lupă în mână, să deslușească o pată tulbure la sud-est de Sicilia. Mărind imaginea, colonelul descoperi bolovani cenușii formând un chei și o inflorescență roșie reprezentând, probabil, niște case. S-a dus să se lămurească în piața de mărfuri de sub fereastra biroului său.

— *Sì, sì*, confirmară târgoveții din Siracuza, *sì*, Castellamare era o insulă locuită, ba chiar existase acolo și un lagăr de prizonieri, mulți oameni deștepți din nord, patru sau cinci gardieni.

În dimineața următoare, colonelul trimise o barcă peste întinderea mării, ca să investigheze.

Americanii – un sergent și un locotenent – îi oferiseră bătrânului proprietar al bărcii *Îndură-te, Doamne* o singură bancnotă, de un dolar, ca să îi transporte la Castellamare. Ajunseră imediat după ora patru după-amiaza, pe o căldură infernală, în ciuda primăverii calendaristice. Pescarul trase barca la cheiul pustiu și le arătă drumul, printre livezile de măslini și cactuși, spre vârful insulei. Pe urmă se așează pe fundul bărcii și începu să își dea o pasiență, înșirând cărțile de joc pe bancheta transversală și anunțând foarte ferm că el intenționa să rămână acolo.

— O să fie mare zăpușeală la urcuș, spuse sergentul.

— O să găsim pe careva cu o mașină, ca să ne ducă până sus, zise locotenentul.

Pescarul țuguie buzele.

— Nu există automobile pe-aici, zise el, cu disprețul locuitorului de la oraș pentru viața la țară. Nici frigider, nici televizor, nici aparat de radio portabil. Nu există nimic aici. Ați înțeles, *americani*?

Urcând cu greu dealul, americanii înțelesesă. Pe câmpuri, lujerii din vie abia răsăreau, amintindu-i sergentului de viața de-acasă și de câmpurile din California. În depărtare, aproape de mare, un șir de lucrători se mișcau la unison, scobind cu săpăligile în pământul uscat, cu un zgomot ritmic care se auzea chiar de la acea înălțime. Lângă ei, pe drumul de țară, se zărea micuț un automobil, care n-ar prea fi avut ce să caute acolo.

— Ce facem? Facem cale-ntoarsă, să-i întrebăm pe oamenii ăia? spuse sergentul.

— Încercăm întâi în oraș, răspunse sergentul, care nu putea concepe să mai urce încă o dată dealul pe o asemenea caniculă.

Dar nu mai întâlnește alte semne de viață, până când, într-un final, trecură pe sub o arcadă scorojită și intrară în oraș. Arcada devenise un fel de panou de afișaj pentru sloganuri de toate orientările politice. *Viva Il Duce!* și *Viva Mussolini!* erau aproape șterse acum, în locul lor apărând numele eroilor Italiei pe jumătate eliberate: *Viva Badoglio!* *Viva Garibaldi!* *Viva il Re!*

Locotenentul mișcă aprobator din cap.

— Nu sunt fasciști aici, zise el.

— În orice caz, nu mai sunt, spuse sergentul.

Pescarul din Siracuza se înșelase în privința altui lucru: exista un aparat de radio portabil. După câteva căutări, îl localizează în fața barului. Aici, dădura peste un amestec straniu de persoane: văduve, jucători de cărți vârstnici, doi sau trei pescari și un soldat britanic, bând cafea și discutând în contradictoriu buletinul de știri de la BBC.

— Unde e restul regimentului tău? îl întrebă locotenentul pe soldatul britanic. Nu ni s-a spus că insula aceasta ar fi fost deja capturată de către forțele britanice.

Robert puse cana de cafea pe masă și se ridică în picioare.

— Nici nu a fost, zise el. Eu sunt sigurul. Am eșuat pe țărm, adus de mare, în noaptea de 9 iulie. M-am pierdut de regimentul meu când avioanele de remorcare ne-au dat drumul în mare, iar de-atunci nu am mai văzut nici un camarad de arme.

Sergentul auzise de aterizările acelea de la cumnatul lui, pilot pe un avion de remorcare: cum avioanele fuseseră deviate de vântul puternic și de ploaie, din cauza cărora dăduseră drumul planoarelor prea devreme; cum parașutiștii britanici fuseseră împrăștiați pe munți, cufundați în marea zbuciumată, abandonați prin plantații de viță-de-vie, la sute de kilometri în spatele liniilor inamice. În zilele care au urmat atunci, cei care mai puteau încă să lupte luptaseră acolo unde se aflau; cei care pluteau încă pe fragmente de epave fuseseră culeși din mare și trimiși înapoi în Tunisia. Unii britanici fuseseră atât de furioși pe piloții americani ai avioanelor de remorcare, încât trebuiseră consemnați în tabăra militară.

— Mare porcărie, murmură sergentul. Am auzit și noi toate astea.

Soldatul britanic se identifică:

— Plutonul de parașutiști numărul șase, Batalion trei, Divizia întâi de trupe aeropurtate. Aveți idee dacă au mai scăpat și alții din planoarele prăbușite? La asta mă gândesc mereu. Visez asta noaptea. Au mai scăpat și alții?

— Noi am ajuns în Sicilia doar de șase luni, spuse locotenentul. Nu știu nimic despre asta. Își mută privirea de la soldatul britanic la bătrânii de la masa unde jucau cărți, la văduvele care sușoteau în colț și la cei doi pescari, care puseseră deoparte ziarele și se uitau acum la cei doi americani, cu o

curiozitate binevoitoare. Am auzit că există un lagăr de deținuți, adăugă el în cele din urmă.

A fost chemată Pina. Ea îi conduse pe soldați în lungul străzii principale, până la colibele dărăpănate unde fuseseră cazați cândva prizonierii. Prea timidă ca să vorbească englezește în fața acestor străini, Pina le explică totuși, într-o italiană clară, că lagărul de deținuți nu mai exista.

— Zice că aici erau ținuți prizonierii, traduse Robert. Nu a fost un lagăr propriu-zis, doar aceste case. Apoi, spune ea, când au început luptele, gardienii fasciști au plecat. Asta s-a întâmplat exact în momentul când am ajuns eu pe insulă.

— Cum e cu prizonierii?

— Există un lector universitar. Vreo doi deputați socialiști. Ceilalți au plecat, de asemenea.

Chiar și Mario Vazzo plecase, întorcându-se în Italia continentală ca să-și caute soția și copilul.

— Care-i situația cu administrația locală? Există oficialități cu care să putem discuta? Primarul?

Robert scutură din cap.

De-acum, jumătate din locuitorii insulei prinseseră de veste că veniseră soldații americani. Se îngrămădiră în jurul americanilor eliberatori, bătându-i prietenește pe umăr. Cineva începu să scandeze *Viva l'America!*. Concetta se smulse din mâna Mariei-Grazia și ieși în fața mulțimii ca să se zgâiască la străini.

— E ciudat, fir-ar să fie! spuse locotenentul, care sperase să cucerească insula într-un stil mai grandios. Nouă ni s-a spus că exista aici un lagăr de prizonieri, cu patru sau cinci gardieni.

— Da, da, zise Robert. Spune și ea că a fost un lagăr de prizonieri, doar că acum au plecat toți.

— Aduceți-i pe americani înapoi la bar, să bea o cafea, spuse Rizzu. Oferiți-le ceva de mâncare și de băut.

Soldații americani fură conduși înapoi pe străzi, ca oaspeți de onoare, ceea ce îl mai îmbună un pic pe locotenent. La Casa de la Marginea Noptii, o refuzară pe Maria-Grazia când le oferă *caffè di guerra*, dar acceptară să stea jos la bar, sub ventilatorul din tavan, unde cerură ca fostul *podestà* al insulei să fie convocat imediat.

Rizzu, așezat mândru pe scaunul din față al automobilului, pentru prima oară în viața lui, îl aduse pe *il conte* de pe câmp. Timorat, *il conte* făcu o plecăciune rigidă în fața eliberatorilor.

— Înțelegeți limba engleză? întrebă locotenentul.

Il conte, care nu se omorâse niciodată prea mult cu învățătura, se văzu nevoit să scuture din cap. Robert și Pina fură aduși să traducă. În timp ce *il conte* se făcea tot mai roșu la față, cu ochii pironiți în pământ, soldații americani declarară că insula era cucerită, iar *il conte* era destituit din funcția de primar. *Il conte* se apropie târșâind tălpile și, după un moment de

încordare când puțin lipsi să nu turbeze de furie, consimți să dea mâna cu soldații.

Pe urmă, americanii ridicară problema lui Robert.

— Te vom luăm cu noi la Siracusa, zise locotenentul. Îți dăm o medalie frumoasă și te transferăm înapoi la regimentul tău.

— Nu pot să merg, spuse Robert. Am încercat deja să plec, să mă întorc la regimentul meu. Nu s-a putut. Rana de la umăr a început să sângereze din nou când am părăsit insula.

— *Sì, sì*, a confirmat una dintre sătence, o bătrână oarbă, cu o pojghiță albă pe globii ochilor. *Un miracolo di Sant'Agata*.

— Ce-a zis?

— Zice că e un miracol al Sfintei Agata.

— Haida-de, zău așa, spuse locotenentul. Ajunge, gata. Te scoatem de-aici și te ducem într-un spital ca lumea, dacă ești rănit. Vom cere să fii transportat în Tunisia. Sau să fii trimis acasă în Anglia, dacă asta e ce-ți dorești.

Dar Robert clătina din cap.

Amedeo a fost împins în față de mulțimea localnicilor ca să prezinte un raport medical. Da, da, admise el. Nu se poate face nimic pentru umărul lui Robert, decât să fie lăsat să se vindece de la sine. O perioadă de repaus și odihnă; nu era recomandabil ca pacientul să fie mutat de pe insulă, în această fază delicată.

— Ia, arată-mi și mie umărul tău, spuse locotenentul.

Robert se descheie la cămașă și dezgoli cicatricea, cu pielea deja lucioasă și netedă.

— Eu văd că s-a vindecat destul de bine, spuse locotenentul. Nu mai e nici o problemă cu umărul tău.

— Dar nu și când va pleca de pe insulă, ieși în față Maria-Grazia, răsucindu-și părul negru și des, ca o funie groasă, și vorbind clar englezește. Atunci va sângera din nou.

Locuitorii insulei confirmară și ei, într-un murmur general. Locotenentul își aminti de ghidul de campanie pentru Sicilia, pe care îl primiseră înainte de a debarca la Messina. „Majoritatea locuitorilor sunt romano-catolici și foarte devotați sfinților.” Britanicul acesta părea să exercite un fel de fascinație asupra lor.

— Cred că tipul s-a cam țicnit în războiul ăsta, mormăi el la urechea sergentului.

Dar, superstițios din fire, sergentul părea vizibil impresionat și înclina să nu-i dea dreptate.

— Eu n-aș fi așa de sigur, spuse el. Am mai auzit și de alte miracole în războiul ăsta, de la cumnatul meu Harvey, care pilotează avioane.

— Haide, recunoaște, încercă locotenentul din nou, adresându-i-se doar lui Robert. Așa-i că ți-ar plăcea să vii cu noi în Sicilia, să mănânci o masă bună, să mergi la un doctor și să afli ce s-a mai întâmplat cu amicii tăi?

Dar Robert scutură din cap. Nu putea să meargă cu ei pe continent și nu-i trebuia nici un tratament medical într-un spital al armatei.

— Nu pot să plec de-aici, zise el. Insula aceasta este singurul loc unde umărul meu se poate vindeca. Și el este singurul doctor care mă poate face bine.

Acum, pentru prima oară, sergentul simți nevoia să intervină.

— Are umărul parădit, oricum, spuse el. După părerea mea, nici nu mai contează dacă îl lăsăm aici sau îl luăm cu noi.

— Un dezertor rămâne dezertor, orice-ar fi, decretă locotenentul. Nu se poate să-l lăsăm aici.

*

Locotenentul se așteptase ca englezul să se împotrivească mai mult, dar în final Robert se duse cu ei. Însă nu se așteptase să vadă acea procesiune a localnicilor care îi urmau pe drumul de țară, până pe chei, văicărindu-se, vociferând în dialectul lor, iar în unele cazuri chiar plângând în hohote și agățându-se de mâinile englezului. Locotenentul, asudând din greu, în timp ce îl ducea de braț pe Robert, palid și posomorât, regreta clipa în care fusese trimis pe insula aceasta. Și situația se complicase și mai mult, dat fiind că sergentul lui, un tânăr stăpânit de superstiții, care crescuse într-o cocioabă din California, se dăduse fățiș de partea englezului.

Pe chei, localnicii așteptau în tăcere ca americanii să îl ducă pe Robert departe. Locotenentul simțea că era cazul să facă un fel de anunț. Cocoțându-se pe bancheta bărcii *Îndură-te, Doamne*, li se adresă locuitorilor insulei:

— Vom avea multă grijă de prietenul vostru. Vom veghea să fie tratat cum se cuvine.

Localnicii continuau să se holbeze în tăcere, în timp ce Robert și Maria-Grazia se îmbrățișară repede. Apoi pescarul ridică ancora, avându-i la bord pe americani și pe englez. Localnicii, triști cu toții, rămaseră pe chei pentru mult timp, privind cum barca se îndepărta în larg.

— Ce loc infernal, spuse locotenentul.

— De rău augur, dacă vreți părerea mea, zise sergentul.

În timp ce pescarul trăgea la vâsle prin valurile clocotitoare ale mării dintre Castellamare și Siracuza, englezul scoase un geamăt surd. Un sânge negru i se prelingea din rana de la umăr. Locotenentul scotoci prin trusa de prim ajutor, de unde scoase un pachet de pansament steril, model Carlisle pentru armată.

— Uite, zise el. Pune-ți asta pe umăr. Te trimitem la doctor de îndată ce ajungem pe țărm.

Între timp, sergentul își aminti pe neașteptate o întâmplare din trecut: avea vreo cincisprezece sau șaisprezece ani și muncea să strângă recolta la o fermă de lângă Soledad, când văzuse cum un om căzuse dintr-un car direct într-o furcă, iar omul acela sângerase acolo, până nu mai rămăsese în el nici o picătură de sânge.

Îi păru bine când îl lăsară pe soldat la spitalul de campanie britanic, știind că nu trebuia să mai aibă de-a face cu el.

*

De la Spitalul General Britanic 66, Catania, Robert, sângărând în continuare, a fost trimis în Tunisia și de-acolo imbarcat pe o navă-spital, cu destinația Southampton. În timpul voiajului pe mare rămase imobilizat la pat, hrănindu-se doar cu câte un pic de supă limpede. Uneori, rana începea să se vindece, dar după câteva zile sângera iarăși. Robert avea febră tot timpul, temperatura urcând și coborând imprevizibil; îl chinuiau dureri de cap persistente. Tratatamentul cu mercurocrom și sulfanilamidă nu avea nici un efect asupra acestei infecții, care părea mult mai profundă, ca și cum prinsese rădăcini în el.

Regimentul lui – cât mai rămăsese din el – lupta în nord, însă Robert nu mai putea fi trimis nicăieri. În timp ce camarazii lui din Plutonul de parașutiști numărul șase erau parașutați deasupra orașului Arnhem, Robert zăcea într-un pat cu perdele cenușii, câteodată revenindu-și, alteori simțindu-se rău, și visa la Maria-Grazia. Visa la îmbrățișările ei în după-amiezile fierbinți, când restul orașului picotea amortit în spatele obloanelor închise, când ei își țineau răsuflarea, ca să nu tulbure profunda liniște a insulei. Visa la părul ei negru și des ca o funie groasă. La senzația de calm, când se trezea din somn lângă ea, în odaia aceea cu frunze de palmieri la fereastră și linia albăstruie a mării în zare. Dacă aceste lucruri se întâmplaseră aieva sau fuseseră doar în închipuirea lui, nu-și mai dădea seama cu certitudine. Întreaga lume părea un tărâm scufundat, în care imense porțiuni de timp dispăreau înghițite complet, și cu toate astea zilele se târau letargic înainte. Dar el continua să se agațe de credința că fusese cândva iubitul ei și că va putea să o iubească din nou.

Asculta știrile la radio, înțelegea că războiul se apropia de un final haotic. Află că două bombe teribile fuseseră aruncate deasupra Japoniei, orașe întregi fiind nimicite, un lucru îngrozitor. Apoi, capitularea. Hitler mort, Mussolini mort. Curând, știa asta, soldații aveau să pornească înapoi, cu vapoare, cu trenuri, un formidabil exod în toate direcțiile prin lumea cunoscută de toți, unde dușmăniile lor fuseseră date uitării, o călătorie aidoma migrației păsărilor spre casă.

*

Maria-Grazia primi o carte poștală cu fotografia unui spital englezesc cu ziduri din cărămidă roșie în toamna anului 1945. Avea la adresă doar „Maria-Grazia Esposito, Casa de la Marginea Noptii, Insula Castellamare”, dar ilustrata o găsisese cumva. „*Sto pensando a te*”, scria. „Mă gândesc la tine.” În felul acesta, înțelese că Robert supraviețuise.

Micuța Concetta o trezi din somn înainte de revărsatul zorilor.

— Maria-Grazia, vino jos! strigă ea, vocea ei răsunând cu ecou în curte.

Maria-Grazia se dezmetici din visele ei stranii, vise cu grote negre, vise în care cădea vertiginos. Bâjbâi după ivărul de la fereastră și scoase capul afară.

— Concetta?

Plouase mărunț; cerul era înțesat de stele.

— Maria-Grazia! strigă Concetta. Trezește-te! A plouat și au ieșit mulți *babbaluci*. Dacă mergem acum, o să-i luăm pe cei mai buni.

Maria-Grazia se îmbracă pe întuneric și coborî scara, prin dreptul fotografiilor fraților ei, rămase în umbrele casei. În curte, cernea încă o burniță fină; noaptea părea îmbibată de stropi. Maria-Grazia luă două găleți de tablă, un pic lipicioase pe dinăuntru, de data trecută când fuseseră cu ele să adune melci de uscat. Alții erau deja afară, știa precis: familia Mazzu, care adunase o recoltă slabă în vara aceea; țăranii contelui, care nu aveau suficient de lucru.

— Hai să mergem la casele dărăpănate, spuse Concetta. Nimeni nu se gândește să caute pe-acolo. O mulțime de *babbaluci* se ascund în crăpăturile din ziduri, lipiți unii de alții ca într-un ghem. I-am văzut eu. Haide odată, Maria-Grazia!

Concetta, pe care nimeni n-o văzuse vreodată suferind de oboseală sau de deprimare, alerga pe lângă Maria-Grazia prin întunericul umed. În *piazza*, țăranii se puneau în mișcare deja. Unii așteptau să apară cu mașina vechilii contelui și să-i angajeze ca zilieri – așa făcuseră întotdeauna, când nu prea se găsea de lucru. Dar alții se adunau acum pentru un alt scop, cu priviri conspirative, purtând steaguri roșii sub conducerea tânărului Bepe.

— Ce-i cu ei aici? întrebă Concetta.

— Protestează, spuse Maria-Grazia. Haide, vino, lasă-i în pace.

Necazurile dintre țărani și *il conte* porniseră inițial când Bepe fusese în vizită la vărul său în Palermo. Venise înapoi agitat, urcând treptele barului în seara sosirii, cu un ziar din Palermo la subsuoară și cu o imensă indignare justițiară în suflet.

— Au apărut legi noi, îi anunță el pe țăranii și pescarii care ședeau în jurul mesei, jucând *scopa*. Acum am aflat și eu, de la văru-meu. Reforme funciare. Au fost puse în practică de peste un an, dar nouă nu ne-a spus nimeni nimic. Însă legile noi se aplică și pentru noi, aici, la fel ca în oricare altă parte a Italiei! De acum înainte trebuie să ne primim partea de grâne și de măslina care ni se cuvine conform legii, și nu sfertul acela pe care ni-l oferă *il conte* de obicei. Iar aceia dintre voi care nu sunteți arendași sau dijmași, nu aveți de ce să mai stați în *piazza* în fiecare dimineață așteptând să căpătați ceva de lucru, ci trebuie să obțineți un contract adecvat. Și orice bucată de pământ care nu este cultivată noi avem dreptul să o luăm, ca să fie a noastră! Chiar și terenul contelui, dacă nu e folosit, este al nostru!

Țăranii se adunară bombănind în jurul ziarului lui Bepe, neavând nici un chef să se lase păcăliți. Însă, într-adevăr, ziarul din Palermo confirma ce spusese Bepe – ba, mai mult chiar, dacă noile legi nu erau respectate întocmai, susținea Bepe, aveau să vină niște *carabinieri* de pe continent și să-l oblige pe *il conte* să le respecte, fiindcă noul ministru al agriculturii, care era un comunist, așa spusese.

— Da, confirmă Maria-Grazia din spatele tejghelei. A scris asta și în toate ziarele de-aici, doar că în barul ăsta lumea nu citește decât *La Gazzetta dello Sport*.

— Mai este un lucru important, adăugă Bepe. Trebuie să formăm o cooperativă, înainte de a putea ocupa pământul.

— O *ce?*! pufni arendașul Mazzu, cu suspiciune. Eu nu cooperez cu nici unul din voi.

— Trebuie să formăm o organizație, insistă Bepe. La asta m-am referit. Și trebuie să mergem la fața locului și să ocupăm pământul împreună. În felul acesta, guvernul va ține cont de revendicările noastre. Și – Bepe scutură o bucată de pânză roșie scoasă de sub haină – vom purta acest steag al Partidului Comunist când mergem acolo, unde o să-l înfigem în țărână atârnat de un mic par. Există foarte mult pământ necultivat, dacă ne gândim bine – terenul de vânatoare al contelui, dar și bucata aceea stâncoasă din sud, de care nimeni nu se sinchisește. Dar care pe vremuri era teren comunitar, adăugă el, iar vreo doi țărani mai bătrâni, amintindu-și, se simțiră cuprinși de o veche indignare.

Treptat, Bepe făcu turul insulei ținându-și pledoaria. În anul precedent, nimeni nu scosese o recoltă bună; jumătate din insulă avea datorii la *il conte* și vechilii lui. În ziua în care *il conte* și soția lui au plecat la moșia lor din Palermo, ca să scape de arșița verii târzii, Bepe reuși în sfârșit să-i convingă pe ceilalți țărani să treacă la acțiune. Luni dimineăta, bărbații împreună cu nevestele lor purtând pe cap oale mari de bucătărie, și cu o droaie de copii după ei, porniră să revendice pământul nefolosit al contelui. Câmpul pietros din estul insulei, ocupat până acum doar de capre sălbatice și cuiburi de șopârle, a fost împărțit în parcele prin linii de demarcare din ață pescărească bine întinsă și apoi semănat cu grâu de toamnă.

La ora prânzului, vechilii contelui, înarmați cu puști de vânatoare, apărură călare pe catări.

— Să plecați de-aici imediat! porunciră ei.

Țăranii plecară, dar se întoarseră când încolți grâul și, în mod subversiv, se apucară de răritat.

Nimeni nu știa ce urma să se întâmple când se domolea canicula și *il conte* avea să revină de la Palermo. Dar acum țăranii porneau din nou pe câmp să revendice pământul nefolosit: terenul de vânatoare, de data asta. Concetta se ținu după ei câțiva pași, atrasă de zgomotul înfundat al acordeonului lui Bepe, până când drumurile lor se despărțiră. Poteca pe care mergeau Concetta și Maria-Grazia cobora pe coasta golașă a dealului, în timp ce convoiul de țărani șerpuia înainte pe drum, unde țigările lor aprinse

scânteiau ca niște licurici în întuneric. În urma lor, muzica se stinse; totul era beznă și ploaie. Maria-Grazia și Concetta, strecurându-se printre bălăriile ude și tufele de ciulini, ajunseră la casele părăsite, unde fuseseră ținuți cândva prizonierii. Într-adevăr, în genunchi prin moloz, Maria-Grazia găsi peste tot *babbaluci*, care scoteau coarnele afară.

Maria-Grazia avea cumva remușcări când arunca melcii în găleată. Concetta, veselă, îi număra:

— Cincizeci și unu, cincizeci și doi, cincizeci și trei...

— O să facem o tocăniță, spuse Maria-Grazia. Cu ulei, pătrunjel, usturoi și un pic de piper.

Odată cu zorile, casele dărăpănate se micșorară la proporțiile obișnuite, iar melcii începură să se vâre mai adânc sub pământ. Lucrau amândouă cot la cot, fără să vorbească, grăbite să nu le apuce afară soarele și arșița zilei. Și așa umplură o găleată.

— Maria-Grazia, spuse Concetta, zgâindu-se în găleata cu melci. Tu ce crezi că s-a mai întâmplat cu *signor* Robert?

Maria-Grazia se crispă un pic auzind întrebarea.

— Dar ce ți-a venit să întrebi?

— Ah, nimic special. Doar că voiam să știu ce crezi tu că s-a mai întâmplat cu el.

— Nu știu. E încă în Anglia, presupun. Ți-am arătat cartea poștală pe care a trimis-o.

— Cartea aceea poștală nu spunea mare lucru și, oricum, a trecut mai mult de-un an de atunci, zise Concetta.

— Probabil că îl durea iar umărul, așa că asta a fost tot ce-a izbutit să scrie.

— Dar *tu* poți să-i scrii *lui*?

Maria-Grazia scutură din cap. Scrisese la spital, în urmă cu un an. Nici o informație, îi spusese cei de-acolo. Pacientul plecase. Nu se știa unde.

Concetta ridică un melc și se uită cum scotea coarnele și le trăgea înapoi, de parcă ar fi dansat.

— Nu putem merge în Anglia, să-l căutăm? Cu o barcă sau cu un aeroplan. Noi două, Maria-Grazia, nu putem?!

— O, Concetta, știi ce mult ar costa. Lire și lire, nenumărate. Oricum, el va veni înapoi de îndată ce va putea, sunt sigură de asta.

Fetița dispăru în spatele zidului. Maria-Grazia o auzea mormăind de una singură și râcâind pământul – căuta melci mai mici, *attuppateddi*, care trăiau la vreo doi centimetri sub pământ.

— Să nu pui *attuppateddi* la un loc cu *babbaluci*, zise Maria-Grazia. Ții minte cum s-au încăierat data trecută, iar *attuppateddi* sunt amari – o să trebuiască să stea în apă cu tărâțe o zi-două, ca să își piardă gustul ăla rău.

— Îhî, îngână fără chef Concetta, în loc de răspuns.

Lucrură până când soarele ajunse sus pe cer și toți *babbaluci* rămași dispărură, îngropați în firidele și găurile lor, iar *attuppateddi* se vârară mai adânc sub pământ. Concetta, murdară până la coate, aruncă în găleată ultimii melci.

— Pot să mănânc măcar unul acum? se rugă ea. Nu mă deranjează că e crud.

— O, Concetta, așteaptă să îi gătim!

Abia când se ridică, ridicând prima găleată, Maria-Grazia își dădu seama că cineva stătea în picioare la mică distanță îndărătul lor, proiectând o umbră pe spinarea ei.

Poate din cauză că adineaori Concetta tocmai pomenise de el, poate din pricină că asemenea lucruri se petrecuseră de zeci de ori în visurile ei tainice, în orice caz, pentru o clipă, când se întoarse, crezu că era Robert. Dar nu. În fața se afla un bărbat cu haine străine care nu-i veneau bine, cu un geamantan turtit din carton și cu o față care îi aducea aminte de unul dintre frații ei. O față un pic scofâlcită și ridată, dar oarecum cunoscută, cu nasul acela lat, trăsăturile oacheșe și sprâncenele groase sub o claie de păr bine pomădat. Întelese atunci, cuprinsă de groază:

— Flavio! *Dio*, tu ești?

— Maria-Grazia, spuse bărbatul care semăna cu fratele ei.

— O, Flavio! Tu ești, într-adevăr, nu fantoma ta?

— Bineînțeles că eu sunt.

— Dar unde-ai fost? Nouă ni s-a spus că ai fost dat dispărut în Nordul Africii.

— Nu-mi urezi bun venit? zise el.

Dar când îl îmbrățișă, părea un pic rezervat, rigid și sever în brațele ei.

— Te așteptai să vezi pe altcineva, spuse el. Când te-ai întors și m-ai zărit, ai fost dezamăgită.

Ea izbucni în lacrimi:

— Nu, e doar surpriza revederii. Hai acasă, la *mamma* și *papà*...

— Aurelio și Tullio? S-au întors deja?

— Nu mai știm nimic de ei.

Îl prinse de mână și începură să meargă, Concetta împleticindu-se în urma lor cu gălețile de melci.

Înăuntrul zidurilor orașului, câțiva oameni părură să-l recunoască pe Flavio și murmurară un *salve* sau un *buongiorno*. Dar nimeni nu se apropie. Conștientă de acest lucru, Maria-Grazia vorbea un pic prea înflăcărat:

— Ce mult mă bucur! Și vei vedea că lucrurile sunt exact la fel aici, avem și medalia ta...

Concetta, căznindu-se în urma lor, lăsă gălețile din mână și strigă :

— Hei! Hei!

Maria-Grazia întoarse capul.

— Scuze, *cara*, sunt prea grele pentru tine. Dă-mi și mie una! Flavio întinse brațul să ia cealaltă găleată.

— Ce-i asta? zise el, oarecum scârbit de grămada aceea care colcăia înăuntru.

— Sunt melci.

— Pentru mâncare?

— Dar tu pentru *ce* credeai? Adevărul e că nu prea se mai găsește nici un fel de hrană în ultima vreme. Însă mulțumim lui Dumnezeu și Sfintei Agata că-i avem pe pescari – sunt sigură că oamenii din Sicilia fac foamea mult mai rău decât noi, la kilometri distanță de mare, în locurile acelea stâncoase și uscate.

Remarcă imediat, când Flavio luă găleata, că nu mai avea degete la mână dreaptă, în afară de degetul mare și arătător. Simți că o podideau lacrimile.

— Ce-ai pățit la mână?

— O, făcu el, uitându-se la mână lui pe ambele părți, întâi palma, pe urmă dosul, de parcă ar fi fost ceva nou pentru el. O împușcătură, spuse el în cele din urmă. Dar nu e nimic de spus despre asta, așa că prefer să schimbăm subiectul.

Tot drumul în sus, pe strada mare, Maria-Grazia încercă să nu se holbeze la mână lui, să nu se gândească la degetele care dansaseră cândva pe clapele trompetei de alamă, scoțând sunete melodioase.

În fața casei, se opri și puse jos găleata.

— Lasă-mă să intru eu prima, zise ea. Lasă-mă pe mine să le spun.

Flavio încuviință din cap și rămase locului încordat, ținând găleata cu melci. În timp ce aștepta, se lăsă dezmiardat de curenții de aer, care treceau prin împletitura tulpinilor de bougainvillea, și de foșnetul familiar al mării. Auzi murmurul glasurilor din bar, muzica familiară a intonației lor. Auzi vocea tatălui său, a mamei sale. Sora lui din nou acum:

— E aici. Stă afară. Fratele meu s-a întors din război.

Auzi, inconfundabile, țipetele mamei lui: „Tullio? Aurelio?” Abia după ce invocă numele amândurora, ceilalți frați ai lui, și un nume străin, pe care nu-l recunoștea, spuse în cele din urmă și „Flavio?”. El auzi și își dădu seama imediat că nu avea să mai fie vreodată fericit în Castellamare.

*

După ce războiul se termină, mulți dintre tineri se întoarseră pe insulă. Unii aduceau medalii împachetate în geamantane; alții se întorceau în haine civile care nu le veneau bine, căpătate în țări necunoscute, și miroseau a săpun de ras din străinătate și a briantină ieftină. Imediat după Crăciun, în timp ce *presepe* ²⁵, cu statuile în mărime naturală, înfățișându-i pe Maica Domnului, pruncul Isus și Sfântul Iosif aplecat asupra lui, era încă în fața bisericii, *il conte* primise vestea că fiul său, Andrea, cu un picior zdrobit, se întorcea dintr-un lagăr de prizonieri din Indiana. De Bobotează, mama lui, acum de vârstă mijlocie, veni la biserică, rezemându-se de brațul contelui. Carmela plânse în fața statuii Sfintei Agata, înălțând brațele și mulțumindu-i cu voce tare sfintei. („S-o fi auzit cum făcea”, spunea Gesuina, „ca o femeie de rând de pe insulă”.) După ziua aceea, Carmela începu să îmbătrânească la fel ca toți ceilalți localnici, cu hainele la fel de ponosite și lipsite de eleganță, cu fața la fel de zbârcită.

25. Ieslea de Crăciun reprezentând Nașterea Mântuitorului (în it., în orig.).

În timp ce Andrea era încă închis în America, alți locuitori ai insulei primiseră și ei scrisori și telegrame cu timbre de la Crucea Roșie și ștampile poștale din străinătate, iar un val de băieți se întorseseră deja acasă. Dar nu existase niciodată vreo scrisoare pentru Pina și Amedeo. Întoarcerea neașteptată a lui Flavio zdruncină Casa de la Marginea Noptii, șocul întoarcerii fiind la fel de mare cum fusese și cel al dispariției lui.

De fapt, o scrisoare mototolită de la Crucea Roșie sosi la o zi sau două după venirea lui Flavio, fiind adusă la ușa barului de către cumnatul lui Pierino. Țipătul Pinei trezi întreaga *piazza*, zburătăci din copaci grangurii speriați și-i aduse pe soțul și fiica ei valvârtej jos – fiindcă, pentru o clipă, crezuse că primise vești despre unul dintre ceilalți băieți ai ei. În realitate, era doar o înștiințare rătăcită despre Flavio, care ar fi trebuit să le parvină mai demult. „Avem plăcerea să vă informăm”, scria acolo, „că fiul dumneavoastră Flavio Esposito a luat legătura cu noi în așteptarea eliberării lui din lagărul de prizonieri de război din Langton Priory, Surrey, Anglia. În timpul detenției în Anglia, a primit tratamente medicale pentru o amputare a degetelor de la mâna dreaptă și pentru tulburări psihologice suferite pe durata serviciului militar în nordul Africii, fiind astfel internat la Addington Park War Hospital din Croydon și, de asemenea, la Belmont Prisoner of War Hospital din Sutton. S-a însănătoșit și este destul de optimist, deși nu poate să scrie deocamdată. Dacă doriți să îi trimiteți un mesaj prin intermediul nostru, vom fi bucuroși să i-l transmitem”.

Scrisoarea purta o dată veche de trei luni.

Flavio nu putu să explice ce se întâmplase în intervalul de timp care trecuse de atunci, iar, când veni vorba despre „tulburările psihologice”, se albi la față și se posomorî, refuzând să mai spună ceva.

— Crezi că l-au maltratat? spuse Pina plângând în intimitatea dormitorului, târziu în acea noapte.

— Englezii sunt oameni buni, răspunse Amedeo, care nu întâlnise în viața lui decât un singur englez, pe soldatul Robert. Sunt convins că l-au îngrijit bine pe Flavio. Iar acum, când a ajuns înapoi acasă, își va reveni complet – o să vezi – aerul benefic al mării, familia, chipurile cunoscute.

Dar, în realitate, Flavio nu părea să mai fi găsit nimic familiar. După salutările inițiale de pe veranda barului se îndepărtase de mama lui, ca și cum ar fi fost o necunoscută excesiv de afectuoasă, și urcase scara spre camera lui. Aici, constatase că portretul Ducei și trompeta de alamă dispăruseră, iar pe noptieră erau un aparat de ras și o spumă de bărbierit aparținând unui străin. Pina se năpustise să îndepărteze toate aceste urme ale prezenței lui Robert, să aducă așternuturi curate și să tragă la o parte perdelele prăfuite. Dar după aceea Flavio se așezase pe marginea patului, sucind și răsucind fiecare obiect de pe noptieră, de parcă i-ar fi fost necunoscute.

Apoi, Pina reuși să pună la loc toate lucrurile lui Flavio, exact așa cum le lăsase el, căci în anii de după dispariția lui și înainte de venirea lui Robert rătăcise de nenumărate ori prin odăile fiilor ei în lungile nopți de insomnie,

examinând fiecare soldat de plumb și diplomă școlară. Doar portretul Ducelui nu mai apărură, rămânând făcut sul într-un sertar. Trompeta de alamă a lui Flavio, în caseta ei, se ivi pe masă, la picioarele patului, iar soldații lui de plumb preferați și cartonașele cu fotbaliști reapărură pe noptieră.

— *Mamma*, Flavio are douăzeci și cinci de ani acum, spuse Maria-Grazia, observând toate astea.

Amedeo se duse afară și dezgropă medalia lui Flavio de sub palmierul din curte, dându-i-o fiului său.

— Pot să scot petele alea maronii de pe ea, spuse Amedeo. Am îngropat-o acolo ca să o păstrez în siguranță, atâta tot.

Flavio nu spuse nimic; se lungi doar pe pat și adormi, cufundându-se într-un somn atât de profund, încât nu se mai trezi complet decât peste o săptămână.

Între timp, mergeau tiptil prin casă, de parcă o dihanie sălbatică ar fi hibernat în odaia de deasupra.

În toate aceste zile cât Flavio a dormit, Pina a rămas pe veranda barului. Deși clienții făceau o zarvă agasantă, deși Maria- Grazia circula cu tăvi cu pahare și încerca să o scoată din mușenia ei, Pina îi ignora pe toți. Ședea la marginea verandei, cu spatele la toți, contemplând marea. În timpul acelor zile, uitându-se de la distanță la mama ei, cum stătea însingurată acolo, Maria- Grazia începu să își dea seama că Pina era aproape bătrână. Părul împletit ca o funie, care în imaginea mentală a Mariei- Grazia despre mama ei era încă negru, se fanase, pierzându-și desimea luxuriantă. Umerii ei erau aplecați ca niște costișe, șira spinării era o coamă dreaptă, ca și cum Pina bătrână atârna acum pe osatura ei din tinerețe. Stătea neclintită acolo, așteptând ca fiul ei să se trezească din somn și să vină la ea.

Maria-Grazia presupunea că fratele ei avea să dorească să-și ia barul înapoi acum și, pe furiș, începu să caute prin ziare ca să vadă cam cât ar costa un bilet până în Anglia – fiindcă, în fond, de ce să nu se ducă să îl caute pe Robert, lăsând barul în grija lui Flavio? Dar prețurile erau așa de mari – cât profitul pe o lună întreagă pentru Casa de la Marginea Noptii – și, chiar presupunând că Flavio ar fi vrut să se ocupe de bar, de unde să pornească ea căutările, în vastitatea acelei țări cenușii din imaginația ei, pentru a-l găsi pe Robert? De ce nu se întorsese la ea?

Pina se încumeta cu greu să se ducă la culcare în fiecare seară, după ce barul se închidea, și în fiecare dimineață se scula cu noaptea-n cap, se spăla pe față cu apă rece, își punea hainele ei bune și cobora pe verandă, pentru a aștepta acolo ca fiul ei să se trezească din somn. Uneori, motanul Micetto, îmblânzit într-un final la bătrânețe, ședea foarte aproape de ea, mișcând ușor din coadă, acceptând compania ei.

*

Pe când se întâmplau toate astea și fiecare era preocupat de întoarcerea tinerilor din război, Gesuina își dădu obștescul sfârșit.

Ședea în locul ei obișnuit, pe un scaun din colțul barului, lângă aparatul de radio. Se stinse în somn, atât de cuminte, cu mâinile împreunate frumos în poală, încât nimeni nu observă pe moment că se prăpădise. Partidele de *scopa* continuau; piesele de domino păcăneau în liniștea molatică; aparatul pentru cafea, învechit acum și el, șuiera. Abia când micuța Concetta se duse la Gesuina, o bătu ușor pe genunchi și zbieră „Hei!” ca s-o trezească, își dădu seama cât de reci erau mâinile bătrânei.

— Nici nu m-a certat! se plânse Concetta. S-a întâmplat ceva rău de tot cu ea!

Chemat repede, Amedeo se lăsă în genunchi în fața ei.

— *Signora* Gesuina? făcu el.

Bătrâna nu răspunse, însă fața ei încremenită în odihnă avea parcă un vag surâs. Cea mai mică oglindă din spatele barului a fost dată jos și ținută în fața gurii ei deschise. Rămase netulburată, reflectând doar linia albastră a mării.

*

Când vestea s-a răspândit pe insulă, amărăciunea tuturor a fost uriașă. Gesuina era prima persoană care murea în Castellamare, după avalanșa de morți din război, iar acum decesul ei le oferea locuitorilor un adăpost sub care să poată jeli toate celelalte dispariții, mai cumplite. Prăvăliile au fost închise, brasardele negre fură scoase din sertare, iar toți cei care plânseseră pentru alte necazuri în spatele ușilor închise – oameni care izbiseră ca demenții cu pumnii în pernă, care zăcuseră bocind pe pardoseala bucătăriei zile întregi, care se frecaseră cu cenușă pe față –, toți acești locuitori ai insulei ieșiră acum pe străzi fără să se mai ferească, îndoliați și triști, cu batistele ude și ochii roșii.

Bătrâna, în coșciugul ei micuț, a fost înmormântată în cimitirul de lângă via lui Mazzu. Aici fusese înmormântat fiecare locuitor al insulei, de când muriseră primii coloniști greci. Gesuina primi un loc de veci sub singurul chiparos din cimitir, pe care urma să îl ocupe pentru o perioadă de douăzeci de ani, pentru ca apoi oasele curate să fie adunate și, după o slujbă de pomenire, să fie puse într-un mic alcov alb din zidul cimitirului. Părintele Ignazio conducea procesiunea și intona cântece de jale închinare Sfintei Agata. Întristarea insulei era nemărginită. În strălucirea amurgului, când o îngropară pe bătrână, părintele Ignazio se uita la oameni cum plângeau și înțelese atunci că nu plângeau pentru Gesuina, ci pentru tot ce se schimba, pentru tot ce nu mai era. Uneori, suferința sufletească avea nevoie să capete o formă concretă – știa el asta, bătrânul preot. Conte! veni la înmormântare, cu soția lui, și depuse pe mormântul Gesuinei o coroană frumoasă de flori. Bătrâna îi moșise aproape pe toți cei care o jeleau acum, chiar și pe *il conte*.

În timp ce întregul oraș era la înmormântarea Gesuinei, Flavio se trezi ca dintr-o vrajă. Mișcându-se în patul copilăriei sale, deschise ochii și se simți dintr-odată despovărat de imensa vlăguire a războiului. Avea părul încâlcit și un gust acru în gură. Dormise prea mult, iar acum simțea o durere apăsătoare în vezică. Trecuseră douăsprezece ceasuri de când se dusesse ultima oară la baie, împleticindu-se buimac de somn. Se târî de-a lungul coridorului și dădu drumul unui șuvoi de urină cu spumă în vasul de toaletă. Aici se îmbrâncise cândva cu frații lui, sculându-se pe întuneric înainte de școală, ca să-și bărbierească puful de pe bărbie cu lamele de ras ale tatălui lor, ca să se ungă pe păr cu ulei de măsline, ca poetul-prizonier Mario Vazzo, simțindu-se deja prea mari pentru insulă. Deschise fereastra de la baie și rămase mult timp acolo, privind afară.

Un fel de procesiune șerpuia spre oraș dinspre câmpuri. Era oare Sant'Agata? Ba nu, se zăpăcise, sărbătoarea de Sant'Agata era întotdeauna în iunie, or acum era toamnă, în curând iarnă. Vreo îndeletnicire specifică locului, probabil. Se frecă pe față cu vârful degetului pe care îl mai avea la mâna dreaptă. Persista aceeași senzație de irealitate, ca și cum privea o peliculă cinematografică a insulei proiectată pe un perete, și nu insula aievea. Nimic din ce vedea nu percepea corect. Simțise asta din prima clipă, când pescarul din Siracuza îl lăsase pe chei, în hainele lui englezești primite de pomană, cu geamantanul din carton sub braț.

Flavio se duse înapoi în pat, se lungi cu capul pe pernă și refăcu în gând acea călătorie, încercând să depisteze în ea vreo emoție a întoarcerii acasă. Urcase dealul agale, pe poteca dintre cactuși, pe unde umblase întotdeauna în copilărie. Lucrurile aduse din lagărul de prizonieri zăngăneau în valiză, la fiecare pas: aparatul de ras, încă ruginit după umezeala din Anglia, cărțile de joc englezești, Biblia în engleză. Nu știuse ce să facă, la plecare, cu Biblia. S-o abandoneze părea o impietate; să o arunce era de neconceput. Așa că o aduse cu el la Castellamare, unde avea să rămână în următorii cincizeci de ani, acoperindu-se de praf în camera de la mansarda casei, având înscrisă pe prima copertă adresa lagărului de prizonieri unde fusese el.

Flavio nu se așteptase la un comitet de primire care să-i ureze bun venit în fața primăriei. Dar, în timp ce urca dealul, trecând apoi prin arcada scorjită care marca intrarea în oraș, înțeleșese că nu avea să i se facă nici un fel de primire. Vreo doi copii, care crescuseră de când îi văzuse el ultima oară, ridicaseră privirea când îl auziseră venind și o rupseseră la fugă. Îl zărise pe fostul primar Arcangelo, care se eschivase rapid, dispărând pe o străduță, cu o expresie chinuită, dându-i de înțeles lui Flavio că ar fi inoportun ca ei doi, fostul fascist și fosta vedetă din *Balilla*, să își vorbească acum.

Atunci se îndepărtase din nou de oraș, pășind abătut spre casele dărăpănate – până când, uluit, dăduse peste sora lui, o femeie cu un rid pe frunte și care nu mai purta proteze la picioare.

Când îl îmbrățișase, îl învăluisese un parfum de femeie adultă.

Sora lui îl dusesese apoi la bar, unde Flavio constatare că totul era schimbat, totul era straniu. Mama lui se împuținase la trup, tatăl lui era un bătrân cu glas subțiratic. Impactul cu amintirile îl derutase complet. Unde erau protezele pe care sora lui le purtase la picioare? Unde era pisoii? Apoi, descoperise lucrurile unui străin în dormitorul lui, trompeta cu pete vechi și nicăieri vechiul portret al Ducei, dar, până ca memoria să îl fi subjugat complet, se cufundase în somn.

*

Se dădu jos din pat. Își puse o cămașă și niște pantaloni din scrinul cu miros de naftalină, coborî scările, bău un pahar cu apă. Mama lui intră în bar și se descălță de pantofii ei de învățătoare. Veniră și ceilalți: tatăl lui, sora lui.

— Ce era procesiunea aceea? întrebă Flavio. Am văzut de la geam.

— O înmormântare, spuse mama lui. *Signora* Gesuina.

Gesuina. Femeia avusese grijă de el când era mic, îi dăduse să mănânce ricotta îndulcită și smochine curățate de coajă. Încercă să scoată câteva lacrimi, reușind în cele din urmă. Mama lui veni lângă el și îl frecă un pic pe spate.

— Flavio, băiatul meu, murmură ea. Flavio, băiatul meu. Dragul meu, te-ai întors la mine.

O lăsa să îi netezească un cârlionț de pe frunte.

— Cum a fost în lagăr? îl întrebă ea. Cum s-au purtat cu tine *inglesi* ăia? Bine?

Ce putea să-i spună? Că mâncarea era destul de bună, totul cam păstos și terciuit? Că îl îmbrăcaseră cu un costum negru, care avea o pată gri pe spate și alta la fel pe gleznă, ca niște ținte în care să tragă, dacă ar fi încercat să evadeze? Că l-au lăsat să muncească la o fermă, dar nu de la început? La început îl consideraseră un fascist. Cum să-și fi schimbat el opiniile dintr-odată? Totuși, patru dintre prizonieri, printre care și Flavio, primiseră în cele din urmă permisiunea să muncească la o fermă mare și sumbră, înconjurată de dulăi care lătrau fioros, unde se duceau pe jos în fiecare dimineață, iarna, trecând printr-un crâng înțepenit de ger. Acolo, la un Crăciun, avuseseră voie să stea la masă cu familia fermierului, mâncând friptură de gâscă, cartofiori prăjiți și niște verze în miniatură, dar amare la gust, pe care *inglesi* le numeau *sprouts* ²⁶, râzând când îl vedeau cum strâmba din nas din cauza gustului lor oribil. Să-i povestească mamei lui despre asta? Sau cum purtaseră pe cap coifuri de hârtie colorată, toată după-amiaza, și băuseră bere englezească indigestă? Sau spitalul – să-i povestească despre spital? Cum în salonul psihiatric, când se stingeau lumina, nu trebuia decât să ciulești urechile ca să afli locul fiecărui pat în parte, după bolboroselile și gemetele specifice, fiecare pat ca o insulă de

plânsete în întuneric. Pe care dintre acele lucruri să îl povestească acum, scuturându-l de praful trecutului, scoțându-l la suprafață? Era obosit; nu știa.

26. Verze de Bruxelles.

— S-au purtat destul de bine, spuse el. Totul era în regulă. Iarăși, setea asta nepotolită. Bău niște apă pe nerăsuflate. Mama lui îi luă paharul din mână și i-l umplu iar, dorindu-și cu disperare să fie utilă.

*

Abia reușea să rămână treaz în acele zile de început. Îi spuse surorii lui că voia să se ocupe din nou de bar, însă adevărul era că nu prea mai putea să care o tavă, acum când îi lipsea o parte din mâna dreaptă, și nici nu-și mai amintea măcar cum să prepare cafeaua și prăjiturile. Dar chiar știuse vreodată? Pentru Flavio, acum, a-și trăi viața de zi cu zi însemna a fi prezent doar pe jumătate în lumea reală, căci într-un locaș mai adânc al minții lui războiul se derula și se relua continuu, vlăguindu-l complet, de parcă ar fi luptat încă pe front. Imaginile îi apăreau subit. Bunăoară, se întâmpla să aranjeze așternutul de pe pat înainte de culcare, dar în fața ochilor i se ivea ca aieva deșertul vălurindu-se, răvășit de vânt. Sau ridica mâna să se bărbierească și vedea, în schimb, o dâră de sânge – simțea din nou cum i se chircise stomacul când a ridicat aceeași mână pe întuneric, descoperind că un deget, două degete, trei degete dispăruseră, smulse de gloanțe. Degetele fuseseră de negăsit (deși scormonise după ele prin nisip cu mâna stângă, scoțând la suprafață doar pietre tari). Au căzut peste ei din nou focurile inamicului; trebuiau să plece de-acolo. „*Vai, vai!*”²⁷, răcnea sergentul. Flavio se urnise șontăcând, îndoit de mijloc, cu mâna însângerată strâns lipită de piept, în timp ce degetele rămăseseră acum abandonate la kilometri întregi în urma lor, călcate în picioare, sub bocancii englezilor. Durerea veni abia după aceea, doborându-l peste câteva ceasuri.

27. Du-te, du-te! (în it., în orig.).

Câteodată, acum, se întâmpla să fie în spatele barului, ștergând un pahar cu mâna nevătămată, în timp ce îl ținea între cele două degete care-i mai rămăseseră la mâna dreaptă, și să audă păcănitul focurilor de mitralieră, dar când se întorcea speriat, descoperirea dincolo de ușă doar țârâitul inofensiv al greierilor și linia albăstruie a mării la orizont.

I se povestise câte un pic despre englezul Robert Carr. Omul dormise în patul lui și – judecând după nostalgia din ochii surorii lui când privea marea – în patul Mariei-Grazia, de asemenea. La scurt timp după ce se reinstalase în camera lui din copilărie, Flavio găsisese o cârtică uitată sub noptieră, *Ghidul soldatului în Sicilia*, cu copertele încrețite de apa mării, cu un singur fir de păr blond între pagini. Englezul cunoscuse, pesemne, ceea ce-i fusese dat și lui Flavio să trăiască: lumina infernală a deșertului, atacul lansat pe flancul unei dune, vuietele, bubuiturile. Englezul știuse toate astea, dar

plecase, iar din ceea ce povesteau localnicii despre el, fusese primit cu brațele deschise, ca un erou, în timp ce Flavio, cu mâna ciuntită de trei degete și cu ochii neliniștiți, era o persoană cu care nimeni nu părea să știe ce să mai facă.

*

Andrea d'Isantu se întoarse la două săptămâni după Flavio Esposito. *Il conte* ținea morțiș ca fiul lui să aibă parte de o primire mai răsunătoare decât i se pregătise oricăruia dintre ceilalți soldați întorși de pe front. Le porunci țăranilor să vină la muncă devreme în acea dimineață, îmbrăcați în straie de sărbătoare, și-i puse să se alinieze în lungul aleii care ducea la vila lui, ținând în mâini ghirlande de leandru. Soția lui apelase la serviciile fanfarei satului. Numărul muzicanților se împuținase, din păcate, de când începuse războiul; câțiva dintre ei deplângeau acest lucru, adunați la bar pentru un dram de curaj înainte de-a cânta.

Mama lui Flavio îl îndemnă să se ducă și el cu trompeta de alamă.

— Dar cum să mai cânt, când nu mai am degete pentru asta? exclamă el, când maică-sa îi împinse insistent trompeta în mână.

— Cântă oricum, îl îmboldi ea. Cântă cât vei putea de bine doar cu stânga. Flavio, tu cântai așa de frumos, vezi că fanfara nu mai are destui muzicanți. Din câte își amintea Flavio, maică-sa nu agrease niciodată prea mult trompeta lui de alamă. Se duse totuși, morocănos, mânat cumva de vreo reminiscență de supunere din copilărie. Stând acolo, în fața vilei contelui, printre muzicanții mai vârstnici, nădușind într-o jachetă de împrumut, văzu cum se apropie automobilul contelui, stârnind praful de pe drum. Pe scaunul din dreapta volanului ședea soldatul întors de pe front, în continuare subțire ca un brad, fără să se uite nici în stânga, nici în dreapta. În timp ce Flavio mima notele pe care ceilalți le cântau, îl copleși dintr-odată o senzație ciudată: când mișca cioturile de la mâna dreaptă era ca și cum degetele lui reveneau la viață; le simțea cum apăsau și țineau clapele, așa cum se întâmpla în adolescența lui. Când se uita, nu vedea nimic. Și totuși, el le simțea – fantomele degetelor lui cântând la trompetă în aer.

Dar o altercație izbucnise între *il conte* și fiul său, *il conte* murmurând și încercând să-l convingă, iar fiul său împotrivindu-se:

— Nu vreau! Nu vreau! Și, pe urmă, o izbucnire violentă. Nu vreau să fiu prostul tău, pricepi, *stronzo* ce ești tu, *figlio di puttana*!

„Nemernic“, „fiu de târfă“ – unde se mai pomenise ca vreun locuitor din Castellamare să își insulte așa tatăl?! O admirație dublată de groază puse stăpânire pe Flavio. Andrea d'Isantu se dădu jos din mașină, trântind portiera în urma lui. Venea acum șchiopătând pe alee, țănoș și furios, sprijinindu-se într-un baston. În timp ce fanfara ataca prima frază muzicală, el trecu prin dreptul lor, șchiopătând mai departe. Trecu pe lângă fanfară, trecu pe lângă țărani, trecu pe lângă servitori și coti pe lângă colțul clădirii. Se făcu nevăzut, lăsându-i pe toți ca pe niște caraghioși în urma lui. *Il conte*,

surprins în postura nedemnă de a se ține după fiul lui, spintecă aerul cu mâna înspre muzicanți, făcându-i să se oprească.

Muzicanții așteptară în arșița zilei, dar nimeni nu mai veni. Până la urmă, un servitor apăru jenat cu o carafă de *limonata* și o jumătate de sticlă de arancello pentru fanfară. Muzicanții rămaseră în picioare pe iarba pârlită din fața vilei și băură, apoi plecară acasă.

*

După eșecul comitetului de primire, Andrea d'Isantu rămase închis în vila tatălui său. Maică-sa i-l aduse pe preot, taică-său – pe doctorul de pe continent. Andrea îi goni pe amândoi.

— Suferă din cauza pierderii războiului, murmură Rizzu în bar. Băiatul ăsta o fi fost de-adevăratelea fascist!

Dar Flavio, care apucase să se uite bine în ochii lui Andrea d'Isantu înainte ca acesta să dispară, știa că adevărul era altul. Flavio tresărise când îl văzuse trecând pe fiul contelui, ca și cum recunoscuse în el un inițiat din lumea lui, un frate, un om suferind de aceeași maladie rușinoasă.

Acum îmbina în minte frânturi de amintiri despre Andrea. Flavio își amintea cum interpretase odată la trompetă *Giovinezza*²⁸ cu prilejul vizitei unui demnitar, iar Andrea cântase. Andrea avea pe atunci o voce uimitor de înaltă, nazală, foarte pură, neschimbată chiar și la vârsta de șaisprezece ani. Nimănui nu-i trecea prin minte să îl ia în derâdere. În general, ceilalți copii îl lăsaseră complet singur, protejat de costumele din stofe străine cu care venea la școală, de obiceiul de a vorbi o italiană literară cu profesorul, spunând *grazie* cu un *e* în loc de uzualul *grazzi* specific insulei, *per favore* în loc de *pi fauri* – „Ca un personaj dintr-un manual“, cum remarcă Tullio. Andrea se ducea la școală singur, pe jos, dar în după-amiezile caniculare venea să-l ia bătrânul Rizzu cu căruța trasă de măgar, sau vechilul Santino Arcangelo, fiul cel mare al băcanului, cu automobilul contelui, trecând de pe-o parte pe alta a drumului și claxonând încântat, ca să-i împrăstie pe ceilalți copii din calea bolidului. Andrea terminase ultimii ani de școală singur, în biblioteca din vila contelui.

28. Imnul oficial al Partidului Fascist Italian.

Dar iată-l acum, întors din război, cu o expresie bolnavă în privire.

Următoarea dată când Flavio îl zări din nou, după eșecul comitetului de primire, se petrecu spre sfârșitul toamnei. Îl văzu cu coada ochiului, cum trecea schiopătând, sprijinit în baston. În cealaltă mână ținea câteva flori de luleaua-turcului ciufulite de furtună. Andrea avusese oasele genunchiului zdrobite, aflase Flavio; fusese nevoie să facă cinci operații într-un spital american, ca să-i fie puse la loc. Andrea se opri o clipă lângă fântâna cu miros de baltă și își apropie fața de cupele portocalii ale florilor. Flavio se uita la el, scărpinându-se pe cioturile degetelor. Într-un final, Andrea își înălță capul, se întoarse spre el și spuse:

— Ce vrei?

— *Salve, signor d'Isantu*, zise Flavio.

— Dar ce vrei? De ce te holbezi așa?

— *Mi scusi*, spuse Flavio. Doar că am auzit că și tu ai căzut prizonier în Africa, în timpul războiului.

— Vino încoace.

Flavio se apropie, rămânând în fața lui. Fiul contelui avea manierele lui taică-său și ochii bulbucați și insolenți ai acestuia. Ridică florile ca într-un toast.

— Pentru mama mea. Îi plac mult. Nu avem așa ceva la moșie. E un pic cam dificilă de când m-am întors, un pic cam pretențioasă, așa că prefer să fac lungi plimbări ca să îi culeg un buchetel; astfel ea își capătă florile dorite, iar eu am parte de puțină tihnă. S-a cam terminat acum și cu florile astea.

Flavio spuse și el câteva cuvinte despre maică-sa: cum îi aranjase cartonașele cu fotbaliști pe noptieră, cum îl silise să ia trompeta – ca și cum el ar mai fi putut să cânte acum la chestia aia, cu toate degetele spulberate de gloanțe!

— Fir-ar să fie de treabă, mamele și tații noștri nu sunt în stare să priceapă că noi nu mai suntem cei dinainte, spuse Flavio, devenind strident în nevoia lui imperioasă de a fi înțeles. Oamenii ăștia nu știu nimic altceva decât insula asta, marea, bărcile de pescuit, bârfele din sat și sărbătoarea de Sant'Agata, zău așa...

Lui Flavio fiecare individ de pe insulă i se părea acum un copil, toți foarte veseli și simpli, de parcă ar fi descins dintr-un veac anterior. Constată că Andrea îi dădea dreptate, încuviințând din cap: da, fiul contelui înțelegea și el lucrurile astea.

— Nu-i nevoie să-mi explici mie că trebuie să plec din locul ăsta, zise Andrea. Din această *isola di merda* ²⁹. Simt că mor dacă mai stau aici. Și tu la fel.

29. Insulă de rahat (în it., în orig.).

Astfel, se înfiripă o prietenie ciudată.

*

Când insula începu să se salte din marasm în anul următor, scuturându-și umerii de praful războiului, febra nunților cuprinse Castellamare. În fiecare sâmbătă, boabe de orez erau aruncate simbolic pe strada mare; la fiecare mesă de duminică, părintele Ignazio era nevoit să dea citire anunțurilor nupțiale, astfel încât începu să încurce numele tinerilor cununați în săptămâna precedentă cu mirii și miresele care așteptau nunta în săptămâna curentă. În serile liniștite, auzai de departe cum flăcăii din sat veneau cu chitare și *organetti* să le cânte serenade sub fereastră noilor cupluri, bătând la ușa casei părinților unde tinerii își petreceau jenați noaptea nunții, prin odăi înghesuite. Florăreasa Gisella nu avusese niciodată asemenea vânzări, iar din gardurile vii și din curțile oamenilor dispăruseră toate florile oranj și albe, în frenezia cererii de buchete, încât ai

fi zis că vara nici nu venise în acest an sau că trecuse prematur, fără nici o floare.

Când și ultima dintre colegele de clasă ale Mariei-Grazia, Giulia Marinello, cobora îmbujorată scările bisericii cu soțul ei, tânărul Totò, agățată ferm de brațul lui, pe Maria-Grazia o cuprinse o melancolie atât de profundă, încât îi simțea gustul aievea, așa cum simți gustul unei furtuni când vine dinspre mare. Încătușată în rigoarea zâmbetului și a hainelor de sărbătoare, deja prea mici, aruncând boabe de orez spre Giulia și Totò, își dădu seama că în vara aceea se împlineau trei ani de când americanii îl luaseră pe Robert departe, peste apele mării.

La început, mama și tatăl ei purtaseră pe umeri, la fel ca ea, marea suferință a pierderii englezului. Dar ea refuzase să pomenească de el – ieșea ori de câte ori ei îi rosteau numele –, până când renunțaseră și bătuseră în retragere, ascunzându-și gândurile în vreun cotlon din inimile lor, unde erau încarcerate, de asemenea, amintirile lor despre Tullio și Aurelio.

Prin urmare, nimeni nu mai vorbea despre englez, în afară de Concetta și de bătrânul Rizzu.

— Noi toți l-am îndrăgit pe *inglese*, îi spuse bătrânul Mariei-Grazia într-o după-amiază, la bar, prinzând-o de mână. Noi toți l-am îndrăgit pe Roberto Carr. Dar căsătoria e altceva, așa că e timpul să găsim pe cineva și pentru tine, Maria-Grazia.

— Greșești în privința asta, *nonno*³⁰! exclamă Concetta și, furioasă cum era, răsturnă cafeaua lui Rizzu.

30. Bunic, moș (în it., în orig.).

— Și, mă rog, ce-i greșit în asta? rosti Rizzu, tremurându-i vocea. N-o să mai rămână nimeni disponibil, dacă biata Mariuzza stă să mai aștepte!

— Maria-Grazia îl așteaptă pe *signor* Robert, spuse Concetta. Trebuie să aștepte până *signor* Robert o să vină acasă.

— N-o să mai rămână nimeni, se tângui Rizzu. N-o să mai rămână nimeni, Mariuzza!

— Deja nu mai e nimeni, răspunse Maria-Grazia.

Era adevărat. Furia nunților se domoli la fel de repede cum începuse. Credincioasă lui Robert, ea se ținuse deoparte, chiar și când i se oferise vreo șansă modestă la fericire. Umblase cu ochii în pământ când îl servea pe tânărul pescar Totò, care renunțase să mai fluiere după ea când se mișca prin bar și se apucase, în schimb, s-o curteze pe Giulia, obținând mâna ei cu o eficiență admirabilă în numai zece zile. Pe văduvul Dacosta, un bărbat de vârstă mijlocie, îl luase în glumă, purtându-se cu el precum o fiică, până când omul încetase să mai stea pe lângă tejgheaua barului oferindu-i păreri despre politică și agricultură, așa că până la urmă își bău cafeaua de unul singur la o masă din colț, cu ochii în ziar. Până și Dacosta se recăsătorise în cele din urmă, găsindu-și o nevastă printre verișoarele lui mai îndepărtate de pe continent, unde fusese în vizită în iarna precedentă. Ea nu știa să mai fi rămas acum vreun alt bărbat neînsurat pe insulă, în

afară de preot și de bătrânul Rizzu. Glumind, Rizzu se prefăcea că o cere în căsătorie pe Maria-Grazia, cu un inel de tablă luat de la una dintre noile cutii americane cu apă gazoasă, care se găseau acum la bar, fredonând cu vocea lui tremurândă, de om bătrân, cele mai romantice cântece ale insulei. Intenția lui era să o înveselească, însă Maria-Grazia întorcea capul înlăcrimată, simțindu-se ridiculizată în fața tuturor.

*

În acel sfârșit rece de toamnă, Maria-Grazia ieși pe terasă ca să adune paharele murdare și-l văzu pe fiul contelui, într-un costum de in englezesc, rezemat de verandă. De la incidentul produs la votul din 1934, niciodată nu se mai întâmplase ca *il conte* sau vreun alt membru al familiei lui să se mai apropie de Casa de la Marginea Noptii. Dușmănia dintre *il conte* și tatăl ei, un lucru despre care nu se vorbea, avea o forță proprie, care trebuia să fie respectată.

— Bună seara, *signor* d'Isantu, spuse ea totuși. Pot să-ți ofer o masă?

— Nu. Nu pun piciorul pe terasa voastră. Am venit aici doar ca să mă văd cu Flavio.

— Mă duc să-l chem.

Andrea, învățat să i se dea ascultare, zise:

— Vino aici o clipă.

Maria-Grazia puse paharele jos și își șterse mâinile pe șorț.

— Ești Maria-Grazia, așa-i? Te țin minte de la școală. Fata deșteaptă.

Atenția lui o ținea captivă. O față îngustă, păr negru pomădat ca al tatălui lui, ochi iscoditori. Fiecare mușchi de pe figura sa emana o intensitate stranie. Când se trase un pic mai aproape, sprijinit pe bastonul lui cu măciulie din argint, Maria-Grazia se înduioșă subit, amintindu-și de frustrarea ei când purta protezele la picioare. Acum, ea stătea dreaptă și înaltă, iar el era cel despre care toți șușoteau că era infirm. În cele din urmă, după ce o studiasese bine cu totul, îi spuse:

— Te-ai schimbat, față de cum erai la începutul războiului.

Maria-Grazia, care nu știa cum să răspundă la asta, nu spuse nimic. La o fereastră de sus, Amedeo se uită în jos la amândoi, băiatul de la marginea verandei și frumoasa lui fiică, și își înnodă sprâncenele într-o singură dungă, întrebându-se ce necazuri intenționa să provoace Andrea.

*

Prietenia dintre Flavio și Andrea d'Isantu începuse să fie remarcată. Fuseseră observați pe furiș de către bătrânul Mazzu, când se plimbau împreună în jurul insulei, Andrea lovind cu bastonul în măracini, iar Flavio gesticulând prin aer cu mâna rănită. Formau o pereche stranie, fiul contelui și fiul dușmanului lui, doctorul. De câteva ori, Flavio îl invitase pe Andrea să stea cu el pe veranda barului. Dar Andrea d'Isantu refuzase să pună piciorul pe teritoriul lui Esposito, din respect pentru tatăl său. Așa că Flavio mută o masă într-un spațiu neutru, sub palmierul din *piazza*, la vreo doi metri

dincolo de granița barului, iar chestiunea se rezolvă. Flavio ședea cu prietenul lui și purtau conversații aprinse, în timp ce beau arancello.

Pina și Amedeo nu agreau prietenia lor, la fel cum nu o agreau nici Carmela sau *il conte*.

Între timp, Maria-Grazia auzea cum vorbeau fratele ei și Andrea d'Isantu despre insulă: *isola di merda* o numeau ei – un loc cu oameni înguști la minte și bârfitori, o insulă de căprari și culegători de măslina. Cu toate că și ea aruncase acuzații la adresa insulei de sute de ori în sufletul ei, îi sări în apărare, acum când auzea că era ponegrită în gura mare; clocotea de furie în timp ce curăța mesele. Se simțea fâstăcită în prezența lui Andrea, prinsă mereu pe picior greșit. De câteva ori, adunând paharele murdare sau aranjând farfuriile în fața clienților de pe verandă, privea spre umbra întunecată a palmierului și constata că Andrea d'Isantu se uita și el la ea, o privire ce părea să vină din adâncurile unei oglinzi, potrivindu-se cu privirea ei. În timp ce se mișca pe verandă, ochii lui o urmăreau, însoțind-o oriunde se ducea.

Și-l amintea de la școală, studiind migălos la un pupitru plasat separat de băncile celorlalți copii, ca o recunoaștere a statutului tatălui său, cu o placă de ciment pusă dedesubt, ca să fie deasupra celorlalți. Vreo idee de-a învățătorului Calleja, ca să intre în grațiile contelui. Andrea d'Isantu, cu ceafa înțepenită de ridicolul poziției lui, încercase să-și ascundă umilința aplecând mult capul peste problemele de matematică, iar Mariei-Grazia părul lui lins și gâtul subțiratic i se păruseră a forma cel mai însingurat lucru din lume. Ceea ce îi izola de ceilalți pe amândoi, el – cu hainele lui scumpe și dicția perfectă, ea – cu protezele ei la picioare, zângănind și scârțâind, nu fusese niciodată un motiv suficient pentru a lega o prietenie. Dar acum ochii lui o urmăreau, iar ochii ei îl căutau, cu un fel de ritm, repetându-se și reluându-se.

Se uita la ea ca și cum între ei doi ar fi existat o complicitate.

Devreme, într-o dimineață de decembrie, veni la bar să îl caute din nou pe Flavio. Cădea o ploaie ca o perdea deasă. Andrea stătea afară și ploaia îl bătea nemilos.

— Flavio nu s-a sculat încă, spuse ea. Mă duc să-l chem. Pe o asemenea vreme, nu-i rămânea decât să îl poftască în casă, fiindcă politețea avea întâietate pe insulă, chiar și asupra vechilor discordii. Vino să-l aștepti înăuntru, zise Maria-Grazia. Haide, intră în hol. Ești ud learcă.

— O să aștept aici.

— Te rog, *signor* d'Isantu, vino înăuntru.

Degeaba, Andrea era inflexibil. Știa din auzite cum Pina Vella îl dăduse afară din bar, când era bebeluș în brațele mamei-sii, iar din mândrie se simțea obligat acum să rămână ferm în hotărârea lui, chiar și pe o ploaie torențială.

— Nu intru, spuse el. Nu pun piciorul în barul vostru. Voi aștepta aici, dincolo de trepte.

Ploaia se revărsa, turtindu-i părul călugărește pe fruntea palidă, făcându-i buzunarele costumului englezesc să arate ca niște găleți pline cu apă. Dintr-odată, o furie teribilă puse stăpânire pe Maria-Grazia, care nu mai suporta absurditatea discordiei de altădată, mândria lui, irosirea unui costum bun de haine! Așa ceva era inacceptabil. Azvârlindu-și peste umăr cosița groasă ca un odgon, bătu din amândouă picioarele pe veranda udă.

— N-am auzit în viața mea ceva atât de prostesc! țipă ea. Treci înăuntru, când îți spun! Doar n-ai de gând să stai acolo în ploaie?!

— Ba da, spuse Andrea.

— Ba nu, *stronzo* ce ești tu!

Niciodată nu îndrăznise cineva în Castellamare să vorbească așa cu fiul contelui! Răsuflând greu, gâfâind un pic, deschise gura să se împotrivească. Dar până să-și recapete el darul vorbirii, Maria-Grazia îl și înșfăcase de braț cu atâta încrâncenare, încât Andrea își pierdu echilibrul, poticnindu-se pe piciorul infirm.

— Treci încoace, spuse ea. Și, târându-l după ea pe Andrea, furios și uluit, ajunse într-un loc ferit de ploaie, la intrarea în holul Casei de la Marginea Noptii, unde îl împinse înăuntru pe fiul contelui și închise ușa în urma lor. Gata, mai zise ea, scuturând apa din buzunarele costumului lui. Ajunge cu tâmpeniile astea.

Andrea, complet stingherit pentru prima oară în viața lui, spuse:

— Nu-i nevoie... nu-i nevoie... în timp ce apa îi picura din buzunare pe dalele roșii, semănând cu niște hărți ale lumii.

Brusc, Maria-Grazia se simți un pic rușinată de ceea ce făcuse. Pentru o clipă, se priviră intens.

— Așteaptă aici, te rog, *signor* d'Isantu, zise ea în cele din urmă. Mă duc să-l chem pe Flavio.

Andrea rămase pironit locului, tremurând stingher. Maria-Grazia urca scările, iar privirea lui urca odată cu ea.

— Flavio! strigă ea, bătând la ușa fratelui ei. A venit prietenul tău, *signor* d'Isantu!

Flavio se trezi din somn, cu un geamăt prelung.

— Cobor în două minute, spune-i să aștepte.

— Deja așteaptă.

Dar acum prezența lui Andrea la picioarele scării era ca o povară întunecată, ca un nor deasupra mării. Maria-Grazia se retrase în camera ei, complet uluită de ceea ce făcuse. Fratele ei umbla buimac de somn în camera de dedesubt - camera aceea care, în mintea ei, continua să fie a lui Robert. Își amintea încă toate micile zgomote care se-auzeau de-acolo pe vremea englezului: arcurile patului scârțâind când se întorcea de pe-o parte pe cealaltă, felul cum tușea și își dregea glasul, ticuri străine în urechile ei, bufnitura surdă a cărții pe noptieră, când el se pregătea de culcare.

Cartea poștală de la Robert era la locul ei, pe noptieră. O luă de-acolo, cu un gest duios, căutând încă vreun tâlc nevăzut în cele câteva cuvinte neadecvate scrise pe ea.

Șocată, observă că Andrea d'Isantu urcase treptele. Acum, pufăind din cauza efortului, trăgând de piciorul nevolnic cu ambele mâini, apăruse aici, chiar la ușa camerei ei. Scăpă din mână cartea poștală și se refugie la fereastră.

— Camera lui Flavio e mai jos, pe palierul celălalt, nu aici...

— Voiam să-mi cer scuze, spuse Andrea. Ai dreptate, discordia aceasta e un lucru prostesc. Totul, mă refer, adăugă el și, aplecându-se, dar ținând drept piciorul beteag, ridică de pe jos cartea poștală. *Sto pensando a te?* citi el.

— E de la un prieten.

— De la englezul tău. Mi-a povestit Flavio.

Ochii lui ageri, un pic batjocoritori, o țineau captivă. Maria-Grazia stătea încordată și severă sub privirile lui, simțindu-se ca o fată bătrână, circumspectă în fața unui pețitor periculos. Își încrucișă brațele, rezemată de scrinul cu măciulii noduroase la sertare. Odată, își amintea asta vag, ca un lucru pe care îl auzise povestit despre altcineva, Robert o lipise strâns de aceste sertare, făcuse dragoste cu ea acolo, sprijinind-o de marginea scrinului, astfel încât, când terminaseră, descoperiseră două urme rotunde pe șalele ei.

Andrea îi înapoie cartea poștală, care acum, observă ea, avea o amprentă udă, de la degetul lui. Dar când întinse brațul să o ia, el o prinse de încheietura mâinii, ținând-o în fața lui, de parcă acum, când avea în palmă palma ei, nu știa ce să facă mai departe.

— Când m-ai prins de braț adineauri, îngăimă el în cele din urmă... De când m-am întors - de când am fost la război - nici o persoană nu m-a atins, nici mama mea, nici tatăl meu. Doar tu.

Dintr-odată, tatăl ei umplu tot cadrul ușii; nu-l auzise venind pe scară. Înaintă în cameră, clocotind de furie, cum nu-l mai văzuse vreodată.

— Ce-i asta? urlă el. Dă-i drumul fiicei mele! Tatăl ei păși în față și, cu o lovitură rapidă, îndepărtă mâna băiatului de mâna ei. Afară! răcni el. Afară! Andrea se trase înapoi în fața zbieretelor turbate ale lui Amedeo, cu obrajii împurpurați.

— Îți interzic să te mai vezi cu fiica mea, tună Amedeo. Îți interzic să te mai ții după fiica mea. Îți interzic să mai vorbești cu ea.

Flavio, dezmeticit de-a binelea, țâșni din odaia lui și porni după prietenul lui, pe scări în jos, trecându-l toate nădușelile de rușine.

Acum, în camera care încă vibra un pic de ceea ce tocmai se întâmplase, Amedeo se întoarse nervos spre Maria-Grazia.

— Ce făceai aici cu băiatul contelui? Ce căuta el în camera ta?

— Nu făceam nimic. A venit să-l ia pe Flavio. Ploua, a trebuit să-l poftesc înăuntru, ca să-l aștepte...

— Face un joc păcătos, asta să știi, un joc afurisit...

— A venit din greșală. Îl căuta pe Flavio.

Amedeo o înșfăcă de braț:

— Îți interzic să mai ai de-a face cu fiul contelui.

Dar în noaptea aceea, când Maria-Grazia încercă să doarmă, avu vise ciudate și haotice – vise în care se făcea că Andrea, viguros, o împingea puternic în scrin, cum făcuse cândva Robert, sau o lipea de peretele grotelor de lângă mare, astfel încât urmele de pe spatele ei aveau formă de cranii. Se trezi, se spălă cu apă rece pe față și coborî în bar. Când deschise ușa și ieși pe verandă, Andrea aștepta acolo, cu o singură floare de luleaua-turcului în mână. Lumina bătea pieziș, astfel încât floarea strălucea de parcă ar fi fost o sursă de lumină în sine.

— I-am făcut o impresie proastă tatălui tău, o impresie urâtă. Pot să îndrept lucrurile? spuse el.

Ea ezita, neștiind cum să-l respingă, iar Andrea o prinse de încheietură și închise floarea în palma ei. Lucrul acesta îi reaminti de momentul când, în copilărie, ascunsă în spatele tulpinilor de bougainvillea, pe vremea când protezele îi scârțâiau pe picioare, văzuse cum poetul Mario Vazzo îi oferise o singură floare plâpândă mamei ei, Pina Vella, iar pe-atunci ea nu înțelesese semnificația gestului pe care îl făcuse prizonierul-poet. Acum înțelegea perfect.

Maria-Grazia puse floarea într-un pahar cu apă pe noptieră, iar când se uita la ea simțea un fel de greață, deși senzația nu era neapărat dezagreabilă. Tatăl ei, când văzu darul lui Andrea, azvârli floarea cu tot cu pahar afară pe fereastră, iar vasul explodează în mii de țandări. Săptămâni întregi după aceea, călcau pe cioburi mici de sticlă când umblau pe verandă, iar Andrea rămânea postat din nou la marginea terasei: ostracizat, gânditor, pământiu la față, veghind constant.

Maria-Grazia nu-l văzuse niciodată pe tatăl ei comportându-se așa. Îl auzea uneori certându-l cu voce joasă pe Flavio, în dosul draperiei de la bar, seara, măcinat de o furie teribilă:

— N-am încredere să-l las pe prietenul ăla al tău cu Maria-Grazia, nici un pic de încredere, auzi, absolut nici o fărâmbă!

Într-o seară, după ce lucrurile continuaseră așa câteva luni la rând, tatăl ei o chemă sus, în biroul lui. Acolo, îi luă mâna, ținând-o strâns între palmele lui mari cu pielea zbârcită, o mângâie pe păr și într-un final spuse:

— Ți-ar plăcea să pleci de pe insulă, Mariuzza? Ți dorești să mergi altundeva? Asta te frământă pe tine?

— Să plec de pe insulă... murmură ea, derutată de întrebare.

— Ai putea studia la universitate sau să te pregătești pentru a intra în învățământ, spuse tatăl ei. Poți să mergi într-un oraș mare, la Roma sau la Florența. Stai închisă în casa asta de prea mult timp, având grijă de *mamma* și *papà*, bieții tăi părinți ajunși la bătrânețe.

Tentativa de a fi glumeț eșuase lamentabil, lăsând între ei o tăcere penibilă.

— Dar de ce mă întrebi? spuse ea. Am făcut ceva rău? Flavio vrea să preia barul?

— Nu, *cara*. Nici vorbă de-așa ceva. Tu n-ai făcut niciodată nimic rău; ai fost mereu o binecuvântare pentru noi, spuse tatăl ei oftând adânc. Dar Andrea d'Isantu...

Lacrimi usturătoare o podidiră atunci, cu furie și indignare.

— Ce-i cu el?

— *Cara mia. Principessa*, o mângâie el pe mână, dar Maria-Grazia nu se lăsa îmbunătă.

— N-am greșit cu nimic, se răsti ea. Nu s-a întâmplat nimic, *papà*.

— Ai auzit zvonurile despre mine și Carmela d'Isantu. Nu se poate să nu fi aflat ce s-a întâmplat între noi, înainte ca tu să te naști.

Din pudoare, se simțea obligată să îi întoarcă spatele, păstrând tăcerea, contemplând un imens pachetot care se mișca la orizont cu o grație lentă, luminat sclipitor ca un oraș în largul mării.

— Uită-te la mine, Mariuzza, spuse tatăl ei. Nu trebuie să-ți fie rușine. Mie, da, trebuie să-mi fie rușine, fiindcă eu am fost cel care a făcut acele lucruri, deși, Dumnezeu mi-e martor, mi-aș dori enorm să te pot minți și să-ți spun că n-am făcut nimic. Nu suport ideea de a decădea în ochii tăi, *cara*. Însă trebuie să vorbesc. Uită-te la mine, Mariuzza.

Se uita la cărțile de pe rafturi – cărți de povești, reviste medicale vechi legate în scoarțe de piele –, se uita la orice, numai să nu se uite la tatăl ei.

— Parcă se dovedise totuși că Andrea nu e fiul tău, murmură ea în cele din urmă. Asta era ceea ce auzise ea, o rumoare susurată pe la spatele ei în curtea școlii – faptul că venise un doctor de pe continent și făcuse o analiză specială. La vremea respectivă, zvonul acela nu făcuse decât să îi întărească ferma convingere că tatăl ei era nevinovat.

— Analiza aceea nu are nici o relevanță, spuse tatăl ei, țâțâind agasat din buze. Nu există posibilitatea de a ști cu exactitate. *Cara*, nu-mi place felul cum se uită la tine, cum te urmărește din ochi. Privirea aceea, crede-mă, nu prevestește decât necazuri.

— Nimeni altcineva nu se uită la mine, spuse ea. Nimeni altcineva nu observă că exist. Nimănui altcuiva de pe insula asta afurisită nu-i pasă dacă trăiesc sau mor!

— Am mai auzit de fenomenul acesta, continuă tatăl ei, adoptând tonul lui de medic – dar ea nu mai suporta să-l asculte! Când practicam medicina pe continent, în tinerețe, am aflat de doi tineri, un băiat și o fată, frați vitregi, care au fost separați în copilărie, au crescut în case diferite, fiecare în alt capăt al satului, dar au ajuns să trăiască pe urmă ca soț și soție, însă e periculos, Mariuzza. În asemenea cazuri, poate exista o atracție puternică – fără a mai pomeni de aspectul legal al acestui lucru, scandalul într-un loc atât de mic...

Îi venea să plângă, simțindu-se atât de umilită.

— Te șochează ceea ce ți-am mărturisit? o întreabă Amedeo. Te face să ai mai puțină considerație pentru mine, *cara*?

— Nu, îl minți Maria-Grazia, cu fața întoarsă de la el.

— Cum rămâne cu Robert? continuă cu blândețe tatăl ei. Noi toți l-am îndrăgit pe Robert.

Vocea lui se frânse un pic, însă Maria-Grazia simțea, în disperarea ei, că n-ar fi putut suporta să îl vadă plângând și pe el, așa că i-o luă înainte, spunând cu toată indiferența pe care reușea să o simuleze:

— Bun, cum rămâne cu Robert? Nu l-a mai văzut nimeni de patru ani de zile!

— Și ce dacă! *Cristo, Dio!* Maria-Grazia, tu l-ai iubit pe Robert, nu-i așa? Dar niciodată de când a plecat nu i-ai mai rostit numele. A venit la noi ieșind din mare, ca un miracol, ca un fiu. Nu îl iubești? Nu te iubește? Nu vine înapoi? Furia, într-un final, îi umplu ochii cu lacrimi de ciudă și supărare.

— Întreabă-l pe *el* dacă mai vine înapoi! plângea ea acum. Întreabă-l pe *el* dacă mă iubește! Eu am așteptat destul, nu crezi? Patru ani am tot așteptat! Acum, nu-mi rămâne decât să fiu umilită, să ajung de râsul lumii, o fată bătrână în ochii tuturor, singura fată rămasă nemăritată! L-am iubit pe Robert! De ce nu vedeți nici unul cât l-am iubit – cum am așteptat și am așteptat și am așteptat un terchea-berchea, care n-a catadicsit să se mai întoarcă la mine?!

Tatăl ei încercă să o îmbrățișeze, dar ea îl respinse, luând-o la fugă, de neconsolat. Pe cea mai scurtă cale, gonind în jos prin livada de măslini, lăsă orașul în urmă și se pierdu printre grotele de lângă mare.

*

Andrea d'Isantu, decretă Amedeo, nu avea voie să mai intre niciodată în Casa de la Marginea Noptii. *Il conte* limitase și el libertățile lui Andrea, iar mai târziu în acel an aranjă ca un prieten de pe continent să vină cu cele cinci fiice ale lui să petreacă sărbătoarea Crăciunului la vilă. Andrea fugi în timp ce erau toți la cină în prima seară și se duse să arunce cu nisip în fereastra Mariei-Grazia.

— Maria-Grazia! striga el beat. De ce nu vrei să te vezi cu mine? *Dio*, ai de gând să mă scoți din minți?!

Maria-Grazia, simțind avertismentul tatălui ei ca o greutate în piept, nu se încumetă să deschidă fereastra. Din spatele perdelelor, văzu în schimb amuțită cum Andrea se întoarse să plece, gârbovit, sprijinindu-se în baston, și traversă piața. În cele patru colțuri se deschideau ferestre, vecinii se zgâiau afară – singur în beznă geroasă, Andrea i se părea cel mai însingurat om de pe întreaga insulă, la fel de solitar ca școlarul de odinioară, înălțat deasupra celorlalți pe tronul lui așezat pe o placă de ciment.

Zvonurile se răspândiră fulgerător pe toată insula și ajunseră la Casa de la Marginea Noptii până să se fi luminat de ziuă. Băiatul contelui fusese bolnav de când se întorsese din război – era un lucru știut de toți, dar îndoiala persista încă în mintea unora dintre localnici. Nu era de presupus că Maria-Grazia făcuse ea totuși ceva care să-l încurajeze? Coborând scara spre bar, înțelese din tăcerea bruscă a clienților, din privirile lor insidioase, că exact despre asta vorbise toată lumea. Și, în zilele următoare, auzi fără să vrea lucruri urâte:

— Este îndrăgostit lulea de ea, așa zice *signora* Carmela - refuză să se însoare cu vreuna dintre fetele alea de la oraș.

— Hmm, *Gesummaria*, cum să fii înamorat de o fată care poate e sora ta, doar știe toată lumea.

— Eu am mai auzit un caz ca ăsta, vărul meu de pe continent cunoștea pe cineva care s-a măritat cu un văr primar - copii cu picioare de caracatiță, capete de meduză, cu douăsprezece degete și cinci ochi...

Andrea participă la slujba solemnă de Crăciun, între mama și tatăl lui, fetele de la oraș venind după el, de parcă i-ar fi dus trena. În biserică, de pe rândul din față, privind peste enoriașii din întreaga insulă, se răsuci în scaun și o fixă pe Maria-Grazia, cu ochii lui negri, intransigenți.

Acum, bătrânii jucători de *scopa* și femeile de pe scaunele lor de lemn din fața caselor nu se mai fereau să o bârfească de-a dreptul. Toată insula părea să fi devenit o masă compactă de ochi coborâți în pământ. Era și ea întinată, la fel ca Flavio, la fel ca Andrea; praful deșertului din războiul lor își lăsase amprenta și asupra ei. În acele ultime zile din 1948, plângea disperată, bătând cu pumnii în salteaua patului ei îngust, chinuită de o amărăciune mută. Se spunea că Andrea era bolnav. Nu mai venea să bea cu fratele ei sub palmier, nu mai făcea plimbări solitare în jurul insulei, iar țăranii, atâția câți mai lucrau încă pentru *il conte*, șușoteau că băiatul își pusese în cui bastonul, căzuse la pat și refuza să mai vorbească, indiferent cu cine.

Nimic din toate astea nu s-ar fi întâmplat dacă Robert s-ar fi întors la ea. O dezamăgise atât de profund prin plecarea lui, prin tăcerea lui de-atâția ani, încât simțea uneori că, pur și simplu, nu merita să-i mai pese de el. Andrea avea dreptate într-o privință: locul acesta era o *isola di merda* - plin de bârfe, plin de nerușinare. Pentru ea, devenise insuportabil. La începutul lui 1949, cel de-al douăzeci și patrulea an din viața ei, își făcu obiceiul de a pune deoparte bancnote din sertarul cu încasări și de a le îndesa într-o sticlă veche de Campari, în dosul patului ei. Când va fi strâns îndeajuns, era decisă să plece din locul acesta.

În anul acela, la scurt timp după *Epifania*³¹, Carmela făcu o vizită la Casa de la Marginea Noptii. Intrase, pesemne, când toată lumea dormea încă, fiindcă Maria-Grazia, trezindu-se devreme cu aceeași neliniște care pusese stăpânire pe ea de când începuse acest necaz cu Andrea, o găsi pe *la contessa* așteptând-o deja la picioarele scării. Era postată acolo, în taiorul ei parizian spălăcit, de culoarea pătlăgelelor-vinete, purtând pălăria ei de duminică, cu voaletă din tul cu punctișoare, cumpărată înainte de Primul Război. Era întâia oară, după douăzeci și opt de ani, când Carmela trecea pragul Casei de la Marginea Noptii, după ce Pina o dăduse afară din bar, cu copilașul în brațe, și jurase să nu-i mai primească niciodată.

31. Bobotează (în it., în orig.).

— *Signora* d'Isantu, spuse Maria-Grazia, oprindu-se sub razele soarelui, în curbura scărilor.

Acum Carmela vorbi, cu vocea subțiratică și șubrezită, ca a răposatei Gesuina.

— *Signorina* Maria-Grazia, spuse Carmela. Trebuie să-l ajuți pe fiul meu.

Mariei-Grazia i se strânsese inima în piept și respira greu.

— Dar ce-a pățit? E bolnav? Mă duc să-l trezesc pe tata, aduc eu geanta lui de medic.

— Nu, nu, nu, plângea Carmela, scuturând din cap. Nu-l chema pe Amedeo. Eu de tine am nevoie.

— Spuneți-mi ce s-a întâmplat.

— E bolnav, zise Carmela. E bolnav din dragoste pentru tine, *signorina* Maria-Grazia! Tot anul trecut i-a mers din ce în ce mai rău. Nu se mai dă jos din pat, nu mai mănâncă, are limba uscată și albă, ochii îngălbeniți. Mi-e teamă să nu se prăpădească. Nu vrei să-i dai o speranță? Băiatul meu se topește din dragoste pentru tine.

Ca o actriță ridicându-și masca, Carmela își dădu la o parte voaleta, iar Maria-Grazia văzu că lacrimile șterseseră fardul de pe pleoapele contesei, care era mânjită de dâre cenușii pe obraji, ca un bandit camuflat. Mariei-Grazia i se făcu milă de ea. O luă pe Carmela de braț și o conduse în barul pustiu. Dădu jos două scaune puse cu picioarele în sus pe masă, coborî obloanele pentru a bloca privirile indiscrete ale clienților matinali care bântuiau prin *piazza* și lăsă la ușă semnul cu *Chiuso* spre exterior, așa cum fusese peste noapte, apoi se apucă să dezmoștească aparatul pentru cafea.

— Nu, nu, spuse Carmela. Ceva mai tare - mai fortifiant - niște limoncello cum făcea Rizzu, dacă ți-a mai rămas cumva?

Efectiv, Carmela nu era deloc în apele ei, se gândi Maria-Grazia, fiindcă limoncello ca acela nu se mai găsea de un sfert de veac. Oricum, aduse o altă sticlă și puse două pahare pe masă. Ceasul de deasupra tejghelei arăta că era puțin trecut de ora șapte, dar nu mai conta, Carmela dădu pe gât

păhărelul ei cu băutură, ca o femeie la priveghi, și consimți în cele din urmă să stea jos, ezitând până găsi marginea scaunului.

— *Signor il figlio del conte* trebuie să-și scoată din cap ideea de a se însura cu mine, spuse Maria-Grazia în cele din urmă. Fiindcă nu este posibil. Din câte am auzit, oricum, *signora* d'Isantu, nici nu ar fi bine.

Brusc, Carmela deveni caustică, rotindu-și ochii cu un amuzament amar.

— Știu cum vorbesc toți despre mine. Nu-i adevărat ce-ai auzit tu.

Maria-Grazia întrezări timidă o speranță:

— Nu-i adevărat în legătură cu *papà* ... ori... ori cu grotele de lângă mare?

— Nu, nu, astea sunt adevărate, da. Nu asta am vrut să spun, repetă Carmela, alungând ideea cu o mișcare în jos a mâinii acoperite de o mânășă albă. Dar Andrea nu este fratele tău vitreg. Cel puțin, eu nu cred. Asta am venit să-ți spun. Maria-Grazia, am credința că nu există nici un motiv să nu-l poți iubi. Nu există nici un motiv, în ochii lui Dumnezeu sau ai legii, ca voi doi să nu vă puteți căsători. De-asta am venit aici, ca să-ți spun.

Când Maria-Grazia nu răspunse nimic, Carmela întinse mâna și o trase de mânecă. *Contessa* mirosea straniu a mosc, un parfum al disperării care plutea în jurul lor prin aer.

— Există pericolul ca băiatul meu să părăsească insula, dacă tu nu-l iubești, încheie ea.

În cele din urmă, cu precauție, Maria-Grazia spuse:

— De unde sunteți așa de sigură că nu e frate vitreg cu mine?

— Sunt convinsă de asta, *cara*. Este adevărat ce se bârfește, că eu și soțul meu nu am putut avea niciodată copii. Dar, *cara*, el nici nu a încercat măcar, spuse Carmela, cu un zâmbet disprețuitor, și mai bău niște limoncello. După ce ne-am căsătorit, soțul meu a lansat zvonul că eu sunt stearpă, până când toată insula a aflat chestia asta. Lui îi convenea, presupun, să mă ridiculizeze pe mine și, în același timp, să se eschiveze de la îndatoririle conjugale. Adevărul este că *el* niciodată nu m-a vrut pe *mine*. A fost un mariaj aranjat, o afacere de terenuri și *palazzi* între familiile noastre. Căsătoria nu s-a consumat niciodată - sau prea puțin, nici nu merită să vorbim despre asta. Trebuie să fiu sinceră, *cara* - scuză-mă. Adevărul este că soțul meu nu a dorit niciodată vreo femeie. În fine, asta până nu am început eu să am amanți. Atunci, presupun, un instinct de stăpân dominator l-a împins să se întoarcă la mine pentru o vreme. Aceasta a fost singura modalitate de a-l face să îi pese cât de cât de mine, *cara*. Doar după ce alții s-au arătat interesați de mine. Prin urmare, vezi tu - și Carmela o prinse din nou de mânecă pe Maria-Grazia -, e puțin probabil ca Andrea să fie copilul lui Amedeo. Ești liberă să îl iubești - *trebuie* să îl iubești. Am lansat zvonurile acelea cum că băiatul ar fi al lui Amedeo Dumnezeu știe de ce, dintr-o pornire de răutate, din dorința de a-l umili pe soțul meu, însă nu e adevărat. Cel puțin, nu cred că e.

Maria-Grazia privea în adâncurile tulburi ale paharului cu limoncello.

— Dar nici nu știți cu certitudine, spuse ea în cele din urmă.

Din nou, Carmela o trase de mânecă.

— Are glezne slabe ca taică-său, *cara*. Aceleași crize de constipație o dată la două săptămâni. Când suflă un vânt umed dinspre nord, amândoi au junghiuri chinuitoare în genunchi, la vechile lor răni din război, exact în același loc. Îi studiez pe amândoi de douăzeci și opt de ani. Sunt sigură că așa e.

— Dar tot nu puteți ști cu certitudine, insistă Maria-Grazia.

— Nu, admise Carmela. Nu pot ști cu certitudine.

Văzând că Maria-Grazia păstra tăcerea, Carmela o prinse din nou de mânecă, vrând parcă să-i capteze atenția.

— Te rog, *cara*, dă-i o speranță lui Andrea, altminteri băiatul meu va pleca - știu eu -, știu că va pleca și mă va lăsa complet singură aici, fără nimeni care să-mi țină de urât în orașul ăsta părăsit de lume și de Dumnezeu, în afară de afurisitul de bărbatu-meu.

— Nu-mi puteți porunci să-l iubesc, așa, pur și simplu! strigă Maria-Grazia, panicată de deznădejdea acaparatoare a contesei.

— Nu, nu, *signorina* Esposito. Nimeni nu îți poruncește nimic - nu asta am vrut să spun. Dar nu vrei să-i dai măcar un răspuns? Dă-i un răspuns la sfârșitul verii, când vei fi avut suficient timp să reflectezi la asta. Șase luni, să zicem, opt luni - zece, dacă vrei tu! Ia-ți tot răgazul necesar ca să te gândești bine, dar lasă-l să-ți facă curte, lasă-l să vină în vizită...

Dar pentru Maria-Grazia era deja prea mult:

— Nu, nu! Nu vreau să vină în vizită, nu vreau să-mi facă curte! Nu-i de ajuns tot scandalul de până acum?

— Prea bine, atunci îi voi interzice să vină în vizită, până nu vei fi avut răgazul să te gândești, *cara*. Șase luni, un an, cât crezi tu de cuviință! Îi voi spune să nu vină la tine.

— Dar dacă nici atunci nu voi avea un răspuns?

Carmela își pierdu iarăși cumpătul:

— A amenințat că va pleca! Mă va părăsi, singurul meu băiat...

— Bine, *sì, sì*, spuse Maria-Grazia, care dintr-odată simțea că nu mai suporta încă o criză de plâns din partea ei. Mă voi gândi la asta, îi voi da un răspuns peste șase luni.

— Să nu spui nimănui c-am fost aici, zise Carmela, luându-și poșeta, încheindu-și jacheta de culoarea pătlăgelelor-vinete, tamponându-se metodic sub voaletă, ca să-și șteargă dărele negre de kohol de pe față. Dintr-odată, părea să-și fi recăpătat alura ei dintotdeauna, redevenind acea femeie statuară și rece, pe care Maria-Grazia nu o văzuse înainte decât de la distanță - la împărtașanie în biserică, trecând prin dreptul ei, cu privirea în pământ, sau de sărbătoarea Sfintei, când apărea glacială, îmbrăcată în haine care fuseseră noi înainte de Primul Război, cu o voaletă acoperindu-i întotdeauna ochii.

— Nu voi spune nimănui, zise Maria-Grazia.

— Într-o bună zi, peste ani, când eu voi fi murit... murmură Carmela.

— N-o să spun nimănui.

Carmela o prinse de încheietură, strângând-o cu degete reci.

— Ai o față blândă, *cara*, zise ea. Este o ușurare pentru mine să pot spune cuiva, după atâția ani cât am stat închisă în camerele acelea pustii, fără să vorbesc cu nimeni. Și mi-ai dat o speranță, fiindcă văd că ai putea să-l iubești, *cara*. Spune-mi adevărul. Spune-mi că l-ai putea iubi.

— *Sì*, recunosc Maria-Grazia. Aș putea.

Carmela îi strânse amândouă mâinile. Era o strângere ușoară, cu palme nebătătorite, ca ale unui copil, genul de strângere pe care o ai doar după o viață petrecută purtând mănuși albe. Apoi plecă, iar Maria-Grazia, zăpăcită, privind în urma ei cum se îndepărta prin *piazza* crezu preț de o clipă că doar visase întâlnirea de adineauri. În *piazza* era liniște din nou. Umbra palmierului se deplasa molcom pe dalele verandei, marcând trecerea timpului ca acul unui cadran solar. Șopârlele se furișau afară din firidele caselor, căutând razele soarelui.

Dar Maria-Grazia bodogănea în șoaptă, în timp ce, la fel ca în fiecare dimineață devreme, pornea aparatul pentru cafea, ridica obloanele, aranja scaunele. Cum își permitea această Carmela să se bage așa în sufletul ei? Și de ce trebuia ca ea, Maria-Grazia, să devină confidenta secretelor tuturor? Ce voiau toți de la ea, ei - măcinați de remușcări pentru faptele lor nerușinate, ei - cu ochii lor vinovați, de ce să arunce pe umerii ei aceste necazuri și nerușinări care se petrecuseră înainte ca ea să se fi născut?

Și totuși, când se gândea la Andrea, chinuit de insomnii și amărăciune, o durea sufletul și se temea pentru el, la fel cum se temuse cândva pentru Robert. Oare asta însemna dragoste sau doar milă? Nu putea să îl iubească pe Andrea la fel cum îl iubise pe Robert. Știa că acesta era adevărul; își consumase toată capacitatea lăuntrică a mai simți genul acela de adorație. Și totuși, Robert era plecat, iar Andrea era aici, bolnav din dragoste pentru ea. Nimeni nu-i oferise vreodată o asemenea onoare. Pentru Totò și pentru văduvul Dacosta, nu fusese decât o posibilă soție, înlocuibilă. Poate că și Robert o înlocuise de mult cu vreo englezoaică, vreo iubită de-a lui de dinainte de război. Nu și Andrea d'Isantu.

Un sentiment de tandrețe înflorea în ea când se gândea la piciorul lui vătămat, amintindu-și de rușinea pe care o îndurase pentru gleznelor ei șubrede, pentru mersul ei chinuit. Și, de fapt, dacă se gândea bine, nu fuseseră ei tovarăși în toate încă din copilărie: ea și fiul contelui, amândoi fără prieteni, uniți prin aceeași sumbră seriozitate, aceeași solitudine, aceeași sânguință pentru studiu și note mari? Cu patru ani mai mică decât el la școală, avusese senzația că întotdeauna călca pe urmele lui, căci atunci când îi întrecea la învățătură pe colegii ei de clasă, notele pe care le primise Andrea erau scoase de învățător din catalog, pentru comparație. „Așa, Esposito, ia să vedem acum cum s-a descurcat d'Isantu la această examinare.” Dascălul ținuse evidența unei valori medii a notelor ei în paralel cu notele lui Andrea. În ultimul lui an de școală, media notelor ei era mai mare decât a lui. Când Andrea aflase acest lucru, doar zâmbise un pic, înclinând din cap. La vremea aceea, interpretase gestul lui drept o lipsă de generozitate. De ce nu dorise să îi strângă mâna? Oare nu fusese, de fapt,

un fel de deferență, aceeași deferență cu care îi oferise floarea, tremurând emoționat?

La sfârșitul verii, urma să-i dea un răspuns. Până atunci însă, era decisă să facă tot posibilul ca să și-i scoată complet din minte pe amândoi, pe englez și pe fiul contelui deopotrivă.

*

Până și insula era neliniștită, nemulțumită, în vremea aceea. Fusesse cândva un vulcan. Deși localnicii știau asta, vulcanul stătuse cuminte atât de mult timp, încât adesea uitau. Și pe urmă, câteodată, se comporta bizar, mocnind în tulburi aduceri- aminte din trecutul său vulcanic. O dată sau de două ori într-un deceniu se mai deschidea vreo gaură în pământ, emanând un jet de fum, pârjolind vreo vie sau preschimbând o capră de munte într-un morman de oase negre. Alteori, pe sub stâncile de la marginea mării începea să curgă o apă caldă, împrăștiată de curenți invizibili. Atunci, dacă te băgai cu capul la fund, puteai desluși o dâră de bule ieșind din vreo crăpătură din pereții insulei. Dar era de așteptat să se întâmple asemenea lucruri. În definitiv, insula era cunoscută ca fiind un loc al miracolelor.

Vulcanul nu erupsese niciodată; craterul se afla undeva sub vila contelui. Dar tot se mai foia uneori, provocând unde de șoc și cutremurături. 1949 era un astfel de an. În tavanul Casei de la Marginea Noptii apărură noi crăpături în acel ianuarie. Prin martie, puteai să te întinzi pe pardoseala barului și să auzi un zgomot ca un vaier ieșind din măruntaiele pământului. Lucrul acesta Concetta îl raportă cu încântare, stând lungită ca o stea de mare pe dale și sâsâind la toți ca să poată auzi mai bine.

— Vine cutremurul, Maria-Grazia! anunță ea. Vine cutremurul!

Fetița continua să manifeste aceeași înclinație îngrijorătoare pentru tot ce însemna haos și violență.

— Ferească-ne Sant'Agata de vreun cutremur de pământ, o muștră Rizzu. Eu sunt prea bătrân pentru așa ceva. Și încercă să o bage în sperieți pe Concetta cu povești fantastice despre cutremurele din vechime, când toate casele se prăvăliseră, în afară de Casa de la Marginea Noptii, ferma bătrânului Mazzu și vila contelui, când talazurile uriașe dinspre Sicilia se revărsaseră peste țărmurile insulei, ca pe timpul lui Noe și al fiilor lui, iar localnicii fugiseră pe dealuri.

Degeaba, Concetta nu se lăsă impresionată de asemenea grozăvii.

— Imaginați-vă! strigă ea, cu ochii strălucind. Cum ar fi să dispară totul! Mizeria aia de prăvălie a lui tata și tot ce e în ea!

Maria-Grazia era cocoțată pe o scară, zugerăvind fațada barului, când simți prima scuturătură mai zdravănă. O clătinătură laterală, ca o barcă de pescuit eșuând la mal. Dându-se jos, sugrumată de panică, încât nici să țipe n-ar fi putut, chiar și să fi vrut, se ciocni de fratele ei.

— *Gesù!* exclamă Flavio. *Gesù Dio!* Era desculț, încă în cămașa de noapte, când o luă la fugă prin piață.

— Flavio! strigă ea după el. Vino înapoi!

Pământul se potoli; insula era din nou liniștită. Alergă după fratele ei până în cealaltă parte a pieței și-l prinse în umbra de lângă casa pustie a Gesuinei. Tremura de frică, în genunchi.

— Flavio, spuse ea. Nu mai e nici un pericol. Cutremurul a trecut.

Flavio, închis ca într-o carapace, clătina din cap și se tânguia. Își freca întruna cioturile de la mâna dreaptă. Când Maria-Grazia se apropie și se uită în ochii lui, observă că erau opaci, acoperiți parcă de o pojghiță, cum fuseseră cândva ochii bătrânei Gesuina: în fața lui nu era *piazza* scaldată de razele soarelui sau Casa de la Marginea Noptii, ci pustietatea deșertului. Îi trebui mult timp până să-l convingă să o ia de mână.

În timp ce îl conducea înapoi la bar pe Flavio, care dârdâia, strângându-și poalele cămășii în jurul corpului, ca o fată surprinsă de un vânt puternic, cineva râse bațjocitor. Dar Maria-Grazia învățase să desfidă răutatea oamenilor, de când cu bârfele despre Andrea; acum îl trăgea pe Flavio după ea fără să plece capul.

— Haide, vino, spuse ea. Nici unul n-a luptat cu atâta vitejie ca tine, Flavio. De atunci, bârfa pe insulă era că, neîndoielnic, tânărul Esposito se întorsese din război cu mintea rătăcită – dar despre Maria-Grazia nimeni n-ar mai fi îndrăznit să spună ceva.

*

Pe măsură ce aceste zgâlțâituri se repetau, fervoarea religioasă cuprinse insula. Dintre toți, cel mai rău îl afectă pe Flavio. Nimeni nu băgă de seamă decât abia când, de lângă intrarea în bar, începu să dispară încetul cu încetul întregul bric-à-brac din jurul Sfintei Agata, căruia nimeni nu-i dăduse prea multă atenție în ultimul sfert de veac. Întâi, apa sfințită, apoi, rozariile și, în cele din urmă, însăși statueta care-ți dădea fiori, a sfintei cu inima sângerândă. Statueta dispăru într-o noapte din aprilie, lăsând în urmă doar un cerc fără praf pe masa din hol ca să arate absența ei. Pina, scotocind prin casă, descoperi relicvele sub o pânză într-un colț al dormitorului lui Flavio, între două lumânări înnegrite. Noaptea, Maria-Grazia îl auzea în odaia de dedesubt bolborosind rugăciuni. Nu mult după aceea, începu să lipsească din bar perioade lungi de timp, când putea fi găsit ținându-se după părintele Ignazio prin biserică, sâcâindu-l cu întrebări serioase.

— O, pe mine nu mă deranjează, spuse preotul, când Amedeo își ceru scuze. Sant'Agata mi-e martoră că întotdeauna am ținut la copiii tăi, Amedeo, deși, din păcate, nu pot să-l învăț pe Flavio chestiuni prea canonice. Nici măcar eu nu mi le mai amintesc!

Preotul îl puse pe Flavio să lustruiească crucifixul cel mare de alamă din spatele altarului, ceea ce pentru părintele Ignazio fusese întotdeauna o corvoadă. Flavio însă se apuca în fiecare dimineață de treabă cu o evlavie solemnă, aplecându-se reverențios peste cutia cu pastă de lustruit, cu o cârpă dintr-o cămașă veche, pe care i-o dăduse preotul, și oprindu-se din

când în când ca să se uite la chipul de metal al Mântuitorului de pe cruce, murmurând rugăciuni fierbinți.

La ora prânzului, în fiecare zi, Maria-Grazia închidea barul și se ducea la biserică să-l ia pe Flavio, care altminteri ar fi uitat că trebuia să și mănânce. În timp ce se întorceau împreună, el perora fără oprire despre miracolele sfintei, începând fraze pe care nu le termina, ca și cum cuvintele erau doar o revărsare a gândurilor lui învălmășite: „...și asta e esențial la Sant'Agata, înțelegi, misterul, faptul că nimeni nu știe cine era ea, poate fata unui țăran sărac sau fica unui fermier, dar cu toate astea avea viziuni, viziuni adevărate...” Intrase în Comitetul Sant' Agata, participând cuviincios la reuniunile de sâmbătă după-amiaza în salonașele văduvelor, cu mobilierul lor închis la culoare și cu batistele lor stropite cu parfum de roze, unde discutau despre lumânările care trebuiau comandate pentru sărbătoarea sfintei sau despre pernele noi pentru îngenuncheat, care trebuiau cusute pentru Capela Maicii Domnului. Dar Flavio ajunsese bătaia de joc a băieților cu care fusese cândva prieten, acum pescari, muncitori și negustorași, iar Maria-Grazia știa asta. „O lasă pe soră-sa să se ocupe de bar, în timp ce el se roagă la Sant'Agata și stă închis în secret cu bătrânele alea”, îi auzise ea comentând. Flavio ședea singur acum la masa de sub palmier – ajunând, bând doar un pic de apă cu lămâie, sugându-și buzele.

— Are conștiința încărcată, mormăi cineva. Fantoma lui Pierino nu-i dă pace.

Fiindcă mulți continuau să-l acuze pe Flavio că îl snopise în bătaie pe pescar. În primele zile, când insula fusese zdruncinată de cutremure, bătrânul Pierino murise. Deși, în final, trăise până la o vârstă înaintată, niciodată nu putuse să mai vorbească, niciodată nu mai ieșise pe mare cu barca, iar câțiva oameni jurau că îl văzuseră pe bătrân, după ce se prăpădise, în genunchi lângă piatra lui de mormânt din cimitir, încercând să sape pământul ca să se bage la loc în groapă.

Acum Flavio părea să se închidă tot mai mult în sine, micșorându-se până părea să fi rămas din el doar un punct. Dar, câteodată, când veneau amândoi acasă de la biserică, o lua de braț pe Maria-Grazia, aproape fără să-și dea seama, iar ea începea să creadă că fratele ei se făcea bine. Și totuși, Flavio începuse să se gândească tot mai serios să fugă de pe insulă.

— Voi pleca din locul acesta, îi spuse el la un moment, cu ochii limpezi. Mă voi duce înapoi în Anglia. Chiar dacă unii m-au tratat ca pe un câine, oricum s-au purtat mai bine cu mine acolo decât se poartă aici cei de-un neam cu mine.

Iar Flavio, se află, văzuse și el fantoma lui Pierino.

— E verde, străveziu, bălmăji el. Vrea să plec. O să plec din locul ăsta. O să-mi iau zborul.

Ce înțelegea el prin asta, nu voia să spună. Dar când Pina îl auzi bălmăjind așa, începu să plângă, crezând că fiul ei se referea la vreo lume a spiritelor, vreo împărăție a cerurilor.

— N-o să mai stau îngrădit între aceste țărmuri, șopti cu tâlc Flavio, lustruind cu ceară statuia Sfintei Agata, până o văzu strălucind.

*

Când insula se domoli după acel prim cutremur, un mic miracol ieși la iveală.

Țăranii contelui, îmboldiți și muștruluiți de Bepe, continuau să lucreze câmpul stâncos din sud, pe care îl ocupaseră cu doi ani înainte. Grâul încolțise în timpul celui de-al doilea an, cu fire verzi, dar uscate pe margini, din lipsă de îngrășămintă. Țăranii recoltaseră tot ce putuseră, încumetându-se să păstreze totul pentru ei, în loc să-i predea un sfert contelui. A doua cultură de grâu creștea deja. Acum era timpul răritului plantelor. Mărșăluiau spre câmpuri, mai puțini la număr și fără vreun *organetto*, aruncând o privire spre vila contelui când depășiră curba, iar Bepe îi îndemna, cocoțat în spinarea catărului unchiului său, cu care defila în sus și în jos pe lângă ei, de parcă ar fi fost comandantul unei armate.

— Înainte, tovarăși, îi îmboldi el. Pământul e al nostru.

Dar pământul, când ajunseră acolo, se mișcase, nu mai arăta la fel. O erupție imensă avusese loc în mijlocul terenului, de unde ceva încerca să iasă la suprafață. Răsadurile zăceau risipite, smulse din rădăcini, deja veștejite de soare. Tânărul Agato se închină speriat.

— E un semn de sus! strigă el.

— Nu, spuse Bepe. E un fenomen natural. Trebuie să investigăm ce s-a întâmplat.

Dar fenomenul acesta, indiferent ce-ar fi fost el, nu era natural. Săpând în pământul nisipos, azvârlind la o parte bolovani, țăranii scoaseră la lumină, încetul cu încetul, un zid de piatră. Nu un zid, își dădură seama pe măsură ce săpară mai departe: un fel de bancă lungă sau împrejmuire, care se curba într-un semicerc. Și era rece la atingere. Când dădură fuga să-și aducă săpăligile și cazmalele, ca să scurme mai în adâncime, dezgropară un al doilea strat, și încă unul dedesubt, îngustându-se spre fundul căldării, ca dungile de pe o scoică.

— Uitați-vă aici, strigă Agato, săpând mai într-o parte. Un altar!

Localnicii se traseră înapoi un pic, în fața acestei aluzii la păgânism și jertfe omenesti, însă Bepe se apucă să râcăie curajos cu săpăliga pe lângă colțul de piatră dezgropat de Agato.

— Nu e un altar, anunță el. E o scenă. Aici era un teatru, sunt sigur acum. Grec sau roman. Am văzut altele la fel pe cărți poștale de pe continent, când am fost în vizită la vărul meu de la oraș, teatre mici ca acesta, iar altele, mari de tot, cât un stadion de fotbal.

Mazzu spuse cu șiretenie:

— Chestia asta s-ar putea să valoreze ceva.

— *Il conte* nu știe nimic despre asta, remarcă Bepe. Și, de fapt, pământul e de drept al nostru, acum.

Țăranii stăteau în jurul nălucii amfiteatrului, păstrând acest lucru în inimile lor, aidoma imaginii sfintei.

*

Bepe apăru pe furiș la bar în acea seară, strângând la piept acordeonul.

— Trebuie să vorbesc cu *signor il dottore*, îi spuse el Mariei-Grazia. O chestiune urgentă. Ceva foarte important.

— Ai venit să cânti?

— Nu, nu, zise încet Bepe. *Organetto* ăsta e doar o acoperire. Adu-l pe taică-tău.

Maria-Grazia îl chemă. Îl auzi, apoi, pe Bepe vorbind în șoaptă cu *papà*, în spatele draperiei de la bar.

— Trebuie să găsim un arheolog care să vină să ne spună cât valorează totul. S-ar putea să fie un lucru bun pentru insulă, un lucru important, doar că avem nevoie de un om școlit, care să ne explice cum stau lucrurile. Ar putea fi o sursă de bogăție pentru Castellamare. O groază de lire.

— Și vei redistribui bogăția în mod cinstit? Glasul tatălui ei, un pic ironic. Sau vei forma un partid de avangardă pentru a instaura întâi dictatura proletariatului?

— Ambele, ambele, spuse Bepe, foarte serios. Dar am nevoie de ajutorul dumitale. Dumneata ești un om școlit, *signor il dottore* – suficient de școlit, oricum. Nu se poate să nu cunoști vreun arheolog la care să apelăm. Undeva, la Florența sau Roma, sau de-acolo de unde vii dumneata.

Dar Amedeo nu cunoștea nici un arheolog. Cum nu cunoștea nici părintele Ignazio, pe care Bepe îl încolți când intra în bar în seara aceea și îl trase misterios după draperie.

— Am trăit pe insula asta la fel de mult ca tine, spuse preotul. Nu mai cunosc pe nimeni în lumea din afară. Am devenit unul de-al vostru, pentru păcatele mele.

Singura persoană de pe insulă care cunoștea un arheolog, spre surprinderea tuturor, era Pina.

— Dar cu toții îl cunoaștem, spuse ea. Ați uitat? Profesorul Vincio.

— Cine?! se răsti Bepe, așteptându-se la o glumă.

— O, erai un băiețel pe-atunci, Bepe – n-ai cum să ții minte. Profesorul Vincio, arheologul din Bologna. A fost prizonier de război aici. El a reparat veranda barului nostru.

— Cine?! Idiotul ăla care a pus grinzile de-a-ndoaselea, cu spatele în față? făcu Bepe. De-a trebuit *signor* Pierino să îndrepte lucrurile după aceea, mi-aduc aminte!

— Profesorul Vincio era un arheolog renumit. A lucrat în Cipru, înainte de război, unde a descoperit cetăți antice. Mi-a povestit odată cum, în timpul săpăturilor, a dezgropat o femeie cu copilul ei, adică niște schelete cu bijuterii de aur, perfect conservate. E ceva teribil și minunat, totodată, să scoți la iveală asemenea vestigii ale trecutului. Este un lucru demn de

respect, tinere Bepe. Păi, dacă te gândești, orice ar putea ieși la lumină așa. Dar nu știu ce s-a mai întâmplat cu el.

— Îi vom scrie, zise preotul. În atenția Universității din Bologna. Și vedem, astfel, dacă mai trăiește, iar dacă da, cu voia lui Dumnezeu și a Sfintei Agata, poate vine să se uite la ruinele astea pe care le-ați descoperit voi. Să nu-i spuneți nimic contelui, da, Bepe?! Cel puțin până nu aflăm mai multe. Preotul compuse o scrisoare în seara aceea, iar Bepe o duse pe continent. Amfiteatrul fu îngropat la loc cu săpăligi și hârlețe și apoi acoperit cu prelate. Toată luna aceea, localnicii păstrară cu sfințenie secretul, trăind cu emoția așteptării în suflet, în timp ce insula trepida sub tălpile lor.

*

Nimeni nu-l recunosc pe profesorul Vincio. Sosi la sfârșitul prematur al primăverii, cu părul alb, cu o umbrelă specială și un asistent care să-i care bagajele. Arheologul se sui în căruța trasă de măgar a lui Rizzu. Dar, în timp ce urcau dealul, îl rugă pe Rizzu să oprească în afara zidurilor orașului. Acolo, se dădu jos și rămase multă vreme în picioare în fața fostului lagăr de prizonieri, care revenise la vechea învâlmășeală de bălării, ciulini, bântuit de șopârle, nemaipăstrând nici o urmă a trecutului. La Casa de la Marginea Noptii, îi îmbrățișă pe Pina și pe Amedeo cu lacrimi în ochi.

La scurt timp după sosirea arheologului, *il conte*, care prinsese de veste cumva că un personaj important de la oraș venise în mijlocul lor, își vârî nasul. Făcându-și teatral apariția în *piazza* cu automobilul lui, îl salută pe profesor ridicând o mână, ca și cum ar fi fost vechi prieteni.

— *Signor Vincio*, permite-mi să-ți urez bun venit, strigă el scoțând capul pe geamul mașinii. Vreau să-ți fac o propunere.

Arheologul trebuia neapărat să stea la vilă, insista el, unde avea să se bucure de mai mult confort. Și era invitat la masă zilnic, ca oaspete al contelui.

Profesorul Vincio spuse că se instalase deja foarte confortabil în Casa de la Marginea Noptii.

— Prea bine, se zbârli *il conte*. Vino atunci la cină.

— Nu, spuse profesorul Vincio. Mulțumesc. Îmi amintesc bine perioada petrecută pe insulă, *signor il conte*.

Il conte, învins și infuriat, își trase capul înapoi în mașină și plecă.

A doua zi de dimineață, în zori, țărani îl escortară pe profesorul Vincio la amfiteatrul îngropat. Bătrânul profesor se așeză în patru labe și se apucă să măture praful cu o perie fină. Din când în când, se oprea ca să decupeze o bucată de iarbă sau de sol ori să-i arate ceva asistentului său. Acesta căra o ladă de lemn ca acelea în care locuitorii insulei transportau găinile. Din lada aceea ieșeau obiecte ciudate: o chestie care semăna cu o strecurătoare de paste făinoase, un set de scobitori, o perie de frecat dușumeaua.

Unii localnici păreau indignați văzând toate astea, părându-li-se totul foarte ridicol. Dar profesorul Vincio continua să râcăie.

— Asta e tot ce-o să facă? izbucni până la urmă băiatul Agato, care nu-și mai putea înfrâna dezamăgirea.

Când deveni limpede că exact asta avea de gând să facă profesorul acela, locuitorii insulei se împrăștiară la treburile lor.

Între timp, *il conte* aflate de săpăturile arheologice. În dimineața următoare, când micul grup din Casa de la Marginea Noptii sosi la șantier, escortându-l pe arheolog, cei doi vechili ai contelui așteptau acolo. Între ei stătea postat Andrea d'Isantu.

— Terenul acesta este proprietate privată, spuse el. Nimeni nu are voie să calce aici fără permisiunea tatălui meu.

— Dar eu exact asta voi face, spuse profesorul Vincio, în stilul lui calm, de om de la oraș, deprins să vorbească de la egal la egal cu oricine. Avem de efectuat săpături arheologice aici.

Andrea apucă bastonul cu ambele mâini. Privirea îi fugi spre Maria-Grazia în timp ce vorbea, apoi se uită din nou spre bătrânul profesor.

— Nimeni nu are voie să intre pe această parcelă de teren.

Bepe, furios, sări jos de pe catâr și înaintă trei pași pe pământul contelui.

— Poftim, *signor* d'Isantu, ca să fie clar, declară el. Cineva tocmai a intrat.

Andrea luă bastonul și îl atinse ușor pe umăr.

— Treci înapoi, Bepe. Ți-am spus, nimeni nu are voie să intre.

— E pământ comunitar acum, spuse blând părintele Ignazio. Și, în orice caz, *signor* d'Isantu, nu ar fi mai bine să rezolvăm această chestiune în mod amiabil, fără să ajungem să ne batem pentru asta?

Andrea veni amenințător spre preot, de parcă ar fi avut de-a face cu unul dintre țăranii tatălui său.

— Mă voi bate cu oricine va încerca să confiște pământul tatălui meu! țipă el. Oricare *stronzo* dintre voi va îndrăzni să treacă acest hotar, va avea de-a face cu mine, Sant'Agata mi-e martoră! Să nu mă provocați!

Bebe făcu subversiv încă un pas în față. Andrea legănă bastonul, luându-și avânt, și, cu măciulia de argint, îl trânti pe Bepe la pământ.

— Toți indivizii care au avut un amestec în această ocupare abuzivă a terenurilor sunt concediați, îi anunță Andrea pe țăranii adunați acolo. N-aveți decât să vă găsiți altceva de lucru. Dar dijmași pe pământul tatălui meu nu veți mai fi niciodată, *stronzi* ce sunteți, *figli di puttana*, dacă nu dați dovadă de respect, așa cum se cuvine!

— Unde-i tatăl tău, Andrea? întrebă preotul, punând o mână pe umărul tânărului. Nu e, de fapt, problema lui? Nu fi atât de impulsiv, alungând familii care au lucrat pentru familia ta de generații...

— Nu permit să fiu ridiculizat astfel. Amfiteatrul este al nostru, pământul este al nostru...

Din nou, Andrea legănă amenințător bastonul, alb la față de furie. Țăranii se risipiră, împărțindu-se în grupuri mici. Catârul lui Bepe, răgând sălbatic, se smulse din mâna lui Agato și o luă la fugă pe drum, uitând de stăpânul lui. Totul era haotic. În spatele lui Andrea, vechilii contelui deveniseră precauți, ridicând puștile.

— Ocuparea abuzivă a terenului s-a încheiat, spuse Andrea. Rupeți rândurile.

*

— Oricum, amfiteatrul era un exemplu minor al acestui gen de construcții, îi consolă ulterior profesorul Vincio, în timp ce Amedeo, peste teighea, pune un pansament pe cucuiul cu care bietul Bepe se alesese la cap. Asta din câte am putut eu să-mi dau seama. Un amfiteatru roman, mic, destul de deteriorat. Totuși, sigur, mi-ar fi plăcut să studiez mai bine ruinele - și îmi pare rău că tu, Bepe, ai încasat o lovitură la cap din cauza mea. Și, mai mult chiar decât aș putea spune în cuvinte, îmi pare rău că țăranii au rămas fără un loc de muncă.

Bepe spumega de furie.

— O să ies iarăși pe mare, se jură el. Mă fac din nou pescar. Am isprăvit-o cu insula asta și cu ticălosul ăla de conte!

În ziua următoare, Bepe își înfășură steagul comunist și pleacă pe mare cu o barcă veche de-a lui Pierino, pe care o vopsise din nou și o botezase *Santa Maria della Luce*. Rătăcind pe apele tumultuoase din largul coastei, era plecat săptămâni la rând.

— Dacă nu mi-e dat să îmbunătățesc situația aici, îi plăcea lui să repete în scurtele și în ciudatele lui reveniri la bar, atunci voi merge în altă parte.

Dar alungarea țăranilor de pe pământul pe care îl ocupaseră aduse totuși și o stranie binefacere, fiindcă, indirect, îl conduse pe profesorul Vincio spre o descoperire cu mult mai importantă.

Cât fusese prizonier de război pe insulă, profesorul Vincio nu auzise niciodată povestindu-se despre grotele de lângă mare. Află de ele, din întâmplare, în cea de-a cincea zi a șederii lui pe insulă, când stătea pe veranda barului, sorbind dintr-un pahar de *limettacello*, care fusese specialitatea Gesuinei, și studiind caietul cu povești al lui Amedeo. De la Gesuina, când murise, rămăseseră douăsprezece sticle de *limettacello*, care nu erau scoase pe masă decât pentru cei mai importanți musafiri: zece dintre ele erau încă neatinse. Acum, în timp ce, încălzit de licoare, citea povestea lui Amedeo despre grote, arheologului îi veni o idee. Aplecându-se peste masă, atinse ușor brațul doctorului, făcându-l atent.

— Catacombele astea? Începu el. Sunt reale sau doar o legendă?

— Reale, spuse Amedeo, un pic surprins de întrebare.

— Da, da, zise și Rizzu, care auzise dialogul, intervenind acum cu înfocare. Sunt grote dreptunghiulare. Cu cranii, oase și diverse lucruri în ele. Tot soiul de relicve.

La această veste, profesorul se înflăcăra ca un copil. Răsturnând din greșeală paharul cu *limettacello* pe masă, se năpusti pe scări după o lanternă, dar la repezeală luase o perie și trebui să se mai ducă o dată sus; cu sufletul la gură, îl puse pe asistent să adune echipamentul.

— Adu sitele, periile, amândouă fărășele - nu, nu, lasă, vino așa, imediat! O să le luăm mai târziu!

Rizzu îl conduse pe profesor la grote, în căruța trasă de măgar, întrebându-se în sinea lui dacă bietul om nu-și pierduse cumva mințile, după dezamăgirea suferită din cauza amfiteatrului.

— Să știți că nu-i mare lucru de văzut, totuși, îl preveni el. Doar câteva cranii și oase curate. Poate că am exagerat un pic adineauri.

Dar imediat ce ajunseră la grote, profesorul se cufundă în întunericul lor. Mângâind pereții, cu voluptatea îndrăgostitului dezmiardându-și iubita, declară că locul acela era o necropolă, o citadelă a morților.

— Un lucru rar, spuse el. Un sit important. Un loc în care oamenii din Antichitate își îngropau morții. Există foarte puține asemenea locuri atât de bine conservate. *Signor* Rizzu, locul acesta este cu mult mai captivant decât un vechi amfiteatru roman! Acest sit este de o importanță mondială. E posibil să aibă o vechime de mii de ani!

— O citadelă a morților, repetă Rizzu, minunându-se. Așa se explică blestemul plânsului.

Localnicii nu-și mai încăpeau în piele de mândrie aflând că profesorul considera Castellamare drept un sit de o importanță mondială – lucru pe care ei îl bănuiseră dintotdeauna, dar care acum era confirmat de un om deștept de la oraș!

În săptămâna următoare sosi o întreagă echipă de arheologi de la Bologna, organizând un adevărat șantier de săpături, cu corturi, garduri, țărushi și bucăți de sfoară. Cutremurele de pământ dislocaseră craniile din locurile lor și deschiseseră un culoar în a doua grotă. Acum, săpând în acest pasaj cu ceea ce locuitorilor li se părea în continuare un fel de pământufuri de ras și scobitori, arheologii descoperiră o rețea de gropi funerare, un depozit cu vase, două monede de aur. Rizzu lansase ideea că arheologii străini urmau să dezlege misterul acelui blestem al plânsului, o dată pentru totdeauna, iar locuitorii insulei erau dispuși să le fie de ajutor. Bătrânul Mazzu apăru la grote în a treia zi, oferindu-le niște hârlețe și cazmale.

— Mă gândesc că aveți nevoie de astea, spuse el. E mare păcat că nu vă puteți permite nici un echipament, așa că am căzut de acord să vi le facem cadou.

Arheologul acceptă acest dar, înclinând ușor din cap, însă când bătrânul Mazzu trecu pe la grote în ziua următoare, descoperi cu dezamăgire că specialiștii râcăiau în continuare cu periile lor de curățat dușumele. În luna următoare, sosi o echipă de arheologi germani, ca să lucreze cu ei. Din zori până în noapte, străinii ciopleau în stânci, râcăiau praful, minunându-se, în graiurile lor nordice, pe măsură ce comorile erau scoase la lumină.

*

Între timp, văzând că barul și insula păreau să-i fie hărăzite pe viață, Maria-Grazia se ridică din abisul autocompătimirii și decise ca măcar să profite din plin de ceea ce îi era dat să trăiască.

Bepe abandonase comunismul. Dar acum avea în minte un alt plan. Intrând în bar într-o seară și aruncând pe tejghea, cu un aer distrat, un ton mic și

cam plin de sânge, își anunță intenția de a lansa un serviciu de transport cu feribotul.

— *Il conte* ține morțiș ca nimeni de pe insulă să nu aibă de-a face decât cu vecinii, spuse Bepe. Eu mi-am tot muncit mintea gândindu-mă la chestia asta. Conte le urmărește ca noi să nu scoatem bani din nimic, în timp ce toți banii pe care el îi câștigă pe spinarea insulei sunt cheltuiți prin restaurantele din Palermo, Paris sau Roma. Și noi nu avem aici nici măcar un feribot ca lumea. Mi-ar plăcea ca odraslele mele să facă gimnaziul pe continent. Și de ce nu s-ar putea ca feribotul să aducă oameni pe insulă și să-i și transporte înapoi?! Mi-ar plăcea să vină turiști aici, să cumpere tablourile artistului Vincenzo, să bea cafea la barul vostru, să admire peisajele noastre, exact cum fac turiștii la Atena, la La Valetta sau la Palermo. Mai ales acum, când avem un șantier arheologic în toată regula! Auzind asta, Agata-pescărița pufni în cană, împroșcând cu cafea pe toată masa.

— Ce?! strigă Bepe furios. Noi n-avem o biserică, n-avem o sfântă, ruine antice la fel de bune ca ale lor?! Lucruri la care să te zgâiești! Lucruri de cumpărat! Asta le place turiștilor cel mai mult, i-am văzut eu la Siracusa! Ruine grecești! Cărți poștale! Mici machete din ipsos cu *Colosseo*! Noi avem o citadelă a morților, da?! Ce, asta nu-i bună? Deja jumătate dintre voi scoateți bani din această descoperire, găzduindu-i pe arheologi la voi acasă. Dar se pot scoate și mai mulți bani! Dacă tot nu e să fim comuniști, hai măcar să fim moderni și în felul ăsta să-l învățăm minte pe *il conte*!

— Eu sunt de acord cu tine, Bepe, spuse preotul în mod neașteptat, din colțul lui. Eu cred că ai dreptate. Trebuie să vină vizitatori aici ca să vadă grotele de lângă mare și să asiste la festivitățile de Sant'Agata. Copiii noștri trebuie să meargă la gimnaziu pe continent. Trebuie să facem rost de mijloacele bănești necesare pentru a-i duce pe oameni la spital când se îmbolnăvesc – știți că asta este o veche obsesie de-a mea. *Il conte* și familia lui și-au dat arama pe față în chestiunea terenurilor. Dacă vrem să ne modernizăm, trebuie să acționăm pe cont propriu.

— Am putea înființa un comitet, spuse Maria-Grazia, surprinsă ea însăși că intervenea în această discuție, când până în urmă cu câteva clipe stătuse deoparte, lustruind aparatul pentru cafea. Cum este Comitetul Sant'Agata, doar că cel nou s-ar ocupa de îmbunătățiri în interesul insulei.

— Asta-i o idee bună! exclamă Bepe, preluând sugestia ei. E o idee foarte bună, Mariuzza! Da, un comitet. Vom avea așa ceva!

— Iarăși vreți să mă târâți în alte cooperări, bombăni Mazzu, dar când Maria-Grazia rupse o foaie din registrul de socoteli și o trecu din mână în mână, în bar, în acea după-amiază, pentru a alcătui o listă a posibililor membri, semnă și el.

În data de cinci iulie, la o săptămână după sărbătoarea de Sant'Agata, se ținu prima ședință a Comitetului pentru Modernizarea insulei Castellamare. Participară Amedeo, Pina, Maria-Grazia, părintele Ignazio, artistul Vincenzo, cei doi fermieri Mazzu și Rizzu, precum și jumătate dintre țăranii

concediați ai contelui. Și Agata-pescărița, fiindcă de când se întorsese fratele ei nu mai era pescăriță, așa că se simțea cam surghiunită. Agata, care nu se măritase, locuia singură în căsuța ei îngropată sub plante agățătoare, doar cu cățelul ei, Chiappi. Se împotrivise cu seninătate încercărilor mamei și fraților ei de a o scoate de-acolo.

— Cred c-aș muri să am un soț, îi plăcea ei să spună, deși toată lumea știa că Bepe tot încercase să-i ceară mâna de când se terminase războiul.

La ședință, se stabili să se facă publicitate pentru tururi turistice pe insulă și să se înființeze un serviciu de feribot, cu două traversări dus-întors pe zi. Cu banii câștigați în acest mod, urmau să se facă reparații la casele avariate de cutremure și, dacă lucrurile mergeau bine, să se procure nave noi pentru breasla pescarilor și să se construiască o nouă aripă la clădirea școlii.

— Ascultați bine aici, interveni Amedeo, când discuțiile erau aproape încheiate. Trebuie să avem mare grijă cum abordăm chestiunile acestea. Noi am făcut întotdeauna schimb între noi ba de unele, ba de altele și ne-am ajutat vecinii când erau la ananghie. Țin minte cum voi toți v-ați unit forțele în jurul meu, aducându-ne vinete coapte și *pasta al forno*³² când Mariuzza era atât de bolnăvicioasă, la început. Poate n-am apreciat cum se cuvenea la momentul respectiv, însă am convingerea că insula aceasta nu trebuie să-și schimbe tradițiile și obiceiurile, chiar dacă se pot câștiga bani mulți. Voi toți trebuie să rămâneți aceiași oameni din Castellamare pe care îi știu dintotdeauna.

32. Paste la cuptor (în it., în orig.).

— Probabil că da, spuse Bepe, dar banii sunt bani și a venit timpul ca insula Castellamare să devină un loc modern.

În sâmbăta următoare, Bepe și Agata pleacă cu barca până pe continent, cu un afiș nou de pus la vedere, care făcea reclamă locurilor istorice din „Antica Necropolă Castellamare”. Pentru o sută de lire, adică un dolar, turiștii erau aduși cu feribotul pe insulă și transportați cu căruța trasă de măgar a lui Rizzu până la grotile de lângă mare, ca să vadă cum se lucra pe șantierul arheologic de acolo. „Baruri istorice!” proclama afișul lor, punând ambițios la plural fiecare obiectiv de pe insulă. „Biserici vechi! Capelele Sfintei Agata! Plimbări cu catârul! Înghețată!” (Înghețata nu sosise deocamdată, însă era de așteptat ca, odată cu noul aflux de turiști, până la sfârșitul anului, Casa de la Marginea Noptii să poată instala primul aparat pentru înghețată.)

Vizitatori, da, veniră. Nu puhoai, ci câțiva, ademeniți de afișul rustic, de aspectul romantic al insulei din mijlocul mării, de coloritul fantastic al feribotului *Santa Maria della Luce*. Văzând, după lungul urcuș hurducăit în căruța trasă de măgar, că în inima insulei exista un bar în care puteai să te bucuri de un ceai și prăjituri, unde postul BBC răsuna dintr-un aparat de radio portabil, turiștii simțeau că trăiau o aventură, dar că totodată erau în siguranță, fiind la o aruncătură de băț de lumea civilizată, ceea ce constituia

pentru ei o combinație liniștitoare. În afară de asta, jumătate dintre vizitatori erau cercetători, atrași de un studiu preliminar despre grotă-necropolă din Castellamare, recent descoperită, care tocmai fusese publicat în *American Journal of Archeology*.

Unul dintre acești primi vizitatori era un fost prizonier, poetul Mario Vazzo. Bucurându-se de-acum de oarecare faimă, având un palmares de onoruri literare, sosi totuși singur, urcând pe jos dealul până la Casa de la Marginea Noptii. De pe locul ei obișnuit de la capătul verandei, Pina se ridică să-l întâmpine. Cei doi se recunoscuseră imediat. Mario urcă treptele și prinse amândouă mâinile Pinei între ale sale. Rămaseră așa multă vreme.

Lui Mario Vazzo îi murise nevasta la sfârșitul războiului, le povesti, dar fiul lui trăia. Era student acum, la facultatea de drept din Torino. I se umflă pieptul de mândrie când pomeni despre băiat. Adusese cu el un pachet învelit în hârtie, pe care i-l puse Pinei în mână.

— Cea mai nouă carte a mea, spuse el. Vei vedea că am găsit până la urmă cuvintele potrivite pentru a scrie despre război. Am tot vrut să mă întorc aici și să-ți aduc cartea personal, dar am amânat de fiecare dată, până când am văzut articolul din ziar despre săpăturile arheologice, iar coincidența mi s-a părut prea mare ca să o mai ignor. Insula aceasta, în sfârșit pe harta lumii.

Cartea se numea simplu: *Odissea*.

— E o epopee în versuri? întrebă Rizzu, fără nici o urmă de ironie acum, când văzu volumul tipărit și prețul pe copertă - o mie de lire.

— Da, spuse Mario Vazzo, încuviințând scurt din cap. Este o variantă modernă a *Odisseei*.

— Pare interesant, da, admise Rizzu. Mai ales dacă are vreo două bătălii pe mare și dacă ai păstrat părțile acelea cu cucoanele goale de pe stânci.

Fiindcă toți cei de pe insulă cunoșteau întâmplările din *Odissea*, la fel de bine cum știau și legendele insulei lor. Pina le citise copiilor din *Odissea* la școală, în după-amiezile toride, având grijă întâi să deschidă geamurile, ca să creeze un fel de fundal din zgomotul mării.

Mai târziu, când ea și poetul rămaseră singuri pe verandă, Pina scoase cartea din hârtia în care era împachetată. Conform celor scrise pe copertă, Mario Vazzo fusese printre finaliștii celor două premii literare importante - Bagutta și Strega, dar, spre rușinea ei, Pina nu auzise de ele. *Odissea* lui se vânduse în zeci de mii de exemplare, fiind un „*fenomeno nazionale*”, cum declara un profesor din Roma, ale cărui remarci laudative erau tipărite pe ultima copertă. „Povestea aceasta m-a preocupat tot timpul cât am stat aici”, spunea Mario Vazzo. „Iar, după ce am plecat, a ajuns să mă obsedeze. Așa că am rescris-o. În loc de ciclopi, aici avem gărzile fasciste, iar în loc de greci, sunt prizonierii, care încearcă să ajungă acasă.”

Pina ședea pe verandă, citind cartea pe îndelete, savurând-o ca pe un pahar de arancello, în timp ce poetul stătea lungit lângă ea, moțâind la soare. Pina abordă lectura cu multă seriozitate, oprindu-se să marcheze pasaje cu creionul, cum făcea când preda la școală și studia cu atenție fragmente din

Dante și Pirandello. Când termină cartea, era atât de emoționată, încât nu fu în stare decât să murmure cu o voce gătită de lacrimi:

— O operă de geniu.

În ziua următoare, când Pina îl conduse pe oaspetele lor să vadă săpăturile arheologice de la necropolă, citi și Amedeo cartea, simțindu-se vinovat când sărea peste pagini. Da, era o carte bună, recunoștea cu ciudă Amedeo în sinea lui – poate chiar era o operă de geniu, cum spunea Pina. Recunoștea întâmplările, transfigurate din aspectul sordid și infam pe care îl îmbrăcaseră în timpul războiului în lupte de esență legendară, asemenea celor aparținând poveștilor insulei, pe care le îndrăgea el. Bătaia cruntă la care fusese supus Pierino deveni în carte o bătălie eroică, sosirea americanilor era o eliberare trimisă de zei. Totul foarte ingenios.

O parte din carte îl contraria totuși pe Amedeo. Era fragmentul care descria cum prizonierul Odiseu, care, presupunea Amedeo, îl întruchipa pe Mario Vazzo, se îndrăgostise de o femeie de pe insulă. Într-o noapte cu „apă neagră și multe stele“, cele două personaje făcuseră dragoste în grotle de lângă mare, „îmbrățișați printre cranii, între zidurile citadelei morților“. Nu erau astea grotle din Castellamare? Descrierea i se părea lui Amedeo prea vie, aproape indecentă, purtând amprenta scandalosă a adevărului. I-a readus în minte, cu un sentiment cumplit de rușine pe care nu-l mai avusese de douăzeci de ani, propriile lui întâlniri secrete cu Carmela. Găsea în carte exact detaliile acelor locuri: oasele care te împungeau în spate, nisipul în păr, apa rece infiltrându-se pe sub trupurile înlănțuite, cu pielea încrețită de fiori. Și ce femeie de pe insulă cunoscuse sau îndrăgise Mario Vazzo, în afară de Pina? Pina, care îl angajase să lucreze la ei, îi luase apărarea, adunase versurile lui răzlețe și le păstrase în sertarul de la noptiera ei, legate grijuliu cu o sfoară? Amedeo văzuse cu ochii lui șervețelele de hârtie îngălbenite, nu mai departe de vreo șase luni în urmă, mirându-se să le găsească păstrate cu atâta sfințenie. Pina nu mai vorbise niciodată despre Mario Vazzo, după ce acesta plecase de pe insulă, însă șervețelele de hârtie îl puseseră pe gânduri pe Amedeo; amintirea lor îl răscolea din nou acum.

La fel, îl tulburase și felul cum soția lui îl întâmpinase pe prizonier, amuțită de emoție. Acum, îndoiala începu să îl macine insistent, prea absurdă pentru a fi rostită în cuvinte, dar totuși nu îndeajuns de ridicolă încât să o poată elimina complet din minte. I se întâmpla să se holbeze la poet, peste fasolea și sardelele de la cină, sau în mulțimea din bar, simțind cum i se sfâșia sufletul fie și imaginându-și posibilitatea ca poetul și Pina să se fi dedat la asemenea fapte rușinoase în grotle de lângă mare. Existase oare o legătură amoroasă între ei? Ce ciudat părea ca, după toți anii în care el trăise cu sentimentul vinovăției pentru relația cu Carmela, soția lui să ajungă să-l înșele și ea. Zvonuri stranii circulau acum despre ei doi, pretinzând că fuseseră văzuți împreună pe stânca de deasupra grotelor de lângă mare – și era adevărat că Pina începuse de la o vreme să se întoarcă la ore ciudate după lungi plimbări pe insulă, ciufulită, cu părul răvășit de vânt. Amedeo o auzise pe soția lui vorbind cu Maria-Grazia în odaia de sus a

casei, după ce o prinsese noaptea afară, iar vocea ei urca și cobora în intensitate ca o barcă cu motor, cum se întâmplase în timpul războiului, destăinuind vreun secret sau vreo poveste, dar el era prea departe ca să poată auzi, oricât s-ar fi căznit să deslușească vreun cuvânt, oricât ar fi încercat să se lipească mai bine cu urechea de ușă.

Mulți dintre localnici păreau entuziasmați de această întorsătură a lucrurilor, pe care o considerau un fel de justiție poetică.

Nesțiind ce să spună, Amedeo nu scotea o vorbă.

Totuși, se bucură când poetul plecă. Luă *Odissea* și o ascunse în cutia de Campari din podul casei, susținând față de soția lui că habar nu avea unde putuse să dispară. Neimpresionată și fără să vădească vreun semn de vinovăție, Pina se sui în feribotul lui Bepe și se duse pe continent, cumpărându-și un alt exemplar al cărții dintr-o librărie din Siracusa.

*

La sfârșitul verii, avu loc o întrunire la primărie pentru a prezenta descoperirile echipei de arheologi. Sala era la fel de aglomerată ca biserica la sfânta liturghie de Sant'Agata, fiindcă toți voiau să audă ce avea să se spună despre blestemul plânsului. Deși nimeni nu auzise vreodată plânsul acela, toți știau pe cineva – vreo mătușă a unei mătuși, vreun văr al unui văr – care îl auzise de-adevăratelea și jurase cu mâna pe inimă că plânsul exista precis, care ajunsese să înnebunească sau să nu mai poată dormi din cauza asta. Poate că străinii aceștia aveau să elucideze misterul.

Amedeo ședea cu caietul lui roșu deschis pe genunchi, pregătit să consemneze povestea. Rizzu, plin de importanța momentului, ocupa primul scaun de pe rândul din față. Întrunirea trebui să fie decalată cu un ceas, fiindcă lumea continua să vină: pescarii în pantalonii lor de tweed și cu maiourile lor albe, unsuroase, prăvăliașii cu șorturile lor albe, țăranii cu fețele ca niște măști mortuare din cauza prafului de pe câmp. Bepe suspendase serviciul de transport cu feribotul special pentru a participa, dar tot întârzie douăzeci și cinci de minute. Agata-pescărița intră în urma lui, purtând aceiași pantaloni lăbărțați și soioși și o pălărie de fetru bărbătească. Alte persoane veneau în continuare. Micuța Concetta, care o zbughise de lângă maică-sa și taică-său, alergă ciufulită printre șirurile de scaune, ca să se strecoare lângă Maria-Grazia. Două văduve din Comitetul Sant'Agata, care se declaraseră scandalizate de săpături și de toate discuțiile acestea despre blestemul plânsului, încercară totuși să se fofileze înăuntru neobservate. Membrii consiliului municipal sosiră împreună, pătrunși de importanța lor, cu Arcangelo în frunte. Localnicii continuau să vină, dar la un moment nu mai rămăseseră scaune goale, așa că se produsură niște mutări, unii tineri fură dați la o parte ca să facă loc bătrânilor, alții se îmbrânceau ca să aibă o poziție mai bună.

Nordicii erau neplăcut impresionați de toată această lipsă de considerație față de ora fixată pentru începerea ședinței. În cele din urmă, ușile se închiseră și, dintre arheologi, se ridică să vorbească o nemțoaică, asudând

toată, cu părul creț și încăruntit, cu brațele dezgolite și pistruiate. Ea vorbea; profesorul Vincio traducea.

— Grotele de lângă mare - li s-a spus localnicilor - sunt catacombe, o necropolă cu peste o sută de morminte. Cele mai mici dintre ele erau pentru familii, fiecare conținând de la doi până la șapte defuncți. Cele trei morminte mai mari erau la origine... cum să spun eu?... niște locuințe cioplite în stâncă, credem noi, dar ulterior au fost folosite tot pentru a adăposti rămășițele pământești ale unor oameni. Cele mai vechi datează din timpurile preistorice; cele mai mari sunt din vremea Imperiului Bizantin. Există, de asemenea, un mic număr de grote naturale, însă cea mai mare parte a sitului reprezintă o necropolă făcută de mâna omului. Este vorba despre o descoperire capitală, o descoperire importantă, adăugă profesorul Vincio, exact cum am bănuț eu de la început. În afară de situl de la Pantalica, aceasta este singura necropolă de o asemenea anvergură din bazinul mediteraneean. Am găsit câteva obiecte care vor fi expuse în muzee importante din Milano și Roma, care sperăm să atragă alți oameni de știință - și, desigur, vizitatori pentru insula voastră, de asemenea.

Acestea fiind zise, nemțoaica încuviință binevoitor din cap. Asistenta ei, cu mânuși în mâini, ieși în față și le arată mai întâi un cuțit ruginit, apoi un ac, atât de oxidat, încât semăna cu un fel de crustaceu de pe fundul mării, precum și câteva cioburi de sticlă. Locuitorii insulei se uitau de parcă ar fi fost relicve de-ale sfintei. În cele din urmă, Bepe spuse:

— Câți vizitatori vor veni?

— Dar cum rămâne cu blestemul plânsului? vru să știe Rizzu.

— Ca să răspund la prima întrebare, începu profesorul Vincio, nu putem ști deocamdată cât de important este acest sit istoric. Dar, după ce vom prezenta a doua lucrare, mai detaliată, la o conferință de la Heidelberg, în noiembrie, anticipez cel puțin un an de noi săpături arheologice, cu o echipă mai mare.

O altă voce, mai stridentă, cea a Agatei-pescărița, relua ca un ecou întrebarea lui Rizzu.

— Cum rămâne cu blestemul plânsului?

Profesorul aruncă o privire spre colega nemțoaică, dar, printr-o mișcare scurtă a capului creț și cărunt, aceasta îi cedă lui cuvântul. Vincio se ridică în picioare și își umezi buzele cu limba.

— Noi considerăm că am elucidat în mod satisfăcător acest mister, începu el. Stânca din care sunt formate grotele este permeabilă, poroasă.

Din respect, oamenii îl priveau cu expresii neutre. În italiana lui literară, profesorul bâjbâia după cuvinte care să fie pe înțelesul acestor localnici, fiindcă el nu vorbea nici un dialect, decât cel din Bologna, de unde era.

— Apa trece prin stâncă, explică el. Aerul trece prin stâncă. Când am intrat prima oară în grote, am simțit un curent. Or asta e ceva ciudat, un curent de aer sub pământ.

Acum, în sfârșit, un murmur de duminică colectivă. Da, toți cei care intraseră în grote simțiseră curentul straniu, iar cuvântul era același și în dialectul lor.

— Fiind atât de aproape de mare, stânca din acea regiune a insulei era deja erodată înainte ca mormintele să fie construite, spuse profesorul Vincio. Roasă de intemperii. Așa se explică partea naturală a necropolei. Locuitorii insulei din timpul Imperiului Bizantin au dezgropat probabil cavourile făcute de mâna omului. Dar stânca a continuat să se erodeze și mai mult în nenumăratele veacuri care au trecut de-atunci, astfel încât acum există tuneluri și fisuri care leagă între ele cripte mortuare. Există nenumărate mici deschizături. Se poate observa acest lucru, deoarece, chiar și intrând mai adânc în grote, simți în continuare acei curenți și respira un aer proaspăt, așa-i?

Da, da, încuviințară câțiva din cap. Dar locuitorii insulei presupuseseră întotdeauna că acest fenomen făcea parte din ceea ce era natura miraculoasă a grotelor.

— Când bate vântul într-un anumit unghi, explică mai departe profesorul, se produce un fenomen ciudat. Vântul este împins prin aceste încăperi înguste, cu un zgomot precum un vaiet straniu. L-am auzit și noi de câteva ori. E posibil ca fenomenul să le fi fost deja cunoscut locuitorilor insulei din timpurile vechi, acesta fiind și motivul pentru care au ales acel loc pentru înmormântarea defuncțiilor. Un loc potrivit pentru bocete.

— Și casele? Cu ele cum rămâne? interveni altcineva. Din toate pietrele de pe insulă iese acel sunet ca un plânset, când sapi să le scoți din pământ ca să construiești cu ele. Toată lumea știe asta.

Însă remarcă stârni neîncredere. Un murmur de dezaprobare veni dinspre doi localnici.

— Eu nu știu ce să zic, se auzi tare vocea lui Mazzu. Noi am extins ferma în '38, dar nu-mi amintesc să fi auzit vreun plânset atunci din pietrele pe care le-am folosit.

— Dar casa lui *signor il dottore*, ei?! ridică glasul și Agata- pescărița. În casa aceea plânsetele au continuat mult timp după ce la alții încetaseră. Cine le-a auzit? Nu se poate ca nimeni de-aici să nu-și amintească!

Numai că toți tăcură. Unora li se povestise despre plânsetele care veneau din Casa de la Marginea Noptii în vremuri de restriște; alții parcă-și aminteau vag să le fi auzit, în serile furtunoase când plecau de la bar, pe vremea când era proprietar fratele lui Rizzu, dar nimeni nu ar fi putut confirma că auzise pietrele plângând.

— Mai există un lucru neobișnuit la grotelile astea, spuse profesorul Vincio. Noi credem că localnicii îngropați acolo nu au murit unul câte unul de-a lungul anilor, ci toți deodată, la interval de luni sau ani, nu secole. Înhumările par să fie straniu de uniforme, iar cadavrele au fost îngropate toate în același timp - oricum, nu am văzut nici un indiciu al vreunei redeschideri a criptelor pentru a mai introduce alți defuncți, așa cum ar fi fost de așteptat într-o astfel de necropolă. Cum este cazul, bunăoară, în

necropola de la Pantalica. În grotlele mai mari, judecând după poziția trupurilor la care nu s-a mai umblat niciodată, se poate observa că au fost îngropați repede toți morții și în același timp, ceea ce sugerează o nenorocire care s-ar fi produs pe insulă, probabil vreo molimă. Este posibil să fi avut loc evenimente tragice aici. Și, prin urmare, este firesc ca localnicii de odinioară să fi ajuns să creadă că insula lor era un meleag trist, un loc dezolant, chiar blestemat. Aceasta este, probabil, originea legendei. Locuitorii insulei se uitau neajutorați la *il dottore*, marele lor culegător de povești populare, însă constatară că acesta încuviința din cap, perfect de acord cu tot ce spusese profesorul.

În zilele care urmară raportului despre descoperirile arheologilor, o nemulțumire plină de amărăciune clocotea în Castellamare. Pentru cei care crezuseră dintotdeauna în blestemul plânsului, explicația seacă, nemitologică a arheologilor era ca o ofensă personală.

— Lucrurile sunt mai profunde decât spun ei, insistă Rizzu. Mult mai profunde. Nu pot să neg că sunt dezamăgit. Catacombe! Cripte! Ce fel de vorbe sunt astea? Blestemul plânsului nu e doar o șmecherie a vântului. Nu e doar o chestiune legată de aerul împins prin niște găuri, ca o mare bășină!

— Și ce se schimbă cu asta, mă rog?! exclamă Concetta din spatele tejghelei barului, unde puneă cu lingura ciocolată fierbinte în căni, lângă Maria-Grazia. Pe mine nu m-au speriat niciodată grotlele alea prostesti, iar dacă, mulțumită lor, vor veni aici turiști să se zgâiască la cioburi de sticlă vechi sau la ace ruginite, ba să ne mai dea și bani pentru asta, eu una mă bucur că s-a isprăvit cu blestemul plânsului!

Fiindcă deja barul scotea bani frumoși din mesele servite arheologilor și din tratațiile pentru vizitatori – suficient, oricum, cât să se poată cumpăra cu bani peșin un aparat de înghețată foarte curând. Și, pe furiș, Maria-Grazia, încă mai economisea câteva lire pe săptămână în sticla goală din spatele patului ei.

Bepe înclina și el spre punctul de vedere adoptat de Concetta.

— Și eu mă bucur, spuse el. Un blestem al plânsului dăunează turismului, nu credeți? Mai bine că nu mai există așa ceva pe-aici.

— Ba *există* un blestem al plânsului, rosti cu înrâncenare Rizzu. *Există* precis un blestem al plânsului. Treaba lor, n-au decât să spună ce vor, fiindcă asta nu-nseamnă nimic. Ce știu ei, în fond, străinii ăia, cu vorbele lor italienesti pompoase, cu scobitorile și periutele lor, ei?!?

— Povestea rămâne frumoasă, oricum, chiar dacă, cinstit vorbind, poate să fie adevărată sau nu, spuse Amedeo, făcându-l pe Rizzu să pufnească nervos în cană, împrôșcând cafeaua pe masă.

Într-adevăr, deși *signor* Rizzu, deja trecut de nouăzeci de ani, avea să mai trăiască perfect sănătos încă vreo patru-cinci, nemulțumirea aceea nu-i trecu niciodată. Până în ultima clipă, se simți jignit personal de elucidarea misterului grotelor.

În vara aceea, când veniseră arheologii, Flavio deveni tot mai bântuit, tot mai chinuit de fantasmе, mai hotărât ca oricând să părăsească insula.

— N-o să mai stau îngrădit între aceste țărmuri, bombănea el, în timp ce se ocupa de treburile zilnice.

Pina plângea când îl auzea vorbind așa, fiindcă era ca și cum băiatul se hotărâse să moară. La rândul ei, Maria-Grazia simțea o crâncenă indignare față de nedreptățile care i se făcuseră fratelui ei.

În dimineața de după întâlnirea de la primărie, Flavio apăruse acasă cu o privire rătăcită și tremurând tot, cu muguri de cactus lipiți de haine, ca statuia unui martir. Nu vru să spună cine îi aruncase în el, sau cine îi înnegrise ochiul în ziua următoare, sau cine îi sfâșiasе turul pantalonilor cu un cârlig de pescuit pe drumul care urca dinspre mare, în altă zi. Dar Maria-Grazia, spălându-l pe față, tamponându-i zgârieturile cu o loțiune mentolată, deveni la fel de înverșunată ca mama ei, Pina.

— Cineva vrea să-l gonească de pe insulă, spuse ea. Cineva vrea să-l scoată din minți. Am de gând să aflu *cine*.

Căci fantoma lui Pierino fusese văzută din nou, după sărbătoare, săpând în pământ cu mâinile ei verzi și străvezii.

A doua zi după întâlnirea cu arheologii, barul rămase închis. Când Flavio se trezi din somn, la cinci fără un sfert după-amiază, Maria-Grazia îl chemă la bucătărie. Gonindu-i pe ceilalți – fiindcă mama ei plângea prea ușor când venea vorba despre boala lui Flavio, iar tatăl ei se foia și bolborosea neliniștit –, îl așează pe fratele său la masa mare, în fața ei, și îi porunci să îi spună adevărul despre seara când Pierino fusese snopit în bătaie.

Flavio stătea cu coatele pe masă, cu capul atârându-i între mâini, și o umbră teribilă se lăsa asupra lui. Fără să se descurajeze, Maria-Grazia scutură bucățile de *melanzane*³³ în strecurătoare, ridicând aburi din ele, și așteptă momentul când povestea lui avea să se depene de la sine. Răcoarea nopții intra pe fereastră. La ferma familiei Terazzu, ciobănescul german lătră o dată, de două ori, de trei ori.

33. Pătlăgele-vinete (în it., în orig.).

— Eu n-am făcut niciodată nimic, spuse Flavio în cele din urmă. *Mamma* și *papà* mă cred nebun. Dar nu sunt. Am văzut și eu strigoiul verde. L-am văzut jos, la grotele de lângă mare, umblând cu niște homari într-o capcană, acoperit cu ulei verde de la bărcile cu motor. Până și el crede că eu am făcut răul. Dar eu n-am făcut niciodată nimic.

— Povestește-mi, *caro*, îl îndemnă Maria-Grazia.

Flavio reflectă câteva minute, cu ochii pironiți în adâncurile dalelor dintre picioarele lui. După care spuse:

— Am fost trimis acasă devreme de la întrunirea *Balilla*, în seara aceea. Ții minte? Tușeam rău.

— Da, țin minte.

— Urma să mergem într-o misiune specială de noapte. Nu trebuia să spunem nimic nimănui. Apoi, învățătorul Calleja a zis că, de fapt, eu nu trebuia să mai particip la misiunea de noapte. Așa că am plecat, foarte supărat fiindcă nu mă luau și pe mine cu ei. Am venit acasă pe ocolite, pe drumul cu cactuși. Știi cărarea caprelor, prin mărăciniș...

— *Sì, sì.*

— Asta e tot ce am de spus. Învățătorul Calleja mi-a dat drumul să plec la nouă și jumătate; am venit acasă; nu m-am întâlnit cu nimeni. Ca apoi ei să mă acuze că l-aș fi bătut pe Pierino, afirmând că mi se dăduse drumul să plec la ora nouă și că avusesem tot timpul să iau un harapnic, să-l urmăresc pe Pierino până acasă și să-l snopesc în bătaie. Toate astea sunt minciuni. Maria-Grazia abandonează vinetele. Ștergându-și sarea de pe mâini, îl prinse pe Flavio de umeri.

— Spune-le atunci adevărul, îl îndemnă ea. Spune-le, să afle toată insula că tu nu ai nici un amestec în chestia asta - trebuie să le spui tuturor!

— Cine m-ar crede pe mine, într-un oraș plin de iscoade și bârfe ca ăsta? Nu, n-are nici un rost să spun ceva! Nu le mai scoate nimeni din cap părerea asta despre mine.

Maria-Grazia decise să îi facă o vizită lui Arcangelo.

Băcânia arăta ca o bortă lângă strada mare, o prăvălie unde era răcoare și mirosea a lemn, cu rafturi și tejghele lăcuite, rămase la fel din veacul al XIX-lea. Maria-Grazia stătea în fața siluetei mătăhăloase a lui *signor* Arcangelo, uitându-se pe rând la pachetele cu paste, conservele de legume, sticlele cu vin de pe continent, cutiile cu anșoa, hălciile terne de prosciutto, care atârnavă ca niște ciomege pe lângă țeasta lui, bucățile de brânză care se înmuiau pe tejghea, fiecare tronând pe pătratul ei de hârtie cerată. În cele din urmă, luându-și inima în dinți, spuse:

— *Signor* Arcangelo, ce știți despre împrejurările în care a fost bătut Pierino?

Atunci, băcanul, pierzându-și stăpânirea de sine, se ridică precum un monstru marin din spatele tejghelei și o dădu afară din prăvălia lui.

— N-am nimic de spus nimănui din familia Esposito, nu aveți ce să auziți de la mine despre asta! tuna el, în timp ce ea fugea pe stradă. Ai noroc că nu mi scot cureaua să-ți trag o mamă de bătaie, *puttana troia* ce ești!

Nici cu învățătorul Calleja nu avu mai mult noroc, fiindcă de îndată ce se apropie de bătrânul dascăl, care ședea pe un scaun de lemn în fața casei, acesta o și șterse înăuntru și închise zgomotos toate obloanele.

Între timp, clienții din bar aflaseră ce urmărea ea și erau indignați. „Ce-a apucat-o pe fata asta, să scormonească o treabă din vremea fasciștilor?” se întrebau bătrânii jucători de *scopa*. „Pierino e mort, iar chestiile astea n-au de ce să mai fie scoase la iveală”, insistau și pescarii, care fuseseră cândva camarazii lui. Iar unii mușterii erau atât de supărați de faptul că „fata asta a lui Esposito își tot bagă nasul unde nu-i fierbe oala”, cum spunea văduva Valeria, încât puseră la cale un boicot temporar asupra barului. Doar barcagiul Bepe părea să fie de acord cu ea.

— Cineva tot trebuie să facă lumină în afacerea asta, mormăi el pe lângă tejghea. Dacă tu nu reușești, *signorina* Maria- Grazia, o s-o fac eu. Pierino a fost prietenul meu și cineva l-a ucis, or acum e timpul ca adevărul să iasă la iveală și vinovatul să fie pedepsit. Ce-ar mai căuta altminteri stafia lui să bântuie pe-aici?! Sunt de acord cu tine.

*

Prima persoană care rupse tăcerea fu Santa Maria, fiica mai mică a lui Pierino. În vârstă de douăzeci și opt de ani și deja văduvă, îi făcu semn din prag Mariei-Grazia, îngrozită, într-o duminică de dimineață, după sfânta liturghie.

— Am auzit că vrei să afli ce a pățit atunci bietul meu *papà*, șopti ea, trăgând-o pe Maria-Grazia în sus pe treptele casei ei și ghidând-o apoi printre ghivecele din care busuiocul dădea pe dinafară. Am ceva să-ți povestesc și eu. Puțin, oricum. Poate te ajută, cine știe?

În salonașul care purta semnele trecerii anilor, unde cândva văduvele se rugaseră pentru sufletul Mariei-Grazia, scaunul bătrânului pescar se afla încă într-un colț, cu tapițeria de catifea roasă pe spătarul în formă de inimă – căci bietul nu părăsea niciodată acel scaun, doar când se ducea la culcare, cu excepția acelei dimineți de marți în care se hotărâse în cele din urmă să moară. Santa Maria o trimise pe maică-sa, Agata-fiica-brutarului, să aducă de la parter o prăjitură *cassata* cam veche, pe care bătrâna i-o oferi solemn Mariei-Grazia. Casa era acum pustie. Nenorocirea lui Pierino îi împinsese pe copiii lui mai mari să plece în anii de după război în America și în Anglia, Elveția și Germania, până când rămăsese doar Santa Maria – iar acum soțul ei se prăpădise și el pe mare, lăsând familia fără urmași. Rufele nu se mai umflau în vânt pe frânghiile din fața casei care fusese însuflețită pe timpuri de familia numeroasă a pescarului, iar văduvele din Comitetul Sant'Agata, considerând că salonașul Agatei era prea lugubru chiar și pentru gusturile lor austere, își mutaseră ședintele altundeva. Pina venea pe-acolo uneori, cu daruri de la bar, fiindcă Pierino fusese rudă cu ea. Altminteri, răcoarea salonașului nu mai era tulburată de nimic.

— *Signorina* Esposito, îmi amintesc foarte bine seara aceea când *papà* a fost rănit, spuse Santa Maria.

Auzind această referire directă la momentul când sărmanul ei soț fusese snopit în bătaie, Agata-fiica-brutarului își îngropă fața în șorț.

— Du-te jos, *mamma*, îi zise Santa Maria. Am de discutat lucruri importante cu *signorina* Esposito.

Bătrâna se supuse. Santa Maria se aplecă spre Maria-Grazia și șopti:

— Eu nu cred că fratele tău a făcut asta.

Sentimentul de ușurare îi dădu aripi Mariei-Grazia.

— Atunci, tu... tu nu crezi că Flavio este vinovat...

— Sunt sigură că nu e.

Maria-Grazia încercă să înghită îmbucătura de *cassata*, dar constată că i se lipise de cerul gurii, care i se uscaseră de emoție.

— Continuă, spuse ea. Povestește-mi ce știi.

— Eram în bucătărie în seara aceea, spuse Santa Maria, cu mama - jumuleam un pui, săram niște *melanzane* pentru a doua zi, în timp ce așteptam să vină *papà* acasă. Era și fratele meu cel mare, Marco, care fusese la pescuit cu tata. Marco ne-a zis că *papà* avea să mai întârzie. Prinseseră un ton mare - *papà* era jos la *tonnara*, sărbătorind evenimentul, așa cum obișnuia el întotdeauna. Deși nu era un bețivan de felul lui, adăugă ea. Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Din nou, Maria-Grazia încercă să înghită, dar constată că nu-i era cu putință.

— În fine, continuă Santa Maria. La un moment dat, am auzit un zgomot ciudat la ușă, ca un râcâit. Era târziu - nouă sau zece - și mama a crezut că erau niște câini vagabonzi care făceau necazuri. S-a dus sus, la etaj, ca să ia băătorul de covoare. Întotdeauna i se făcea frică de câini, să nu fie turbați, după ce bietul *zio* Nunziato de pe continent a murit mușcat de un câine în 1909. Dar nu erau câini vagabonzi - era bietul *papà*, care se căznea să se ridice în picioare, ținându-se de ziduri. Am deschis ușa și săracul de el a căzut grămadă înăuntru. Îl bătuseră peste piept cu ceva. Nu știu cu ce - o bătă, o curea. Și i-am auzit când au fugit - pași de oameni mari, cel puțin unul dintre ei era un adult.

— Și asta e tot ce-ți amintești?

Santa Maria încuviință din cap, lăsându-se în cele din urmă copleșită de amintiri.

— Bietul *papà*, se jeli ea, bietul *papà*. Din ziua aceea, n-a mai vorbit niciodată; n-a mai ieșit niciodată cu barca pe mare.

Maria-Grazia își îndesa pe gât bucăți mari de *cassata*, simțind că se sufocă în atmosfera dezolantă a încăperii. Imediat ce a fost posibil, s-a ridicat să plece.

Când ajunsese acasă, barul vuia de agitație. Fantoma lui Pierino fusese văzută din nou, rătăcind pe stâncile de deasupra mării. Arcangelo închisese prăvălia, turbat de furie, și amenința să dea în judecată familia Esposito pentru calomnie, așa că totul era haos și gâlceavă.

— Ai grijă, o povățui Amedeo pe fiica lui. Ești înverșunată ca maică-ta, ceea ce ei nu i-a prea priit, să știi, Mariuzza.

Dar o foame crâncenă de a afla adevărul pusese stăpânire pe Maria-Grazia, care nu se mai putea opri acum, nici chiar să fi vrut.

*

Înainte de revărsatul zorilor în dimineța următoare, Andrea d'Isantu își făcu încă o dată apariția neinvitat la Casa de la Marginea Noptii.

Veni până la bar cu automobilul tatălui său, astfel încât Maria-Grazia îl găsi așteptând deja afară, când ieși să deschidă ușa, la ora șapte și jumătate. Stătea acolo ca o nălucă, în costumul lui englezesc decolorat.

— *Salve, signor* d'Isantu, spuse ea.

Fără să se dea jos din mașină, Andrea d'Isantu zise:

— Am stat deoparte, ai văzut, da?

— *Sì, signor d'Isantu.*

— Cât timp tu ai cumpănit - cât timp tu ai luat o decizie. Șase luni, așa ai zis. S-au făcut opt.

— *Sì, signor d'Isantu.*

— Când îmi voi primi răspunsul? Nu pot să dorm, Maria-Grazia, nu pot să mănânc.

În crunta sete pentru dreptate care pusese stăpânire pe ea, cum putea să se mai gândească la așa ceva? Cum să-i mai ardă de măritiş?

— Când adevărul despre Pierino va fi ieșit la iveală, spuse ea, atunci abia mă voi gândi la măritiş. Nu înainte.

Andrea, observă ea uitându-se mai bine la el, era mai uscățiv, mai sfrijit, ca un bărbat de patruzeci sau cincizeci de ani. I se strânse inima un pic, văzându-l cum ajunsese, dar nu într-atât de mult, încât să renunțe la hotărârea ei.

— Când adevărul despre Pierino va fi ieșit la lumină, repetă ea, un pic vinovată la gândul că opt luni trecuseră atât de repede, fără ca ea să bage de seamă.

Dar Andrea păru satisfăcut. Înclinând scurt din cap, întoarse automobilul și părăsi piața.

*

În noaptea aceea, la scurt timp după ora șapte și jumătate, fiul contelui mărturisi că el îl omorâse pe Pierino.

Bătrânii jucători de *scopa* sosiră devreme la bar, într-o stare de mare agitație și efervescentă, fiindcă văduvele din Comitetul Sant'Agata le povestiseră tot. În acea după-amiază, automobilul contelui oprise în fața bisericii, cu Andrea d'Isantu singur la volan. Deși cunoscut drept un păgân inveterat, omul își scosese totuși pălăria de pe cap, intrase în biserică, se așezase în confesional și îl chemase pe părintele Ignazio să-l spovedească. Membrele Comitetului Sant'Agata lustruiau în acel moment statuia sfintei și înlocuiau lumânările votive topite. Astfel, auziseră destul de clar mărturisirea murmurată de Andrea, când părintele Ignazio se instalase în spatele perdelei roșii:

— Mărturisesc lui Dumnezeu Atotputernicul și Sfinției Voastre, *padre*, păcatele mele. Nu m-am spovedit de paisprezece ani. De atunci, am săvârșit un păcat mortal și câteva păcate veniale. Dar despre păcatul mortal vreau să vorbesc.

Văduvele din Comitetul Sant'Agata, doar un pic rușinate de fapta lor, se opriră din treabă și ascultară cu atenție. Când clopotul a sunat pentru rugăciunea *Ángelus* de la amiază, toți locuitorii insulei știau că Andrea d'Isantu era cel care îl bătuse pe pescar.

Clevetelile din bar în acea seară riscau să declanșeze un război civil.

— Nu pot să cred așa ceva! strigă văduva Valeria. Vrea să îl acopere pe prietenul lui, asta e tot! Pe Flavio Esposito, de care este atât de apropiat de când s-a întors din război.

— Aiurea! se răsti Bepe. De ce nu poți să crezi că d'Isantu a făcut asta? Uiti cum se purtau cu el fasciștii de pe insulă când era flăcău, de parcă ar fi fost eroul lor?! Hărăzit să aibă o carieră importantă peste mări și țări. Știau ei ce știau de pe-atunci, crede-mă. Abia acum înțeleg totul.

— Și presupun, deci, că Flavio Esposito e cu adevărat nevinovat? spuse Valeria.

— Știam eu! exclamă cu patos Agata-pescărița. Știam eu că nu se putea să fi fost tânărul Flavio.

Maria-Grazia însă era furioasă pentru ceea ce făcuse Andrea.

Destăinuindu-i-se micuței Concetta, fiindcă oricum nu avea pe altcineva, tuna și fulgera în magazia barului:

— Andrea a făcut asta doar ca să mă forțeze să-i dau un răspuns, dar, dacă își închipuie că acum o să mă mărit cu el, se înșală amarnic nătărăul!

— Chiar așa, spuse Concetta, mâncând un *arancino*, imperturbabilă la această demonstrație de furie. Tu oricum aștepti să te măriți cu *signor* Roberto. *Signor il figlio del conte* n-are nici o șansă.

Dar indiferent cum ar fi luat-o, ce era făcut nu se mai putea desface, iar pe măsură ce ziua se preschimbă în seară, locuitorii din Castellamare căpătară convingerea că Andrea d'Isantu era vinovat.

Atunci, cuprinși de indignare, Bepe și pescarii, văduvele Sfintei Agata și toți ceilalți arbitri ai justiției din oraș luară cu asalt porțile vilei contelui și cerură ca ucigașul să se arate la față.

Dar Andrea d'Isantu nu mai avea nimic de spus. Tatăl lui nu primea nici un fel de vizitatori în vila din capătul aleii cu palmieri și refuza să răspundă chemării lor. Atunci, locuitorii insulei, înfuriați, cerură ca Andrea d'Isantu să fie adus la judecată – să îngenuncheze în fața mormântului pescarului și să ceară îndurare de la strigoiul verde care bântuia pe pământ –, să părăsească insula ca Ulise și să nu se mai întoarcă niciodată. Pe măsură ce noaptea înainta, cererile lor deveneau din ce în ce mai extravagante. Poate că trebuia să fie pus să umble în genunchi pe toată insula, în urma statuii sfintei, sugeră Comitetul Sant'Agata. Poate, mârâi Bepe, trebuia împușcat.

— Atenție, atenție, interveni părintele Ignazio, care nu se pricepuse niciodată să țină morală, dar se străduia acum. Situația începe să scape de sub control. Trebuie să lăsăm în urmă această vrajbă și să ieșim în lumină, să învățăm să fim milostivi.

Dar Andrea d'Isantu, decretaseră localnicii, trebuia cel puțin să părăsească insula.

*

Târziu, în noaptea următoare, Maria-Grazia a fost trezită din somn de zgomotul înfundat făcut de niște nisip aruncat în geamul ei. Deschizând fereastra, privi în jos, înspre *piazza* luminată de lună, și-l zări pe Andrea din

nou, sprijinit în baston, cu fața ridicată ca o lună în întuneric. Într-o mână ținea bastonul, în cealaltă, geamantanul de carton cu care se întorsese din război.

— Unde pleci? șopti ea.

— Pe continent. Mă duce un prieten de-al lui taică-meu. Vino jos, Maria-Grazia. Mi-ai promis un răspuns. Nu ne vom mai vedea după aceea.

Tulburată de indignare și regret în egală măsură, Maria- Grazia își aruncă un șal pe umeri și coborî la el.

Ramurile de bougainvillea desenau umbre imense sub razele lunii. La adăpostul lor, Andrea d'Isantu aștepta melancolic, frământând în palmă măciulia bastonului.

— Îmi datorezi un răspuns, spuse el în cele din urmă. Mi-ai promis un răspuns.

— Nu, zise Maria-Grazia. Nu îți datorez un răspuns, fiindcă nu cred nicidecum că acesta este adevărul, așa cum a ieșit la lumină. E un joc pe care îl faci tu, acoperindu-l pe Flavio, în speranța că în felul acesta voi ajunge să te iubesc. Ei bine, nu se va întâmpla așa. Fiindcă eu nu cred că tu ai fost autorul faptei.

Atunci, în umbra terasei. Andrea d'Isantu îi povesti ce se întâmplase cu adevărat în seara când Pierino fusese snopit în bătaie.

*

Fuseseră trei băieți în seara aceea la întrunirea *Balilla*: Flavio Esposito, Filippo Arcangelo și Andrea d'Isantu. De asemenea, cei doi conducători *Balilla*: *dottor* Vitale, cu toba lui mare, și dascălul de școală Calleja. În încăperea mohorâtă a școlii, sub portretul Ducelui pe care învățătorul Calleja îl decupase din ziar, după celebrul Marș asupra Romei, repetau cântecele lor cadențate. Apăru o problemă: Flavio Esposito tușea tot timpul, scoțând din trompeta lui de alamă un fel de gâgâituri caraghioase, care stricau solemnitatea interpretării. La ora zece fără douăzeci, dascălul Calleja își ieși din pepeni și îl dădu afară pe băiat.

— Și din acel moment Flavio n-a mai avut nici un amestec? întrebă Maria-Grazia.

— Da, de-atunci el nu a mai avut nimic de-a face cu ce s-a întâmplat.

După ce se descotorosiseră de băiatul lui Esposito (fiindcă tatăl lui era cunoscut drept un bolșevic din nord și nu prezenta nici un fel de încredere), lăsară la o parte tobele și trompetele. Calleja își puse cămașa neagră. Mergeau în misiunea lor nocturnă specială, le spuse el celorlalți. Un comunist local trebuia învățat minte. Urmau să se ducă până în livada de măslini a familiei Mazzu și să se posteze la pândă acolo, până când comunistul avea să urce dealul de pe țarm.

Cei doi băieți râdeau batjocoritor, știind ce însemna asta și imaginându-și rușinosul „tratament” cu ulei de ricin.

— Unul dintre noi, spuse învățătorul Calleja, uitându-se pe rând la fiecare, trebuie să se asigure că individul se va învăța minte. Așa mi-au zis tații voștri, *il conte* și *signor* Arcangelo.

Învățătorul Calleja își scoase pușca dintre bucățile de cretă și creioanele de grafit din dulapul cu rechizite școlare. Apoi îi dădu fiecărui băiat o lanternă.

— Veți merge câte unul, separat. Regruparea în livada de măslini, peste treizeci de minute, spuse el.

De îndată ce a fost liber să plece, Andrea a alergat, cu fasciculul luminos al lanternei săltând pe pietre înaintea lui, înspre casa tatălui său. În emoția momentului, nu avea alt plan decât să se înarmeze și el, ca învățătorul Calleja cu formidabila lui pușcă. Dar acareturile erau cufundate în întuneric, iar armele vechililor încuiate înăuntru. Doar catârul paznicului Rizzu tropăia și răgea sinistru în boxa din spate. Andrea, trăgând de pe pereți pânze de păianjen ca niște imense ghirlande, dădu peste niște săpăligi străvechi, o furcă acoperită cu un strat gros de rugină și, în sfârșit, un harapnic de pe timpuri. Înșfăcând bine biciul, stinse lanterna și o rupse la fugă spre livada de măslini a familiei Mazzu.

Livada de măslini, noaptea, era ca un tărâm de umbre marine. Andrea se ascunse în spatele imensului bolovan abandonat al presei de măslini, care de trei veacuri străjuia la intrarea în livadă. Ceva mai încolo, desluși fața ca o lună plină a lui Filippo, pitit într-un aluniș, și silueta neagră a profesorului Calleja, cu pușca ținând în sus prin beznă, asemenea unei linii trase cu rigla. *Dottor* Vitale, cocoțat comic într-un măslin, lansă chemarea de cercetășie ca un strigăt de bufniță, făcându-i pe amândoi băieții să pufnească în râs pe înfundate. Așteptând ei așa pe întuneric, la un moment dat, de pe drumul de deasupra lor, se auzi hurea înconfundabil al automobilului contelui.

Prin măraciniș venea cineva. Omul era beat, deduse Andrea, după felul împleticit în care mergea, după respirația hârâită.

— *Papà*? murmură Andrea, crezând că tatăl lui se dăduse jos din mașină și venea spre ei, un pic abțiguit, cum era adesea în asemenea seri de vară.

Omul scoase un oftat adânc, iar Andrea îl văzu, mai mult îi ghici brațele și picioarele întunecate, cum se descheie la prohab și proiectează un șuvoi de urină în adâncurile alunișului. Nu putea fi tatăl lui totuși. *Papà* era probabil mai încolo. Doar Andrea era așa de aproape de omul din beznă.

Andrea ridică puțin capul din spatele bolovanului și, cu pași mărunți, se apropie de om prin noaptea fierbinte. În momentul acela, nu intenționa să lovească, doar să se uite mai bine. Indiscutabil, era pescarul Pierino, legănându-se un pic, proptit în cangea pentru ton. Andrea palpita de groază și exaltare.

Dar acum Pierino părea să fi simțit ceva. Se uita încolo și încoace, cu ochii lui de câine bătut.

— Cine-i acolo? se zbârli el.

Andrea desluși limpede furia privirii lui. Abil, Pierino se răsuci în loc, ridicând cangea.

— Fasciștilor, voi sunteți din nou? a răcnit el într-o bravadă de bețivan. V-arăt eu vouă, vă împung cu cangea asta!

Se năpusti fioros în direcția lui Andrea, care se trase îndărăt clătinându-se. Orbecăind printre ciulinii de pe jos, simți cum pescarul îl înșfacă de glezne. Pierino, pe întuneric, părea o arătare cumplită, o măgăoaie ca demonul Nas-de-Argint. Zbierând, Andrea lovi orbește cu harapnicul, plesnind iarăși și iarăși cu biciul în pieptul înfricoșător al pescarului, ca să-l împiedice să se apropie. Pierzându-și echilibrul, Pierino căzu și el. O trosnitură grozavă. Pescarul era întins pe pământ ca o stea de mare. Zăcea nemișcat.

— *Signor* Pierino! strigă Andrea d'Isantu pe întuneric, cu vocea lui subțiratică de școlar.

Nici un răspuns.

Acum, cu lanternele ridicate, ceilalți veneau spre el - învățătorul Calleja, *dottor* Vitale, tatăl său, *il conte*. Andrea constată cu rușine că pantalonii *Balilla* i se lipiseră de corp. Harapnicul căzuse undeva în bezna hățișului.

— Îmi pare rău! strigă el. Îmi pare rău! N-am vrut să fac asta...

Il conte ridică o mână și săltă lanterna. Acum, cauza tăcerii lui Pierino era evidentă. Căzând, pescarul se lovise cu capul de bolovanul preseii de măline. Zăcea inert acolo, de parcă se topise pe jos, din arcada stângă prelingându-i-se o dâră de sânge.

— *Bravo*, Andrea, spuse *il conte*. Bravo, băiete. Nu ai motive să-ți fie rușine. Filippo Arcangelo fugea spre drum, scâncind de groază. *Dottor* Vitale o șterse și el, făcându-se nevăzut în sus prin măracinișuri și azvârlind lanterna, care se rostogoli la vale, izbindu-se în cele din urmă, stinsă, de trunchiul alunului.

— Nu pleacă nimeni nicăieri! ordonă dascălul Calleja. Stați aici să mă ajutați, spuse el, săltându-l pe Pierino de subsuori. Luați-l de picioare! Andrea, *signor il conte*. Trebuie să-l cărmă acasă.

Il conte chibzui câteva clipe, după care încuviință din cap.

— O să-l punem în automobil, zise el. Înainte să se aplece ca să-l apuce pe pescar de glezne, *il conte* stinse lanterna cu un pocnet sec și vârî harapnicul sub haina costumului de in englezesc în care era îmbrăcat. Haideți. Unu... doi... trei... sus.

Îl îngrămădiră pe Pierino în automobilul contelui. Andrea, pe bancheta din spate, ținea capul întors, ca să nu-l vadă pe pescarul care zăcea inconștient lângă el.

Lăsară automobilul sub arcada de la intrarea în oraș. Prin bezna încinsă a nopții, îl cărară pe Pierino pe cărări lăturalnice și prin *vaneddi*. Nici unul nu sufla o vorbă, dar din când în când cei doi fasciști se mai uitau la Andrea, cu luare-aminte și admirativ. Traseul pe sub bolta înstelată a cerului, cărându-l pe pescarul plin de sânge, fu cel mai lung drum din viața lui Andrea.

Îl lăsară pe Pierino pe ulița de lângă casa lui. Poate că tatăl său, *il conte*, sau *il professore* intenționaseră să bată la ușă. Dar în momentul acela, pescarul se dezmetici un pic, se răsuci și mișcă degetele prin colb. Curajul îi părăsi și o rupseră toți la fugă, pe ulițe și poteci, apucând-o care încotro,

marcați deja de povara tăcerii pe care trebuiau să o păstreze și de cumplita complicitate la fapta lui Andrea.

Mergând cu mașina spre casă, lângă tatăl lui, Andrea se ghemui cu capul în jos și plânse.

— A fost un accident, spuse el.

Punând o mână pe umărul lui, tatăl lui îl îmbărbătă:

— Andrea, *nu a fost* un accident. Ai procedat corect. Îndreaptă-ți umerii. Nu trebuie să-ți fie rușine de ceea ce-ai făcut.

În dreptul Casei de la Marginea Noptii, lăsând motorul să funcționeze, *il conte* băgă mâna sub haină și scoase biciul pătat de sânge. Îl azvârli cu putere și acesta zbură dincolo de palmierul din *piazza* și se opri în arbustul de bougainvillea din fața ușii de la bar .

— Dacă-l găsește cineva? întrebă Andrea.

— Lasă-l pe Esposito să-și facă griji pentru asta.

*

Hohote mari de plâns îl zguduiră pe Andrea d'Isantu după ce termină de spus această poveste. Rămase multă vreme privind peste zid la cactușii care începeau să prindă contur în cenușiiul zorilor și continuă să plângă pentru ceea ce făcuse.

— Iubeam locul acesta, îi zise el. Voiam să fiu alături de ceilalți. Nici nu mi-ar fi trecut prin minte să îl bat pe pescar, dacă nu m-aș fi speriat. Dar fasciștii credeau cu toții că am făcut-o intenționat. Credeau că eram un fel de erou. Tata era *mândru*! Rosti cuvântul cu scârbă, de parcă l-ar fi scuipat. Nu m-au lăsat niciodată să spun adevărul – țineau să mă convingă că voisem să fac acel lucru. Dar eu n-am vrut, Maria-Grazia. Eu nu sunt ca tatăl meu. Nu sunt ca el, crede-mă. Acum, știi cum sunt, și n-o să mă poți iubi, dar sper să crezi, în sfârșit, că acesta este adevărul despre Pierino.

Acum, în lumina rece, în liniștea umedă din piață, Maria- Grazia credea.

— Îți voi da răspunsul meu, spuse ea.

Andrea ridică o mână.

— Nu... Nu... Nu spune nimic. Știu deja, Mariuzza.

Înfășurându-se în pardesiu, o mângâie scurt pe braț și plecă. Îl urmări cu privirea cum traversa *piazza*, cu mersul lui rigid, de om bătrân, cu silueta lui subțire de nălucă, și avu senzația că se îndepărta și se micșora în fața ei, că trecea printr-un proces de îngustare fără sfârșit, cum se întâmplase cu mama lui, Carmela, în urmă cu un sfert de veac, când Pina o gonise din bar. Și așa Andrea d'Isantu continuă să meargă, ieșind din Castellamare, și dispăru dincolo de mare. O lăsă pe mama lui înfrântă, împutinată, fără să-și mai poată recăpăta vreodată statura pe care o avusese în anii de dinainte de război. Îl lăsă pe prietenul lui, Flavio, mai distrus sufletește decât s-ar fi încumetat să recunoască. Cât despre Maria-Grazia, avea să mai treacă cincizeci de ani până când ei doi să-și vorbească din nou.

*

Flavio dispăru și el la scurt timp după prietenul său, într-o dimineață de septembrie. În acea dimineață, Pina se duse în camera lui, ca de obicei, cu cafea și prăjituri, ținându-se de balustradă ca să urce scara, dar găsi patul neatins, cu cămașa de noapte împăturită frumos la marginea dinspre picioare, ca veșmintele lui Isus în mormânt. Atunci Pina începu să bocească și scăpă cafeaua din mână, fiindcă înțelese numaidecât că fiul ei plecase.

Răscolind toată insula, pescarii și țăranii se răsfirară și scotociră cu bețele hățșurile, se băgară prin șanțuri, de teamă ca Flavio să nu fi vrut să se înece, se târâră pe sub vițe. Căutară pe chei, prin adâncurile întunecate ale vechii *tonnara*, și prin acareturile fermei lui Mazzu. Când ajunseră la grotle de lângă mare, dădură de o urmă lăsată de Flavio: încălțările lui, bocancii englezești murdari pe care îi purtase de când se întorsese din război, stăteau pe stâncă, unul lângă celălalt, cu vârfurile îndreptate spre mare. Medalia lui din război, cu chipul Ducei, era ascunsă sub bombeul bocancului drept, cu panglica pătată de pământ împăturită frumos.

Pina aprinse o lumânare pentru fiul ei în biserică și îngenunche în fața ei, sub crucifixul care lucea încă de cât fusese lustruit de mâinile lui. Ea și Carmela se observau câteodată, de pe laturi opuse ale bisericii, îngenunchind fiecare în fața lumânării ei, preocupată fiecare de propria amărăciune - fiindcă și Carmela se ruga zilnic pentru întoarcerea lui Andrea, despre care se spunea că ajunsese tocmai în Germania de Vest și că refuza categoric să vină acasă.

Pe urmă, miracolul. În a zecea zi, sosi un plic cu scrisul lui Flavio. Era teafăr și bine, spunea el, în Anglia. Din Castellamare înotase până la o barcă de pescuit cu care ajunsese în Sicilia, iar de-acolo făcuse autostopul până în nord. „Am o slujbă bună o slujbă permanentă ca paznic de noapte la o fabrică”, scria Flavio, fără nici un fel de punctuație, ca de obicei. „Am simțit nevoia să o iau de la capăt, dar cu ajutorul lui Dumnezeu și al Sfintei Agata voi veni înapoi de Crăciun sau de sărbătoarea anuală și transmit-e-i salutări părintelui Ignazio te rog. Vedeți așadar că sunt bine.”

Deși Pina avea să mai primească destule scrisori cu greșeli de ortografie - ba chiar avea să-i audă și vocea, metalică, dar recognoscibilă, prin firele de telefon, în anii de mai târziu, Flavio nu se mai întoarse. După plecarea lui, Pina începu să îmbătrânească de-a binelea. Dar Maria-Grazia credea că fratele ei plecase din motivele lui personale, nu toate triste, și așa se împacă ea cu gândul celei de-a doua plecări a lui. Fiindcă, până la urmă, un fel de ordine se reinstalase pe insulă. „Îți mulțumesc pentru ce ai făcut”, îi scrisese el un an mai târziu, pe o bucată de carton decupat dintr-o cutie englezească de cereale. „Dorm mai bine acum.”

În această lume de schimbări și zguduituri seismice, sosi un străin, instalându-se la vechiul lui loc din spatele tejghelei, de parcă nu fusese niciodată plecat.

Când Maria-Grazia se întoarse într-o după-amiază de la biserică, unde se ducea uneori în zilele când se simțea tristă, ca să mai stea puțin de vorbă cu părintele Ignazio despre fratele ei, știu – văzând zâmbetele satisfăcute ale babelor din fața prăvăliei lui Arcangelo, auzind binecuvântarea pe care văduvul Onofrio i-o strigă de la fereastra de sus, când ea trecu pe lângă casa lui, ba chiar și sesizând liniștea neobișnuită a turturelelor din palmieri, că ceva se schimbase pe insulă. Mirându-se de toate aceste ciudățenii, se duse acasă pe căi mai ocolite, prin *vannedi* și pe poteci, ca să scape de alte cleveteli.

Concetta o întâmpină în ușa barului.

— Ai un nou client! o anunță ea jubilând. Hai înăuntru, să-l vezi.

Maria-Grazia, făcându-i jocul, se lăsă condusă de fetiță. Se aștepta să-l vadă pe vreunul dintre arheologi, poate pe vreun alt fost prizonier. A spera acum să fie Robert părea la fel de absurd ca și cum s-ar fi așteptat să o găsească acolo pe Sant' Agata în carne și oase.

De aceea avu un mare șoc când dădu cu ochii de iubitul ei așteptând la tejghea, zâmbind încântat și un pic vinovat de emoția puternică pe care i-o provocase.

Era mai matur, mai scund decât își amintea ea, prost îmbrăcat. Vocea ei se auzi parcă de departe, uimind-o și pe ea:

— Ce cauți aici?

Robert se ridică în picioare, ștergându-și transpirația de pe frunte. Vorbea cu ea folosind cu stângăcie expresii de tandrețe în engleză și italiană: *cara mia*, draga mea. Expresii care aparțineau acelor după-amiezi fierbinți din urmă cu cinci veri, când era încă o fetișcană, cuvinte care nu se cuveneau să fie rostite în fața clienților din bar. Nu se simți în stare să răspundă, fiind prea copleșită de emoțiile care o cuprindeau cu repeziciune: ba șoc, ba bucurie, ba mânie.

— Ce cauți aici, *signor* Carr? spuse ea din nou.

Robert bălmăjea, încerca să o prindă de mâini.

— M-am întors. Maria-Grazia, nici nu știi cât sunt de fericit... Și tu ești neschimbată...

Vorbea italienește acum, cât de cât, fiindcă în italiană îi spunea toate astea. Neschimbată?! După cinci ani?! Ea, care adunase melci și culesese ierburi amare, ea care se înflăcăraseră la ideea Comitetului de Modernizare și dovedise nevinovăția lui Flavio în cele din urmă?! Încleșta și descleșta pumnii, aproape fără să-și dea seama.

— N-ai scris deloc, spuse ea.

Bătrânii jucători de *scopa* se întorseseră complet cu scaunele, mișcând din cap spre ea, nerăbdători.

Oare avea să se năpustească la el, în fața tuturor, dându-le satisfacția acestei împăcări?

Maria-Grazia se clătina, ținându-se cu o mână de tejghea, ca să nu cadă din picioare. Robert se apropie, un pic neliniștit acum.

— Nu trebuia să-ți fac o asemenea surpriză, spuse el. Și pe urmă, din nou, mai timid: În tot acest timp, Maria-Grazia, eu te-am iubit. M-am întors. M-am întors pentru totdeauna.

Ridică privirea și se uită în ochii lui. Părul lui își pierduse strălucirea, încărunțise de când nu-l mai văzuse; pielea lui, cândva fină ca o foiță de hârtie, se îngroșase și se făcuse mai roșie. Voia să vorbească, dar toate aceste valuri de furie și bucurie se revărsau încă peste ea, violente ca o febră grea, făcând-o să se cutremure.

— Iubești cumva pe altcineva? murmură el, când ea rămase tăcută. Cumva nu-ți mai pasă de mine acum?

În timp ce stăteau față în față, în dreptul tejghelei, simți că pământul se zguduie. Minte ei era atât de răvășită, încât abia după câteva secunde își dădu seama că mișcarea se produsese în ea. Pe urmă, încă o cutremurare.

— Spune-mi ce s-a întâmplat, o implora Robert.

— N-ai scris deloc, zise ea din nou.

Dar până ca el să poată da un răspuns, o mare mulțime de oameni dăduse buzna în bar. Plecând de la biserică, unde părintele Ignazio oficiase liturghia la amiază, enoriașii prinseseră de veste că englezul se întorsese, iar acum veneau să-l salute. Robert se trezi în mijlocul localnicilor, care își manifestau zgomotos încântarea.

— *Signor Carr! Signor Carr!*

— *L'inglese*, a venit englezul!

— Slavă ție Sant'Agata, sfânta celor năpăstuiți și slavă tuturor sfinților!

Apăru și părintele Ignazio, care îl luă pe Robert de amândouă mâinile.

— O să avem o nuntă acum, anunță o văduvă.

Deși Maria-Grazia abia dacă o cunoștea, femeia o înghiontea cu subînțeleș, încântată să-și arate istețimea. Pregătește-te să faci anunțul de căsătorie, *padre!*

Trebuia să scape de gloata asta! I se făcuse greață, era amețită - nu putea să se concentreze în vacarmul acela cumplit. Dar în timp ce se căznea să răzbească spre ușă, ținându-l de încheietura mâinii pe englez, un alt val de localnici își făcu apariția, luând cu asalt treptele verandei. Bătrânul Mazzu, mânându-și caprele cu o nuia, urmat de un grup de țărani ai contelui. Mazzu ridică ambele brațe când îl văzu pe Robert și, de bucurie, îl atinse cu bățul lui pe ambii umeri, binecuvântându-l parcă.

— *Signor Carr!* strigă el. *Signor Carr!* Lăudată fie Sant' Agata, bine că te-ai întors până la urmă! Uite-o și pe Maria-Grazia, sfoasa noastră mireasă!

— Lăsați-ne toți în pace! strigă Maria-Grazia. Terminați odată cu bârfele și cu aranjamentele voastre! Și nu vă mai băgați nasul unde nu vă fierbe oala! Acestea fiind zise, dispăru pe după draperia de la bar. Se refugie în curte, printre cearșafurile pe care Pina le spălase în acea dimineață și le întinsese

la soare, în adierea vântului. Auzi ușa trântindu-se: Robert venise după ea, așa cum sperase că avea să facă.

— Maria-Grazia? se auzi glasul lui. *Perché mi fuggi?* De ce fugi de mine?

În momentul acela, valul de furie care crescuse în ea se revărsă tumultuos, înlocuind temporar bucuria care îi umpluse sufletul când îl auzise vorbind poticnit în italiană și murmurând „draga mea”.

— Fiindcă nu mi-ai scris! se răsti ea. Fiindcă nu mi-ai trimis nici un rând în cinci ani, în afară de amărâta aia de carte poștală! Fiindcă m-ai făcut să mă simt ca o caraghioasă, m-ai umilit...

— Dar, *cara*...

Căznindu-se să treacă prin labirintul cearșafurilor, ajunsese în sfârșit la ea.

— Nu mi-ai scris, repetă ea. Nimic, în afară de o carte poștală: *Sto pensando a te*. Ție ți se pare normal? Ție ți se pare corect?

— Nu, spuse el, rostind cu grijă, în italiană, fiecare cuvânt. Nu mi se pare corect.

— Și-atunci ce explicație ai putea, mă rog, să-mi mai dai acum?

— Când ți-am trimis acea carte poștală, șopti el, intenționez să o prind din urmă și să ajung la tine în câteva zile. Altminteri, îți jur, aș fi scris mai mult. Maria-Grazia se întoarse cu spatele; nu ca să fugă din nou, ci poate pentru a-l speria un pic la gândul că ar fi putut fugi.

— Stai! strigă el disperat. Stai, Maria-Grazia. Lasă-mă măcar să-ți explic. Nu mi-e ușor să-mi găsesc cuvintele, mă străduiesc, *cara*. Pot să explic, doar să-mi dai răgaz.

De indignare, simți că i se tăia respirația. Apucă zdravăn coșul de rufe, îl răsturnă cu fundul în sus și se așază hotărâtă pe el.

— *Bene*. Prea bine. Explică.

*

Între timp, în bar mocnea revolta. O încrâncenare stranie pusese stăpânire pe Amedeo, care nu dădea voie nimănui să meargă în curte după Maria-Grazia și Roberto. Alți localnici continuau să vină la bar în căutarea englezului, dar Amedeo îi oprea pe toți.

— Unde s-a ascuns? întrebare imperativ văduvele din Comitetul Sant'Agata, urcând în formație treptele verandei. I-am adus o sticlă de limoncello, în dar de bun venit, și o imagine a sfintei.

— Nu, tună Amedeo. Nu vă băgați. Vă interzic categoric să-i deranjați.

În această privință, Pina era și ea de neînduplecat, păzind cu strășnicie draperia barului, ca nu cumva să încerce careva să se ducă peste Robert și Maria-Grazia.

— Nu s-au văzut de cinci ani, spuse ea. Pentru numele Sfintei Agata, lăsați-i în pace, s-a-nțeles?! Dacă prind pe careva că încearcă măcar să intre în curte după ei, închid cu cheia toate ușile barului și vă țin prizonieri aici. Veți avea tot timpul să-l vedeți pe *signor* Carr, dar s-apuce întâi și ei să-și vorbească între patru ochi.

Oamenii se resemnă și se așeză bombănind prin bar și pe verandă, așteptând reapariția englezului.

Dar Concetta nu putea îndura o asemenea incertitudine. Pândind un moment când Pina nu era atentă, se furișă pe ușa barului și fugi pe cărările din spate. Cocoțându-se pe poarta curții, reuși să deslușească silueta lui *signor* Robert, o siluetă în spatele cearșafurilor, ca o marionetă într-un teatru al umbrelor, gesticulând. Iar Maria-Grazia stătea pe coșul de rufe, cu brațele încrucișate strâns la piept, privind în altă parte. Concetta, deși o păgână inveterată, se rugă în taină la Sant'Agata, cerându-i ca Mariuzza să se îmbuneze și să se împace cu *signor* Robert.

*

Robert începu șovăielnic, pornind de la momentul când părăsise Castellamare. Îi povesti cum ambarcațiunile îl duseseră departe de ea: întâi, barca pescărească vâslind pe mare, apoi o navă de transport imensă și cenușie, pe urmă un vapor-spital, ale cărui compartimente cavernoase de sub punte erau pline de gemete și suspine. De la Siracusa la Catania, de la Catania în Tunisia, din Tunisia în Southampton, iar apoi, într-un final, la spitalul cu perdele cenușii, unde se chinui și pătimi tot restul războiului. Mereu, în acea călătorie, avusese senzația că privea înapoi peste o întindere tot mai mare de apă cenușie, căutând în încețoșarea febrei chipul ei prin mulțimile de oameni.

Maria-Grazia ședea neclintită, dar Robert începu să-și găsească mai ușor cuvintele. Acum, în disperarea care îl cuprinsese, le așternu pe toate în fața ei.

Luni întregi, umărul lui supurase, îi povesti el, sângerase, refuzase să se vindece. Rămăsese nevindecă până în ziua în care se terminaseră luptele. Din cauza rănii nu fusese parașutat în Arnhem după Ziua Z, nici nu mersese la moarte sigură în noroiul involburat de la marginea vreunui sat olandez, ca aproape toți foștii lui camarazi. Umărul nu-l lăsase să participe la restul războiului. Dar, încă din primele zile ale lunii mai 1945, rana începu să se închidă și să se vindece, iar febra scăzu. Când luptele încetară, constată că nu mai avea absolut nimic.

— Atunci mi-ai scris mie, spuse Maria-Grazia. Asta a fost acum patru ani. Dar după aceea?

— *Lo so*, zise Robert. Știu, *cara*. Ajung și la asta.

Necazurile începuseră odată cu însănătoșirea lui, îi spuse el. Fiindcă, în loc să fie externat din spital, primise ordinul să plece în Olanda, unde se afla regimentul său. Soldatul din patul de alături, un căpitan descurajat, îi spusese că putea dura ani de zile până să fie lăsat la vatră. Dar el nu avea cum să aștepte atâta timp. Își strânsese lucrurile și dispăruse pe furiș. La ieșirea din spital, îi scrisese Mariei-Grazia un mesaj în italiană, atât cât își mai amintea limba: *Sto pensando a te*. Mă gândesc la tine.

— N-am putut să scriu mai mult, zise el. Trebuia să plec.

Fugise din spital și se îndreptase spre mare, mergând pe marginea drumului, cu lucrurile în brațe, purtând aceeași uniformă mucegăită cu care fusese internat în spital. Simțea privirile curioase ale oamenilor din automobilele care veneau din spate și încetineau ca să se uite la el. Pe la jumătatea distanței, o șoferiță de pe o ambulanță opri și îl luă în mașină. Avea drum la docuri, îi spuse ea. Putea să-l ducă până acolo. Dar nu știa să-i spună de unde ar fi putut să cumpere un bilet pentru Sicilia. În afară de asta, Robert avea foarte puțini bani. După ce coborâse din ambulanță, trebuise să se ducă la o bancă, să scoată banii, iar acolo se simțise din nou stingher, din cauza uniforme jerpelite și a boccelei făcute dintr-un prosop de spital, la care toți se holbau. Când ieșea din biroul de voiaj, de unde își cumpărase în sfârșit prețiosul bilet pentru traversarea Canalului Mânecii (în Sicilia intenționa să ajungă în mai multe etape), îl opriseră doi agenți din poliția militară, care îi ceruseră documentele de lăsare la vatră.

Îi povesti restul pe sărite, temându-se să nu o împovăreze cu disperarea trăită de el în acea perioadă, dar dorindu-și totuși, cu o disperare la fel de mare, să își pledeze cazul, să îi câștige încrederea. Îl trimiseseră în judecată pentru dezertare, îi spuse el. Îi confiscaseră biletul de călătorie. Îi povesti cum, la curtea marțială, avocatul apărării era un maior subțiratic ca o funie, un străin, care șezuse cu el în holul de la intrarea în tribunal și parcursese dosarul lui făcându-și însemnări pline de greșeli de ortografie. Îi mai spuse cum procesul lui fusese al șaptelea dintr-o serie de douăzeci și nouă în acea săptămână. Cum, în același timp, Londra și Parisul roiau de dezertori; militarii fugiți din armată bântuiau pe străzi, furând camioane, jefuind restaurante, dedându-se la acte de violență. „Trebuia să te fi dus la Londra“, îi spusese maiorul, pe un ton sec, în timp ce nota sub numele lui Robert („Car“ cu un singur „r“, și „plutonier“, în loc de „parașutist“) faptul că fusese „tratat de un medic local în Castle Amary, Sicilia, după aceea la Netley Park“.

Opiniile celor ce alcătuiau instanța de judecată la Curtea marțială fuseseră destul de împărțite, întrucât se considerase că, dacă o simplă rană la umăr ajunsese să se deschidă și să sângereze, să supureze, să provoace frisoane și febră mare, dar totodată să se vindece brusc în ultima zi de război, realitatea nu putea decât să ascundă un substrat psihologic mai grav. Și totuși, în mod limpede, la un moment dat omul acesta fusese inapt pentru front, fiindcă așa scria explicit în fișa lui medicală.

— Ce ne poți spune despre medicul sicilian? îl întrebase colonelul care prezida completul de judecată. Putem obține informații de la el? Se poate atesta cu certitudine că ai fost într-adevăr așa de bolnav cum afirmi dumneata, atât de bolnav, încât ți-a fost imposibil să te întorci la regimentul de bază, în anii 1943 și 1944?

— Nu am avut suficient timp pentru a-i scrie doctorului italian ca să trimită o declarație, spuse maiorul, ceea ce era perfect adevărat, din moment ce îl cunoscuse pe Robert doar cu două ceasuri în urmă.

— Accepți să te întorci la Batalionul al Treilea, până la eliberarea din armată? întrebă avocatul acuzării.

Robert nu acceptă. Abia când primi condamnarea de zece ani de muncă silnică, își dădu seama ce mare greșeală făcuse.

În primele zile de încarcerare, gândindu-se la Maria-Grazia, care fusese o fetișcană când ei se iubiseră și care ar fi urmat să aibă aproape treizeci de ani când el avea să se poată întoarce la ea, Robert căzuse pradă disperării.

— Cum să-ți fi scris toate astea? spuse el. Cum să-ți fi cerut să mă aștepti, să aștepti zece ani, chiar presupunând că mi-ar fi dat hârtie, stilou și timbre pentru străinătate, ceea ce oricum n-ar fi făcut?! Erai doar o fetișcană când ne-am cunoscut, eu nu vorbeam deloc limba ta, ne-am iubit câteva luni în timpul războiului. Cum aș fi putut eu să-mi închipui că sentimentele tale pentru mine însemnau o dragoste atât de profundă, încât să dorești să mă aștepti, renunțând la orice altă șansă de a fi fericită?! Cum să-mi pot eu închipui că totul ar fi fost la fel și pe timp de pace?! Cum puteam eu să-ți fi cerut așa ceva?!

— Dar dragostea pe care tu o simțeai pentru mine? întrebă Maria-Grazia, cu multă răceală. Era o dragoste atât de profundă?

— Da, *cara*. Era - este - bineînțeles, așa era, indiferent ce simțeai tu pentru mine. Dar nu puteam să fiu sigur de dragostea ta. Trecuse atâta timp.

— Te iubeam și eu, spuse Maria-Grazia rănită. Eram doar o fetișcană, dar te iubeam. Te-aș fi așteptat, dacă mi-ai fi cerut-o.

Însuflețit acum de o mică speranță, Robert se învioră. Singurul lucru pe care i-l povesti despre închisoarea militară unde își ispășise pedeapsa a fost cum o femeie cucernică și bună la suflet venise să stea de vorbă cu el, o vizitatoare de caritate, și îl întrebase despre întemnițarea lui acolo, iar după aceea, peste câteva luni, îi trimisese cărțile din care învățase el italienește.

— Nu putea să-mi fi trimis și mie o scrisoare? întrebă Maria-Grazia. De ce n-ai rugat-o să-mi scrie?

— Dar, *cara*, am rugat-o, zise Robert surprins. Și ți-a scris. Ți-a trimis zece-cincisprezece scrisori.

Dar, din câte se părea, scrisorile acelea nu ajunseseră niciodată la Castellamare. Acum începea și el să înțeleagă indignarea ei.

— Ce cauți aici? îl întreabă ea acum, încă neînduplecată. Din câte mi-ai povestit, mai ai șase ani de ispășit din condamnare.

Da, așa ar fi trebuit. Dar după patru ani de detenție, la închisoare venise un colonel, căutând prizonieri cu o bună conduită, care să poată fi trimiși în nord ca să lucreze în minele de cărbuni rămase fără mână de lucru. Robert, fiind din nordul țării, născut într-un sat de mineri, și dornic să obțină mai repede eliberarea, fusese trecut pe listă. Primise o hârtie în schimbul căreia putea căpăta un bilet de tren.

— Poți să te duci acasă acum, îi spuse colonelul.

Robert făcuse autostopul până la Dover și se îmbarcase pe un vas până la Calais. De data asta, nu se mai întâlnise cu poliția militară. Se rugase de oameni să-l ia cu mașina, iar când nu voia nimeni să oprească, mergea pe

jos și, în felul acesta, străbătuse continentul până în sud. Înainte de a traversa cu barca spre insulă, se spălase în mare cu o bucată de săpun cu fenol, își tunsese părul, se bărbierise uitându-se în oglinda unui automobil și, cu câteva lire, cumpărase de la un țăran un rând de haine noi. Bepe fusese cel care îl adusese cu barca. Neîndrăznind nici să spere, Robert îl întrebase pe bătrân despre Maria-Grazia, iar Bepe, cu un chiot de bucurie, îl recunoscuse pe englez.

— Nu vreau să creez probleme venind aici, dacă ea iubește pe altcineva, îngăimase Robert. Spune-mi doar, s-a măritat? Am vreo speranță? Nu mi-a răspuns niciodată la scrisori.

— Du-te sus, la Casa de la Marginea Noptii, și lămurește-te singur, îl sfătuisese Bepe.

După hohotele vesele de râs ale barcagiului și primirea frumoasă care i se făcuse când debarcase pe chei, trăsesese concluzia că mai avea totuși o speranță. Acum, nu mai era la fel de sigur.

Ciudat, cât de expeditiv fusese povestind despre toți acei ani!

— Dacă voi fi găsit, voi fi considerat iar dezertor, spuse el. Sunt într-o situație dificilă. Ar fi trebuit să mă duc în Olanda, cum mi s-a propus, și să aștept să fiu lăsat la vatră cu acte în regulă – asta a fost greșeala mea, însă, și dacă aș fi avut posibilitatea să-ți scriu, tot nu m-aș fi încumetat să îți cer să mă aștepti zece ani. Dar n-am încetat nici o clipă să te iubesc, Maria-Grazia. Să nu mă acuzi de așa ceva.

Când îi spusese că era într-o situație dificilă, alesese un cuvânt special în italiană, *frangente*, care avea și sensul de talaz clocotitor, iar pe Maria-Grazia o emoționa felul cum îl rostise, tandru, șovăielnic, la fel cum Andrea d'Isantu îi oferise cândva o floare.

— Nu poți să te mai duci înapoi? îl întreabă ea în cele din urmă, regretând un pic răceala cu care îl tratase până atunci.

— Nu, *amore*. Nu pot să mă mai duc înapoi în Anglia.

Maria-Grazia se aplecă și atinse dalele reci din fața ei, fără să-și dea seama de ce, până când se dumiri că, de fapt, mâinile ei căutau pământul patriei. O înspăimânta soarta lui cumplită: să fii osândit ca niciodată să nu te mai întorci acasă pe pământul care te-a plămădit, niciodată să nu mai fi legănat de freamătul și vuietul familiar al mării din țara ta, niciodată să nu te mai simți ocrotit și mândru între hotarele ei.

Dar, pesemne, rostise aceste gânduri cu glas tare, din moment ce Robert zise încetșor:

— Insula aceasta este pământul care m-a plămădit pe mine. Nu aceea.

Și se petrecu ceva ciudat. Fiindcă Maria-Grazia descoperi că toată nerăbdarea ei de a pleca, durerea aceea care o îmboldise ani de-a rândul, ca înțepătura unor ace de cactus invizibile care persista zile de-a rândul după ce culegeai fructele spinoase, se vindecase, dispăruse.

— Mă crezi? întreabă el.

— Da, răspunse Maria-Grazia. Te cred.

Emoționat, Robert spuse:

— Draga mea Mariuzza, *cara mia!*

— Te cred, repetă ea. Dar nu ai îndreptat lucrurile încă. Nu complet.

Nu voia să-l sărute, nu voia să-l îmbrățișeze, dar acceptă să îl ia de mână. După aceea, își dădu seama că nu-i venea să-i mai dea drumul. Și stătura așa multă vreme, protocolari, de parcă abia se cunoscuseră.

— Crezi că vei putea să mă mai iubești vreodată? întrebă Robert.

— Nu știu, spuse Maria-Grazia. Dar rămâi aici.

Concetta, pitită încă în spatele porții, văzu umbrele lor apropiindu-se și țopâi de bucurie, dar în tăcere.

Când Robert și Maria-Grazia se întoarseră în bar ținându-se de mână, părând a se fi împăcat, o explozie de bucurie izbucni în Casa de la Marginea Noptii. Dar, în scurt timp, reieși că nu existau planuri de nuntă și nici șansa unei reveniri iminente la vechiul lor statut de îndrăgostiți. Dimpotrivă, se zvoni chiar că Maria-Grazia îl surghiunise pe englez în mansarda casei, să doarmă pe vechea canapea tapițată cu catifea, unde fusese ostracizat cândva și Amedeo, în loc să-l fi invitat în odăița ei cu vedere spre palmieri. Acesta era adevărul gol-goluț. La o sticlă de arancello, în acea după-amiază, Amedeo încercă să-l consoleze un pic pe Robert.

— Mda, asta e Mariuzza mea, o fată aprigă, să știi, murmură el. Așa a fost întotdeauna. Are nevoie de timp. Te iubește. Doar că te lasă să aștepti un pic, așa cum ai făcut și tu cu ea, fiindcă vrea să își analizeze mai bine sentimentele. Nu-i place să o grăbești sau să o forțezi să ia o decizie.

— Eu am făcut-o să aștepte cinci ani, remarcă Robert. Sper că n-are de gând...

— Ai răbdare cu ea, îl sfătui Amedeo.

Robert sorbi din arancello și avu senzația că i se lipise de limbă, băutura aceasta fiind mai aspră decât licoarea fină pe care o ținea el minte.

— Vorbește cu ea, zise Amedeo în cele din urmă. Spune-i toate lucrurile pe care nu ai fi putut niciodată să i le spui înainte, pe vremea când nu știai limba noastră. Povestește-i despre copilăria ta, despre tinerețea ta. Toate lucrurile obișnuite despre care discută îndrăgostiții. Ești un străin pentru ea acum, măcar în parte. Spune-i poveștile vieții tale. Înduplec-o să se întoarcă la tine în felul acesta.

Amedeo nu cunoștea vreun alt mijloc mai sigur de a câștiga inima cuiva.

*

Maria-Grazia se trezi în dimineața următoare cu impresia că mintea îi juca feste. Se îmbracă liniștită, se spală pe față, își împleți părul într-o cosită și coborî scările cu hotărâre, gata să înfrunte adevărul că întoarcerea lui Robert fusese doar o halucinație. Iată-l, în schimb, stând între părinții ei, curățând smochine cu mâinile lui sigure și aspre. Sări în picioare și, politicos, îi trase scaunul ca să se așeze.

— Bună dimineața, *cara mia*, spuse el cu precauție, studiindu-i expresia feței.

Maria-Grazia luă ceaiul pe care i-l oferea Pina. Pe urmă, când părinții ei plecară în pripă de la masă, scuzându-se că aveau treabă, se trezi asaltată de povești. Turuind în italiană, Robert depănă întâmplări din viața lui, vorbindu-i despre copilărie și anii adolescenței.

Începu cu casa lui din nord, dintr-un sat de mineri: două șiruri drepte de case, zid în zid, construite pe o parcelă de verdeată, sub un cer plumburiu. Localitatea se numea Aykley Moor. Povestea familiei lui era, de fapt, că el nu avea familie, în afară de o mătușă și un unchi în vârstă, care îl

crescuseră cam fără tragere de inimă, mai degrabă din obligație. Mama lui, actriță de teatru, murise răpusă de gripa spaniolă, când el avea doar câteva luni. Robert fusese acolo în acele momente, dormind într-un cărucior de copil, în colțul unei cabine dintr-un teatru de provincie. În graba de a duce moarta afară, fără să provoace vreun scandal, pe el îl uitaseră înăuntru. Doar paznicul, când venise să încuie, auzise scâncetele slabe și îl găsisese pe băiat. Apoi se aflase că mama copilului fusese o biată actriță decedată, iar unchiul și mătușa fuseseră chemați să-l ia de-acolo.

Maria-Grazia puse ceaiul deoparte, fiindcă nu putea să-l bea.

— De ce-mi spui povestea asta acum? îl întrebă ea.

— *Cara*, fiindcă... O prinse de mână. Englez în tot ce făcea, întotdeauna se apropiase cu reticență de ea, de parcă ar fi fost o obligație pentru el. Chiar și în prima zi, atunci, pe plajă. Fiindcă intenționez să te cer în căsătorie, spuse el. Și mi se pare corect să mă cunoști un pic mai bine decât mă cunoșteai data trecută.

O bucurie năvalnică o copleși când auzi aceste cuvinte, făcând-o aproape să plângă. Dar își înăbuși emoția, lăsându-l să-și continue istorisirea. Îi povesti cum mătușa și unchiul lui se gândiseră să-l abandoneze. În lungul voiaj cu trenul spre nord, în timp ce băiatul se uita lung la ei cu ochii lui albaștri, decisese să îl lase la un orfelinat de băieți din Newcastle. Lucrul acesta i-l relataseră de nenumărate ori, ca o dovadă a bunătății lor în fața firii lui reci. Din motive niciodată dezvăluite lui Robert, ezitaseră la poarta instituției și îl luaseră totuși acasă. Vrând parcă să compenseze această slăbiciune, niciodată de-atunci nu-și mai permisese să se arate generoși cu el. Aveau să trateze prezența lui drept o obligație până în ziua în care – la vârsta de șaptesprezece ani – plecase din casa lor, cu un geamantan de carton într-o mână și cu un costum de haine bine călcat, pe un umerăș din lemn, în cealaltă, în căutarea unei vieți mai bune.

— Ce este Newcastle? întrebă Maria-Grazia în engleză.

Iar Robert îi răspunse în italiană:

— Un oraș mare din nord, plin de arcade și poduri.

Mai târziu, deși n-ar fi recunoscut asta nici în ruptul capului, când el se duse să le facă o vizită de curtoazie localnicilor care nu aflaseră încă vestea sosirii lui, urcă scările în fugă și căută localitatea aceea în atlasul de școală al mamei ei. Fiindcă povestea răscolise ceva în ea. Dintr-odată, stivuiind cutii în mica magazie a barului, se trezise plângând, plângând de bucurie, aplecată cu totul peste o ladă cu arancello, cu amândouă mâinile apăsate peste gură, ca să înăbușe zgomotul.

În seara aceea, stând la tejgheaua barului, îl întrebă:

— Cum erai în copilărie? Când locuiai în Aykley Moor?

Robert își căuta înnebunit cuvintele, savurând recunoscător acest semn de bunăvoință din partea ei.

— Eram un băiat mic, îi spuse el. Foarte îngust. Voise să spună subțiratic, dar ea înțelese, din felul cum strânsese aerul între degete ca într-un clește. Am fost întotdeauna alb ca o cretă, mai adăugă el, iar ea se minună în sinea

ei: ce ciudată comparație școlărească folosise, când aici, pe insulă, ei ar fi zis „alb ca ricotta“.

— Altceva? îl îndemnă ea.

Și Robert, care însăilase frazele cu o febrilitate plină de disperare, a dat drumul acum la toată italiana pe care și-o amintea în acel moment:

— Aveam un ochi care fugea. A trebuit să port un plasture mare peste el. Când nu mă dădeam jos din pat îndeajuns de repede dimineața, mătușa mea mă puneă să râcăi gheața de pe partea interioară a geamurilor. Mă târa de ureche de la o fereastră la alta.

— Partea interioară a geamurilor?! se miră Maria-Grazia.

— *Si, cara.*

— Și, pe urmă, ce s-a mai întâmplat?

— Pe urmă m-am făcut puternic, zise el, și suficient de sprinten, încât să nu mă mai poată prinde. Ca să scap de-acasă sâmbetele, am început să alerg pe coclauri. Prin văi și pe dealuri, ceasuri întregi. Am ajuns să fiu cel mai bun elev din școală - aveam cele mai mari note - și am decis să plec din locul acela.

Din aceste crâmpeie de amintiri, dar și din altele, pe care Robert i le murmură mai târziu în seara aceea la cină, apoi în timp ce spălau vasele în bucătăria cu pereți de piatră și, pe urmă, când urcau scara ca să meargă la culcare - el păstrând respectuos distanța -, Maria-Grazia începu să înțeleagă că și el fusese cândva copil, adolescent, tânăr. Înainte, întotdeauna, aura lui de miracol fusese parte din adorația ei pentru el: un străin matur care apăruse din mare și care se întorsese înapoi de unde venise, ca un călător din caietul cu povești al tatălui ei.

— Îmi dai voie? zise el în fața ușii de la camera ei, tremurând un pic când îi atinse încheietura.

— Nu, *caro*.

Însă în noaptea aceea, când îl auzi mișcându-se prin odaia de la mansardă, văzu cu ochii minții nenumăratele versiuni mai tinere ale lui Robert, imaginându-și cum fusese el cândva, și se înduioșă din nou: un băiat cu un plasture pe ochi, râcăind gheața în satul acela arctic, cu mânuțe albe precum creta; un flăcău alergând pe coclaurile cenușii ale Angliei, purtând în suflet, ca un resort, apriga dorință de a pleca de-acolo. Ea nu-i povestise niciodată despre protezele de la picioare, se înroșea de rușine de fiecare dată când se gândea la ele, ascunse în lada de Campari, în toate lunile acelea când se iubiseră, deși el trebuie să-i fi observat mersul mai șovăielnic. Nu-i spusese încă nimic despre sticla ticsită cu bancnote din spatele patului ei. Acum i se părea că el ar fi putut să înțeleagă toate astea.

*

Mama și tatăl Mariei-Grazia se uitau la ei în fiecare dimineață, la micul dejun, cu priviri precaute, ținându-și respirația de emoție și nerăbdare. Și nici cei din bar nu erau mai breji, din moment ce, ori de câte ori Maria-Grazia încerca să-i spună ceva lui Robert, care stătea mereu pe lângă ea,

ținându-i companie zilnic în spatele barului, bătrânii jucători de *scopa* se întorceau complet cu scaunele și se holbau la ei, de parcă această revenire a lui *signor* Carr nu avusese decât rolul de a-i distra pe ei. Cum să poți vorbi liniștit în asemenea condiții?

— Mă duc, îi șopti ea în după-amiaza următoare, să culeg fructe de cactus. Așteptând un pic, cât să nu pară nepoliticos, Robert se duse după ea. În timp ce Maria-Grazia, cu mâinile înfășurate în cârpe, aduna fructele de cactus, el începu din nou să-i vorbească despre viața lui dinainte.

De-astă dată, îi povesti despre adolescența lui, despre fuga din sat. Elev de liceu, în timp ce restul băieților din satul lui coborâseră în mină, el plecase de-acasă, pe bicicletă, călătorind spre ocean, ținând sus costumul pe umeras, ca să-l protejeze de noroiul de pe drum. Fusese luat în ucenicie în biroul de proiectare al Furness Shipbuilding Company. Aici locuise singur în odaia din spate a unui funcționar important al firmei. Serile se plimba cu bicicleta până la Literary and Mechanics' Institute, cum îl numea el, un loc unde citea cărți despre tehnică și fizică, dar studia și stelele.

Înțelegând doar parțial ce citea, complexat, devorase lucrările despre care profesorii lui de liceu îi vorbiseră cu venerație. Era decis să călătorească, să devină un om educat. Nu ezita să-și procure orice obiect care i-ar fi putut îmbogăți cunoștințele: cărți de Dickens, Shakespeare, o cutie cu scule ingineresti cumpărată la mâna a doua dintr-o prăvălie cu vechituri, într-o sâmbătă ploioasă. Amintindu-și de volumele acelea, îi venise aproape să plângă când văzuse prima oară edițiile Pinei, traduse în limba italiană, cu *Opere di Shakespeare* și *Racconto di due città*³⁴.

34. *Poveste despre două orașe* de Charles Dickens (în it., în orig.).

În 1939, îi mărturisi el Mariei-Grazia, se înscrisese chiar să dea examen de admitere la University of London. Nu fusese niciodată la Londra, acesta fiind și motivul pentru care alesese acea instituție de învățământ superior. Tot ce era legat de copilăria și adolescența lui i se părea anost, o etapă lipsită de importanță, un episod ce nu merita mai mult decât un paragraf în povestea vieții lui. Așa îi vorbi și ei acum despre perioada aceea, iar Maria-Grazia simți nevoia să întoarcă privirea, de data aceasta nu din cauza furiei, ci impresionată de înduioșarea pe care era în stare și acum să i-o provoace, dar pe care ea nu voia să o arate deocamdată în fața lui. Ea nu-i vorbise niciodată despre cărțile pe care le primise la premiu, puse deoparte fără să fi apucat măcar să le deschidă, sau despre fotografiile cu universități din Italia continentală, pe care le studiasc cândva împreună cu mama ei. Războiul îi curmase subit toate planurile. În timp ce ezita, neștiind dacă să-i destăinuie aceste lucruri, Robert își scoase cămașa și prinse în ea, cu un gest galant, fructele de cactus pe care Maria-Grazia nu mai putea să le țină.

*

Și, mai apoi, când era cocoțată pe un scaun ca să atârne ghirlandele pentru sărbătoarea de Sant'Agata, Robert îi povesti despre război. Căci războiul

era, de fapt, în centrul tuturor acestor lucruri. Războiul îl smulsese valvărtej din existența lui în nord, căci nu mai dădu niciodată examenul de admitere la University of London, nu-și mai termină niciodată ucenicia în proiectare și unde *Casa umbrelor* rămase pentru totdeauna abandonată în bibliotecă la capitolul cinci. Războiul întrerupsese acel paragraf al unei vieți, făcând din el doar un preambul al unei istorii mai grandioase, dar nerelată vreodată. Războiul fusese sfârșitul tuturor lucrurilor pentru el, deși afirmația era improprie, din moment ce războiul îl adusese la ea. Maria- Grazia se înfiora un pic auzindu-l cum, în italiana lui aproximativă, descria acest război așa cum și-l imaginase întotdeauna și ea: ca un monstru înfricoșător care înghițise orașe, insule, oameni, iar apoi, la sfârșit, nu dăduse înapoi decât un singur lucru; englezul răsărind ca o stranie binecuvântare din apele mării. Războiul fusese sfârșitul tuturor lucrurilor, dar tot războiul îl adusese la ea.

Acum își dori dintr-odată să afle cum fusese războiul pentru el - ce îndurase el, în timp ce ea îndoia cafeaua cu cicoare și apă, făcea față tăcerii separate a părinților ei și scurma după melci.

Îi vorbi despre perioada lungă și anevoioasă pe frontul de la El Alamein și despre tabăra militară din deșert, unde toți umblau acoperiți de praf, mijind ochii mereu. Îi povesti despre prietenii lui, dar pe scurt, fără să i-i descrie, fiindcă se prăpădiseră și era mai sigur să îi pomenească acum doar cu numele, fără alte detalii. Jack Snapes, de la care Robert aflase prima oară că se căutau oameni din toate batalioanele care să formeze o divizie aeropurtată. Cererea de transfer a lui Robert fusese acceptată, dar a lui Jack fusese respinsă, din cauza vederii slabe. De-atunci nu se mai văzuseră niciodată. Jack, aflase Robert mai târziu, murise din cauza unei cangrene, în Normandia. Paul Dodd, care sărise cu parașuta alături de Robert din cincizeci de planoare, un om din nord și el, tot din Newcastle, drumurile lor în război împletindu-se în mod straniu până în noaptea când, din cauza furtunii pe mare, Paul se înecase, iar Robert scăpase cu viață. Paul fusese în gândurile lui aproape tot timpul, în orele când plutise în derivă spre Castellamare, crezând că stânca neclară din fața lui era vreo bizară halucinație, vreun vis delirant.

— Tu n-ai văzut niciodată insula din exterior, îi spuse el. Dacă ai știi cât de ciudat arată, *cara*. Ca o apariție din altă lume. Ca și cum ar fi învelită în ceață.

— Căldura face apa să se evapore, murmură ea.

Văzuse și ea asta; bărcile pescarilor, când ieșeau în larg, erau adesea învăluite în asemenea vapori. Dar ea de celelalte cuvinte ale lui se minuna acum: „Tu n-ai văzut niciodată insula din depărtare“. Era adevărat. Nu părăsise aproape niciodată țărmurile sale, decât de vreo două ori, când mersese cu barca în jurul ei într-o expediție de înot estivală. Și nu părea ciudat, îngăimă ea cu voce tare, ca ea, care nu plecase niciodată de-aici, și el, pe care războiul îl azvârlise de colo-colo pe continent, să se întâlnească tocmai pe țărmurile acestei insule?!

— *Sì, cara*, zise el. *Un miracolo lo era*. A fost un miracol.

O duru un pic sufletul când îl auzi vorbind ca despre un lucru aparținând trecutului. Lăsa deoparte ghirlandele de flori și privi în jos la părul lui incredibil de blond, la umerii lui firavi, aduși un pic în față, cum fuseseră întotdeauna, la ochelarii lui. Ochelarii! De zile întregi se căznise să-și dea seama ce era schimbat la el. Asta era. Nici o modificare sumbră, nici o transformare sinistră, doar ochelarii.

— Porți ochelari acum, zise ea.

— Da, *cara*. De la prea mult citit.

Înduioșată, întinse mâna și îl mângâie pe tâmplă, unde brațul ochelarilor se rezema pe ureche. Mângâierea aceasta avu martori, fiindcă barul lumina ca un far la acea oră peste piața întunecată, iar de dimineață toată insula aflase că englezul începuse, câte un pic, în cele din urmă, să recucerească inima Mariei-Grazia.

După ce îi spusese Mariei-Grazia poveștile lui, Robert o rugase să îi povestească tot ce i se întâmplase de când plecase el. Și acum, depănându-și povestea în odăița de sus a casei, în timp ce Robert o mângâia pe mână, Maria-Grazia înțelese că fata care îl iubise, o fetișcană abia eliberată de iluziile adolescenței, fusese complet înlocuită în ea de o femeie mai puternică. Ea era stăpâna barului acum și tot ea cea care potolise pentru totdeauna fantoma lui Pierino și inițiasse Comitetul de Modernizare. De aceea apărea o problemă. Căci ce femeie cu o asemenea prestanță ar fi putut accepta să devină nevastă, ca Giulia Martinello, care umbla cu părul strâns într-un coc la ceafă, gârbovită peste un cărucior de copil, sau ca fiica văduvei Valeria, una dintre frumusețile rujate care îi făcuse cândva ochi dulci lui Robert la teigheaua barului, dar pe care o văzuse acum pe prispă, cu mâinile scorjite de la săpunul cu leșie și scândura de spălat rufe?! Nu, nu asta voia Maria-Grazia.

Și totuși, îl iubea. Îi spusese și lui cum lucrul acesta devenise limpede pentru ea atunci când el îi povestise întâmplări din copilăria lui: vechiul sentiment revenise, făcând-o să nu-și găsească astâmpărul noaptea, când îl auzea mișcându-se prin odăița de sus a casei, și să nu mai poată dormi, dornică să nu scape nici unul dintre acele sunete dragi inimii ei. A ascunde mai departe această iubire, a păstra în continuare acea indiferență aparentă era peste puterile ei.

— Dar atunci, nu vrei să ne căsătorim? spuse el.

— Nu, răspunse ea. Deocamdată nu.

— Voi aștepta, zise el. Te voi aștepta cinci ani, dacă asta ți-ai pus în gând – voi dormi sus aici, voi fi răbdător, respectuos, voi aștepta cinci ani ca să pot fi din nou iubitul tău.

— Dar, *caro!* ripostă Maria-Grazia, un pic poznașă. Eu n-am spus niciodată așa ceva!

Ridicând privirea spre ea, Robert văzu că râdea sfioasă, ca fetișcana de odinioară. Îl prinse de cealaltă mână, cu un gest cumva diferit acum, mai vibrant, ceea ce îi dădu curaj lui Robert, pentru prima oară, să o sărute, nu pe față, ci pe mâna pe care ea i-o oferise, lăsând o amprentă fierbinte în palma ei.

Maria-Grazia, aproape fără să-și dea seama ce făcea, se ridică în picioare, răsuci cheia în broasca ușii și trase perdelele.

Acesta fusese semnalul lor înainte, în timpul perioadei de siestă, iar el înțelese cumva intenția ei și se apropie, cu mâinile ridicate, răbdător, lăsându-i răgazul să-și descheie rochia la spate, să-și scoată agrafele din păr, una câte una. Dar când, în cele din urmă, Maria-Grazia îl îmbrățișă, Robert fu copleșit: agitat, trăgea ba de cureaua lui, de pantofii lui, de panglica ei care îi ținea părul încă strâns. Pe jumătate dezbrăcați, se prăbușiră îmbrățișați pe canapeaua de catifea cu iz de mucegai, trăgând cuvertura peste ei ca să-i ferească de răcoarea toamnei. Și acum timpul se

comprimă parcă, aidoma unei pâcle după arșiță și deveni mai stabil – astfel încât ora în care trăiau acum ar fi putut aparține acelei prime după-amiezi din odaia copilăriei ei sau, altfel, vreunei seri din vremea bătrâneții lor, peste vreo cincizeci de ani. Înflăcărat, făcea dragoste cu ea, respirând adânc parfumul părului ei, regăsind vechiul lor ritm. În această tăcere plină de bucurie rămaseră înlănțuiți mult timp.

După aceea, în vreme ce ea se îmbrăca, Robert spuse:

— Și nu vrei să te măriți? Ești sigură?

— Păi, de ce să nu fim amănți, ca înainte? E greu?

Robert își puse ochelarii – cu un gest nou la el – și clipi prin ei, mirat și derutat.

— Dar ce facem cu bârfele, *cara*?

— Bârfele le pot suporta, zise Maria-Grazia. Am trecut prin lucruri și mai rele.

Fără să se rușineze, se întoarse în bar și servi la mese toată după-amiaza, întâlnind privirea lui Robert uneori, când acesta zăbovea în ușa de la bucătărie. În seara aceea, îl chemă înapoi în camera ei cu vedere spre palmieri, definitiv de data asta, râzând un pic de bucuria lui imensă, de declarațiile lui de dragoste.

— Accept un inel, îi spuse ea. Voi fi iubita ta ca înainte. Te voi iubi mereu, așa cum te-am iubit întotdeauna. Sunt fericită să fac toate astea, *caro mio*. Dar ne vom căsători altcândva.

Și în anii care urmară, deși nimeni din Castellamare nu ar fi putut pune la îndoială că nu-l iubea, deși se zvonea scandalos că trăiau ca soț și soție, deși conduceau barul împreună, făcând socotelile liniștiți în fiecare seară, de o parte și de cealaltă a tejghelei, de parcă ar fi fost căsătoriți de multă vreme, acela era singurul răspuns pe care ea îl dădea vecinilor iscoditori:

— Ne vom căsători noi cândva.

*

Nu se răzgândi decât în primăvara anului 1953. Maria-Grazia, în acea dimineață, fusese la văduva Valeria, care locuia în spatele bisericii, unde bătuse palma pentru douăsprezece sticle de *limettacello*, care să fie gata la timp pentru sărbătoarea anuală. Și în acea dimineață, întorcându-se la bar, îl găsi pe Robert plângând aplecat peste radioul portabil, în timp ce clienții îl băteau pe umeri, în chip de consolare, cum făceau când cineva avea un deces în familie sau era beat.

— Ce e? strigă ea, prinzându-l de mână. Ce-ai pățit?

Radioul era reglat pe un post în engleză. Bepe mișcă din cap în direcția aparatului. Dar, spre consternarea ei, nu era în stare să deslușească nici un cuvânt: vorbele sunau complet străine pentru ea, cum pățise odinioară, când era o fetișcană.

În cele din urmă, Robert se sprijini în coate și se șterse la ochi. Văzând-o, o prinse de amândouă mâinile, ținând-o strâns.

— Dezertorii au fost grațiați, rosti el într-un final, la urechea ei, udându-i obrazii de lacrimi. Dezertorii au fost grațiați.

— *Signor* Churchill i-a grațiat, spuse Agata-pescărița, iar *signor* Robert poate să meargă acasă.

În momentul acela, Maria-Grazia se trezi plângând și ea, fără să-și dea seama inițial de ce.

— Vrei să pleci? spuse ea, în cele din urmă. Vei pleca din nou de-aici?

— Nu, răspunse Robert. Nu, *cara*. Ți-am promis, nu voi mai pleca niciodată din locul acesta.

— Mare prost ești, spuse Agata-pescărița, mai mult în glumă. Auzi, Maria-Grazia, până și eu cred că ai face mai bine acum să te măriți cu bietul *signor* Robert.

Sì, sì, vociferau și bătrânii jucători de *scopa* - păi, nu-l lăsase oricum să aștepte deja patru ani, aproape la fel de mult cât îl așteptase și ea? Totuși, ideea o speria un pic, la fel ca atunci când era în culmea fericirii, după ce el se întorsese.

— Eu nu vreau să fiu nevastă! strigă ea. Nu vreau să trebuiască să spăl rufe, să fac curat și să gătesc toată ziua! Nu vreau să merg peste tot cu un cărucior de copil și să nu mă pot ocupa de barul acesta, care aparține familiei noastre încă de la sfârșitul Primului Război. Și cine se va ocupa de el atunci? Tu nu ești nevastă, Agata, fiindcă ai jurat întotdeauna că mai bine ai muri decât să ai un soț, și-atunci de ce nu poți înțelege că și eu simt la fel?! Nici unul dintre voi nu s-a gândit la asta. Dacă m-aș mărita, aș fi nevoită să renunț la bar!

— Dacă ăsta e singurul lucru care te deranjează, spuse Robert, un pic amețit, când stăteau lungiți împreună în seara aceea în odaia ei, atunci o să spăl *eu* rufe și o să gătesc și o să fac curat. *Eu* o să merg peste tot cu căruciorul. Ocupă-te tu de bar, dacă asta vrei! Orice, Maria-Grazia, numai să spui da.

— În cazul ăsta, zise ea, încercând, dar nereușind să-și ascundă exaltarea, fiindcă știa că Robert vorbise foarte serios, cred că ar fi mai bine să ne căsătorim, până la urmă. Oricum, am ajuns să nu mai suport atâtea bârfe.

*

Maria-Grazia și englezul au fost cununați de părintele Ignazio cum fuseseră cununați și părinții ei. După aceea, Robert s-a semnat în registrul murdărit de atâtea mâini pe care i-l oferise preotul. Ca să șteargă viața lui de dinainte, luă numele ei: Robert Esposito.

Apoi, pentru prima oară după război, se dansă pe terasa Casei de la Marginea Noptii. *Il conte* nu veni să își dea binecuvântarea și să bea un pahărel de arancello, cum era obiceiul la nunțile localnicilor. După plecarea lui Andrea, *il conte* și *la contessa* intraseră parcă într-o perioadă de doliu. Obloanele erau ținute mereu închise, fațada casei rămăsese nezugrăvită, iar servitorii primiseră ordinul să se prezinte la vilă întotdeauna în haine negre. Dar nimic nu putu strica atmosfera de sărbătoare și veselie din jurul Casei

de la Marginea Noptii. Maria- Grazia trebui să fie oprită cu forța, fiindcă se ambiționa să servească la mese în continuare și să socotească încasările. Și atunci Robert, foarte englez și emoționat, și un pic cherchelit, întinse mâinile și o invită la dans. În timp ce se învârtea pe verandă în brațele lui, insula se micșora, pierzând din importanță, în comparație cu bărbatul din fața ei.

— Ce bucuroasă sunt, murmură ea.

— De ce, *cara*?

— Fiindcă m-am măritat cu tine, până la urmă.

La lumina lunii, în acorduri de *organetto*, continuă să danseze strâns înlănțuiți unul de celălalt. Înăuntrul ei sălășluia deja fărâma de viață care avea să devină următorul Esposito.

IV
Cei doi frați
1954-1989

Doi frați erau pescari pe mare, amândoi foarte chipeși și atât de asemănători, încât nimeni nu putea să-i deosebească, și amândoi foarte săraci. După o zi de pescuit fără nici un pic de noroc, au prins în cele din urmă un peștișor atât de mititel, că nu se îndurau să-l mănânce.

— Hai să-l mâncăm totuși, spuse fratele mai mare. Tot ne alegem cu câteva îmbucături din el.

— Nu, zise fratele mai tânăr. Hai să-l cruțăm. N-are nici un rost să-l omorâm.

Au cruțat peștele, ceea ce le-a adus multă bunăstare: doi armăsari albi, doi saci de aur, cu care să călătorească prin lume, și un vas conținând o pomadă miraculoasă, cu care să vindece orice răni. Întrucât pe acesta nu prea aveau cum să-l împartă, fratele mai mare, care era mai viteaz și mai puternic, i l-a dat fratelui mai mic ca să-l ferească de rele.

Frații au plecat călare în direcții opuse. Fratele mai tânăr nu a trecut prin aventuri - sau, oricum, povestea nu pomeneste nimic în acest sens. Fratele mai mare a adus înapoi o prințesă răpită de un șarpe de mare, tăind cele șapte limbi ale monstrului și retezându-i cele șapte capete, iar pentru aceste munci fata i-a devenit mireasă. A salvat o vale de la blestemul unui vrăjitor rău. A călătorit până pe fundul oceanului într-o corabie fermecată și a scos de-acolo perle prețioase. I-a crescut părul, s-a însurat cu prințesa, acum nu mai semăna cu fratele lui.

Pe urmă, încă nemulțumit, a pornit în urmărirea unei vrăjitoare care subjugase cu farmecele ei un ținut întreg, dar pe care nimeni nu reușea să o omoare. Mergând călare până la castelul ei, cu paloșul în mână, a amenințat-o că îi va tăia capul. Dar vrăjitoarea aceasta era vicleană. Înfășurând un singur fir din părul ei fermecat în jurul grumazului flăcăului, l-a luat prizonier. „Așa, vasăzică”, se gândea vrăjitoarea. „O să-l fac robul meu, iar el mă va apăra de toți cavalerii aceștia nesuferiți care vin călare mereu să-mi taie capul, în timp ce eu voi sta liniștită, înfruptându-mă cu fripturi și prăjituri toată ziua.”

Între timp, fratele mai tânăr, căruia începuse să-i cam fie urât, umbla călare prin lume în căutarea fratelui său mai mare. Ani în șir a cutreierat el așa, întrebând în dreapta și-n stânga dacă nu văzuse careva un bărbat pe un cal alb, leit la față cu el. În cele din urmă, a ajuns în valea vrăjitoare, unde lumea i-a povestit despre fratele lui, care era ținut captiv. „Acum a venit momentul să merg să-l salvez”, își spuse fratele mai tânăr.

Pe drum, s-a întâlnit cu un moșneguț, care l-a întrebat încotro mergea.

— Mă duc să-l eliberez pe fratele meu, înrobit de puterea vrăjitoare, zise fratele mai tânăr.

Atunci bătrânul l-a învățat cum să facă. Întrucât puterea vrăjitoare era în părul ei, tânărul trebuia să o înșface de păr și să o țină bine, până când avea să o supună.

— Atunci tu îi tai capul, îl povățui moșneguțul, și ne faci nouă, tuturor, un mare bine.

Tânărul s-a dus călare până la castelul vrăjitoarei. De-acolo a ieșit năvalnic un cavaler înfricoșător, cu pletele în vânt, mișcând amenințător paloșul și răcnind furios. Dintr-o singură lovitură, fratele mai tânăr a retezat îngrozit capul cavalerului. Apoi, înșfăcând-o pe vrăjitoare de păr, i-a străpuns trupul cu paloșul, omorând-o și pe ea.

Dar acum, când vraja se destrămase, a văzut că înfricoșătorul cavaler pe care el îl ucisese, robul vrăjitoarei, i se părea destul de cunoscut. Aplecându-se mai aproape, a recunoscut chipul fratelui său și a plâns, a plâns amarnic pentru ceea ce făcuse.

Dintr-odată, și-a amintit de pomada miraculoasă. A fugit la armăsarul lui, de unde s-a întors cu leacul acolo unde zăcea trupul decapitat al fratelui său. Îngenunchind lângă el, a uns trupul cu pomada fermecată, iar pielea s-a vindecat și mortul s-a ridicat în capul oaselor. Cei doi frați s-au îmbrățișat, iar mezinul i-a cerut iertare celui alt pentru fapta odioasă pe care o săvârșise. Pe urmă au plecat împreună la palatul fratelui mai mare, călărind unul lângă celălalt, iar de-atunci, câte zile le-a fost dat lor să trăiască pe acest pământ, niciodată nu s-au mai despărțit.

O veche legendă din insulă, așa cum mi-a povestit-o văduvul Mazzu, dar care prezintă similitudini cu legenda siciliană purtând același nume și din care, probabil, provine. Consemnată prin 1961.

Peste mulți ani, când amândoi se făcuseră mari și încetaseră să mai aibă de-a face unul cu celălalt, Maria-Grazia avea să se căznească să-și amintească măcar un moment când cei doi fii ai săi nu se războiseră între ei.

Băieții se născuseră la nici un an diferență unul de celălalt, ceea ce îi făcuse pe străunchiul și strămătușa lor din Anglia să îi numească „gemenii irlandezi“, în scrisoarea de felicitare, foarte formală, pe care o trimiseră pe insulă, după nașterea celui de-al doilea nepot al lor. Veniseră pe lume la începutul și la sfârșitul aceluiași an, 1954: Sergio, în ianuarie, Giuseppino, în decembrie. Nașterea lui Sergio a fost precedată de patruzeci de ore de travaliu, cu fătul în poziție pelviană. În chinurile cele mai groaznice, la patru dimineața, Maria-Grazia se jură de nenumărate ori în fața lui Robert că ea nu voia să mai aibă niciodată copii.

Dar, în ziua când ieși cu Sergio din spitalul din Siracuza, în timp ce stăteau toți trei ghemuiți sub paltonul lui Robert, pe bancheta „feribotului“ *Santa Maria della Luce*, iar el o mângâia cu tandrețe pe șalele chinuite, Maria-Grazia se răzgândi.

— O să mai facem un copil totuși, zise ea. Doar că va trebui să ne grăbim, până nu-mi piere curajul.

Chiar dacă Robert se alarmă, preferă să nu-i taie elanul.

— *Cara*, îi spuse el, vom face cum vrei tu.

Până ca bebelușul să se ridice singur în șezut sau să poată primi alimente solide, clienții vârstnici ai Casei de la Marginea Noptii aveau motiv să clevetească din nou, văzând cum Mariei- Grazia i se umflau gleznele iarăși și cum ieșea valvârtej din bar să se bage cu capul în vreo chiuvetă sau vreun coș de gunoi.

— Englezul ăla al tău e o forță demnă de luat în seamă, spuse Agata-pescărița, dându-i coate Mariei-Grazia și făcându-i pe bătrânii jucători de *scopa* să ricaneze cu subînțelese.

Dar nimic n-o mai făcea acum pe Maria-Grazia să se fâstâcească.

— Bărbații aceștia de pe insulă ar trebui să ia lecții, ripostă ea, stârnind un cor de râsete și fluierături printre pescarii din colț.

Giuseppino veni pe lume la termen și, băiat cumsecade, ieși cu capul în jos. Nașterea dură mai puțin de un ceas. După aceea, rudele și vecinii nu aveau să contenească niciodată să îi tot sublinieze Mariei-Grazia această diferență, ca și cum ar fi dezvăluit vreun adevăr profund despre temperamentul fiecărui copil. Și, poate, de-aici începu tot necazul.

Primul lucru pe care îl făcu Sergio când al doilea bebeluș fusese adus acasă fu să se târască de-a bușilea până la leagănul acestuia. Ajungând el așa la picioarele pătuțului, micuțul Sergio se trase în sus, prinzându-se de zăbrele, și se uită înăuntru.

— O, exclamă înduioșată bunica lui, Pina. Uite, vrea să-l salute pe frățiorul lui.

Sergio, în schimb, răcni în nasul celui alt copilăș, care se sperie și începu să plângă. Și Sergio nu conteni să răcnească până când Pina nu îl luă de-acolo. Lucrul acesta era ciudat, fiindcă, din câte își amintea Maria-Grazia, băiatul ei mai mic, Giuseppino, fusese cel care, de-atunci, începuse mereu toate certurile.

*

În euforia care urmasese după ce Maria-Grazia consimțise să se mărite cu el, Robert plănuise să își asume singur sarcina creșterii celor doi copii, lăsându-o pe ea să se ocupe de treburile barului. Dar îngrijirea băieților nu era un lucru care să poată fi făcut de un singur adult. Era o treabă anevoioasă și murdară, riscând să copleșească orice rudă aflată prin preajmă și să îi priveze de somn pe toți. Cei doi copilăși nu puteau fi lăsați împreună fără supraveghere.

Foarte rapid, îi vlăguiră complet pe mama și pe tatăl lor. În primăvara anului 1955, Concetta se duse să o caute pe Maria-Grazia și o găsi dormind în spatele tejghelei din bar, iar clienții recuseseră la soluția de a-și lua singuri cafeaua și băutura. Trezind-o pe Maria-Grazia, depistară unde se afla Robert după urletele care ieșeau din baia cu dale roșii de la etaj, unde bietul om aproape plângea într-un talmeș-balmeș de caca de bebeluș și pudră de talc, în timp ce Sergio îl lovea cu pumnul în cap pe Giuseppino. Concetta reflectă la toate astea cu ochii mijiți. Pe urmă, se așeză în genunchi, îl recupără pe Sergio din băltoaca care se formase în spatele vasului de la toaletă, îl șterse de murdărie la fund pe Giuseppino și îi oferî o batistă lui *signor* Robert.

— Of, Concetta! se văită Maria-Grazia, care urcase scara în urma fetei și acum asista la furia turbată a fiilor ei. Copilășii ăștia se urăsc!

— Poftim?! zise Concetta, pe tonul învățat de la Pina Vella. Asta-i o prostie.

— Nu ne mai descurcăm cu ei! strigă Maria-Grazia. Eu nu pot să cobor la bar, Robert nu poate de unul singur să aibă grijă de amândoi, iar mama și tata sunt prea bătrâni...

Fiindcă Amedeo avea optzeci de ani acum, iar Pina cam tot atât, și unde mai pui că i se umflau rău picioarele, făcând-o aproape neputincioasă, și doar șchiopătând și poticnindu-se reușea să se țină după copilăși.

— Barul va da faliment, se văită Maria-Grazia, iar băieții ăștia se vor omorî unul pe celălalt înainte să facă zece ani.

— Se bat și ei, atâta tot, spuse Concetta. Toți copiii se bat. Eu, când eram mică, mă luptam cu tot ce mișca. Cu alți copii, cu câinii, cu șopârlele. Și frații tăi se băteau, nu-i așa?

— Da, dar nu în halul ăsta, țipă Maria-Grazia.

— Haide, Mariuzza, liniștește-te, spuse Robert, mângâind-o duios pe spate. Găsim noi o soluție să ieșim din asta.

Dar disperarea mamei lor răzbise până și în mintea agitată a celor doi frați. Încetară ostilitățile pentru o clipă și se uitară în sus la ea, privind cu ochii lor de opal, de sub niște pleoape englezești străvezii. Sergio era un copilăș

înțelept, cu o față ciudat de mare, care îi dădea o alură de statuie, aidoma unui profesor sau diplomat pleșuv imortalizat într-un bust din veacul al XIX-lea. Giuseppino, în schimb, era un năpârstoc roșu, vioi, precaut, veșnic pus pe hartă. Concetta îl luă pe sus și îl scoase din raza vizuală a fratelui său, ducându-l în cadrul ușii, unde-i puse scutecul cu o viteză admirabilă și reuși să-l potolească.

Dar, în ciuda autorității manifestate asupra copiilor războinici, Concetta nu era în apele ei, observă acum Maria-Grazia. Avea umerii un pic încovoiați și fața ei, îndeobște luminoasă, părea cam palidă. Fata avusese necazuri în ultima vreme. Toată primăvara, insula vuise de bârfe despre fată și tatăl ei, *signor* Arcangelo.

Se aflase de ceva vreme că Arcangelo era supărat pe odrasla lui neascultătoare. Concetta, potrivit tatălui ei, ajunsese la o vârstă la care se cuvenea să poarte fuste lungi și să înceapă să se gândească la un soț. Ea, în schimb, umbla brambura pe insulă cu fiii adolescenți ai pescarilor, aprinzând focuri de tabără cu ei și aruncându-se în mare în niște nădragi cu cracii rupți. Crescând, se părea că scăpase de crizele din copilărie. Iar acum nu mai voia să fie rostite rugăciuni pentru ea și, la un moment dat, în timpul unui scandal monstruos, care se auzise prin ferestrele deschise ale casei lui Arcangelo în toată partea de sud a orașului, își azvârli rozariul în curte, anunțând că era și ea o păgână, ca Agata-pescărița.

Lucrurile continuaseră așa de la Bobotează până la sărbătoarea Întâmpinarea Domnului. În seara aceea, după o nouă ceartă aprigă, Concetta pusese la cale o răzvrătire. Părăsise prăvălia tatălui ei în toiul ultimei furtuni vijelioase din acea iarnă și, luând un sac în care își pusese toate lucrurile ei, pornise pe strada mare pe lângă fântâna cu iz de baltă, pe ulița familiei Fazzoli și în sus, pe poteca îngustă numită pompos Via Cavour, sosind la ușa strămătușii ei Onofria, la ora douăsprezece fără un sfert. În timpul marșului ei solitar, pe care se părea că îl urmărise întregul oraș din spatele perdelelor, toți remarcaseră urmele roșii care urcau ca o scară pe partea din spate a brațelor Concettei și vânătăile de sub ochi. Concetta n-a vrut să spună cum se alesese cu ele, susținând că îi apăruseră pur și simplu ca stigmatul sfintelor, dar orice prost știa că, atunci când dosul brațelor avea asemenea urme, umerii nu puteau fi decât carne vie de la loviturile de curea.

Acum, localnicii care fuseseră întotdeauna de partea lui Arcangelo înclinară balanța simpatiei lor înspre Concetta. Fiindcă băcanul, se adevăra, o bătuse de când era mică. Mai ieșiră la iveală și alte lucruri ciudate: fetița fusese silită să doarmă pe podea în casa tatălui ei, spunea lumea, și i se poruncise să se ascundă în cămară sau afară, în privată, ori de câte ori o apuca vreo criză, ca nu cumva să-i sperie pe clienții din prăvălie. Concetta nu făcu nimic pentru a nega aceste zvonuri sau pentru a le confirma. Se închise doar în odaia din dos a văduvei Onofria și refuză să se ducă acasă.

— Am ajuns de râsul lumii din cauza ei, tuna Arcangelo. Nu puteți face ceva s-o aduceți acasă, să opriți răspândirea acestor minciuni despre mine?! se ruga băcanul de *il conte*.

Fiindcă el nu pășise așa ceva cu ceilalți copii ai lui, întotdeauna atât de cuminți: Filippo, care ucenicise pe lângă el, de ajunsese acum să vadă singur de băcănie, lăsându-l pe Arcangelo să aibă o pensie ușoară, și Santino, care lucra ca vechil pentru *il conte* și îl însoțea zilnic în automobil pe insulă, spre mândria tatălui său.

Dar pe *il conte* nu-l interesau necazurile fostului său amic. De când plecase Andrea, contele avea mereu un aer absent și părea să asculte numai cu o ureche.

— Ce, parcă aș fi eu primul părinte care să-și bată odrasla îndărătnică?! își pledă cauza Arcangelo. Toți părinții își pedepsesc fiul sau fiica, nu sunt eu singurul! De ce să mi se aducă mie reproșuri și jigniri fiindcă mi-am muștruluit copila? Am făcut-o din dragoste părintească, atenție, nu din răutate, doar ca s-o aduc pe drumul cel bun!

— Eu și nevastă-mea nu l-am bătut niciodată pe Andrea, spuse *il conte*. Trebuie să-ți rezolvi singur încurcăturile din familie. Dar – și acum îi oferi o fărâmă de consolare – eu aș zice că, atunci când are s-o răzbească foamea, Concetta va veni acasă, fiindcă Dumnezeu e martor că văduva Onofria n-are din ce să o țină pe fată.

Il conte știa asta fiindcă Onofria făcea parte din grupul țăranilor concediați de el, fiind săracă lipită pământului, abia descurcându-se și trăind mai mult din mila altora.

— Da, zise Arcangelo, care se mai potolise. Da, da, Concetta va veni înapoi curând, ce naiba, oricum la timp pentru vizita vărului ei Cesare, de sărbătoarea Sfintei Agata, și, cu un pic de noroc, poate omul va accepta să mi-o ia de pe cap anul ăsta. Fata e suficient de mare ca să se mărite.

— Înfruntă cu bărbăție rușinea aceasta, îl povățui *il conte*. Și împacă-te cu Concetta de îndată ce va veni acasă.

Dar Concetta avea alte idei. Acum, stând în genunchi lângă Maria-Grazia, ținându-l de după grumaz pe Sergio cu o mână și pe Giuseppino orăcâind în cealaltă mână, zise:

— Despre treaba asta cu taică-meu voiam să discut eu cu tine.

— Da, *cara*. Spune.

Maria-Grazia ținuse întotdeauna la fată. Acum, Concetta, jenată și timorată pentru prima oară în viață, începu prin a-și drege glasul, ca apoi să zică:

— Îmi trebuie ceva de lucru de-acum încolo, dacă e să mă întrețin pe mine și pe bătrâna mea *zia* Onofria. Dar cine să mă angajeze pe mine după cearta asta cu taică-meu?! Oamenii nu sunt proști. Știu toți ce bun prieten e el cu *il conte*.

— Un loc de muncă? repetă Maria-Grazia. Și cum rămâne cu școala?

— Am terminat școala astă-vară, spuse Concetta, îndreptându-și umerii. O să împlinesc optsprezece ani.

Optsprezece ani. Maria-Grazia nici nu băgase de seamă când crescuse fata. Se simțea vinovată, gândindu-se la bătaile pe care nu le observase, la semnele ciudate pe care ea le trecuse cu vederea, atribuindu-le peripețiilor zburdalnice ale fetei prin măraciniș și printre cactuși.

— Aș vrea să lucrez aici, în bar, spuse Concetta. N-ai putea să mă angajezi... Acum, Maria-Grazia înțelese totul.

— Zi mai departe.

Concetta continuă pe nerăsuflăte:

— Voi aveți nevoie de ajutor, chiar tu ai spus asta, tu și *signor* Robert, iar mie îmi place barul ăsta și știu cum funcționează totul. Știu să fac cafea și ciocolată, știu să țin socotelile. Sau aș putea să am grijă de Sergio și de Giuseppino. Aș fi ca Gesuina, care a avut grijă de tine și de frații tăi când erați mici, doar că eu nu am o sută douăzeci de ani și nu sunt oarbă, cum era ea, Dumnezeu s-o odihnească în pace.

Maria-Grazia știa că fata putea fi un sprijin, așa cum fusese adesea când era mică.

— Te rog, Maria-Grazia. Spune da. Ai văzut ce bine l-am șters la fund adineauri pe Sergio...

— Țăla era fundul lui Giuseppino.

— Nu contează, o să învăț să le deosebesc. Te rog, spune da, Maria-Grazia.

— Da, zise Maria-Grazia.

— Sigur că da, Concetta, interveni și Robert, ar fi foarte bine să lucrezi aici. Dacă Maria-Grazia e de acord, poți începe imediat.

În luna următoare, purtând un șorț negru, comandat special la croitoreasa Pasqualina pentru a se potrivi pe talia micuță a Concettei, și rochia ei bună, călcată frumos și stropită cu apă de lavandă, cu obrajii lucind de mândrie și un pic de trac, Concetta se mișca printre mesele de pe veranda Casei de la Marginea Noptii pentru prima oară în calitate ei oficială de ajutor la bar. Purta farfuriile sus, deasupra capului, cu o grație abia descoperită, și asculta comenzile turiștilor, ținând mâinile împreunate respectuos.

— E un miracol, spunea Agata-pescărița. Voi, familia Esposito, ați împlânzit-o pe Concetta când toți s-au dat bătăuți.

Între timp, Arcangelo umbla cu o mutră ca vremea urâtă, știind că se făcuse de ocară în ochii tuturor.

*

Prezența Concettei în casă mai liniști lucrurile. Fata învăță să-i ia prin surprindere pe băieți, tipând tare *Basta!*, exact ca Gesuina, și îi ținea ocupați ore în șir cu jocuri sălbătice născocite de ea, până când oboseau atât de rău, încât uitau să se mai dușmănească. Mândră, îi plimba prin oraș în două cărucioare identice, pe care Robert le unise cu o coadă de mătură într-un unic atelaj, astfel încât să poată fi împinse amândouă deodată, ținându-i pe băieți separați unul de celălalt, fiindcă numai văzându-l pe celălalt în același cărucior se și puneau pe răcnit. Totodată, treburile la bar

nu merseseră niciodată mai bine, deoarece Concetta crescuse mai mult pe acolo, iar acum avea abilitatea să care o tavă cu băuturi într-o mână, să îl țină pe Sergio urlând în cealaltă, și, pe deasupra, nici nu uita să îi transmită Mariei-Grazia o comandă pentru douăsprezece prăjituri. Dar mai important era faptul că îndrăgea din tot sufletul Casa de la Marginea Noptii. Maria-Grazia, privind în urmă, se întreba cum reușiseră până atunci să se ocupe de bar fără ajutorul ei. Acum, în fiecare noapte în care ea și Robert puteau să doarmă neîntorși, sau să se retragă în odăița lor cu palmieri la fereastră și, pentru câteva ceasuri, să se iubească fără nici o grijă, cum făcuseră în timpul războiului, Maria-Grazia îi mulțumea în gând sfintei pentru prezența fetei.

Tatăl Concettei nu mai apărea decât arareori în spatele tejghelei din băcănia lui, pe care o lăsase acum în seama fiului său Filippo. În schimb, stătea toată ziua pe un teren viran de lângă vechea *tonnara* arabă, unde tinerii constructori-pescari 'Ncilino și Tonino săpau de zor, sub supravegherea lui.

— O fi o casă nouă, își dădu cu părerea Agata-pescărița.

— Păi, sigur, omului i s-o fi făcut rușine de ce bârfește lumea despre felul cum s-a purtat cu fica lui, de s-a hotărât să plece de tot din oraș.

— O a doua prăvălie, spuseră alții.

Fiindcă era un lucru bine cunoscut că băcănia lui Arcangelo mersese bine de când apăruseră turiștii, mai bine chiar decât Casa de la Marginea Noptii. În serile senine din acea vară, se auzeau zgomote de fierăstrău de pe terenul viran de lângă port, unde Tonino și 'Ncilino lucrau până târziu, ridicând grinzi.

Cu o zi înaintea sărbătorii de Sant'Agata, niște muncitori de pe continent veniră cu o barcă din care descărcară lăzi după lăzi. Arcangelo le băgă repede în clădire, gonindu-i pe toți cei care se opreau să se zgâiască. Ultimul obiect fu o cutie lungă din lemn, care arăta ca un sicriu. Muncitorii străini sfredeliră cu bormașina până spre dimineață. În timp ce femeile de pe insulă stăteau aplecate printre gardurile vii, ude de rouă, ca să adune petale de bougainvillea și de leandru, pregătindu-și coșurile pentru ploaia de flori, ceva se aprinse scurt și străluci purpuriu în întuneric, ca un fantastic foc infernal.

A doua zi de dimineață se văzu clar ce tot meșterise Arcangelo acolo. O firmă de neon, prima de acest fel de pe insulă, împrăstia lumină de pe fațada noii clădiri, făcându-i deopotrivă pe copii și pe vârstnici să se oprească și să privească în sus, fascinați de focul acela lichid. Clădirea avea acum un acoperiș roșu și un balcon cu grilaj ornamentat. Pe terasa de ciment, bine măturată, erau vreo zece mese. Înăuntru zumzăiau niște frigidere, iar dintr-un radio portabil se auzeau voci în engleză; un aparat de înghețată, nou după cum arăta, scliffea în lumina difuză. Firma de neon, în stil american, proclama: „La Barul de pe Plajă al lui Arcangelo”.

Maria-Grazia sesiză că se petrecuse ceva doar când, deschizând devreme înainte de sfânta liturghie din ziua de Sant'Agata, constată că barul ei era gol. De obicei, locuitorii insulei stăteau la coadă pe terasă, ca să bea un pahar de arancello sau *limonata* înainte de biserică, în cinstea sărbătorii sfintei. Dar acum nu mai era nimeni, nici bătrânii jucători de *scopa*, nici pescarii cu câte o țigară după ureche și nici prăvăliașii, care veneau îndeobște pe-acolo ca să citească ziarele de dimineață. În bar nu se auzea decât murmurul molcom al mării. Robert, cu câte un copilaș pe fiecare șold, apărură de după draperie.

— Ce s-a întâmplat? întrebă el. A murit cineva?

— Nu știu, *caro*.

Un pic nedumerit, se aplecă să o sărute pe păr.

— Nu trebuie să te îngrijorezi, îi spuse ea. Sunt sigură că există un motiv.

Dar Robert continua să fie neliniștit. Dându-i-l pe Giuseppino să-l alăpteze și punându-l jos pe Sergio între mesele goale, unde băiatul învăța acum să facă primii pași, îi ținu un pic companie în bar.

Agata-pescărița și Bepe sosiră o jumătate de oră mai târziu.

— Trebuie neapărat să vedeți ceva, zise Agata.

Cu o expresie sumbră, îi conduse pe toți membrii familiei Esposito – Maria-Grazia, Robert cu copiii în cărucior, Concetta, care tocmai venise, Pina și Amedeo – pe potecă, printre cactuși. Din spatele unui cactus, Maria-Grazia văzu firma de neon a lui Arcangelo și o mulțime de oameni roind pe terasa de beton; auzi muzica zgomotoasă și clinchetul de pahare. Concetta izbucni în lacrimi de ciudă.

— Nătărăul de taică-meu, fir-ar el să fie, vrea să bage în faliment Casa de la Marginea Noptii!

Totuși, până seara, Casa de la Marginea Noptii se umpluse din nou. Rușinați, clienții obișnuiți se furișau înapoi, ba câte unul, ba câte doi, instalându-se la locurile lor dintotdeauna. Până la urmă, numărul amatorilor de dans de pe verandă a fost doar un pic mai mic decât de obicei.

— Trebuie să vedeți ce preț ia *signor* Arcangelo pe cafea, bombăni *signora* Valeria. Mă și mir cum de ne-am lăsat prostiți.

Dar unii localnici rămăseseră la noul bar de pe plajă. Când Maria-Grazia se duse cu Robert până la belvedere, la un moment dat înainte de revărsatul zorilor, desluși siluete dansând și acolo, jos lângă marea neagră, în strălucirea luminii de neon.

„În data de 28 iunie 1955“, notă Amedeo în caietul lui roșu în acea dimineață, având sentimentul că înregistra un semn de rău augur, „Arcangelo a deschis barul de pe plajă“.

*

Deschiderea unui bar rival însemna o provocare. Familia Esposito se văzu nevoită să ia măsuri.

— Ne trebuie și nouă un aparat de înghețată, spuse Amedeo.

Comanda a fost trimisă imediat, fiind achitată cu bani din teancurile de bancnote străine care umpleau acum cutia cu numerar a Casei de la Marginea Noptii. Și asta fiindcă rămășițele arheologice atrăgeau încă lume. Turiștii puneau stăpânire pe veranda barului de dimineață până seara: turiști străini, cu picioare albe; vizitatori care se repezeau alarmant la copii cu blițurile aparatelor de fotografiat; care rămâneau afară în soare chiar și la amiază; care purtau haine de vară, special cumpărate, șorturi bej suflecate indecent, șosete albe și pălării cu boruri largi, de parcă ar fi plecat să exploreze Africa. Prezența acestor vizitatori, care veneau de fapt pentru săpăturile arheologice, era acum salutară, fiindcă, fără ei, cum ar fi putut o insulă de opt kilometri să suporte două baruri?!

De pe continent a fost adus un catalog cu firme de neon, pe care îl studiară minuțios.

— Tot ce face el trebuie să facem și noi, zise Amedeo.

Dar Pina, calmă, nu era de aceeași părere.

— Acesta este barul adevărat, barul cel vechi, spuse ea. Oamenii vor veni aici, oricum.

Maria-Grazia era de acord cu Pina, așa că nu se cumpără nici un fel de firmă de neon, care să schimbe fațada Casei de la Marginea Noptii. Dar începând de atunci, ori de câte ori încasările erau mai modeste, sau arheologii se mai răreau, ori când vreun ghinion se abătea asupra Casei de la Marginea Noptii, nu treceau mai mult de câteva minute până să vezi pe careva ridicând ochii spre cer și dând vina, bombănind, pe *signor* Arcangelo. Deveni un joc familiar între Maria-Grazia și Robert în acei ani de început ai căsniciei lor. Stând lungiți în pat noaptea, făcându-și griji pentru Giuseppino, căruia nu-i dădea pace un dințișor, sau pentru Sergio, care făcuse febră, sau din cauza vreunei luni mai slabe, Maria-Grazia bombănea dinadins, făcându-l să râdă mânzește pe soțul ei:

— Totul e din vina lui Arcangelo și-a barului de pe plajă.

Sergio și Giuseppino se născuseră în cea mai înfloritoare perioadă a insulei. Pe măsură ce creșteau, Maria-Grazia se minuna de lumea în care le era dat să trăiască. Pentru fiii ei, grotile de lângă mare nu fuseseră niciodată altceva decât un șantier arheologic, cu un mic șopron la intrare, unde Salvatore Mazzu ședea și vindea bilete. Băieții nu-și imaginau că fusese o vreme când feribotul lui Bepe nu exista sau când insula nu avusese decât un singur automobil, și nici nu le venea să creadă că amfiteatrul grecesc fusese cândva un câmp pietros, ocupat doar de capre (fiindcă *il conte*, înțelegând să profite și el de noua popularitate dobândită de Castellamare, dezgropase până la urmă ruinele din pământ, împrejmuiu-le cu un gard și instalând o gheretă, unde Santino Arcangelo vindea bilete și el). Pentru Sergio și Giuseppino, Casa de la Marginea Noptii fusese dintotdeauna un local unde străinii beau cafea și făceau fotografii. Dar și pentru Maria-Grazia insula părea din nou un loc cu posibilități amețitoare. Robert era cel care o lecuisse, până la urmă, de neastâmpărul care nu-i dăduse pace cândva. Robert, pentru care nu exista fericire mai mare decât să se cufunde în mare cu fiii lui în după-amiezile de duminică, să stea cuibărit la pieptul ei, în serile fierbinți, ascultând foșnetul palmierilor la fereastră, să șadă pe verandă seara, după ce terminau treaba și, adunând sumele în registrul de socoteli, să facă tot felul de speculații ademenitoare... Visurile lui erau înduioșător de modeste.

— Băieții ar putea să urmeze gimnaziul pe continent, îi spunea el în asemenea seri, iar tu, dacă instalezi un aparat cu aer condiționat și un televizor, o să ai un bar mai bun decât al lui Arcangelo.

Într-adevăr, în acei ani de modernizări Castellamare se alesese cu multe ciudățenii din străinătate, inclusiv cu un televizor. Barcagiul Bepe, care, după cum bombăneau cârcotași clienții bătrâni ai barului, câștigase atât de mulți bani cu noul lui feribot, dar nu fusese în stare să se gândească la un lucru mai cumpătat pe care să-i cheltuiască, îl cumpărase dintr-un magazin de aparate electrice din Siracusa. Îl aduse pe mare, într-o cutie căptușită cu ziare, de parcă ar fi fost vreo relicvă arheologică. Niște muncitori de pe continent instalaseră o antenă pe acoperișul casei lui albastre din dosul bisericii, iar acum locuitorii insulei se adunau în vechiul salonaș al mamei lui Bepe, decorat cu aceleași draperii de catifea și figurine de sfinți îndurerați, ca să se uite cum diverși străini în alb-negru se rostogoleau precar din partea de sus a ecranului în partea de jos și transmiteau știrile. („Mă așteptam să fi vorbit în dialectul nostru“, spuse dezamăgită Agata-pescărița. „Măcar unii dintre ei.“)

La televizorul lui Bepe, ghemuiți între genunchii părinților lor, Sergio și Giuseppino văzură funeraliile de stat ale președintelui american, *signor* Kennedy. Li se promise că, atunci când străinii care lansau rachete în cosmos, ruși și americani, aveau să reușească să pășească pe lună, evenimentul avea să fie difuzat, de asemenea. Maria-Grazia reflecta,

minunându-se, că pe aceeași insulă unde ea culesese melci și mărunțise cicoare pentru cafea, în același loc unde Robert, adus de mare pe țărm, zăcuse cu febră, fiindcă nu se găsea penicilină, fiii ei urmau să vadă cum niște oameni erau catapultați în spațiu. Dar, văzând lumea exterioară doar pe ecranul televizorului lui Bepe și în paginile ziarului, se căznea să nu-și imagineze că restul locurilor de pe lume, în afară de Castellamare, erau tot în negru și alb.

Barul era dotat acum cu cel mai modern aparat de înghețată și cu frigidere care zumzăiau eficient, răcind bine și adunând condens. Uneori, turiștii deschideau ușile frigiderelor și, respirând ușurați, stăteau un pic în dreptul lor, amintindu-și de răcoarea ținuturilor lor nordice. Între timp, Bepe înlocui mica lui șalupă cu motor cu un bac modern, cu fundul plat și spațios, *Santa Maria del Mare*, pe care încăpeau cinci mașini.

Iluziile localnicilor creșteau aidoma mirajelor, devenind nemăsurate și excentrice. „Poate o să avem și noi cluburi de noapte, ca la Paris“, visau tinerii pescari pe veranda Casei de la Marginea Noptii. „Un șir întreg de baruri, nu doar două, demodate și pline cu jucători de *scopa*. Un magazin în toată regula, cu haine noi de la Milano.“ Fiindcă era greu să te mai mulțumești cu hainele obișnuite, comandate pe continent și împachetate în hârtie maro sau cumpărate de la prăvălia cu obiecte casnice a văduvei Valeria, unde de zeci de ani vedeai în vitrină aceiași chiloți decolorați, aceleași șosete și veșnicii pantaloni de înmormântare.

Ceva nou apăru pe insulă, în cele din urmă: o casă de economii.

Nimeni nu-și amintea să fi existat vreodată o bancă în Castellamare. Deși se știa că familia lui Arcangelo îi împrumuta pe vecini cu bani când voiau să repare un acoperiș sau să cumpere vreun năvod nou; deși strămoșii lui Pierino organizaseră cândva un fel de troc, prin care le dădeau cu împrumut ambarcațiuni și plase de pescuit unor pescari care rămăseseră fără barcă, luând în schimb jumătate din peștii scoși de aceștia, dar fără nici un risc; deși niște veri din familia Mazzu, acum decedați, oferiseră de închiriat costume pentru înmormântare, cu zece lire pe oră, profitând de pe urma priveghiurilor prelungite din veacul al XIX-lea ca să câștige de douăzeci de ori mai mult decât plătiseră pe costume la cumpărare – altfel spus, deși insula cunoscuse cândva toate aceste manifestări ale capitalismului, o bancă era cu totul altceva!

— N-avem nevoie de toate astea, zise Agata-pescărița. Nu ne-am descurcat noi întotdeauna și-așa?!

Fiindcă era drept că locuitorii insulei își ținuseră întotdeauna banii obținuți din îndeletnicirile lor în niște casete metalice, arareori încuiate cu lacăt, și sub salteaua de pe pat. Plățile se puteau face în ton sau ulei, la fel de bine ca în bani reali, iar cu acest sistem oamenii insulei avuseseră mereu unde să locuiască și ce să mănânce. („Spre deosebire de acei *americani* în timpul Depresiunii lor“, observa Agata-pescărița, pe un ton sumbru.) Dar acum urma să existe o bancă, o clădire cu geamuri sclipitoare și clante aurii la uși, amenajată din rămășițele casei Gesuinei și orientată cu fața spre Casa

de la Marginea Noptii, un pic sfidător, peste întinderea de praf și soare a pieței.

Totul începuse odată cu moartea contelui. Vechiul dușman al lui Amedeo murise liniștit în vara anului 1964, fără vâlvă, la volanul automobilului lui de odinioară. Fusese nevoie de opt bărbați și de trei catări ca să extragă mașina din șanțul în care căzuse, dar trupul contelui era intact, fără nici o zgârietură. După cum arăta, ai fi zis că doar adormise la volan.

A fost înmormântat cu onoruri, fiind condus la groapă de bărbați îndoliați purtând mănuși albe, veniți de pe continent, toți foști *duci* și *conti* din acea lume apusă în care se născuse el. Vechiul lui prieten, doctorul, citi panegiricul. Carmela, fără lacrimi, cu voalul ei negru de doliu, stătea singură la capul mormântului.

Apoi, prea târziu ca să mai fi prins înmormântarea, Andrea d'Isantu veni acasă. Maria-Grazia nu-l văzu în acea primă zi, fiindcă ajunsese după lăsarea nopții și se închisese în vilă cu mama lui. Dar clienții de la bar povesteau că acum purta un costum de haine din stofă fină și ochelari fără ramă, ca un străin. Ultimii țărani bătrâni ai contelui îi oferiseră pe chei inelul cu sigiliu care aparținuse tatălui său, dar se produsese un mic scandal, niște vociferări legate de stafia lui Pierino. Carmela se ținuse strâns de brațul fiului ei. Moșia – cât mai rămânea din ea – avea să-i revină lui acum. Carmela se bucură atât de fățiș la biserică în dimineața următoare, mulțumind Sfintei Agata și tuturor sfinților pentru întoarcerea fiului ei – „băiatul meu... frumosul meu băiat... slavă ție, Sant'Agata...” –, încât era cam jenant s-o auzi atât de înflăcărată, la așa de puțin timp după moartea soțului ei, ziceau văduvele din Comitetul Sant'Agata.

— Intenționează să stea, mormăi constructorul Tonino în fața clienților de la bar. Ne-a plătit pe mine și pe 'Ncilino să-i reparăm jumătate din casele goale. Avem atât de mulți bani acum, încât intenționăm să ne cumpărăm alte cutii de scule și niște scări.

Maria-Grazia nu ar fi putut explica de ce toate astea o tulburau puțin sau de ce, când Robert a întrebat: „Ce-i cu toate discuțiile astea despre venirea acasă a fiului contelui?”, ea nu putu să răspundă. Soțul ei știa că fiul contelui o iubise cândva. Dar asta nu-l deranja. Și-atunci, de ce să-i fi fost teamă de întoarcerea lui Andrea?

Curând, constructorii care lucrau la casele lui Andrea fură nevoiți să angajeze jumătate din lucrătorii șomeri de pe insulă. Și, până la sfârșitul verii, Tonino și 'Ncilino reușiră să-și cumpere nu numai cutiile cu scule și scările dorite, ci și furgoneta în care să le țină, plus trei acri de pământ. Fiindcă fiul contelui, bogat acum, se întorsese cu planuri mari pentru viitor. Clădirea băncii, cu ferestrele spoite și cu o firmă simbolizând galbenul soarelui și albastrul mării, dar acoperită deocamdată cu un cearșaf, stârnea curiozitatea și suspiciunea. În ziua dinaintea sărbătorii de Sant'Agata, când nimeni nu știa, de fapt, ce putea fi noua clădire, Andrea d'Isantu anunță o mare ceremonie de inaugurare. Prea speriat ca să stea în fața localnicilor (sau, cel puțin, așa susțineau bătrânii jucători de *scopa*), preferă să o trimită

pe mama lui să facă onorurile. Carmela se prezentă în fața lor îmbrăcată cu taiorul ei vinețiu decolorat și tăie o panglică bleu. Vechilul Santino și tatăl lui, Arcangelo, se repeziră să tragă în jos cearșaful prăfuit de pe firma clădirii, scoțând la iveală cuvintele: „Banca de Economii și Credite din Castellamare”.

— Cu toții ați început să câștigați bine, grație interesului manifestat de turiști pentru insula noastră dragă, anunță Carmela, imitând stilul oratoric strident practicat cândva de *il conte*. Acum veți avea un loc unde să vă depuneți câștigurile, iar dacă veți vrea să vă înlocuiți vechile case cu altele noi, foarte bine, veniți la noi și noi vă vom împrumuta banii necesari pentru asta.

Filippo Arcangelo era primul client în fiecare seară, postându-se timorat la ghișeu cu încasările de peste zi strânse într-un sac de pânză groasă. Curând după el, apăreau brutarul și florăreasa. Iar când Agata-pescărița întrebă, sfioasă ca niciodată în fața funcționarilor bancari veniți de pe continent în costumele lor fine, dacă ar fi posibil să primească și ea un mic împrumut ca să repare podeaua stricată la cutremur, banca lui Andrea d’Isantu îi oferi banii necesari ca să demoleze casa complet și să își construiască în loc o vilă de ciment – totul fără nici un cost, putea să achite mai târziu. Fiindcă Agata-pescărița se lăsase convinsă să intre ca parteneră în firma de feriboturi a lui Bepe, ocupându-se acum de contabilitate și programări și pilotând cam un sfert din traversările cu bacul, ceea ce însemna că în curând avea să devină la fel de bogată ca el.

— S-o creadă ei că o să dărâm casa construită de străbunicu-meu! se burzului Agata. Dar o să iau banii ca să repar podeaua – asta, da, fiindcă m-am săturat să îmi tot intre apa în casă când plouă.

Se răspândi vestea că banca lui Andrea d’Isantu nu acorda credite doar prietenilor tatălui său, ci oricui, fără nici o deosebire. Și dacă Agata-pescărița putea fi fericită în casa de la străbunicul ei, unde vântul intra peste tot și șopârlele își făcuseră cuiburi în ziduri, alții profitară de ocazie ca să plece din casele lor strămoșești, unde trăiseră înghesuiți zeci de ani. În Castellamare, casele fuseseră dintotdeauna un lucru moștenit, un fel de loterie la naștere: te bucurai dacă ferestrele erau largi, cu o vedere frumoasă spre mare, sau te posomorai și cârpăceai locul cum puteai mai bine dacă odăile erau strâmte și întunecoase, cum era casa lui Bepe, din spatele bisericii, rămasă de la răposata de maică-sa. Dacă nu existau urmași care să moștenească o casă, sau prea mulți urmași în prea multe țări străine, care nu s-ar fi putut înțelege cum să o împartă, atunci casa rămânea, pur și simplu, goală, lipsită de orice valoare, până când obloanele începeau să cadă și iedera se târa peste tot molozul dinăuntru. Asta se întâmplase cu casa Gesuinei, înainte de a fi transformată în banca de acum. Din acel moment, anunță noul conte, oricine, cu condiția să aibă o slujbă bună și economii la banca lui, putea cere o ipotecă pentru a cumpăra o bucată de teren viran, pe care să își construiască o vilă din ciment.

— N-ar trebui să ne depunem și noi economiile la noua companie bancară? întrebă Robert într-o seară, mângâind-o pe Maria-Grazia pe mână. Fiindcă veșnic mă împiedic prin toată casa de casete cu numerar și plicuri cu bani. Ne-am îmbogățit, *cara*. Chiar săptămâna trecută am găsit o sticlă plină cu lire vechi, în spatele patului.

Banii economisiți de ea pentru o eventuală evadare. Aproape că uitase de ei. Băgă mâna pe lângă pat, luă sticla și deșurubă capacul. Dinăuntru ieși un iz vag de Campari, combinat cu un miros de praf. Scormonind în sticlă cu un ac de păr, scoase liră după liră, într-un torent de bancnote revărsate.

— Pentru ce erau astea? întrebă Robert.

Zâmbi un pic, amintindu-și, și îi povesti.

— Dar, *cara*, murmură el, mai în glumă, mai în serios, cum ai putut să-ți dorești vreodată să pleci din acest loc?

Când Maria-Grazia veni înapoi în pat, o trase mai aproape, ca și cum s-ar fi temut să nu-i fie frig.

— Ce părere ai despre ce ți-am zis? Despre contul de economii?

— Nu, spuse Maria-Grazia. Nu vreau să depun banii acolo.

— Pe mine nu m-ar deranja dacă ai face așa, zise Robert. Nu am nici o problemă dacă vrei să tratezi cu d'Isantu. Nu mi-e frică de el.

Uneori, în italiană, rostea încă expresii ciudate de acest fel: nu mi-e frică de el. Soțului ei, un bărbat puternic, la fel de bronzat ca Maria-Grazia, cu umeri vânjoși ca un pescar, care îi ridica în brațe pe băieți toată ziua, cum să-i fie lui frică de noul conte, cu piciorul lui beteag, cu figura lui pământie, cu mersul lui de om bătrân?! Sărută pe rând mâinile lui Robert și spuse:

— *Lo so, caro. Știu.*

Dar tot nu vru să depună la bancă economiile lor.

— Nu întâmplător i-au dat denumirea „companie de economii și credite”, spuse Amedeo, potolind murmurul de entuziasm care umpluse barul în ultimele zile (fiindcă nu concepea să fie tolerant când venea vorba despre vechiul lui dușman, *signor il conte*). Andrea d'Isantu împrumută bani de la voi cu o mână și îi dă cu împrumut mai departe cu cealaltă mână. Dacă Arcangelo depune la bancă încasările lui pe o lună, să zicem o sută de mii de lire, continuă Amedeo, mutând demonstrativ două solnițe pe masă, tot ce trebuie să facă *signor* d'Isantu este să ia acea sută de mii de lire și să i-o dea cu împrumut Agatei-*la-pescatrice*, ca să-și repare podeaua. Ea îi returnează banii cu o dobândă mare, el îi dă banii înapoi lui Arcangelo cu o dobândă mică și bagă în buzunar diferența. Asta face el, ca să vă fie clar.

— Indiferent ce-o face, spuse Agata-pescărița, cert e că îi reușește. Cât a fost plecat peste mări și țări, a strâns o avere mai mare chiar decât a lui taică-său!

Într-adevăr, Andrea d'Isantu începuse lucrări de reamenajare și renovare la vila tatălui său, instalând curent electric în fiecare cameră, demolând acareturile dărăpănate, smulgând din balamale obloanele putrezite și înlocuindu-le cu altele noi. Trimisese la fiare vechi primul automobil, iar Carmela se plimba acum într-o mașină puternică, după cât de impresionant

torcea motorul, fabricată în Germania de Vest și livrată special la destinație cu bacul lui Bepe. Cât despre noul conte, acesta rămânea închis în vilă, unde nimeni nu-l putea vedea.

Pina se opunea și ea dezvoltării imobiliare.

— Hm, șirul acela de vile din beton, zise ea, nu-s bune de nimic. Nici nu se compară cu casele astea vechi din oraș. Oricine își dă seama că la primul cutremur se vor prăvăli cu totul. Și, în scurt timp, de-atâtea construcții noi n-o să mai vedem marea de nicăieri, și nici golful, caprele nu vor mai avea unde să pască, iar numărul turiștilor pe insulă va întrece numărul localnicilor. Și contele ăsta nou, cu ifosele lui de orășean, va deține totul.

Dar Maria-Grazia nu putea nega, desigur, că banii curgeau mai ușor în bar acum, că vechea casetă de bani (deși conținutul era încă transferat în spatele rafturilor și strecurat între saltele și perne în fiecare vineri, dar nicidecum depus la banca de economii a noului conte) era mai ticsită și se umplea mai repede. Pereții casei fură zugrăviți, aparatul de cafea, înlocuit, iar Concetta, din salariul ei mărit, reuși să renoveze casa mătușii ei Onofria, zugrăvi totul într-o nuanță de bleu și plantă portocali în curtea din față. La rândul lui, Robert muncea din greu în fiecare sâmbătă ca să renoveze camerele în care crescuseră Tullio și Aurelio, fiindcă în cele din urmă Amedeo acceptase să le cedeze pentru Sergio și Giuseppino: discuta cu tâmplarul despre mobilierul care trebuia confecționat la comandă, rașcheta tocurile ușilor, freca podelele cu ceară până străluceau.

*

Maria-Grazia nu se văzu cu Andrea în lunile pe care acesta le petrecu pe insulă în acea primă vizită. La începutul celei de-a doua săptămâni, se duse dis-de-dimineață la poarta vilei și sună, fără nici o intenție clară. După vreo cinci sau zece minute, la poarta din fier forjat apăru vechilul Santino Arcangelo.

— Ce dorești?

— Am venit la *signor* d'Isantu, spuse ea.

Santino dispăru. Fără să se grăbească, porni înapoi spre casă, oprindu-se din loc în loc să biciuiască iarba înaltă cu un băț, vrând parcă să-i demonstreze cât de puțin îi păsa că o lăsa să aștepte. Îi trebuiră douăzeci și cinci de minute ca să revină, iar atunci când o făcu avea un rânjet ciudat, plin de satisfacție.

— Nu vrea să te vadă, anunță Santino din spatele porții. Pleacă de-aici imediat, Maria-Grazia Esposito, fiindcă *signor il conte* nu are ce să discute cu tine.

Mergând înapoi spre casă, se întreba de ce își simțea pașii atât de grei. Ce-ar fi vrut să-i spună lui Andrea d'Isantu, de fapt? Nu mai vorbiseră de cincisprezece ani. Ar fi putut să-i spună că nu scăzuse în ochii ei după ce îi mărturisise că îl bătuse pe Pierino; că Flavio era fericit în Anglia, cel puțin așa reieșea din misivele lui fără punctuație; că fantoma pescarului nu mai fusese văzută pe insulă, decât sub influența celui *limetacello* foarte tare,

preparat de văduva Valeria; că, pe scurt, totul aici era bine. Dar cum s-ar fi încumetat ea să-i spună în cuvinte toate acele lucruri?

Când ajunse la bar, Robert arbitra în curte o dispută între Sergio și Giuseppino, cu părul lui fin zbârlit de briza primăvărată.

— Știi unde-ai fost, îi spuse încetitor tatăl ei, Amedeo. Toată insula vuit deja. Ai grijă, *cara*. Ai un soț bun, dacă nu te-a luat la întrebări încă.

— S-o ia naiba de insulă! zise ea. Să-i ia naiba de bârfitori și spioni, n-au altceva mai bun de făcut decât să-și vâre nasul mereu în treburile altora?!

Atunci, pentru prima oară, se certă cu tatăl ei.

— Nu pot înțelege ce ai de vorbit cu omul acela, zise Amedeo. Și ce te-a apucat să te duci în vizită la el, dis-de-dimineată, pe furiș, gătită așa. În timp ce soțul tău stă aici să aibă grijă de copii, să se ocupe de bar...

— El nu mă bănuiește de nimic, *papà*. Poate ar trebui să faci și tu la fel!

— Robert e răbdător ca Sant'Agata. Știm cu toții asta, replică tatăl ei.

Jignită, se răsti la el:

— *Cazzo*, de ce trebuie să-ți dau ție raportul pentru tot ce fac? Ce ești tu, temnicerul sau tatăl meu?

Era nedreaptă - până și ea știa asta. Și totuși, ca să scape de umilința de a-și cere iertare, dădu buzna în bar și, furioasă, porni aparatul de cafea.

Și așa, toată ziua conflictul continuă în surdină prin bar, încetând doar când Maria-Grazia îl văzu pe Robert traversând piața spre ea, la ora cinei, o imagine distorsionată de caniculă, cu un băiat de fiecare mână. Atunci alergă spre el și își lipi capul la pieptul lui, spunând:

— Îmi pare rău, îmi pare rău. Nu a însemnat nimic că m-am dus la el.

— Știi, a spus Robert.

Și Amedeo, martor la această scenă, își mângâie consolator fiica pe umăr atunci când ea se întoarce la tejghea, și decise să nu mai aducă vorba despre băiatul contelui.

Peste câteva luni, Andrea d'Isantu plecă din nou. Maria- Grazia nu îl revăzu, iar în anii care urmară îi venea greu să creadă că fusese pe insulă, imaginându-și-l doar ca pe o siluetă în umbră, apărând și dispărând ca stafia lui Pierino.

*

Dezvoltările imobiliare puse în mișcare de Andrea aveau totuși un scop concret. Bunăoară, vizau problema cazării turiștilor. În prezent, toți vizitatorii erau nevoiți să facă un mare pelerinaj pentru a ajunge pe insulă, ca niște credincioși la moaștele unui sfânt. Ca să ajungă aici din cele mai apropiate locuri din Sicilia - Noto și Siracuza -, cei mai mulți călătoreau o zi întreagă de la aeroporturile din Catania și Palermo sau pe nave de agrement din porturi maritime nordice. Așa se făcea că vizitatorul reprezentativ pentru Castellamare era încă un fel de explorator, interesat de istoria necropolei, încumetându-se să vorbească puțin italienește, poticnit.

— Ce bine-ar fi să avem și noi un aerodrom adevărat chiar aici pe insulă, sau măcar peste mare, la Siracusa, spuse odată Bepe. Auzise el de la niște pescari străini că insulele accesibile din Grecia, unde puteai ajunge foarte repede într-un avion cu aer condiționat venind de la Londra sau Paris, atrăgeau acum mii și mii de turiști pe țărmurile lor cu mare albastră.

Uneori, în acei ani de dezvoltări imobiliare impetuoase, imense pacheboturi albe treceau la orizont, șuierând zgomotos în văzduh, făcându-i pe copiii de pe insulă să le salute chiuind și țopăind. Privind prin binoclul primit de Flavio de la *Balilla*, puteai vedea capete cu păr auriu și cu ochelari de soare mișcându-se pe punte, trupuri lungi, cu pielea trandafirie, lungite pe șezlonguri.

— Ce păcat că nu se opresc și aici! spunea Giuseppino.

Băieților Mariei-Grazia le plăceau turiștii, cu aerul lor de străinătate, vorbind iute și succint în limbile lor nordice, care păreau să evoce orașe unde se petreceau lucruri importante, unde totul trebuia rostit în pripă. Nu ca dialectul insulei, care trena mult și bine prin însăși natura lui, învârtindu-se în lungi și istovitoare cercuri.

Se zvonea că noul conte cumpăraseră vechea fermă a familiei Mazzu, care căzuse în paragină după moartea bătrânului și plecarea în America a ultimului fiu. Conform dorinței fiului ei, Carmela angajase muncitori din Italia continentală pentru a efectua lucrări de construcție pe terenul care constituise dintotdeauna cea mai bună câmpie a insulei și cea mai netedă, cu vedere spre port. Vechea casă a familiei Mazzu fu demolată.

— Cred că își clădesc vreo vilă, se lamenta Tonino, dezamăgit că nu i se oferise lui contractul, fiind preferați niște străini cu betonierele lor noi. Când o să fie gata, cred că noul conte o să se mute acolo cu mama lui și o să dărâme complet vechea reședință.

— Nu dacă am și eu un cuvânt de spus, zise Pina. Păi, jumătate dintre turiști se opresc să se uite la vila contelui, fiindcă, poate nu știi, Tonino, dar este una dintre cele mai vechi clădiri de pe insula asta, păstrând multe elemente de origine normandă.

Noul edificiu, o arătare roz de beton, se înălța treptat. La asfințit, lumina se prefira printre stâlpii goi și grinzile de oțel, transformând-o într-o siluetă lucioasă. Ziua, constructorii trudeau în plin soare arzător. Clădirea avea nu numai balcoane și cornișe, ci și o piscină în formă de rinichi, albastră pe dinăuntru; o grădină cu palmieri, care erau înfășurați pentru protecție în hârtie maro, până când praful construcției avea să se așeze; și, în umbra din spate, o pustietate de beton pentru parcare a automobilelor. Spațiile din această parcare în stil american, raporta Concetta, care spionase la fața locului, erau ample, pentru automobile străine, de două ori mai mari decât micile Cinquecento și furgonetele Ape cu trei roți, preferate pe insulă. Și de ce să-i trebuiască noului conte atâtea locuri de parcare pentru musafiri, când nici țiipenie de om nu venise la el sau la Carmela de când murise taică-său (chiar și presupunând, mormăiau bătrânii jucători de *scopa*, că ar mai avea curajul să revină pe insulă și a doua oară)? Acum, clădirea se înălța,

dominând de sus șirul micilor vile de ciment, care de pe veranda barului nu păreau mai mari decât niște cutii de țigări. În vara următoare, grandioasa construcție era pregătită să-și deschidă porțile.

Nu era limpede la ce urma să servească noua clădire.

— Poate că *signora la contessa* o va folosi drept reședință de vară, își dădu cu părerea Agata-pescărița. O să coboare dealul în automobilul ăla al ei, prin aprilie, ca să-și petreacă vara pe malul mării, ceea ce o va scuti să se tot fâțâie în sus și-n jos, câte cincisprezece minute zilnic.

Într-adevăr, Santino Arcangelo o plimba zilnic pe Carmela dus-întors în automobilul ei german, până la locul ei preferat din capătul golfului, unde ședea singură sub o umbrelă de soare, ungându-se cu loțiune de plajă pe brațele ei scofâlcite.

— Este greu de închipuit pe ce pot bogătașii ăștia să-și cheltuiască banii, zise Bepe.

— Pe televizoare, de pildă, îl împunse Agata-pescărița.

— E un bar nou, zise Concetta. *Il conte* vrea să ne bage în faliment, la fel ca Arcangelo.

Clădirea roz se profila la orizont, cu porțile deschise, cu parcare pustie.

— E un hotel, anunță Tonino într-o seară, lămurind lucrurile. Am văzut firma și un mic birou de recepție, cu un clopoțel de alamă.

*

Pe insulă nu se găsiseră niciodată atâtea slujbe ca în săptămânile dinaintea marii inaugurări a hotelului. Se căutau oameni care să facă curățenie, să lustruiască, să stropească gazonul noului hotel cu furtunul („Ce risipă revoltătoare“, bombănea Pina), alții care să care paturile, dulapurile și mesele pe care noul conte le comandase de pe continent; specialiști care să prepare delicatesele insulei și bucatele străine în imensa bucătărie argintie. Fu angajată până și vechea formație instrumentală a insulei ca să asigure puțină culoare locală. Într-o bună dimineață, când se treziră din somn, localnicii văzură un imens pachebot alb, plutind ca un miracol dincolo de port, în apele calme ale golfului. Copiii alergară să-i iasă în întâmpinare. În timp ce ei se zbenguiau, formația interpretă agitată repertoriul ei de cântece din insulă. Vizitatorii fură aduși la țărm, ținând în mâini geamantane, genți și cutii, de parcă fuseseră salvați dintr-un naufragiu pe mare, bolborosind în limbile lor nordice ciudate, fiindcă nu știau dacă să-i dea bacșiș barcagiului sau să le ofere copiilor niște monede.

*

Așa apărură problemele. Acești turiști preferau salonul cu aer condiționat și terasa luminată de neon ale barului de pe plajă al lui Arcangelo, în detrimentul interiorului vetust și întunecos al Casei de la Marginea Noptii. Firma contelui rezervase pentru ei o porțiune din plaja golfului, unde puteau să stea lungiți pe șezlonguri de plastic. Barul de pe plajă servea cocteiluri americane și whisky în pahare de cristal. Cu luxul de care

beneficiau în hotel și avantajele barului cu aer condiționat al lui Arcangelo, noua generație de turiști nu mai avea de ce să urce prin arșiță până în centrul orașului.

— Dar eu nu pot pricepe ce motive ar putea avea un om să prefere barul acela, și nu pe acesta, zise Bepe. La Arcangelo o cafea costă o sută cincizeci de lire și are gust de pipi de catâr!

— Caută să-i aduci încoace pe turiștii aceia, o îndemnă Robert pe Maria-Grazia, ambițios de dragul ei. Încurajează-i să vină aici. O să le placă insula, cum mi-a plăcut și mie când am văzut-o prima oară, totul e să-i poți convinge.

Într-o dimineață, doi dintre turiștii contelui se încumetară în cele din urmă să urce în oraș. Fură văzuți în *piazza*, zăbovind încurcați sub palmier, la scurt timp după ce clopotul încetă să bată pentru sfânta liturghie. Prinzând curaj, Maria- Grazia ieși în ușă.

— Bine-ați venit! strigă ea în engleză. Pofțiți înăuntru!

După o discuție aprinsă, cei doi trecură pragul barului.

— O cafea? le oferi Maria-Grazia. Un ceai? Prăjituri?

Noii vizitatori, cu părul blond și un pic arși de soare amândoi, se uitară la bătrânii jucători de *scopa* din colțul barului, la aparatul de radio portabil reglat pe un post sicilian, la răcitoarele pline de chifteluțe de orez și prăjituri, la aparatul pentru cafea. Bărbatul făcu un gest, ca și cum ar fi deschis o carte.

— Meniu? întrebă el.

— N-avem meniu, spuse Maria-Grazia. Dar vă putem pregăti orice doriți. O cafea, poate? O chifteluță de orez?

Omul scutură din cap și, în cele din urmă, o întrebă cât costa un ceai.

— Treizeci de lire, spuse Maria-Grazia. Trei cenți americani.

Dar cei doi, după ce mai examină chifteluțele de orez pentru ultima oară, scuturară doar din cap și plecară.

Produsele oferite de Casa de la Marginea Noptii, le explică Bepe, costau prea puțin.

— Arcangelo are două liste de prețuri, îi lămuri el. Una pentru turiști, una pentru pescari.

— Noi nu putem face așa ceva, ripostă Robert, scandalizat de ideea că onestitatea soției lui ar fi putut să fie pusă la îndoială. Casa de la Marginea Noptii nu este un local de o asemenea speță!

— Turiștilor *nu le place* să plătească mai puțin decât s-ar aștepta ei. I-ați văzut cu ochii voștri - cei care poposesc pe veranda voastră, vizitatori pasionați de arheologie, care vin să vadă grotele. Ați văzut ce bacșișuri vă dau, plătesc treizeci de lire pe o cafea, dar vă mai lasă în plus optzeci de lire. Dacă practicați un tarif mai mic decât se așteaptă ei, au impresia că le oferiți o cafea de calitate inferioară. Sau, eventual, că trăiți în sărăcie, ca niște păstori de capre dinaintea războiului; oricum, în ambele variante, nu le place, Mariuzza.

— Noi nu putem practica două rânduri de prețuri, zise Maria-Grazia. Nu ar fi corect.

Arcangelo, cu cele două liste de prețuri ale lui, avea constant vânzări bune.

Într-adevăr, așa cum intuise Amedeo, Robert avea o răbdare demnă de Sant'Agata. Lucrul acesta devenise evident din primii ani de viață ai băieților. Căci Robert, care stătuse trei ani într-o închisoare militară, care așteptase cinci ani ca să se întoarcă pe insulă și încă alți cinci ca să devină soțul Mariei- Grazia, avea în el o tărie de fier, pe care nu o puteau zdruncina niște simple ciondăneli copilărești. Când fiii lui se certau, el îl lăsa calm pe fiecare să își verse năduful, arbitra conflictul și împărțea pedepsele, însă în tot acest interval își păstra stăpânirea de sine, cu aceeași atitudine principială pe care o avusese și învățătoarea Pina Vella față de disputele elevilor ei. Iar, după astfel de după-amiezi istovitoare, el încă mai avea putere să își îmbrățișeze nevasta în spatele tejghelei sau să fredoneze cântece din insulă aranjând mesele pe verandă, în timp ce Maria-Grazia se simțea complet epuizată, după ce doar îi ascultase.

Poate că dificultatea venea tocmai din această răbdare a lui Robert. Poate, dacă el ar fi fost mai puțin tolerant față de războielile băieților, poate dacă ar fi suferit și el mai mult din cauza asta, și ei s-ar fi purtat mai bine. Deși, pe de altă parte, ar fi putut să se poarte mult mai urât chiar.

Între timp, Amedeo se înfierbânta mereu când vedea cum nepoții lui se împungeau unul pe celălalt, uitând cu câtă cruzime se bătuseră odinioară cei trei fii ai lui în curtea și pe coridoarele Casei de la Marginea Noptii. Îi iubea pe Sergio și Giuseppino mai mult decât își iubise propriii copii, în afară, poate, de Maria-Grazia, și cu toate astea erau în stare să-l aducă la exasperare.

Pe la vârsta de patru ani, Sergio putea fi găsit adesea uitându-se nedumerit la paginile caietului cu povești al bunicului său. Fratele lui, care avea doar trei ani, începuse să buchisească fiecare cuvânt. Ca să-i trateze la fel, Amedeo le citea amândurora povești cu voce tare pe veranda barului, îndopându-i cu înghețată și legende în egală măsură. Sergio asculta gânditor, cu ochii pironiți în zare, ducând cu lingurița înghețata la gură și, uneori, pe piept. Giuseppino, în schimb, dădea din picioare pe scaun și nu putea să stea liniștit. Și tot dădea din picioare, din ce în ce mai tare, până când îl lovea pe fratele lui, iar depănarea poveștilor se transforma în urlete de furie. Totuși, când Amedeo îi puneă după aceea întrebări despre povești lui Giuseppino, băiatul și le amintea pe toate și putea să le reproducă amănunțit:

— Și asta a fost aceea cu papagalul și a venit în zbor la fereastră și i-a spus fetei că erau zece cai albi cu zece călăreți în armuri negre, care plecau la război...

— Giuseppino asta e un băiat inteligent, zicea Amedeo.

— Amândoi sunt inteligenți, riposta crâncen Maria-Grazia. Amândoi, exact la fel!

Văzând că îi provocase mândria de mamă, Amedeo încerca să își întoarcă vorba:

— *Si, si.* Bineînțeles, amândoi nepoții mei sunt inteligenți. Nu m-am exprimat eu bine.

Dar nu cumva problema venea chiar din faptul că îi trata pe amândoi exact la fel? Căci cei doi băieți păreau straniu de diferiți uneori, de parcă ar fi fost frați adoptați, și nu din naștere.

Din momentul în care începuseră școala, Sergio fusese lăudat pentru rezultatele lui la învățătură, fiindcă într-adevăr notele lui erau mai mari. Amedeo știa asta, deoarece înregistrase cu scrupulozitate toate victoriile și reperiile importante din viața fiecărui băiat, de la început: „Sergio măsoară acum 65 cm“, nota el în caietul lui roșu, cu satisfacție, marcând data; sau: „Giuseppino, prima hrană solidă: un bob de mazăre și o lingură de piure de *carciofo*³⁵“. Apoi, mai târziu, când începuseră școala: „Sergio, 7 la lucrarea de aritmetică (adunare și scădere)“; „Sergio numit responsabil cu creioanele pe clasă 1961-1962“; „Giuseppino a luat premiul la alergare pe școală“. În toate competițiile, cu excepția celor sportive, Sergio ieșea învingător. Și totuși, Giuseppino, care era un atlet formidabil, asemenea tatălui său, părea cel mai inteligent, asimilând tot, ascuns parcă în spatele pleoapelor lui pe jumătate închise apatic, ca și cum, dacă și-ar fi dat silința, ar fi putut să-i întreacă pe toți.

35. Anghinare (în it., în orig.).

*

Când băieții primiră prima lor Comuniune, Amedeo le dăruie, mai în glumă, mai în serios, o carte cu poze pentru copii, conținând o adaptare a poveștii *Cei doi frați*, comandată la librăria din Siracuza și împachetată într-o hârtie roșie.

Așa cum se așteptase și Amedeo, lui Sergio și Giuseppino le plăcu povestea. Adevărat, îi interesau mai mult părțile despre șarpele de mare și vrăjitoare decât împăcarea miraculoasă, care era partea cu care Amedeo sperase să le capteze atenția și să-i învețe cât de inutilă și obositoare era cearta lor permanentă. Dar credea că, în timp, aveau să înțeleagă și acest lucru.

— Eroul povestirii este fratele mai tânăr, susținu Giuseppino. El a fost cel care s-a arătat milostiv față de pește și a salvat situația.

— Ba nu! strigă Sergio. Fratele mai mare a fost cel care a adus-o înapoi pe prințesă, ai uitat?!

După ce băieții ascultaseră, pe rând, cum bunicul lor le citea povestea, o dorință nestăvilită îl împinse pe fiecare să aibă *el* cartea. Se bătură pe ea, traseră de ea și, în cele din urmă, o rupseră în două. Prea târziu, Amedeo își dădu seama, cu regret, că nu trebuia să fi luat o singură carte pentru amândoi. Comandă două exemplare identice, dar răul fusese deja făcut, iar acum amândoi doreau originalul, cel pe care bunicul lor scrisese caligrafic, în interiorul copertei: „Lui Sergio și Giuseppino, cu prilejul primei lor Comuniuni, cu dragoste, bunicul Amedeo.“

Acest incident arăta clar că, de fapt, toți înțelegeau greșit problema educației celor doi băieți.

Și totuși, de multe ori – mai ales sub influența tatălui lor –, băieții erau calmi, iar Amedeo se întreba de ce oare se agita el atât. Pina înclina să-i dea dreptate.

— În fond, toți copiii se ceartă când sunt mici, dar asta nu înseamnă nimic, zise ea. Sunt convinsă că Mariuzza și Robert știu cum să-i crească.

Asemenea sătenilor din poveste, locuitorii din Castellamare făceau eforturi, de asemenea, ca să-i deosebească pe Sergio și Giuseppino. Deși Sergio avea o față prelungă, iar Giuseppino trăsături ascuțite, era roșcovan cu privirea veșnic iscoditoare, băieții dormeau și se trezeau la aceleași ore, aveau același mers, își răsuceau moțul pe frunte cu același gest când citeau și, absolut separat, deciseră amândoi să studieze la aceeași universitate din Londra, pe care în copilărie unul din ei, greu de spus care, o văzuse într-o poză din enciclopedia Pinei și îndoise special colțul paginii. Duminica după-amiaza, înotând în mare după Robert, privind în spate ca să se asigure că erau admirați de mama lor, care îi adora, și de mătușica lor Concetta, se învoiau uneori să se joace împreună și, ore în șir, rămâneau captivați în jocuri născocite de ei. Giuseppino întotdeauna îl umilea pe fratele lui la fiecare competiție sportivă de la școală, fiindcă era cel mai bun jucător de fotbal și cel mai rapid alergător. De un singur lucru se temea, ceea ce era destul de jenant pe o insulă de această dimensiune: apa. Îi era teamă când nu mai atingea fundul apei cu picioarele. Odată, Sergio fusese văzut luându-l de mână pe fratele lui, ca să-l scoată la mal, iar zile întregi după aceea Amedeo și Pina discutară despre asta, ca și cum ar fi fost indiciul unei mari schimbări în comportamentul băieților unul față de celălalt.

Dar, spre consternarea lui Amedeo, ambii copii detestau insula. Era ca și cum se născuseră într-un loc nepotrivit – poate de vină să fi fost tatăl lor, care era englez, se gândea Amedeo, deși n-ar fi admis niciodată să-l vorbească cineva de rău pe *signor* Robert. Căci, efectiv, Robert era ca un înger, fiul care venise la ei, ieșind din mare, atunci când nici un alt fiu nu le mai rămăsese, singurul soț vrednic pentru Mariuzza lui. Dar nemulțumirea aceasta a lor își avea originea undeva, pesemne, reflecta Amedeo melancolic, uitând neastâmpărul care îl împinsese și pe el cândva să își făurească o existență aici pe insulă, același neastâmpăr care pusese stăpânire și pe fiii lui, în adolescență.

Dar acești doi nepoți ai lui, Sergio și Giuseppino, se plângeau tot timpul! În bar, era prea mare zăpușeală vara; în casă, era prea rece iarna; bombăneau că nu se găseau cărți, că nu exista un cinematograful și că peste tot, la nesfârșit, nu era decât marea. În afară de asta, amândoi erau suficient de sensibili, încât să-i deranjeze bârfele din oraș, veșnicele cleveteli în fiecare prăvălie și la fiecare colț de stradă, zvonuri care adesea se refereau la familia Esposito. Bunăoară, oamenii pretindeau că bunicul lor fusese implicat într-un soi de scandal între două femei, cu ani în urmă; că rolul tatălui lor în război nu fusese nicidecum onorabil; că unchiul Flavio

îneebunise și umblase pe insulă în pielea goală, purtând doar medalia de război. Aceste cleveteli, care nu erau în realitate decât aceleași bârfe ordinare care circulau de jumătate de veac, îl deprimau pe Sergio și îl înfuriau pe Giuseppino; și amândoi ardeau de nerăbdare să plece din acest loc. Când se făcură mai mari, Giuseppino începu să vorbească doar în italiana literară, iar Sergio doar în engleză.

— Ca și cum, se plânse Amedeo, dialectul insulei nu e destul de bun pentru ei!

— Sunt alte vremuri acum, îl consolă Pina. Copiii ăștia au văzut de mici automobile și turiști din Anglia, au văzut imagini mișcătoare cu oameni din America zburând în spațiu. Este firesc să-și dorească să facă parte din restul lumii. Nu trebuie să te amărăști așa, *amore*.

Dar cum să nu se fi amărât, după ce văzuse cum fiii lui plecaseră unul câte unul de pe insulă și nu se mai întorseseră?! În mintea lui Amedeo încolți un plan.

— Ce-ar fi dacă i-aș învăța să se ocupe de bar? sugeră el. Cum am făcut cu băieții noștri. Și le-aș preda lor toată responsabilitatea?

— Li s-ar părea odios, spuse Pina. Și, în afară de asta, uiți că băieții ăștia vor să plece în lumea largă, așa că e mai bine să-i lăsăm decât să ne opunem și să-i gonim astfel definitiv.

Bineînțeles, ca în toate privințele, Pina avea dreptate.

Aproape imobilizată acum din cauza picioarelor mereu umflate, ședea pe verandă în fiecare zi, citind și recitind cărțile care îi plăcuseră pe vremea când preda la școală: Shakespeare, Dante și Pirandello. De asemenea, volume noi, pe care își permiteau acum să le comande de pe continent: *Il Gattopardo*³⁶ și lucrarea lui Danilo Dolci despre sărăcia din Palermo, pe care o citea scrâșnind din dinți, mulțumită că ea trăia într-un loc mai mic, cu condiții mai prielnice. Deși o dureau prea rău picioarele ca să mai poată umbla, călătorea departe în lecturile ei, așa cum făcuse cândva și Amedeo adunând poveștile în caietul roșu. Și în toate disputele dintre Sergio și Giuseppino avea capacitatea de a-i cuminti pe cei doi rebeli, ca pe niște mielusei, cu privirea ei aspră de învățătoare. Lucrurile ar fi putut deveni mult mai grave când erau mici, dacă n-ar fi existat respectul pe care îl impuneau muștrările severe ale bunicii Pina.

36. *Ghepardul* (1958) de Giuseppe Tomaso di Lampedusa.

*

Cu toate astea, când băieții aveau cam unsprezece ani, Amedeo începu să se teamă că mocnea cu adevărat o mare nenorocire, care avea să izbucnească la un moment dat.

Totul ieși la lumină, așa cum părea să se întâmple mereu, în timpul sărbătorii de Sant'Agata, în luna iunie. Dar necazul începuse, de fapt, din februarie. Imediat după ziua de naștere a lui Sergio, băieții văzuseră zăpadă pentru prima oară. Când se treziseră dimineața, un strat de nea acoperea

piazza. Dincolo de uşile Casei de la Marginea Noptii, domnea haosul: adolescenţii se războiau violent pe străzi, clienţii vârstnici nu se încumetau să iasă nici măcar în curţile lor, iar şase dintre automobilele de pe insulă o luaseră la vale şi se zdrobiseră lovindu-se de casele de jos. De asemenea, barul de pe plajă al lui Arcangelo fusese inundat de o furtună de iarnă, o victorie pentru care cei din Casa de la Marginea Noptii refuzau să se bucure.

După ninsoare, aerul era inodor şi tăios ca nişte ţândări de sticlă. Nepoţii lui, constata Amedeo, erau fascinaţi. Când soarele pătrunse în curte, de pe frunzele de leandru picura zăpada topită, ca de pe frunzele copacilor dintr-un sat de munte. În ziarele pe care Robert le aduse de afară într-un pachet umezit de ninsoare, copiii descoperiră în fotografii case englezeşti cu zăpada deasupra semănând cu nişte felii de ricotta, maşini îngropate în troiene, de nu li se mai vedeau decât acoperişurile strălucind în lumină.

— De ce nu mi-a fost dat şi mie să mă nasc acolo? strigă Sergio. La ce-mi foloseşte tâmpenia asta de paşaport englezesc, de care oricum n-am nevoie niciodată?! De ce nu mă duci şi pe mine acolo să văd zăpada?

În timp ce Maria-Grazia turna cafeaua pentru micul dejun, Amedeo, jignit de cuvintele lui Sergio, căuta de zor în caietul lui roşu poveşti cu zăpadă, a căror acţiune se petrecea pe insula lor. Dar pe băieţi nu-i interesa. Țopăiau amândoi la fereastră, îmbrâncindu-se care să prindă o poziţie mai bună, şi nici nu se atinseră de mâncare. Robert dădu o raită prin debaraua pe care n-o foloseau niciodată, unde Țineau hainele de iarnă, şi ieşi de-acolo cu braţele pline de căciuli vechi şi mănuşi de lână tricotate, blănuri din tinereȚea Pinei şi a lui Amedeo, cu care se apucă să-i înfofolească pe cei doi băieţi, înainte de a le da drumul afară în zăpadă.

— Jucaţi-vă împreună frumos, strigă Maria-Grazia în urma lor, cu un optimism care lui Amedeo i se păru admirabil, Ținând cont de relaȚia lor de până atunci.

Cum era de aşteptat, după vreo jumătate de oră, Giuseppino, plângând în hohote, veni înapoi, azvârlindu-şi cu năduf mănuşile şi fularul. Sergio, clocotind de furie în urma lui, apăru şi el, cu nasul plin de sânge. BăieȚii, reieşi, se bătuseră pe o găleată cu zăpadă.

— A luat-o el pe toată! spuse printre sughituri de plâns Giuseppino. S-a dus în curte şi a luat toată zăpada, iar mie nu mi-a mai rămas nimic!

— Dar Ție-Ți trebuia doar pentru bulgări de zăpadă! răcni Sergio. Iar eu voiam să fac un om de zăpadă, așa că am adunat-o pe toată, de pe trepte, de pe dale, de pe frunzele de leandru, până ai venit tu şi mi-ai smuls găleata din mână, şi toată zăpadă a căzut în noroi!

— Unde-i zăpada acum? se interesă Robert, ridicându-se în picioare.

— Nu mai eeee! zbieră Sergio furios.

Giuseppino, izbind cu piciorul în plintă, mormăi:

— Nu-i nevoie să te smiorcăi așa ca un Țânc!

Ca de obicei – reflectă Amedeo în sinea lui –, Giuseppino suferea mai mult, iar Sergio era cel mai nedreptăȚit. Luându-l pe fiecare băiat de câte o

ureche (ceea ce Robert nu concepea să facă nici când era provocat) și trăgându-i după ea, Pina ieși șchiopătând afară, unde constată la locul faptei că se bătuseră în mormanul de zăpadă murdară, tăvălindu-se prin ea, până nu mai rămăsese nimic. Pina se strădui din răputeri să extragă o pildă din ceea ce se întâmplase.

— Ați văzut?! Vă bateți pentru un lucru, dar în final nici unul nu-l capătă!

— Îl urăsc, șuieră Sergio, cu nasul înfundat de la pumnul pe care-l încasase. Îl urăsc. Îmi vine să-l omor.

Toată dimineața (soba din clasă se stricase, așa că orele de curs se suspendaseră), Amedeo umblă prin oraș ca să găsească zăpadă pentru băieții supărați, care fuseseră trimiși îmbufnați în camerele lor. Dar zăpada se topise sau era murdară, tot orașul aruncând pe jos fleșcăiala rămasă pe acoperișuri și crengi. Spre după-amiază, Giuseppino părea să fi uitat de ceartă. Dar Amedeo observă o schimbare la Sergio. Toată primăvara aceea, o furie turbată împotriva fratelui său mocni și clocoti în el, amenințând să explodeze. S-au certat din orice în anotimpul acela: pentru notele de la școală, pentru locurile de la masă, pentru meciurile de fotbal din *piazza*. În spatele acestor dispute, se temea Amedeo, se afla un rău mai mare, mai profund.

*

Nu însemna că Sergio și-ar fi urât fratele, dar exista mai degrabă senzația că nu era spațiu pentru amândoi într-un loc atât de strâmt precum Casa de la Marginea Noptii, și că, atunci când încercau să-și rezolve singuri vreun diferend, toți păreau să se lamenteze din cauza asta, ca și cum certurile lor ar fi prevestit ceva cumplit. Așa fusese însă dintotdeauna, dar nici una dintre rudele lor nu părea să înțeleagă acest lucru. Era limpede din ceea ce spuneau toți că și lor, în mod firesc, aidoma celorlalți frați de pe insulă care urmau să moștenească o afacere, le era sortit să devină coproprietari ai Casei de la Marginea Noptii. Lui Sergio îi plăcea barul, însă, dacă ar fi fost nevoit să îl împartă cu fratele lui pentru totdeauna, simțea că avea să înnebunească la fel ca *zio Flavio*, ajungând și el să cutreiere insula în cămașă de noapte, cum făcuse unchiul său.

În anul acela, în ziua dinaintea sărbătorii de Sant'Agata, se porni un siroco. Vântul acesta din nordul Africii, cu vuietul lui găjâit, cernu un praf roșu peste oraș; pe toți îi usturau pleoapele din cauza lui și tuturor li se usca limba și le venea acru în gură. Îți sufla în ceafă ca o halenă puturoasă și te secătuia, de până și urcatul scărilor devenea un calvar. În bar, ventilatorul din tavan se blocase de la praf, picături de condens se prelingeau ca o sudoare pe ușile frigiderelor și rămăneau lipite de manetele strălucitoare ale noii cafetiere. Băieții, iritabili și smiorcăiți, fură trimiși pe malul mării, astfel încât adulții să-și poate termina pregătirile în liniște. Până și tatăl lor, care le era îndeobște aliat, era prins cu inventarul mărfii în camera din spate și nu avea timp de ei.

Pe bicicletele cumpărate de mama lor din încasările de vara trecută, ambele roșii – „De parcă ar fi fost gemeni!”, își zise Sergio nervos –, porniră la vale, pe drumul șerpuit, până în golf. Vântul le sufla în față la fiecare cotitură, dar fără să-i răcorească.

Până și marea părea apatică în acea zi, valurile rostogolindu-se fără spumă peste pietrele cu vinișoare roșii. Pe Sergio îl apuca durerea de cap numai când auzea zgomotul mării. Băieții aveau chiloți de baie confecționați în casă, care atârnavă jenant când se udau. Punându-și costumul de baie, Sergio se aruncă în apă, lângă grote. Câțiva turiști stăteau lungiți pe plajă, prăjindu-și la soare pielea lor albă. Giuseppino ședea pe țărm și se uita circumspect la mare, aruncând pietricele în apă.

Ideea de a-l zgândări pe fratele său îl aduse pe Sergio înapoi, înotând craul cât se poate de bine.

— Hei, zise el. Vino în apă cu mine. N-are de ce să-ți fie frică. E timpul să nu-ți mai fie frică, Giuseppino. Trebuie să treci peste asta.

Un pic mai încolo, pe nisip, niște turiști nordici zăceau nemișcați. O fată cu păr auriu, stingheră și costelivă, într-un costum de baie roz prea mic pentru ea deja, se întoarse spre ei. Sergio vorbise în engleză, sperând să-l facă un pic de rușine pe fratele lui. Fata se desprinsese de restul grupului și se apropie. Sfioasă, aruncă o pietricică în mare.

— Multor oameni le e frică de apă, îi spuse fata în cele din urmă lui Giuseppino.

Vorbea o engleză fără intonație, ca în sud, spre deosebire de accentul lor care, prin câteva grade de separare, aparținea regiunilor din nord. Și totuși, lui Sergio i se părea că nu auzise niciodată o voce așa de frumoasă.

— Tu câți ani ai? o întreabă Giuseppino, care, negreșit, avusese și el aceeași impresie.

— Unsprezece.

— Și noi la fel, spuse Giuseppino.

— *Eu* am unsprezece ani, el nu, interveni Sergio.

— Gemeni?

— Frați.

— Vin să înot cu voi, spuse fata. Sunt cea mai bună înotătoare din toate clasele. Am câștigat cupa pe școală anul trecut.

Giuseppino nu știa ce însemna asta, dar acceptă să intre un pic în apă cu fata.

— Poate mi-e mai ușor dacă mă ții de mână, se încumetă el să spună, dar fata râse și, la mică distanță de mal, se aruncă în valuri, lăsând să i se vadă fugitiv fundul uscățiv, pe care costumul nu reușea să-l acopere bine. Ieși apoi la suprafață, șiroind de apă.

— Hai să mergem în tunel, zise Sergio prinzând-o de braț.

— Nu, spuse Giuseppino. Stai un pic. N-am intrat complet în apă încă.

— Vino, îi zise Sergio fetei. Dacă știi să înoți așa de bine, o să-ți arăt un tunel.

Tunelul, o arcadă naturală în stâncă, era întunecos și plin de umbre subacvatice. Prin arcada aceasta, pești cu dungi albastre și galbene, cu ochi argintii ficși, se lăsau purtați de curenți, frecându-se de suprafața mîzgoasă a rocii. Dacă te scufundai, puteai să treci prin arcadă și să ieși afară în cealaltă parte. Sergio știa prea bine cât de speriat era Giuseppino de locul acesta. Înotă în față cu fata lângă el, lăsându-l pe fratele lui să vină după ei, împrôșcând prin apa mică, împiedicându-se și strigând:

— Stați! Stați!

— Haide în apă, îl îndemna Sergio. Înoată, Giuseppino! Nu te mai bălăci pe margine!

Ajunseră în golfuluț, unde Sergio călca apa pe loc.

— Așteaptă-mă! țipă Giuseppino.

Deja se îndepărtau de el, lăsându-l în urmă. Giuseppino se băgă în apă, sugând burta, și se desprinsese de stânci. Cu un pleoscăit dizgrațios, intră mai adânc, atingând fundul apei cu degetul mare de la un picior. Sergio, scuturându-și părul, se scufundă și dispăru, ieșind la suprafață în cealaltă parte a arcadei și a tunelului, de unde glasul lui pătrundea cu ecou, ca din cripta bisericii.

— Haide, treci și tu! îi strigă el fetei. E un banc mare de pești aici!

Fata se scufundă. Dădu din picioare, la suprafață, ca apoi să dispară și ea.

Giuseppino se legăna pe bolovanul lui, singur acum, ascultând glasurile lor care răsunau în cealaltă parte. Observă cum sirocoul lăsa o peliculă de praf pe apă, cum cerul se înnora și valurile loveau un pic mai tare, încât abia mai reușea să stea cu vârful degetelor mari de la picioare pe fundul apei.

— Haide încoace, îl chema ecoul straniu al vocii lui Sergio din cealaltă parte a tunelului. Vino și tu, Giuseppino!

Un val mare îl lovi pe Giuseppino și, întorcându-se dinspre stâncile numite Morte delle Barche, îl plesni cu putere. Apa era rece aici în umbră și mai adâncă decât crezuse el inițial. Giuseppino nu voia să înoate prin tunel; nici nu voia să se apropie de el. Înăuntru, se auzeau clipoceli și pleoscăituri stranii. Anemone-de-mare, ca niște jeleuri roz, pulsau în întunecimea de sub arcadă; când valurile îl împinseră într-acolo și se atinse de stâncă, se trase înapoi îngrozit: era rece ca gheața, la fel ca pereții congelatorului din Casa de la Marginea Noptii. Erau curenți puternici de adâncime aici. Tatăl lor era să se înece în apele acestea, cu mulți ani în urmă.

Dar îl auzea pe fratele lui bălăcindu-se în cealaltă parte, o auzea pe fata rîzînd și sporovăind în engleză.

— Înoată! zbiră Sergio. Hai, înoată! Aproape că poți atinge cu picioarele fundul mării aici!

— Sergio! strigă Giuseppino. Vino înapoi!

— Haide, înoată până aici! Marea e mai calmă în partea asta, crede-mă!

Încă un val mare. Râsul ascuțit al fetei. Când Giuseppino întinse din nou piciorul, nu mai găsi bolovanul. Lovi cu picioarele prin apă, fără să găsească nici un punct de sprijin, și, ametit, alunecă și căzu în apă, unde se lovi cu capul de bolta tunelului. Înghiți apă, se duse la fund, zbatându-se să treacă

prin arcadă – da, avea să răzbească prin tunel acum! – avea să le arate el ce tare era! –, dar marea îl ridică, făcându-l să se frece cu spatele de crustaceele înfipite în piatră, însă, din nou, marea îl trase în jos și acum țipa, plângea, înghițea apă speriat, mișcând haotic brațele prin apa rece, dar unde... unde era fratele lui? Marea se schimbase: se făcuse feroce, așa cum se temuse mereu că era.

Sergio îl înșfăcă de mijloc și-l trase în sus, împingându-i capul afară din apă, făcându-l să icnească, să tușească, să scuipe apă.

— Înoată, mârâia Sergio târându-l înapoi spre țărm. Înoată, fir-ai tu să fii! Dacă n-ai fi intrat în panică, ai fi reușit să treci!

Sergio îl trase afară din apă până ajunseră pe nisip, rămânând în picioare deasupra lui, o siluetă neagră cu soarele în spate, cu mâinile în șold.

— De ce nu ai încercat să înoți cum trebuie?

Giuseppino icni și tuși. Când în cele din urmă reuși să vorbească, zise:

— M-ai abandonat. Nu m-ai ajutat deloc.

— Nu-i vina mea dacă ai zece ani și nu știi să înoți.

Giuseppino începu să plângă, tremurând. Nu era adevărat că nu știa să înoate. Doar înotase, nu?! Sleit de puteri din cauza chinurilor prin care trecuse, cu lacrimi fierbinți în ochi, se uita furios la Sergio și la englezoaica de lângă el, care țopăia de pe un picior pe celălalt, jenată să fie prinsă în focul încrucișat al dușmăniei dintre ei.

— M-ai abandonat, îl acuză el. Te-am auzit bălăcindu-te și chiuind în cealaltă parte. Nu ți-a păsat ce se întâmplă cu mine!

Dintr-odată, sesizară pufăiturile unui motor de barcă și întoarseră amândoi capul spre cel care îi striga. Pescarul 'Ncilino apăruse pe mare de dincolo de stâncă; oprise motorul, legănându-se pe valurile leneșe. Fără ochelarii de soare, fața lui părea acum uimită.

— Băieți! spuse el. Pe fata aceasta o cheamă Pamela?

Fata încuviință din cap.

— A dispărut de lângă părinții ei. Voi doi, băieții Esposito, o să dați de bucluc – toată insula încearcă să o găsească!

— Uite ce-ai făcut! strigă Sergio. Aveam grijă de ea, dar a trebuit să întârziem din cauza ta, cu urletele tale prin apă, iar acum o s-o încasăm amândoi.

Scuturându-se de nisip cu prosopul aspru pe care li-l dăduse mama lor, apucând de ghidon bicicleta, Giuseppino începu să alerge desculț spre drum, împrăștiind nisip și apă în urma lui. Împingând bicicleta și plângând cu sughițuri, urcă dealul spre oraș, cu Sergio venind în urma lui, un pic stânjenit de amărăciunea fratelui său.

Când ajunseră la bar, Giuseppino se lipi cu capul de mama lui și, firește, toată vina căzu asupra lui Sergio. Și, deși Robert ascultă pe îndelete ambele variante ale poveștii, simțea că nu mai putea arbitra, ca și cum băieții trecuseră acum pe un câmp deătălie personal, unde trebuiau să se lupte până când unul din ei ieșea până la urmă învingător.

— Nu trebuia să-i fi trimis singuri pe malul mării, i se plânse Amedeo între patru ochi soției lui în acea după-amiaza.

— Există anumite lucruri pe care copiii trebuie să lupte să și le rezolve singuri, spuse Pina, nefăcând decât să-i confirme cele mai oribile temeri în această privință.

*

Cei doi băieți fură trimiși în acea seară la preot să se spovedească. Bunica Pina fusese întotdeauna intransigentă în privința sărbătorii de Sant'Agata, mai ales că un pic de teamă insuflată de religia catolică avea șanse acum să amelioreze situația.

— Mergeți să vorbiți cu părintele Marco, așa cum v-a spus bunica, le porunci Maria-Grazia. Și întoarceți-vă pregătiți să vă împăcați. N-ați promis voi la începutul verii că veți fi prieteni?

Bosumflați, băieții se duseră la biserică. Părintele Ignazio ieșise la pensie, retrăgându-se în căsuța lui cu tufe de leandru, în locul lui la biserică fiind acum un om care lua totul în serios, părintele Marco, proaspăt ieșit de pe băncile seminarului teologic. Privirea părintelui Ignazio, întotdeauna un pic poznașă, fuseseră ca o încurajare pe parcursul lungilor spovedanii dinaintea sărbătorii de Sant'Agata în alți ani. Te încurajau, sugerându-ți că nu exista nici un păcat care să nu poată fi iertat, dacă veneai să-l mărturisești. Ochii tânărului părinte Marco erau pioși și cumplit de triști. Dinainte chiar să-ți fi mărturisit păcatele, el părea dezamăgit de tine. Când Sergio se trezi de cealaltă parte a grilajului, în spatele perdelei de mătase, privind în ochii jalnici ai părintelui Marco, un plâns set vinovat i se puse ca o gheară în gât. Pe nerăsuflăte, cu glas sugrumat, mărturisi:

— Dar n-am vrut... N-am vrut să-l omor... doar că eram atât de furios pe el, încât pentru o clipă am sperat, efectiv am sperat un pic că o să... o să se înееееее...

În partea din spate a bisericii, fiecare văduvă din Comitetul Sant'Agata era prinsă în ritualul lustruirii statuii sfintei și în separarea mlădițelor de leandru pentru cununa acesteia în formă de stea. Așadar, fiecare văduvă din Comitetul Sant'Agata l-a auzit pe Sergio plângând în hohote disperate și urlând amarnic, iar până la căderea nopții toată insula aflate că Sergio Esposito încercase să-și omoare fratele.

La fel cum unchiul Flavio avusese de suferit din cauza zvonului legat de Pierino, nici Sergio nu avea să fie exonerat vreodată pe deplin.

— Ce-ar fi să urmați amândoi gimnaziul pe continent? sugeră Maria-Grazia. Bepe vă poate duce cu bacul în fiecare dimineață. Lumea e mare dincolo și Dumnezeu știe că e destul loc pentru amândoi, cu condiția să vă suportați până atunci.

De ce toată lumea îi încurajau să plece?! se tânguia în sinea lui Amedeo.

*

După sărbătoarea de Sant'Agata din acel an, Giuseppino deveni tăcut și ascuns. Se încuia în camera lui în fiecare după-amiază, refuzând până și să mai joace fotbal cu prietenii lui, Pietro și Calogero, și învăța cu atâta înrâncenare, de parcă între el și manualele de școală s-ar fi dat o luptă pe viață și pe moarte. În lunile acelea, Sergio începu să se plângă că îi dispăreau cărțile, acuzându-l pe Giuseppino de furt. Dar lucrul acesta nu se confirmă niciodată, întrucât cărțile erau găsite întotdeauna la locul lor, când se făceau căutări prin casă. Giuseppino ajunsese să fie atât de preocupat de învățătură, încât din aprilie până în iunie nu mai ieși din cameră decât ca să mănânce și să se ducă la baie, ceea ce oricum făcea fără nici un chef, pășind grăbit înapoi și încolo pe culoar, cu o cută între sprâncene și – ceva nou la el – adus de spate, ca un cărturar. La sfârșitul anului, își luă examenele atât de ușor și de strălucit, încât *professoressa* Valente, care preda acum la școală, recomandă ca băiatul să sară o clasă. Era cel mai deștept elev pe care îl avusese ea vreodată.

Când părinții primiră rezultatele școlare ale lui Giuseppino, sărbătoriră cu artificii pe veranda Casei de la Marginea Noptii. Turiștii ovaționau și se bucurau, crezând că era vreo serbare locală. Sergio stătea pe margine, gândindu-se că el nu fusese niciodată sărbătorit așa, pentru el artificiile nu luminaseră întunericul niciodată.

Astfel, când veni timpul, Giuseppino plecă înaintea fratelui său mai mare la un *liceo* de pe continent, așezat singur pe bancheta ambarcațiunii *Santa Maria del Mare*, ținând frumos în poală un pachet cu cărți.

— Voi merge la universitate, declară Giuseppino, în murmurale de aprobare ale adulților din familie. Înțeleg acum că e bine să studiezi serios.

— Și cu mine cum rămâne? se răsti furios Sergio la mama lui. Voiam și eu să merg la universitate, dar acum Giuseppino mi-a luat-o intenționat înainte, ca să mă împiedice pe mine să fac asta. Știu eu că a făcut așa dinadins!

— Dar de ce să nu mergeți amândoi?! exclamă Maria-Grazia. Dacă el învață bine, asta te împiedică pe tine să înveți?

Dar Sergio, din motive nedesluite, simțea în continuare că destinul lui depindea de al fratelui său. Cei doi băieți erau separați acum, observă Maria-Grazia; între ei se produsese o ruptură ireversibilă în vara posibilului înec, astfel încât în prezent doar coexistau sub acoperișul Casei de la Marginea Noptii, ca și cum n-ar mai fi fost frați. Și acum, prea târziu, Sergio ar fi vrut ca Giuseppino să fie ca înainte; acum, el era cel care dădea târcoale trist, cu praștiile și jocul lor cu bile, sperând ca Giuseppino să mai lase manualele și să vină să se joace în *piazza*, dorindu-și cu disperare să audă o vorbă bună de la el.

— Oare eu am procedat greșit? murmură Maria-Grazia la urechea soțului ei în seara de după acea dispută. Trebuia să fi stat mai mult cu ei când erau mici? A fost cumva o greșeală că m-am dedicat atât de mult barului?

Dar cum să le fi acordat *lor* mai mult timp? În primii lor ani de viață, se simțise hărțuită, sfâșiata între cerințele afacerii și cerințele copiilor ei, până când nu mai rămăsese aproape nimic din fetișcana care stăpânise cândva

tejgheaua Casei de la Marginea Noptii; fata care odinioară pornise neînfricată pe insulă în căutarea dreptății pentru Flavio, singura tânără de pe insulă care îl cucerise pe Robert Carr.

— Dar dacă aş fi stat eu să mă ocup de bar?! încercă s-o lămurească soțul ei acum. Dacă eu aş fi fost cel care să pună deoparte bani din încasări, pentru bicicletele lor noi, cel care să economisească pentru a-i trimite la universitate? Și tu ai fi fost cea care să aibă grijă de ei când erau mici de tot? Cum ar fi fost atunci? Care ar fi fost diferența?

— În orice caz, ar fi fost mai normal, spuse Maria-Grazia, care își luase porția de muștruluiială de la văduvele insulei și suportase privirile contrariate ale pescarilor, care nu înțelegeau de ce ea stătea să servească în bar, în timp ce Robert se plimba pe insulă cu copiii în cărucior.

— Dar tu îi iubești? o întrebă Robert acum, pe un ton un pic cam aspru.

— *Sì, caro*. Bineînțeles.

— Bun, atunci.

— Știi și tu ce spun văduvele care vin la bar.

— O, dă-le naibii pe văduve!

Maria-Grazia izbucni în râs, iar el o prinse de mijloc, ca atunci când erau tineri și se iubeau în timpul războiului.

— De dragoste au ei nevoie în primul rând, spuse Robert. Știu asta, fiindcă eu n-am avut parte de dragoste în copilărie. Orice altceva e prea puțin important.

Și totuși - deși niciodată nu s-ar fi încumetat să exprime un asemenea sentiment cu voce tare, și chiar gândul o speria -, ea nu-și iubise niciodată fiii așa de mult cum îl iubise pe Robert. Acesta fusese primul ei gând vinovat, după ce îl născuse pe Sergio și simțise că bănuiala ei din timpul sarcinii se confirma acum: da, își iubea fiul, dar nici o izbucnire de afecțiune maternă nu îl detronase pe Robert din locul pe care-l ocupa în inima ei. Nimic nu reușise să facă asta: nici o absență, nici o umilință. Nici măcar nașterea copiilor ei. Pe măsură ce băieții creșteau, secretul acesta devenise mai sumbru și mai cumplit pentru ea, un lucru pe care fiii ei îl intuiau negreșit și care era răspunzător pentru permanenta animozitate dintre ei, pentru acea nemulțumire a lor față de orice.

— Totul va fi bine, murmură Robert, ca și cum înțelegea tot.

Amedeo se trezi într-o dimineață din 1971 și văzu că Pina era întoarsă cumva cu spatele la el, ținând strâns pătura cu o mână. De obicei, Pina se dădea jos din pat înainte de șapte, când pașii ei se auzeau șontăcând prin alte părți ale casei, unde se ocupa de treburile ei matinale. Acum, Amedeo o atinse ușor și constată că era rece. Țipătul lui trezi pe toată lumea. Veniră toți alergând, iar Maria-Grazia ținu în dreptul feței mamei ei oglinda pătată de pe raftul din baie. Oglinda rămase clară.

Toată ziua, Casa de la Marginea Noptii răsună de plânsete. Amedeo rătăcea dintr-o încăpere în alta, cu capul aplecat, pipăind pereții cu mâinile, de neconsolat. Anunțuri mortuare, în chenare negre, fură lipite pe orice suprafață plană din oraș și oamenii îndurerați veniră să stea cu Amedeo pe verandă. Nimeni nu fusese atât de iubit pe insulă ca Pina Vella.

Poetul Mario Vazzo veni la înmormântare; la fel, profesorul Vincio și alți câțiva arheologi, precum și emigranții originari din Castellamare, care și-o aminteau pe învățătoare din vremurile lor mai umile: fiii și fiicele insulei, care acum purtau haine străine extravagante și conduceau mașini străine. Biserica era atât de plină, încât părintele Marco fu nevoit să deschidă ambele uși și să officieze slujba de înmormântare strigând peste capetele enoriașilor, ca să fie auzit și de mulțimea de-afară. După aceea, Pina fu îngropată nu departe de mormântul Gesuinei, iar localnicii se luptară cuviincios să-și facă loc pentru a depune florile cu care veniseră. Florăreasa Gisella muncise toată noaptea la coroanele funerare, împletite din bougainvillea și floarea-amorului, preferatele Pinei. Întotdeauna, Pinei îi plăcuseră florile care creșteau pe insulă, fiindcă niciodată nu trăise în altă parte.

În seara aceea, când soarele cobora la asfințit, Maria-Grazia cutreieră singură insula ca să culeagă floricele, șchiopătând în pantofii incomozi pe care îi cumpăraseră de la prăvălia Valeriei pentru înmormântare. Fiindcă, oricât de acoperit de coroane de flori era mormântul mamei ei, Mariei-Grazia tot nu i se părea că era de ajuns. Umblă așa până se făcu noapte, plângând fără să se mai controleze, adunând brațe întregi de floarea-amorului și leandru. La ora opt, când acoperise mormântul cu sute de flori, îl văzu pe Robert venind peste câmp spre ea. Se opri în fața ei și-i șterse lacrimile de pe față cu degetul mare de la mână. Aplecându-se, fără să vorbească, o ajută să aranjeze florile pe mormântul Pinei, care părea învelit cu o imensă tapiserie în culorile insulei.

— Este de-ajuns acum? o întreabă Robert în cele din urmă.

— *Sì, amore*, zise Maria-Grazia. E de-ajuns.

Acum, că își mai reveni un pic, scoase o batistă din buzunar și își șterse lacrimile de pe obraji și polenul de pe degete. Robert o cuprinse de după umeri și împreună se întoarseră la bar ca să fie alături de mulțimea îndoliată.

În seara aceea, Mario Vazzo îl căută pe Amedeo și se așeză lângă el la marginea verandei. Amedeo ținea strâns o sticlă de arancello. Poetul urma să plece a doua zi.

— Nu știu dacă voi mai veni vreodată aici, zise Mario Vazzo. Am îmbătrânit și eu. Dacă am vrut să fiu prezent astăzi a fost pentru Pina, ca să-i aduc un omagiu. O femeie de excepție, așa a fost, o femeie cum eu n-am mai întâlnit vreodată...

Și Mario Vazzo mai îngăimă câteva cuvinte despre Pina, după care se cufundă într-o tăcere contemplativă, masându-și bărbia cu degetul.

Amedeo prinse cu amândouă mâinile de sticla cu arancello. Niciodată nu-i pomenise niumic Pinei despre suspiciunile lui legate de poet. Acum, cu sprâncenele înfoiate, îl abordă direct pe *signor* Vazzo:

— Ai iubit-o pe soția mea, nu-i așa?

Poetul, mișcându-se greoi din cauza vârstei, se trase un pic mai aproape de doctor. Reflectă îndelung, privind cum luminile unui pachetot scrutau zările în căutarea vreunei insule mai mari, și, în cele din urmă, decise să păstreze tăcerea.

Lucrul acesta îl scoase din minți pe Amedeo. Cu ochii umflați de plâns, cu degetele încleștate pe gâtul sticlei, vorbi mult despre Pina – noblețea ei sufletească, forța ei –, până când bietul poet izbucni în lacrimi. Niciodată nu se născuse pe insulă o femeie mai minunată decât Pina, insistă Amedeo. O, Sant'Agata și *Gesù*, cum era posibil ca ea să nu mai fie?

— Ai iubit-o și dumneata, *signor* Vazzo, declară el, o duritate lăuntrică făcându-l acum să repete acuzația. Plângi după ea chiar acum, dar, cu toate astea, nu vrei să recunoști. Toate chestiile acelea din cartea dumitale de poezii, despre cum făceai dragoste cu o femeie de pe insulă în grotle de lângă mare. O femeie de pe insulă făcând dragoste cu Ulise în grotle de lângă mare. O insulă cu apă neagră și cu multe stele. Te refereai la Pina și la ce-ai făcut acolo cu ea, dar nici măcar nu ai decența de a recunoaște lucrul acesta față de mine.

Mario Vazzo negă această acuzație, cu o mișcare fermă a mâinii. Ridicându-se de la masă, se îndepărtă, părăsind Casa de la Marginea Noptii, unde nu avea să se mai întoarcă niciodată.

Maria-Grazia, care fusese martoră la această scenă, se așeză lângă tatăl ei.

— Mama mi-a povestit totul despre prietenia ei cu Mario Vazzo, zise ea. Obişnuiau să se plimbe împreună pe insulă. Se așezau pe stâncă, deasupra grotelor de lângă mare, și citeau poezii. Atâta tot, nimic mai mult. Te-ai comportat prosteste, *papà*, frământându-te din cauza asta atâția ani de zile.

— Dar l-a iubit? întrebă Amedeo.

— Nu așa cum te iubea pe tine. Nu s-au tăvălit prin grotle de lângă mare, dacă la asta te referi. Nici nu mă mir că *signor* Vazzo a plecat așa de supărat.

— Dar de ce nu mi-ai spus și mie, dacă ea îți povestise toate astea, *cara*?

— M-a rugat să nu-ți spun decât după moartea ei.

O relație inocentă, așadar, sau suficient de inocentă – plimbându-se pe insulă, citind poezii. Oare într-un ungher al inimii ei, Pina dorise în toți acești ani să-l facă să creadă că avusese o aventură amoroasă, să-l facă să creadă că și ea era în stare de trădare, doar o dată, așa cum fusese el cândva?

— Și asta a fost tot? a zis el.

— Asta a fost tot.

Vasăzică, până la urmă, fusese mai bună decât el. Amedeo bănuise întotdeauna că așa era, dar acum avea și confirmarea. Lacrimi de remușcare umplură ochii lui Amedeo, amestecându-se cu lacrimile de amărăciune.

— Putem îndrepta lucrurile, îl consolă Maria-Grazia. Știu unde ținea mama adresa lui.

*

Amedeo îi scrisese lui Mario Vazzo în săptămâna următoare, cerându-i iertare pentru ofensa pe care i-o adusese. Mario îi răspunse tot în scris, iar pe toată durata aceluia an el și Amedeo corespondară de două ori pe săptămână, trimițându-și unul celuilalt scrisori în care ridicau în slăvi virtuțile Pinei: frumusețea ei, forța ei, grația ei. Era ciudat, dar în rândurile acestea Amedeo găsea o fărâamă de alinare. Altminteri, timp de câteva săptămâni după moartea Pinei, se simți la fel de pierdut, la fel de abandonat cum fusese când era un copil orfan sau când aflase că fiii lui fuseseră dați dispăruți în război. Se ducea în fiecare dimineață la cimitir, luând cu el un taburet pliant care fusese al nepoților lui, Sergio și Giuseppino. Pe scaunelul acesta se instala lângă mormântul Pinei. Acolo, cu sprâncenele lui albe zbârlite de vântul care sufla dinspre mare, cu mâinile împietrite pe măciulia bastonului, vorbea cu Pina, o implora, îi șoptea vorbe duioase. De la cimitir, se muta fără astâmpăr spre celelalte locuri îndrăgite de ea, și degeaba încerca Maria-Grazia să-l convingă să vină acasă. Drumul pe care Pina se dusesese la slujba de la biserică în fiecare duminică, școala, vechiul ei scaun de sub bolta de bougainvillea, camera cu pereți de piatră de lângă curte, unde se iubise cu el, unde îi adusese pe lume pe cei patru copii ai lor și unde, în cele din urmă, se stinsese din viață. Locul acesta era ea, aerul de-acolo, lumina de-acolo. Vorbea în permanență cu ea, în timp ce străbătea insula dintr-o parte în alta și înapoi. Apoi, într-o bună zi, ca și cum Pina îi răspunsese în sfârșit din lumea aceea îndepărtată unde sălășluia acum, Amedeo luă o hotărâre.

În seara aceea, Maria-Grazia îl găsi sortându-și lucrurile, depozitându-le pe cele mai importante în vechea ladă de Campari, unde își ținuse instrumentele medicale în timpul războiului. Se enervă când îl întrebă ce făcea acolo, deși până atunci căutase mereu să stea pe lângă ea când era acasă, nesuportând să rămână singur.

— Fac ordine, atâta tot, îi zise el. Auzi, Mariuzza, dar tu n-ar trebui să te ocupi de bar, *cara*?

Îl auziră tropăind prin cameră în spatele ușii, chiar și după ce barul se închisese, mormăind de unul singur, ca și cum ar fi deliberat asupra fiecărui obiect, cântărind dacă să-l împacheteze în lada de Campari sau să-l lase deoparte.

După ce-și făcu ordine în lucruri, nu-i mai păsa de obiectele care nu avuseseră cinstea de a ajunge în ladă, ca și cum nu-i aparținuseră niciodată. Uneori, descoperea câte un lucru în casă, cu o tresărire de curiozitate – statuia pătată de sânge a Sfintei Agata, bunăoară, sau vreo fotografie de familie mai puțin importantă, care nu fusese pusă la păstrare în cutie –, examinându-le pe toate, de parcă erau noi pentru el. La scurt timp după aceea, se apucă să frunzărească paginile caietului cu povești, dar și alte hârtii, aruncând unele foi și adnotându-le pe celelalte, oprindu-se să facă vreo însemnare pe margine, menționând împrejurările înregistrării: „Povestea mi-a fost relatată acasă la văduva Agata, în toamna lui 1960” sau „O interesantă narațiune de tipul adevărul-iese-la-lumină, aparținând perioadei când eram *medico condotto* în Bagno a Ripoli”. Paginile la care renunțase le arse, cu o nepăsare totală, în curte, într-o veche cutie de tablă, iar în timp ce zgândărea în foc cu un băț, părea și el înflăcărat, aproape fericit.

Pe parcursul acelor săptămâni, nepoții lui renunțară la aerul lor distant tipic adolescenței târzii și redeveniră copii, urmărindu-l prin casă, cu ochii înlăcrimați. Sergio luă exemplarul terfelit al poveștii *Cei doi frați* și îl repară cu bandă adezivă, iar Maria-Grazia îl găsi într-un colț al verandei, într-o zi după școală, cufundat în paginile cărții.

— Citește-ne din nou, *nonno*, îl rugă Sergio pe bunicul lui.

Dar Amedeo se duse sus, în camera lui de la mansardă, ca să continue împachetatul.

— Dacă vrei să faci un lucru util, Sergio, îi zise el, un pic sever, poți să mă ajuți să transcriu aceste povești. Am câteva pe niște bucăți de hârtie și trebuie copiate în caiet.

Ceea ce Sergio făcu, ghemuit peste biroul care fusese cândva al bătrânului doctor, adăugând scrisul lui dezordonat lângă literele elegante ale bunicului. În timp ce Sergio se îndeletnicea cu transcrierea poveștilor, Amedeo luă de pe rafturi vechile lui reviste medicale și le azvârli la gunoi.

— Nimic din ce era adevărat când am studiat eu ca să mă fac doctor nu mai este adevărat acum, decretă el. E mai bine, așadar, să mă descotorosesc de vechiturile astea.

În seara următoare, îi chemă pe Sergio și pe Giuseppino sus, în biroul lui. Băieții stăteau în picioare în fața lui, la o distanță de jumătate de metru unul de celălalt. Sergio era gârbovit, un pic stingher. Giuseppino dădea cu piciorul într-una dintre labele de leu pe care se sprijinea canapeaua jerpelită și se încrunta la podea.

— Băieți, zise Amedeo, vreau să discut cu voi despre testamentul meu.

Deși planul încolțise în mintea lui de la începutul animozității dintre cei doi băieți, avea emoții acum, când trebuia să-l expună, răsuflând greu, trăgând de timp.

Giuseppino continuă să se uite în podea, Sergio înalță capul, atent și respectuos.

— Când o să mor, zise Amedeo în cele din urmă, o să vă las moștenire două lucruri. Să nu le spuneți nimic părinților voștri. Doar voi trebuie să știți. În primul rând, vă las moștenire caietul meu cu povești, iar în al doilea rând – barul. Voi trebuie să aveți multă grijă și de caiet, și de bar, adăugă Amedeo, săltându-se mai sus pe fotoliu și lovind ușor cu bastonul în genunchiul lui Giuseppino. M-ai auzit, Giuseppino?

Fiindcă Giuseppino continua să fie bosumflat, lovind cu piciorul în laba de leu. Dar când ridică puțin capul, bunicul văzu că se abține să nu plângă.

— N-o să mori, zise Giuseppino. N-o să mori, *nonno*. Nu mai vorbi așa.

Frica îi unea temporar pe băieți.

— Are dreptate, spuse Sergio. Nu trebuie să mori. Nu mai spune că vei muri, fiindcă nu trebuie. O să te ducem la spital.

Amedeo își ridică mâna.

— Am nouăzeci și șase de ani, zise el. Nu am de gând să merg la spital. Ca să le spun *ce*? Că sunt pe moarte?! Mare noutate pentru ei, că un bătrân de nouăzeci și șase de ani e pe moarte. Ha!

— N-o să mori, repetă Giuseppino, lovind iar și iar în laba de leu, până se coji tot lacul.

— Voi doi o să aveți o îndatorire când veți moșteni barul de la mine, spuse Amedeo, străduindu-se să pună discuția pe un făgaș mai rațional. Părinții voștri nu vor putea să se ocupe de local singuri, la nesfârșit. Într-o bună zi, vor fi bătrâni și ei. Și-atunci, ce-o să se întâmple cu afacerea aceasta, de care ne-am îngrijit cu toții timp de cincizeci de ani?! Din acest motiv vă las vouă moștenire acum acest bar. Ca să aibă un viitor sigur. M-ați înțeles?

— Dar care din noi se va ocupa de local? întrebă Sergio.

— Amândoi, răspunse Amedeo. Îl împart în mod egal între voi doi.

Pe Sergio îl luase un fel de amețeală, imaginându-și cum ei doi erau condamnați pentru totdeauna să stea de o parte și de cealaltă a tejghelei, doi grășani, ca Filippo și Santino Arcangelo, pe vecie legați unul de celălalt. După acea zi, nici unul din frați nu mai pomeni despre discuția cu bunicul lor. Doar că Giuseppino începu să fie mai încordat decât înainte, iar Sergio mai aplecat și mai gârbovit.

Până la sărbătoarea de Sant'Agata, Amedeo terminase să-și inventarieze și împacheteze viața. Fără nici un adio, se duse să se culce pe canapea, unde îl găsiră în acea seară, târziu, după ce se întunecase afară, odihnindu-se lungit pe spate cu mâinile împreunate, ca și cum ar fi vrut să-și scutească familia până și de grija de a-l găti pentru înmormântare. Așteptase doar patru luni ca să plece după Pina și, întrucât nici un alt localnic nu murise între timp, avu satisfacția de a fi îngropat – în coșciugul gigantic confecționat special pentru el – în mormântul de lângă ea.

În amărăciunea pustiitoare care urmă după moartea mamei și a tatălui ei, Maria-Grazia avea o senzație de imponderabilitate, ca și cum acoperișul fusese smuls de pe Casa de la Marginea Noptii și ea rămăsese dureros de expusă. În plus, o a doua rană i se deschisese în inimă după moartea tatălui ei, o rană pe care nu-și permitea să o mărturisească decât față de Robert: faptul că după toți anii în care ea se îngrijise de bar, de dragul tatălui ei, acesta nu i-l lăsase *ei* moștenire. Băieților nu le trebuia localul. Problema testamentului avea să provoace numai necazuri. Pina n-ar fi permis niciodată așa ceva. Și acum, din nou, ea, Maria-Grazia, simțea că se afla la cârma unei corăbii în derivă, pe care trebuia să o dirijeze cu precauție în numele altora, pe apele unei mări mereu zbuciumate.

Robert, spre surprinderea ei, îi dădu oarecum dreptate lui Amedeo.

— Îi forțează să limpezească această animozitate dintre ei, zise el. Poate e mai bine așa. Noi doi avem peste patruzeci de ani, amândoi. În oricare altă afacere există o rudă mai tânără pregătită să preia conducerea, or cum crezi tu că tatăl tău ar fi putut să aleagă între Sergio și Giuseppino? Cum ar fi putut oricare din noi să facă acest lucru?

— Dar de ce, de ce nu mi-a lăsat mie barul? se lamentă ea, simțindu-se desconsiderată.

Și totuși, odată cu trecerea iernii, prezența tatălui ei începu parcă să dea târcoale prin bar în serile reci, supraveghind însumarea încasărilor, ghidându-i mâinile când mișca manetele cafetierei, tușind ușor ca și când ar fi vrut să intervină pentru a rezolva o dată pentru totdeauna disputele dintre pescari și bătrânii jucători de *scopa*, dacă glasul lui s-ar fi putut face auzit. Din respect față de acest nou spirit al casei, Maria-Grazia atârână deasupra tejghelei o fotografie cu Amedeo. Alese acea primă poză pe care i-o făcuse mireasa lui, Pina Vella, în care apărea cu geanta de medic într-o mână și cu caietul de povești la subsuoară. Astfel, și mama ei era prezentă acolo, implicit, în privirea plină de emoția dragostei pe care tânărul Amedeo o îndrepta dincolo de obiectivul aparatului. Fotografia, pătată acum de vechimea anilor, o urmărea din ochi pe Maria-Grazia prin sala barului, ca un *Cristo Pantocrator*, fixând-o cu aceeași expresie de dragoste nebănuită cu care o învăluisese cândva pe tânăra lui soție. Acum credea că putea înțelege. Dacă *papà* i-ar fi lăsat ei moștenire barul, ar fi venit o vreme când ea ar fi fost nevoită să aleagă între băieți, iar ea n-ar fi putut niciodată să facă așa ceva. „*Papà*”, se ruga în gând Maria-Grazia, iertându-l. „Veghează asupra acestui loc.”

Băieții păstrară pacea doar până la înmormântare. Pe urmă se războiră crunt: întâi, din cauza barului, pe care nici unul nu-l voia, apoi din cauza caietului cu povești, la care amândoi jinduiau. Acum, în fața darului mărinimos, dar absurd, al bunicului lor, discordia care mocnise ani de zile între zidurile Casei de la Marginea Noptii ieși în sfârșit la iveală. Maria-Grazia, urcând din curte spre mansardă cu un maldăr de așternuturi uscate, oprindu-se să-și șteargă ochii cu colțul unei fețe de pernă (fiindcă se încumeta să plângă un pic după mămica și tăticul ei când se ocupa de treburile gospodărești și nu o vedea nimeni, dar niciodată când era în bar), îi auzi ocărându-se cu năduf unul pe celălalt în camera lui Sergio, cu ușa închisă, și i se făcu frică de războiul acesta personal și intens care persista între ei. Zile întregi, băieții continuară să se certe amarnic, urmărindu-se reciproc prin casă, unde aerul păstra încă parfumul greu al florilor de la înmormântarea lui Amedeo, până când Concetta hotărî să confişte caietul cu povești și să-l ducă acasă la ea, pe Via Cavour.

În luna următoare, fereastra din fața a casei Concettei a fost spartă în primele ore ale dimineții. Dinăuntru nu lipsea decât caietul, care fusese luat din vechea cutie metalică de bani, ascunsă în partea din spate a servantei. Vechilul contelui, Santino Arcangelo, fratele ei, veni la locul faptei și notă totul într-un carnețel, de parcă ar fi fost un adevărat *poliziotto*. Era limpede că infractorul, indiferent cine-o fi fost (și Santino ridică un ciob de sticlă, cu un aer perspicace, cum văzuse el odată că procedase un detectiv la televizor), o cunoștea destul de bine pe Concetta, dacă știuse exact unde să caute caietul. Era primul furt de pe insulă, din câte își aminteau localnicii. Pentru toată lumea, în afară de Maria-Grazia și Robert, părea evident că făptașul era băiatul mai mic al soților Esposito, mai ales după ce Sergio veni alergând să le spună că fratele lui nu era nicăieri de găsit. Maria-Grazia și Robert, la rândul lor, închiseră barul și scotociră insula.

În Casa de la Marginea Noptii, nimeni nu a dormit în noaptea aceea.

Giuseppino îi sună peste trei zile din Surrey, de acasă de la unchiul Flavio, un loc care avusese întotdeauna o aură legendară pentru Maria-Grazia, dar care devenea acum extraordinar de real, grație glasului firav și imaterial al fiului ei mai mic, vorbind din celălalt capăt al liniei telefonice din Anglia. Vocea care ajungea la ea era mică și un pic speriată.

— Sunt aici cu unchiul Flavio, spuse el. Da, da, sunt bine. Mama, nu trebuie să-ți faci griji. Doar că nu voi veni acasă pentru un timp. O pauză, o pârâitură pe linie. O să găsesc de lucru în Londra, da. Sau o să studiez la universitate. Mă ajută unchiul Flavio cu toate astea. Am și pașaportul englezesc... am terminat școala... de ce să nu încerc? Încă o pauză. Vin acasă de Crăciun, dacă pot.

— Cum rămâne cu caietul de povești? zise Maria-Grazia, încercând să îi vorbească liniștit, cum făcea Robert.

Giuseppino pregetă să răspundă, dar, când o făcu, vocea lui deveni un pic mai fermă.

— O, asta era. Nu te neliniști, caietul e teafăr și nevătămat. O să-i trimit lui Sergio o copie prin poștă.

Sergio, aruncându-se pe pat cu fața în jos, plânse și iar plânse de furie.

Cum era de așteptat, sosi un pachet cu un timbru englezesc, adresat lui Sergio. Giuseppino fotocopiase caietul de la bunicul lor. Foile copiate erau neclare și șifonate, de parcă ar fi fost scrise sub apă. Maria-Grazia știa că Giuseppino îl provoca pe fratele lui; ceea ce doreau amândoi să aibă era exemplarul original.

Vedea cu îngrijorare cum Sergio se înăsprea, decis să revendice amara victorie care îi mai rămânea, victoria de a fi el fiul mai bun.

— Poți pleca și tu, dacă vrei, îi spuse. Ai vrut asta dintotdeauna. Nu-i nici o problemă să plecați amândoi, în același timp, și să ne lăsați pe noi să ne ocupăm de bar.

Localnicii bombănisera întotdeauna la adresa lui Sergio, după vara aceea când fratele lui fusese la un pas de înec, însă acum curentul de opinie se schimbaseră în favoarea lui.

— Giuseppino asta a avut mereu impresia că era prea bun pentru Castellamare, spuneau bătrânii jucători de *scopa*.

Iar Agata-pescărița:

— Dacă Sergio a încercat într-adevăr să-l înece pe Giuseppino când erau mici, măcar acum încep să înțeleg de ce!

*

Între timp, Sergio îi uimi pe toți, refuzând să plece. În toamna aceea se duse la Banca de Economii și Credite din Castellamare, cu o ambiție în suflet cum nu mai arătase până atunci. Se îmbrăcase cu costumul pe care îl purtase la înmormântarea bunicului său, dar care acum, după ce crescuse brusc, îl cam strângea în talie, iar nădragii îi fâlfâiau comic pe la glezne. Ducea în mână o servietă veche de-a lui Amedeo, cu toată situația contabilă a barului copiată frumos cu creionul pe cinci foi de hârtie cu pătrățele. În interiorul băncii, așteptă pe o canapea acoperită cu o cuvertură groasă, sperând să nu-l zărească nici un vecin prin ferestrele mari de sticlă. Un funcționar de pe continent îl pofti într-un birou micuț, unde fusese cândva bucătăria Gesuinei, și îi turnă niște cafea de pe continent.

— Aș dori un împrumut, spuse Sergio, după ce îi prezentase rezultatele financiare ale barului.

— Pentru modernizarea firmei? întrebă funcționarul bancar, plimbând un creion în josul coloanei de cifre și mișcând aprobator din cap.

— Ca să cumpăr partea fratelui meu.

— Cât deții acum?

— Jumătate. Dar eu o să fiu cel care se va ocupa de bar de acum înainte, el a plecat. Uitați-vă cum au crescut profiturile noastre de la an la an!

Sergio desenase un grafic pentru anii 1960-1971, cu un vector, „creștere prognozată”, țâșnind departe, în viitor, plin de promisiuni încă în fașă.

Funcționarul făcu niște calcule pe o foaie de hârtie cu antet, într-un blocnotes, încuviințând satisfăcut.

— Nu putem acorda un credit fără garanție, spuse el. Sfatul meu ar fi să îți ipotechezi partea de capital și cu banii obținuți să răscumperi partea fratelui tău. Noi am estima afacerea ta la aproximativ șase milioane de lire. Am putea să îți oferim un împrumut pentru jumătate din acea sumă, plus un mic supliment bănesc pentru reamenajări sau pentru o mașină nouă.

— Un supliment bănesc?

— Da. Să zicem trei milioane și jumătate sau patru milioane în total. Nu ți-ar fi utilă o furgonetă, cum au ceilalți proprietari de firme?

— Și când ar trebui să rambursez banii?

— Pe parcursul următorilor treizeci de ani. Cu o dobândă de șapte la sută.

Sergio se aplecă în față și își dresă răgușeala din glas.

— Cine deține barul dacă fac așa? spuse el.

— Dumneata deții barul în întregime, răspunse funcționarul bancar.

Funcționarul întocmi actele. Sergio se duse cu ele înapoi la Casa de la Marginea Noptii. Ironia de a ipoteca jumătate din bar pentru a răscumpăra cealaltă jumătate nu-i scăpa nici lui. Gândindu-se însă ce mutră avea să facă Giuseppino la aflarea veștii, îl cuprinse o sinistă satisfacție.

Giuseppino, la celălalt capăt al firului telefonic, explodă într-adevăr cu o furie atât de violentă când află acest plan, încât pentru o clipă fu ca și cum s-ar fi aflat din nou pe insulă, umplând casa cu urletele lui. Dar Sergio vorbi peste el, cu o perseverență calmă.

— Am evaluat afacerea în numele tău. Am făcut totul corect, respectând regulile pe care mi le-a indicat banca – jumătate din valoarea casei, plus jumătate din profitul pe trei ani. Poți căpăta o grămadă de bani, Giuseppino. Milioane de lire. Poți să mergi la universitate, așa cum îți doreai. Poți face ce vrei tu cu banii ăștia.

— Mă alungi de pe insulă! urlă Giuseppino. Vrei să te descotorosești de mine! N-am spus niciodată, când am venit la *zio* Flavio, că am plecat pentru totdeauna.

— Ba ai plecat! Ai luat caietul, ai fugit, nu te-a interesat barul!

Giuseppino, pe un ton mai timid, îl contrazise:

— S-ar putea să vreau să mă întorc. De unde știi tu?

— Atunci întoarce-te dacă vrei, spuse Sergio.

Dintr-odată, își simți sufletul plin de alean – pentru ce, nu-și dădu seama inițial, până când din adâncurile subconștientului îi veni ideea că îi era dor de fratele lui.

— Vino înapoi, îi spuse Sergio, rugându-se cumva de el.

Giuseppino pufni lacrimi de furie și puse receptorul în furcă.

Barul era ipotecat. Giuseppino trimisese actele înapoi semnate. Maria-Grazia a fost cea care a deschis plicul, plângând de supărare când reuși să scoată de la Sergio, anevoios și treptat, întreaga poveste a faptei lui.

— Ai periclitat viitorul Casei de la Marginea Noptii, strigă ea, cu aceeași înrâncenare ca mama ei, Pina, ai ipotecat-o familiei d'Isantu, vechii dușmani ai bunicului tău, și pentru ce – pentru o vrajbă copilărească, pentru o ceartă cu fratele tău? Șapte la sută? Îți închipui cumva că ratele de dobândă au fost întotdeauna la nivelul de șapte la sută, Sergio? Și îți închipui că vor rămâne așa pentru următorii treizeci de ani? Care om de afaceri priceput crezi tu că s-ar înhăma la o asemenea ipotecă?!

Sergio, care într-adevăr nu știa nimic despre ratele de dobândă sau despre cum se conduce o afacere, stătea gârbovit în spatele tejghelei, mormăind:

— Voi avea grijă să dau toți banii înapoi.

Dar, împovărându-se cu această ipotecă, nu făcuse decât să se încătușeze și mai strâns de bar.

Giuseppino nu se mai întoarce. Le trimise prin poștă o fotografie cu el, de la terminarea facultății, pozând grav într-o robă neagră și o tocă pătrată cu întărituri din carton, stând în fața unui panou pe care era imprimat un careu de peluză, cu o clădire de cărămidă sub azurul ireal al cerului. În ciuda faptului că încă mai era un pic în dizgrație pe insulă, fotografia lui a fost adăugată panopliei de pe scări.

În vara aceea, Sergio prelungi durata de funcționare zilnică a barului, înlocui vechea cafetieră, iar cu profiturile obținute din vânzările de înghețată – mai mult decât avea nevoie pentru a-și plăti rata la bancă – instalează, în cele din urmă, o firmă de neon. Inscricția luminoasă a fost ridicată pe fațada barului, cu niște funii, de către constructorii Tonino și 'Ncilino. Acum veranda strălucea sub o lumină verde, mistică. Lumina aceasta atrase vietățile din zonă, în toată varietatea lor stranie. Șopârlele stăteau tolănite sub tuburile de neon, ca sub razele calde ale unui soare din alte galaxii, iar fluturi de noapte, mari și catifelati, se pocneau de sticla fierbinte, scoțând scântei. Sergio comandă o masă de fotbal, pe care se căzni toată noaptea să o assembleze cu o șurubelniță și 270 de șurubele albe, până făcu bășici la degete. Acum aveau loc campionate în fiecare sâmbătă după-amiază și marți seara.

În locul vechiului aparat de radio portabil, Sergio instalează un televizor color, cu abonament pentru canalele de sport, și, dintr-o singură lovitură, la fel cum făcuse mama lui cu o generație în urmă, readuse barul în centrul atenției pe insulă. Căci acum vecinii se îmbulzeau la bar ca să urmărească meciurile de fotbal de pe continent și filmele artistice dublate în italiană transmise de canalele din Italia, reclamele pentru mașini de spălat și soluții de curățat geamurile, anunțurile multicolore ale BBC News. Cu banii suplimentari oferiti de banca de economii, cumpărase deja o mică furgonetă Ape cu trei roți, cum avea Tonino, și zugrăvisse toată clădirea. Localul părea să intre într-o eră de prosperitate, cum se întâmplase când Amedeo îl deschisese inițial. Și totuși, Mariei-Grazia i se părea că nimic nu se mai schimba acum în Casa de la Marginea Noptii. Sergio se instalase la tejgheaua barului ca să-și poată achita datoria bănească. Giuseppino, între timp, la Londra, aduna în jurul lui, fără nici un efort, trofeeale unei existențe

pline de succes, lăudându-se cu ele în fotografii triumfătoare pe care le trimitea cu poșta peste mări și țări: iubita, soția, casa, automobilele. În convorbirile telefonice internaționale, întrerupte de zgomotele paraziților, părea imun la rugămințile părinților lui, care îi spuneau că îl iertaseră, și nu voia să vină acasă, nici măcar în vizită. La tejgheaua barului, Sergio aștepta, purtând în continuare cămășile din liceu și pantalonii scurți din adolescență, refuzând s-o lase pe Maria-Grazia să-i cârpească găurile din haină sau să-i tundă părul.

Și, din nou, în mod straniu, Maria-Grazia simțea că era anihilată cumva ca persoană, așa cum i se întâmplase când devenise mamă prima oară. Fiindcă barul nu fusese oare întotdeauna al ei?!

— Măcar dacă și-ar pune în minte să se însoare, i se plângea ea lui Robert în camera cu ziduri de piatră de lângă curte, care era acum a lor. Sau măcar dacă Giuseppino ar aduce-o pe soția lui englezoaică să ne-o prezinte și ar accepta să se împace cu frate-său. Orice schimbare ar fi bine-venită.

Dar Sergio, mai încăpățânat decât fratele lui până la urmă, persevera în însingurarea lui, stând ca un martir la tejgheaua barului, la fel cum se prosternase Flavio cândva în fața statuii sfintei.

Și acum, până când vreo schimbare avea să intervină pentru a scoate barul din amorțeală, Maria-Grazia simțea că totul avea să rămână, din păcate, încremenit în timp, așa cum fusese în ultimii ani de război - Giuseppino absent, Sergio absent cu gândul, și totul talmeș-balmeș.

Așa se făcu că, pentru o lungă perioadă, nimic nu se mai întâmplă în Casa de la Marginea Noptii.

Schimbarea care a survenit până la urmă în viața barului și în viața lui Sergio Esposito a fost apariția fetei Maddalena. Aceasta se născuse cu bazinul înainte, asemenea tatălui ei, Sergio, urlând deznădăjduită, în aceeași săptămână în care cele trei televizoare din bar transmiteau căderea Zidului Berlinului.

Fusesse un an ciudat încă de la început. În ianuarie, între Sfântul Ștefan și Bobotează, murise Carmela d'Isantu. Andrea d'Isantu se întorsese la Castellamare pentru înmormântare. Refuzase să se vadă cu Maria-Grazia, dar cu toate astea localnicii reactivaseră vechea bârfă despre cum aruncase el cu nisip în fereastra ei sau despre cum se zvârcolise și se perpelise el în pat, bolnav din dragoste pentru ea, zile la rând; șușoteau despre asta prin colțurile barului, ceea ce Mariei-Grazia i se părea penibil și agasant acum, după patruzeci de ani de când știrea aceasta nu mai interesa pe nimeni. Îl zărise pe Andrea de data asta, peste mulțimea de oameni veniți prin vânt să o petreacă la groapă pe *signora la contessa* - un bărbat scund și uscățiv, cu niște sprâncene enorme, mai mult bătrân decât de vârstă mijlocie.

— Cum e posibil ca Andrea d'Isantu să fi ajuns așa? se minună ea, mergând spre casă braț la braț cu Concetta.

— Dar cu toții am îmbătrânit, spuse Concetta. Tu n-ai observat, în ultima vreme? Bepe, care era cândva atât de chipeș, a făcut un burduhan cât un butoi de vin, iar Totò a chelit complet; Agata-pescărița a ajuns să umble toată ziua în capot și papuci, târșâind picioarele cum făcea *signora* Gesuina odată.

Maria-Grazia era nevoită să admită că acesta era adevărul.

Totuși, cum era posibil ca ea și Robert să fie bătrâni? Ei doi, care dormeau și acum îmbrățișați ca doi adolescenți în odaia cu ziduri de piatră, pe care ea o considera în continuare camera părinților ei; ei doi, care dansau și acum la sărbătoarea de Sant' Agata cu aceeași înfocare cu care dansaseră în noaptea nunții lor! Cât de ciudată i se părea viața ei acum, ca un lucru care trenase îndelung pe vremea când fericirea părea încă atât de departe, când ea era o fetiță cu proteze la picioare, iar în cele din urmă, când îi fusese dată și fericirea, totul începuse să se rostogolească amețitor de repede, nemailăsând răgaz pentru gânduri.

Până și Concetta avea peste cincizeci de ani. Nu se măritase, dar oricum de curând luase în grijă un copil. Acest copil, un băiețel formidabil în vârstă de cinci ani, pe nume Enzo, fusese al fratelui ei Filippo - era încă, la drept vorbind. Dar băiatul rămăsese fără mamă și, de îndată ce începuse să meargă, pornise haihui pe insulă, prinzând șopârle, lovind cu bețe în pietre, dându-și drumul la vale pe cele mai abrupte și pietroase costișe de pe insulă călare pe un măgăruș albastru din plastic cu roți roșii. Pe la patru ani, devenise de nestăpânit, comentau bătrânii jucători de *scopa*, fiindcă în toată partea de sud a orașului Filippo Arcangelo fusese auzit, de la fereastra

casei, răstindu-se la copil ba să coboare de pe scară, ba să iasă din bufet, ba să se dea jos de pe stiva înaltă de cutii din magazia băcăniei.

Acum, Concetta, care de treizeci de ani nu mai vorbea cu nici unul din cei doi frați ai ei, se supără.

— Mă duc acolo, îi spuse ea Mariei-Grazia. Vreau să mă conving că se poartă frumos cu el.

Filippo, se află, nu se purta urât cu Enzo. Ci, mai degrabă, Enzo era cel care făcea ce voia. Concetta îl găsi pe fratele ei, care îmbătrânise mult, așezat pe prisma din spate a băcăniei, în timp ce băiatul alerga urlând în jurul lui prin curte, murdar de sirop și făină.

— Vasăzică ai auzit și tu, surioară, zise el, ridicând spre ea ochii lui de câine bățut. Ai aflat că nu sunt în stare să îmi stăpânesc copilul și ai venit să mă critici.

— N-am venit aici să te critic, prostule, zise Concetta, ci să-ți ofer ajutor, fiindcă Dumnezeu e martor cât de sălbatică am fost și eu la vârsta lui. Ajunge cu certurile astea stupide între noi. Băiatul nu are mamă, așa că am venit să-ți spun că are o mătușă, chiar dacă eu și cu tine nu suntem capabili să ne comportăm civilizat unul cu celălalt. Ori de câte ori simți că nu te mai descurci cu el, trimite-l la mine, s-a-nțeleș?! Oricât de zănatic o fi băiatul ăsta, eu sunt mult mai zănatică decât el! Enzo, vino aici!

Uimit, băiatul o ascultă.

— Vei veni în vizită la mine din când în când. Ți-ar plăcea? zise Concetta.

— *Si, zia*, răspunse Enzo docil, fiindcă auzise o sumedenie de povești despre înfricoșătoarea lui mătușă.

În weekendul următor, cu o plăsuță de cumpărături plină cu lucrurile lui, călare pe măgărușul din plastic albastru, se duse să-și petreacă ziua la casa albastră cu portocali, gătit în hainele lui de sărbătoare. Băiețelul oacheș, pipernicit cum fusese și ea, cu încheieturile mâinilor și gleznele firave, o înduioșă pe mătușa lui, care decisese să se ocupe personal de creșterea lui.

Maturizându-se, Concetta nu crescuse prea mult în înălțime și nici nu se îngrășase, însă în toate celelalte privințe era o persoană impunătoare. Viața radia din ea la fel de intens când era supărată și când era veselă, un fel de energie grozavă care îi făcea părul să se zbârlească și îi lumina obraji ca unei fetișcane. Era egala băiatului, iar Enzo intui asta de la început și se purta frumos.

Cuprinsă de hărnicie acum, între două vârste, Concetta își concentrase energia în plantarea unei grădini, care ajunsese să împresoare casa pe toate laturile cu atât de mult verde, încât te dureau ochii. Grație unui sistem ingenios alcătuit din furtunuri perforate, șirurile de legume erau udate în fiecare dimineață. Concetta sădise cuiburi de zucchini, șiruri de roșii și vinete, iar în ghivece plantase busuioc. Busuiocul creștea tot atât de înalt cât copilul. De-a lungul fațadei casei, creșteau încâlcite tulpini și flori de pepene roșu, cu cârcei agățați sub ferestre și înconjurând straniu marginile ușilor. Între portocali crescuseră în devălmășie sparanghel, mărar, mentă și

anghinare înalte cu frunze spinoase și argintii. Concetta îi dădu drumul lui Enzo în jungla aceasta.

— Poți să urli și să lovești cu bățul în ce vrei tu, îi spuse ea. Pe mine nu mă interesează.

Își puse o pălărie bărbătească soioasă, se apucă senină să taie un șir de roșii inimă-de-bou de pe tulpinile lor firave și îl lăsă pe băiat să-și facă de cap.

Nu după mult timp, Enzo se furișă înapoi, săturându-se repede să țipe și să izbească în dreapta și-n stânga, dacă tot nu-i păsa nimănui ce făcea el.

— *Cuore di bue* s-au copt toate deodată, spuse Concetta, fără să se uite la copil, fiindcă știa că, în ciuda tărașului pe care-l făcea, era sperios ca o șopârlă. O să facem niște salată grozavă din ele; pregătim și chifteluțe de orez cu mozzarella. Mă ajuți și tu?

— *Sì, zia*, spuse Enzo.

Toată după-amiaza lucră lângă mătușa lui, preparând chifteluțe de orez, frământând aluatul de pâine și ridicând strecurătoarea mare ca să scuture zeama amară din vinetele sărate puse la scurs, până când obosi de tot.

— Poftim, zise Concetta cu satisfacție, ducându-l la taică-său pe băiat, cu hainele de sărbătoare murdare. S-a calmat. Poți să mi-l trimiți mie ori de câte ori vrei.

De atunci înainte, Enzo stătea jumătate din timp la taică-său și, când începea să nu mai fie cuminte, își făcea bagajul și se muta pentru o zi sau o săptămână acasă la *zia* Concetta. Deși ajunsese să o iubească până la urmă ca pe o mamă, prezența ei nu înceta niciodată să-l impresioneze. Chiar și când făcea cele mai mari nebunii, ea tot reușea să alerge și să urle mai tare decât el, împingându-l pe măgărușul lui din plastic albastru cu o viteză uluitoare, de i se tăia complet respirația. Găsindu-și egalul în formidabila lui mătușă, Enzo se gândi ca, măcar când era cu ea, să fie și el cuminte.

În felul acesta, vrajba dintre frații Arcangelo și sora lor, Concetta, care continuase mocnit de când ea dezertase fugind la Casa de la Marginea Noptii, își pierdu din virulență, continuând mai mult de formă, în virtutea inerției. Din respect față de sora lui, Filippo începu chiar să trimită turiști disponibili sus pe deal, de la barul de pe plajă al lui Arcangelo la Casa de la Marginea Noptii, deși Santino Arcangelo, furios, se străduia din răspuțeri să-i momească și să-i aducă înapoi – „Fiindcă, fratele meu“, îi spunea el, „să nu confundăm sentimentele față de familie cu prostia crasă“.

În februarie, când băiețelul împlini cinci ani, se potoli și mai mult. Ca ultim urmaș al artistului Vincenzo, dinspre partea mamei, copilul descoperise creioanele și hârtia.

— Bun, murmură Concetta lângă Maria-Grazia, urmărind cum Enzo, la tejgheaua barului, cu o bucată de *cassata* într-o mână și cu o cretă în cealaltă, îi schița pe bătrânii jucători de *scopa*, cu detalii deloc măgulitoare. O să fie cuminte acum și se va duce disciplinat la școală, ceea ce eu n-am reușit niciodată să fac.

— Dar cum l-ai potolit? Întrebă Maria-Grazia, fiindcă până și ea fusese un pic alarmată de urletele copilului.

Concetta îi răspunse uimită:

— Mariuzza, nu știi? Cu bunătate, la fel cum m-ai îmblânzit și tu pe mine.

Și ce ciudat era, se gândea Maria-Grazia, cum fetița aceea cu părul vâlvoi, într-o rochiță albă de vară, înfulecând *arancini* și bând *limonata* acră, devenise o femeie atât de puternică, cea mai statornică prietenă a ei.

*

În martie se petrecu un alt mare eveniment. În cele din urmă, când toți renunțaseră să mai aștepte ceva din partea lui, Sergio Esposito a venit cu o fată la Casa de la Marginea Noptii.

Sergio avea treizeci și cinci de ani, iar în ultimii șaptesprezece ani Maria-Grazia și Robert se tot rugaseră de el să plece de pe insulă ca să-și caute norocul, să se însoare, să facă orice voia el, doar să nu mai stea gârbovit în spatele tejghelei, îmbrăcat cu aceleași tricouri spălăcite de ani, pe care le purta din adolescență, și cu o mutră de parcă și-ar fi dorit să fie oriunde altundeva. Dacă proceda așa pentru a-i face în ciudă fratelui său, faptul regretabil cu adevărat, simțea Maria-Grazia, era că fratele său, preocupat de existența lui ce se desfășura la peste trei mii de kilometri depărtare, nu părea să observe nimic. Acum, fără să-i fi prevenit cumva, Sergio păși cu o fată în bar și se opri cu ea în fața lor, informându-și părinții și clienții prezenți:

— Mami, tati, ea e Pamela.

Îngrijită, mititică, remarcă mulțumită Maria-Grazia, cu un păr roșu vopsit, care-i stătea lipit de cap ca o cască de înot, tânăra mărunțică stătea în fața lor și repeta „*Buongiorno, piacere*“, iarăși și iarăși, fiindcă acestea erau singurele cuvinte pe care le știa.

— Ești americană? o întrebă Maria-Grazia.

— Nu, nu, englezoaică.

— Eu și Pamela suntem împreună de ceva vreme, anunță Sergio, de parcă tocmai își amintise acest detaliu, și o să avem un copil.

Acestea fiind zise, o explozie de bucurie cuprinse Casa de la Marginea Noptii. Clienții vârstnici ar fi salutat încântați orice apariție de sex feminin, fie ea capră sau *riccio di mare* - asta știa prea bine Maria-Grazia -, dar, oricum, fata era fermecătoare. Un pic copleșită de primirea care i se făcuse, acceptă să fie așezată la cea mai bună masă, unde o tratară cu chifteluțe de orez și îi oferiră flori. Între timp, Maria-Grazia îl studia pe fiul ei aflat în cealaltă parte a barului și îl văzu pentru prima oară radiind de fericire, bucuros, cu umerii drepți, nu gârbovit și resemnat, cum fusese mereu de când era copil.

*

Dar curând apărură și problemele. Pamela voia să nască în Anglia. Acesta fusese primul dezacord pe care Maria-Grazia îl surprinsese între cei doi

tineri. Apoi urmaseră și alte divergențe. De ce Sergio nu trimisese cereri pentru locuri de muncă la Londra, așa cum promisese? De ce vorbea cu copilașul doar în italiană? Unde erau banii pentru biletele de avion ca să meargă acasă?

„Acasă” pentru fată însemna Anglia. Maria-Grazia auzea aceste certuri purtate pe șoptite, dar cu năduf și își făcea griji pentru fiul ei.

Sergio o iubea pe Pamela. Maria-Grazia era sigură de asta, fiindcă îi văzuse când intraseră în bar în acea zi din martie, purtând în priviri lumina benefică a sentimentelor lor, la fel ca ea și Robert odinioară. Sergio păstrase câțva timp această străluminare interioară, transpusă pe chipul lui prelung într-o seninătate tinerească, în timp ce se avânta în noi proiecte pentru bar: instalarea unui televizor mai mare, sistematizarea situației contabile din ultima jumătate de veac, repararea dalelor crăpate din pardoseala verandei. Și, în sinea lor, ea și Robert se bucuraseră și ei la început. Sergio rămăsese cantonat prea mult timp în acea stranie și obscură poziție dintre copilărie și maturitate, care în Castellamare putea să se prelungească la infinit, făcând din el, în ochii tuturor, un flăcău tomnatic. Maria-Grazia știa ce clevea lumea despre el: un bărbat de peste treizeci de ani care continua să doarmă în odaia lui din copilărie, care continua să mănânce din ce-i gătea maică-sa – risotto și *melanzane* coapte, care purta aceleași vechituri de haine din școală și umbla cu amicii lui din copilărie: Nunzio, fiul brutarului; băiatul Valeriei, Peppe, care ținea prăvălia cu obiecte casnice; Calogero, avocatul. Toți aceștia erau în continuare niște copii, potrivit criteriilor din Castellamare, împotmoliți în rigorile unor afaceri de familie, suportând muștrările bunicilor și bârfele jucătorilor vârstnici de *scopa*, riscând scandaluri de săptămâni întregi dacă se întâmpla ca vreunul dintre ei să aducă acasă vreo fată. De aceea, englezoaica, Pamela, li se păruse inițial tuturor ca un fel de eliberare. Din câte știa Maria-Grazia, singura modalitate de a scăpa dintr-o asemenea situație era să te însori, să faci bani sau să pleci de pe insulă.

Dar începuse să aibă unele îndoieli când, la scurt timp după nuntă, Sergio le spusese povestea dragostei lor.

— Noi ne știam deja, strigă el exuberant, turnând prea mult vin în paharele tuturor. De când eram copii. Nu v-am mai spus asta, mami, tati, *zia* Concetta. Ne-am cunoscut în 1965.

— Cum așa? întrebă Robert, înclinând capul înspre Pamela, care râdea radioasă, însă tot Sergio răspunse.

— Pamela a fost aici când era mică. A venit cu părinții într-o vacanță.

Pe urmă, Sergio le povesti cum se reîntâlniseră ei, vara trecută, pe fâșia de nisip din fața somptuosului hotel al contelui.

Sergio obișnuia să înoate în fiecare duminică, dimineața devreme, pornind de pe stâncile din fața plajei împrejmuite de la poalele hotelului clădit de conte. În acea dimineață, sosise un pic înaintea celorlalți. Își lăsase bicicleta lângă chei, cum făcea întotdeauna, și alergase pe pietrele fierbinți, scoțându-și din mers pantofii, jeansii și tricoul spălăcit, cu găuri la subsuori

– pe care Maria-Grazia încerca mereu să i-l arunce la gunoi –, rămânând doar cu chiloții de baie, în aerul fierbinte al mării, gata să plonjeze în apă. Abia atunci, cu un sentiment de jenă profundă, sesizase că, imediat alături, pe un șezlong de plastic, plângea o tânără.

Pamela, aprobând din cap, râzând un pic acum, confirmă această relatare.

— Tocmai divorțasem. Venisem într-o mică vacanță. Mai fusesem aici în copilărie, cu părinții mei, și am ținut minte insula.

Sergio făcuse singurul lucru onorabil care se putea face într-o asemenea situație: își pusese la loc cămașa, jeanșii, se încheiase la curea, se așezase lângă străină și căutase să o consoleze.

— Un adevărat gentleman, spuse Pamela în engleză. M-a întrebat când am mai vizitat insula, și eu i-am spus că în 1965, cu mama și tata.

— Eu aveam unsprezece ani pe atunci, interveni Sergio. Și ea mi-a zis că avea tot cam unsprezece, iar pe urmă am întrebat-o cum o cheamă, și ea mi-a spus că numele ei e Pamela.

Atunci le povesti cum îi revenise totul în minte, ca o viziune: Pamela, într-un costum de baie roz, plonjând sub valuri și ieșind la suprafață șiroind de apa mării; Pamela, care fusese acolo când un siroco venise peste insulă, iar ei se duseseră la grote.

— Care Pamela? întrebă Concetta, care nu știa povestea.

— Cum, nu ții minte, *zia*?! se miră Sergio. Fata cu care am înotat noi, în ziua când era să se înece Giuseppino.

Povestea aceasta o tulburase pe Maria-Grazia, deși n-ar fi știut să spună de ce. I se părea însă că fiul ei dădea prea multă importanță acestei coincidențe.

— Care Pamela? întrebă și Giuseppino, pretinzând că nici n-ar fi avut habar de vreun înger într-un costum de baie roz.

Când Sergio îl anunțase că urma să aibă un copil, Giuseppino, la celălalt capăt al firului, amuțise complet. El și soția lui nu putuseră să aibă copii, asta știa prea bine Maria-Grazia.

— Felicitări, rostise el în engleză, dar nimic altceva.

La început, totul mersese bine. Apoi Sergio, în acele zile de primăvară timpurie răvășite de furtuni, încercase să vorbească din nou cu soția lui despre siroco, despre costumul de baie roz și tunelul prin stânci. Acum, se părea, pe Pamela nu o mai interesau miracolele.

— De ce crezi tu că ar conta, de fapt, dacă s-a întâmplat sau nu așa? găsi ea de spus.

— Dar, Pam, tu nu mai ții minte?

— Când a fost asta? întrebă Pamela. La începutul sau la sfârșitul verii?

Sergio presupusese întotdeauna că întâmplarea de-atunci fusese pentru ea, la fel cum rămăsese și pentru el de-a lungul anilor, ca un moment de o însemnătate deosebită.

— Cu o zi înainte de Sant'Agata, zise el. În 1965.

Pamela abia dacă asculta.

— Nu știu. Mergeam în fiecare an în diferite locuri de pe coasta Mediteranei, toate se amestecă în mintea mea. Probabil că eu am fost atunci, dacă spui tu, conchise ea, ridicând din umeri cu indiferență. Oricum, crezi că ar conta, în fond, dacă s-a întâmplat sau nu așa?

Și cum să-i spună el cât de mult conta dacă ea nu era adevărata Pamela? Era deja un pic iritată de insistența cu care o întreba aceste lucruri. În dorința disperată de a-i prezenta amănunțit cum fusese atunci, Sergio deveni incoerent.

— Nu ții minte când am înotat prin tunel, când sufla sirocoul? Și, gândește-te, care era șansa să te întâlnesc din nou?! Exact ca într-una dintre poveștile bunicului meu!

Dar, cu o furie inexplicabilă, Pamela șuieră printre dinți:

— Mai termină odată cu poveștile tale! Voi, Esposito aștia, și afurisitele voastre de povești! Bineînțeles că nu eu am fost atunci!

Erau față în față acum, pe întuneric, în camera copilăriei lui.

— Nici măcar nu aveam unsprezece ani în 1965. Nu se poate să nu știi asta. Ea era cea care îl asalta cu vorbe acum, în timp ce el zăcea amuțit, năucit. În vara anului 1965, *eu* aveam șaisprezece ani, Sergio. Nici măcar n-am fost aici pe insulă. Nu aveam cum să ne fi întâlnit. *Știi* bine asta! Încetează cu copilăriile astea. Am completat amândoi un formular pentru căsătorie, cu datele noastre de naștere.

— Și-atunci de ce te-ai pretat la așa ceva? Dacă totul era atât de ridicol în ochii tăi?

— Mi s-a părut *măgulitor*! Sergio, strigă Pamela, ce Dumnezeu, nu pricepi?! Tu pretindeai că aș fi cu cinci ani mai tânără decât sunt în realitate. Nu mi-am imaginat că ai putea crede asta cu adevărat! De fapt, nici tu nu credeai, nu-i așa?

Sergio se simțea ca naufragiat undeva, iremediabil pierdut; nu mai știa ce să spună. Era problema copilașului, îi mărturisi el mamei lui, și în afară de asta, chiar mai avea vreo importanță dacă ea era sau nu adevărata Pamela?! Nu, aveau să se căsătorească oricum.

Iar Pamela, în săptămânile acelea, încă îl mai iubea. În fotografia lor de nuntă, în care apăreau în fața oficiului de stare civilă din Siracuza, în acea dimineață umedă de aprilie, după o ceremonie de douăzeci de minute, cu Maria-Grazia și Robert pe post de martori, căpșorul ei cu păr roșu vopsit ieșea dintr-o volbură de organdi alb, rezemându-se afectuos pe umărul lui Sergio. Mai mult chiar, când se întorseseră din scurta lor lună de miere petrecută pe continent, acceptase ca Maria-Grazia să o învețe să prepare limoncello, cu alcool, zahăr și lămâi din pomul din curte, iar Maria-Grazia, privind cum fata amesteca în lichidul tulbure, se lăsase cuprinsă de o mare tandrețe pentru această noră neașteptată a ei.

Toate astea se schimbaseră odată cu venirea toamnei. Maria- Grazia vedea acum că Pamela își dorea să meargă acasă.

— Ne trebuie o casă a noastră, o auzi ea șoptind. Nu e suficient spațiu aici.

Iar Sergio, umil, înțelegând-o greșit: „Dar, iubito, sunt o mulțime de camere”.

Maria-Grazia înclina să-i dea dreptate fetei. Căci cum să nu se simtă descurajată de inefabilul miros al copilăriei din dormitorul lui Sergio, de zgomotul din bar pătrunzând de jos prin fereastra deschisă, când ei se retrăgeau la etaj împreună în serile calde de vară? În sinea ei, recunoștea că Sergio trebuia să plece cu fata în Anglia, altminteri risca să o piardă.

Acum, pe măsură ce situația se tensiona, căsătoria lor părea tot mai mult o soluție disperată, mariajul dintre două singurătăți separate.

— Mergi în Anglia, îl îndemnase Maria-Grazia pe fiul ei. Du-o măcar într-o vizită acolo. Fă cunoștință cu familia ei.

Dar Sergio, nehotărât, nu rezervase biletele de călătorie. Încercase să vorbească la telefon cu familia ei. Însă Sergio constata că era incoerent în engleză când trebuia să comunice cu acești străini – incredibil, dar nu-i veneau în minte nici cele mai elementare noțiuni, bâjbâind penibil, recurgând la perifraze, când ar fi putut folosi termenul propriu, care îi scăpa însă în acele momente, bălmăjind de parcă nici n-ar fi fost englez! Întotdeauna vorbea englezește fără probleme cu tatăl și fratele său. Dar acum Maria-Grazia înțelegea că Sergio se agăța de insulă, că o formidabilă încăpățănare încolțise în el la gândul de a fi nevoit să plece.

— Se comportă ca un copil, îi șopti ea furioasă lui Robert în seara aceea. Dacă ea vrea să trăiască în Anglia, trebuie să o lase. Ce, parcă tu n-ai bătut atâta drum până aici pentru mine?!

În această privință, Robert – care se întorsese pentru Maria- Grazia, dar și fiindcă niciodată nu fusese în stare să-și imagineze că ar fi putut îndrăgi vreun alt loc în afară de Castellamare – avea păreri împărțite. Maria-Grazia, la fel, dacă ar fi fost să fie sinceră, se simțea un pic speriată la gândul unei țări străine unde nu auzeai foșnetul mării, nici greierii, un târâm alcătuit din negru și alb. Dar ar putea merge în vizită la el acolo, și la nepoți, și la Giuseppino, și, poate, dacă s-ar afla amândoi pe aceeași insulă, din nou, cei doi frați ar găsi în cele din urmă modalitatea de a se împăca. Până și mușterii din bar remarcaseră că englezoaica, soția lui Sergio Esposito, era tot mai nemulțumită. Între timp, în acea toamnă, Sergio își reluă cu o vigoare reînnoită vechile lui preocupări: turna cafeaua, făcea prăjiturile, la sfârșitul fiecărei seri aduna lirele pătate de mâinile oamenilor pe tejgheaua de sub fotografia bunicului său Amedeo – cu pretextul de a economisi bani pentru biletele de drum în Anglia. Dar în realitate făcea asta din dragoste, după cum știa prea bine mama lui. Maria-Grazia simțea că nimic nu l-ar mai fi putut convinge acum să renunțe la acest mod de viață. Fiindcă, în cele din urmă, Sergio părea să fi ajuns, cu șaptesprezece ani prea târziu, la concluzia că locul lui era pe această insulă.

Maria-Grazia ținea neapărat ca problema ipotecii barului să fie rezolvată cât mai curând cu putință, dacă Sergio urma să plece înainte de decembrie, când copilul trebuia să vină pe lume. Mai era încă de achitat jumătate din sumă, plus dobânda – trei milioane de lire: zece mii de cafele, conform ratei

de profit actuale a barului, cum se exprima ea, străduindu-se să-l facă să înțeleagă; opt mii de chifteluțe cu orez. Fluxul de turiști, care fusese constant în ultimii douăzeci de ani, începuse să scadă. Numărul de vizitatori veniți la hotel în acel an fusese sub nivelul așteptărilor; în septembrie, pleaseră deja toți. Șantierul arheologic era închis pe timpul iernii, amfiteatrul fusese acoperit cu prelate negre. Gardurile din jurul grotelor de lângă mare fuseseră răvășite de furtunile de la începutul toamnei, unele dintre ele căzând complet. Anul acesta nimeni nu se mai sinchisi să le repare, din moment ce nu veneau vizitatori care să mai achite taxa de intrare de două mii de lire, cel puțin până la primăvară, și asta cu voia lui Dumnezeu și a Sfintei Agata. Adolescenții colonizaseră grotile cu bicicletele lor și cu ceea ce Concetta numea „cutiile alea americane bubuitoare”. Catacombele redeveniră un loc bântuit de mare. Totuși, s-ar fi zis că lui Sergio i se părea un lucru simplu să achite datoria, un lucru de mică însemnătate. Și, i se destăinui el optimist mamei lui, poate că, până ajungeau să dea toți banii înapoi, Pamela avea să înceapă și ea să îndrăgească insula și barul.

Giuseppino nu venise la nunta lui Sergio. În schimb, ca o consolare, le trimise un cec de două milioane de lire ca să reamenajeze Casa de la Marginea Noptii.

Apa începuse să curgă prin acoperiș, prin aceleași locuri ca întotdeauna. Maria-Grazia le telefonă constructorilor Tonino și 'Ncilino, rugându-i să vină să-l repare.

— N-ai vrea să încasezi cecul ăsta de la fratele tău? îl întreabă ea pe Sergio.

În același timp, Pamela îl pisa cu năduf:

— Stinge restul ipotecii cu cecul ăsta, ca să scapi de obligațiile bănești și să putem pleca în Anglia, înainte de nașterea copilului!

Cecul rămase neatins pe noptiera lui Sergio timp de câteva săptămâni. Cum să le fi explicat el tuturor că încă se simțea într-o poziție de inferioritate față de fratele lui? Giuseppino trimitea cu regularitate cecuri pentru a menține barul pe linia de plutire, pentru a acoperi costurile de reamenajare și renovare. Giuseppino dăduse banii pentru noua furgonetă cu trei roți, care înlocuise acea veche Ape care stătea acum în *piazza*, fiind folosită pentru a căra țigările și cutiile cu cafea aduse de pe continent. Giuseppino dăduse banii pentru cea de-a doua masă de fotbal, pentru cel mai nou televizor. Dar, de șaptesprezece ani, barul nu mai era al lui Giuseppino, cum nu era nici acum.

Lucrările la bar începură în a doua săptămână din octombrie. La o săptămână după aceea, când constructorii Tonino și 'Ncilino scosese jumătate din țiglele de pe acoperiș, Sergio rupse în bucăți cecul de la fratele lui și îl aruncă în mare. Era decis să achite el costurile reparației. Izbutise în trecut să scoată profit de pe urma barului, iar acum era decis să facă la fel.

Faptul că Giuseppino nu remarcase niciodată că cecul nu fusese încasat era pentru Sergio o dovadă a marii averi a fratelui său, dar și a nepăsării lui.

Pe insulă, Giuseppino devenise în lipsă un fel de celebritate, un lucru pentru care Sergio încerca să nu se enerveze. Întotdeauna Giuseppino conta, Giuseppino în sus, Giuseppino în jos, de dimineața până seara în bar, sau oricum așa avea Sergio senzația. În urmă cu doi ani, măcelarul și nevasta lui fuseseră într-o excursie organizată la Londra. După ce vizitaseră Buckingham Palace, făcuseră un ocol, înainte de a se întoarce la hotel, special pentru a vedea apartamentul lui Giuseppino. Măcelarul venise cu câteva fotografii cu aspect granulos, înfățișând complexul rezidențial împrejmuț pe care îl pozase din spatele unui container. Într-o fotografie, se vedea și Giuseppino, foarte încețoșat și miniatural, urcându-se într-una dintre mașinile lui. În alta, era prinsă întreaga clădire, identificată simplu, pe verso, drept „casa lui Giuseppino”. Aceste poze erau încă scoase la iveală și studiate minuțios în bar atunci când alte noutăți întârziiau să apară.

— Și când te gândești, se minună Agata-pescărița adresându-i-se lui Sergio, că frate-tău a făcut atâta bănet ghicind viitorul. Milioane de lire, doar din prezicerea viitorului. Păi, și Onofria, strămătușa Concettei, se îndeletnicea cu asta, folosind un pachet de cărți de *tarocco*, dar nimeni nu i-a dat vreodată atâția bani. Bineînțeles, adăugă Agata-pescărița, asta era și din cauză că nu se prea pricepea. Dar, oricum, când te gândești cum a făcut frate-tău avere ghicind viitorul oamenilor, milioane de lire, e extraordinar!

— Nu *ghicindu-le* oamenilor viitorul, preciză Sergio. Ci *vânzându-le* oamenilor niște *futures*³⁷. Este cu totul altceva, spuse el, fără să-i fie nici lui prea clar cum funcționa. Este ceva legat de finanțe. Valori mobiliare. Piața de capital și acțiuni. Dar Sergio știa că activitatea lui Giuseppino ținea cumva și de case, ori ăsta fusese doar un proiect colateral? Cred că vinde contracte pentru case care nu au fost construite deocamdată, încheie el, fără să fi lămurit pe nimeni.

37. *Future* - viitor, *futures* - contract de vânzare la termen.

Potrivit zvonului preferat în Castellamare, Giuseppino era un celebru ghicitor.

— Și, mă rog, matale ce vei face în Anglia, *signor* Sergio, când vei pleca acolo cu soția ta? Întrebă Bepe barcagiul. Vei vinde și tu oamenilor un viitor? Sau vei fi proprietar de bancă, la fel ca *il conte*? Există tot felul de slujbe bune într-un loc mare ca Londra.

— Mie mi-ar fi plăcut să fiu bibliotecar, recunosc Sergio.

Slujba aceasta, la care Sergio râvnea încă de când citise prima oară caietul cu povești al bunicului său, stârni entuziasmul lui Bepe.

— Bibliotecar! exclamă el. Ce slujbă minunată, o slujbă foarte bună! Păi, sigur, toată lumea are nevoie de cărți.

Bătrânii jucători de *scopa* încuviințară la unison - da, da, cu toții aveau nevoie de cărți.

— Dar nu-i nevoie să pleci în orașe fanteziste, ca Londra sau *Parigi*, ca să fi bibliotecar, decretă Bepe. Poți face asta foarte bine și aici.

Bepe avea o pasiune pentru literatură. Fiecare carte de pe insulă trebuia să fie comandată la Siracuza, de unde venea în Castellamare pe feribotul lui. Când expedierea era întârziată, Bepe deschidea pachetele și citea fiecare carte, având grijă să nu le strice cotorul. Romane de dragoste, cronici de familie, cărți politiste. Toți locuitorii insulei erau ahtiați după ele. Și nimeni nu-l putea învinovăți în vreun fel pentru că le citea, fiindcă Bepe avea grijă să păstreze hârtia maro în care fuseseră împachetate, învelindu-le frumos la loc înainte de a le livra destinatarilor. Însă o bibliotecă ar fi fost mai bună.

— De ce să nu fii bibliotecar aici, în Castellamare? continuă Bepe. Noi n-am avut niciodată un bibliotecar. Ai putea să transporti cărțile pe insulă de colo-colo într-o furgonetă. Sau să le ții aici în bar, de unde oamenii să le ia cu împrumut. Cinci mii de lire cititul unei cărți, mai adăugă el, întreprinzător. Sau să percepi lunar o taxă de membru. În felul ăsta, și cei mai mari *idioti* de pe insulă vor veni să se înscrie, de teamă să nu pară niște tâmpiți în ochii vecinilor lor, iar jumătate dintre clienții tăi nici măcar nu vor împrumuta vreo carte, ceea ce înseamnă că tu vei ajunge să te îmbogățești.

— Nimănui nu-i trebuie o bibliotecă, ripostă Sergio.

Însă bătrânii jucători de *scopa* scuturară din cap auzind asta.

— Orice oraș are nevoie de o bibliotecă publică, repetă Bepe. Știi ce? Te împrumut eu cu bani ca să demarezi afacerea, dacă mă faci și pe mine acționar.

— Trebuie să discut cu soția mea, murmură Sergio. Ea nu vrea să rămână aici pe termen lung.

— Ce-nseamnă „pe termen lung”? Poți să te ocupi de bibliotecă timp de douăzeci-treizeci de ani, apoi să te retragi în Anglia când copilul va fi om în toată firea – o faci fericită în felul ăsta.

Și Bepe extrase un teanc de bancnote din buzunarul de la spate și le puse pe tejghea.

A doua zi, îi aduse lui Sergio un catalog de la o librărie de pe continent, pus cu grijă într-o pungă de plastic cu fermoar, pentru congelator, ca să îl ferească de umezeala marină.

— Uite, zise el. Poți alege de-aici toate cărțile, iar eu ți le aduc cu bacul. Păi, Sergio, doar tu ai fost cel care a modernizat ultima oară barul acesta. Tu ai instalat primul televizor și prima masă de fotbal. Toți țin minte lucrul ăsta.

În momentul acela, ceva se clinti în sufletul lui Sergio, care își aminti cum, mânat de ambiție pentru prima oară în viață de plecarea fratelui său, muncise toată noaptea ca să monteze cu șurubelnița în mână prima masă de fotbal, sau cum se urcase pe o scară mobilă ca să supravegheze ridicarea firmei de neon. De ce nu și o bibliotecă, atunci? Și poate că, până ca biblioteca publică să fie pusă la punct, Pamela va fi ajuns și ea să îndrăgească această insulă.

— E bună ideea de a înființa o bibliotecă, spuse Maria-Grazia, descoperind cu încântare, deși nu se aștepta, că, până la urmă, fiul ei era un om de afaceri. Dar trebuie să obții întâi acordul Pamelei.

— Studiază tu cataloagele, te rog, îi zise Sergio. În felul ăsta, n-o să mai pară că a fost doar ideea mea.

Maria-Grazia, fără să fie convinsă că proceda bine, acceptă.

— Am putea să luăm niște cărți cu povești populare pentru copii, spuse ea, întorcând paginile catalogului. Și niște cărți siciliene - *Il Gattopardo*. Pirandello. Cărți englezești și cărți de istorie. Vom întocmi o listă.

Sergio și Maria-Grazia stătură până târziu în seara aceea, parcurgând paginile catalogului, iar a doua zi comandară două sute de cărți. Le aranjară în partea din spate a barului, sub fotografia pătată a lui Amedeo. Astfel, firma lor deveni Casa de la Marginea Noptii și Bibliotecă Publică: abonament de membru - o mie de lire. În prima zi, veniră să se înscrie cincizeci de localnici. Până la sfârșitul lunii, Bepe își primi înapoi banii pentru primele două sute de cărți.

— Cât ai de gând să mă mai ții aici? urlă furioasă Pamela în seara aceea. Urma să plecăm în Anglia. Copilul trebuie să se nască peste opt săptămâni! Sergio încercă să o înduplece.

— Aș putea ameliora cifra de afaceri, dacă tot sunt aici. Biblioteca va începe să aducă bani, pe care îi putem folosi cum vrem noi; bilete de avion spre Anglia...

— Dacă așa consideri tu, zise ea, ai la dispoziție o lună ca să cumperi biletele de călătorie. Dar nu mai putem să mergem cu avionul.

— Vom pleca de îndată ce totul va fi în ordine aici, insistă el. Nu pot fixa o dată pentru asta.

Pamela se îndepărtă, lipăind pe scări cu sandalele pe care continua să le poarte din vară.

Seara, plânse când vorbi la telefon cu mama ei, văicărindu-se pe nerăsuflăte în engleză, în timp ce printre paraziții de pe fir vocea maică-sii era amplificată jenant de ecoul din hol. „Vino acasă, draga mea. Părăsește-l. Niciodată nu mi s-a părut omul potrivit pentru tine. Întoarce-te acasă.”

*

Nașterea ar fi trebuit să aibă loc la sfârșitul anului, dar copilul veni pe lume în a doua săptămână din noiembrie. În acea dimineață, Maria-Grazia patrula neliniștită între ușa cu anunțul *Chiuso* și bucătărie, unde Pamela stătea în picioare aplecată peste un scaun, chinuită de durerile facerii. Maria-Grazia se foia prin casă, ba înainte, ba înapoi, așteptând să vină doctorița. Sergio era în genunchi în fața Pamelei, masându-i spinarea, mângâindu-i brațele fierbinți.

— O să vină doctorița, o încuraja Sergio. E pe drum.

Dedesubt, la poalele măracinișului răvășit de vânt, marea era sălbatică, arătându-și talazurile înspumate.

— Feribotul nu va putea răzbi printre valuri ca să aducă doctorița la timp, îi spuse agitată Maria-Grazia lui Robert, ascunsă în spatele draperiei de la bar. Iar copilașul se va naște înainte de termen, la fel cum s-a întâmplat

întotdeauna cu toți copiii Esposito, indiferent ce-am face noi ca să împiedicăm acest lucru.

— Nu, *cara*, spuse Robert. Uite, a ajuns.

Într-adevăr, în cele din urmă ajunse și doctorița, alergând cu sufletul la gură prin vijelia de-afară, cu geanta de medic și cu un mic defibrilator electric pentru cazuri de urgență, urmată de moașă. Fiica lui Sergio, Maddalena, se născu peste un ceas, venind pe lume năvalnic, la fel ca bunica ei, între zidurile Casei de la Marginea Noptii.

V
Corabia sfărâmată
1990-2009

Trăiau odată doi bătrâni care erau foarte devotați Sfintei Agata. În fiecare an, sărbătoreau cum se cuvine ziua dedicată ei. Nu aveau bani, dar aveau un nepotel pe care îl iubeau mai mult decât orice pe lume. Într-un an însă, după o recoltă proastă, s-au trezit lefteri și fără nimic de vânzare pentru a putea cinsti sărbătoarea sfintei. Prin urmare, s-au decis să-l ducă pe băiețel peste mări și țări, ca să-l vândă unui împărat străin, pentru a căpăta câteva parale și a fi siguri că nepotul lor urma să aibă șansa de a se bucura de un trai mai îmbelșugat. Împăratul le-a oferit o sută de galbeni și l-a luat pe băiețel la el.

Băiețelul, 'Ncilino, a crescut în palatul împăratului, alături de fiica acestuia, iar în scurt timp fata s-a îndrăgostit de el. Împăratul, văzând asta, s-a întunecat de supărare, fiindcă nu voia să-și cunune fata cu un tânăr fără o para chioară, venit dintr-o insulă de la marginea lumii cunoscute, așa că a hotărât să se descotorosească de el.

Când băiatul avea optsprezece ani, împăratul i-a spus: „Uite ce e, 'Ncilino, te voi trimite într-o expediție temerară, pentru care ai la dispoziție o zi și o noapte ca să îți încarci corabia“. Pe urmă, împăratul a scos la iveală cea mai veche corabie a lui, plină toată de găuri, și i-a dat-o lui 'Ncilino să navigheze cu ea.

În dimineața următoare, 'Ncilino a pornit în călătorie. Dar nici n-a ajuns el bine în largul mării, când corabia a început să ia apă și să se scufunde. 'Ncilino plângea. „Săraca bunica, săracul bunicul“, se jelea el. „Biata mea insulă, pe care nu o voi mai revedea niciodată.“ Dar atunci s-a gândit la sfânta pe care bunica și bunicul lui o cinstiseră dintotdeauna. Cu siguranță sfânta aceasta era plină de slavă și putere, din moment ce ei aleseseră să-l vândă pe el, ființa la care țineau cel mai mult pe lume, ca să o poată onora. Băiatul a decis să îi ceară sfintei să îl salveze. „Iubită Sant' Agata, ajută-mă, te rog!“ striga el.

Și-atunci, pe neașteptate, sfânta s-a ivit într-o corabie făurită toată din aur, l-a ridicat în aer pe 'Ncilino și l-a purtat prin văzduh, departe, până pe insulă, unde bătrânii lui bunici așteptau să-l întâmpine și de unde nu avea să mai plece niciodată.

O poveste pe care am auzit-o de multe ori, în versiuni diferite, și care pare să-și afle obârșia într-o legendă despre Sfântul Mihail, provenită din vestul Siciliei. Această versiune mi-a fost povestită de Agata-pescărița prin 1970.

Fetița Maddalena a fost cea care, până la urmă, a readus barul în mâinile Mariei-Grazia.

Sfârșitul anului fusese furtunos, dominat de tulburare. Fiindcă Sergio și soția lui nu reușiseră să ajungă la vreo înțelegere, iar acum apăruseră probleme mai grave, mai sumbre. În săptămânile de după nașterea copilului, Pamela obișnuia să șadă pe verandă în bătaia vântului, privind în direcția în care se afla Anglia. În brațele ei era pruncul, Maddalena, cu ochii holbați la cer. Chiar și atunci când accepta să stea în bucătărie cu rudele ei prin alianță, Pamela se instala intenționat mai departe de Sergio, ținând fetița la sân, dar fără să o încurajeze în vreun fel să sugă mai bine. Adesea, fetița era neglijată. Atunci, Maria- Grazia lua copila în brațe și îi cânta „*Ambara-bà, cic-cì, coc-cò!*”, refrenul pe care tatăl ei, Amedeo, i-l fredonase când era mică. Sau Robert îi cânta cântecele de leagăn englezești, cu versuri ciudate, fără noimă: „Pat-a-cake, pat- a-cake” și „Rock- a-bye baby”. Fetița se însenina la față, zâmbind minunat, ca și cum ar fi recunoscut refrenele. Se întorceau toți spre Lena ca spre un foc strălucitor, hrănindu-se din alinarea pe care le-o aducea fetița, făcându-i să mai uite astfel de necazul care plana apăsător deasupra casei lor.

Înainte de Crăciun, Maria-Grazia era atât de îngrijorată din cauza bieteii Pamela, încât o chemă pe Concetta din casa ei albastră cu portocali. În timp ce Enzo o distra pe micuța Maddalena, Maria-Grazia și Concetta o luară pe Pamela din colțul ei întunecos și o puseră să pregătească împreună cu ele chifteluțe de orez pentru masa din ajunul Crăciunului. Maria-Grazia îi dăruie în avans o brățară cu perle, care fusese cândva a Pinei, iar când Maria-Grazia i-o prinse la încheietura mâinii, ochii Pamelei se umplură de lacrimi în fața acestei neașteptate dovezi de bunătate.

— Anglia foarte frumoasă de Crăciun, spuse Concetta. Anglia îmi place. Frumoasă țară. Kensington Gardens Park. Regina Elisabeta. Da?

Pamela, înlăcrimată, le spuse că ea nu era învățată cu singurătatea de-aici, nici cu praful și toate legumele astea, farfurii peste farfurii de legume acoperite cu ulei și sare, pe care era obligată să le mănânce în fiecare seară; le spuse că nu suporta pisicile vagaboande, care încolțeau feroce căruciorul Maddalenei când se plimbau pe insulă, nu-i plăcea dialectul insulei, pe care nu-l înțelegea – deși *se căznise* să învețe italienește când se măritase cu Sergio! Imediat, vocea ei deveni tânguitoare și insistentă, descătușată, stârnită de compasiunea celor două femei mai în vârstă, într-un val imens de amărăciune.

— Adevărul este că urăsc să fiu aici... și nu pot să am grijă de fetiță... și Sergio nu înțelege... Și șopârlele astea pretutindeni, praful, soarele, și atât de frig iarna... Nu cred că mi-a fost vreodată mai frig, nici chiar în Anglia... Și toate bătrânele alea zgâindu-se la noi când trecem pe strada mare... N-o iubesc pe fetiță... Nu-l mai iubesc pe Sergio...

— Îmi pare rău pentru legume, *cara*, rosti cu regret Maria- Grazia. Dacă știam, ți-aș fi gătit mâncăruri englezești.

— Nu e asta, spuse plângând Pamela. Nu e asta!

— Depresie postnatală, decretă Concetta, pe un ton avizat, tăvălind chifteluțele în pesmet. Mama mea a avut problema asta, deși nimeni nu a dat diagnosticul potrivit atunci, pe vremuri. Dar, dacă te consultă un doctor bun și îți prescrie ce trebuie, poate o să te simți mai bine, *cara*. Iar bătrânele când se zgâiesc la voi, nu vă vor răul, să știi. Și nici mâțele, sunt timide de fapt. Dacă le gonești cu poșeta, n-o să te mai agaseze niciodată. Se învață.

— Știu, știu, continuă să plângă Pamela. Dar nu suport să mai stau aici.

— Atunci trebuie să te duci în Anglia, îi zise Concetta. Ce-i în capul lui Sergio de nu te lasă să pleci?

Maria-Grazia își pusese aceeași întrebare de nenumărate ori.

— Uite ce e, Sergio, îi zise ea fiului ei în cele din urmă, la începutul noului an. Trebuie să discuți cu nevasta ta într-un fel sau altul despre când urmează să vă mutați în Anglia.

Atunci, prea târziu, Sergio încercă să îndrepte lucrurile.

— Mai ai răbdare, Pam, șopti el, cuibărit la spatele ei, însă ea rămânea insensibilă la cuvintele lui. Lasă-mă încă o lună sau două.

Pamela pufni nervoasă din cauza îngustimii patului, trăgând de plapumă ba într-o parte, ba în cealaltă. Disperat, Sergio insistă, ca un copil supărat:

— Nu mă mai iubești?

— Nu pot să mai stau aici, zise ea într-un final. Asta e tot.

— Doar câteva luni încă.

— Dar tu n-o să vii niciodată cu mine în Anglia! Țasta e adevărul, de fapt. N-o să renunți niciodată la insula asta nenorocită! Ai măcar curajul să recunoști acest lucru în fața mea!

— Nu pot, zise Sergio, simțind că i se strângea stomacul. Nu pot să plec, Pam. Îmi pare rău.

A doua zi dimineța, Sergio simți când Pamela se ridică din pat, de lângă el; auzi când dădu drumul la apă în baie și când închise robinetul, lăsând un ecou stins prin țevi. Când mama lui veni să-l trezească mai târziu, feribotul lui Bepe plecase deja în cursă cu Pamela la bord. Soția lui luase cu ea tot, în afară de fetiță.

*

Nimeni nu se gândise la posibilitatea ca Pamela să plece fără copil. În seara aceea, Maddalena suferi cumplit din cauza colicilor; urlă îngrozitor, congestionată la față, dar nimic nu-i alină durerea. Maria-Grazia fu cea care luă în brațe trupușorul moale al fetiței. Închise barul, trase obloanele și, ținându-și nepoțica la piept, se plimbă cu ea din cameră în cameră. Copila avea pleoape străvezii ca englezii și urechi adorabil de mari. Și totuși, ochii ei erau tipici pentru Castellamare, ochi de o nuanță opalescentă inefabilă, cu gene zbârlite care păreau nespuse de catifelate, ca picioarele unei omizi.

Maria-Grazia era uimită de dragostea pe care o simțea pentru această fetiță.

— Pam va veni înapoi pentru ea, spuse Sergio. Și atunci voi rezolva totul.

Dar dacă Pam nu mai venea înapoi? se întreba Maria-Grazia cu spaimă, dar și cu speranță în suflet. Nu era limpede că fetiței îi pria pe insulă? Deja se făcuse durdulie, se bronzase un pic. Se hârjonea cu Enzo al Concettei și încerca să prindă șopârlele cu mâna, când treceau pe zidul de deasupra pătuțului ei. Sunetele pe care începuse să le gângurească erau parțial englezești și parțial în dialectul insulei, considera Maria-Grazia, remarcând cum fetița înclina capul ascultând cu aceeași atenție când se vorbea ba într-o limbă, ba în cealaltă. În scurt timp, avea să savureze fascinată poveștile insulei, dacă-i va fi îngăduit să rămână aici, și să alerge pe potecile abrupte cu Enzo și cu ceilalți copii, sau să plonjeze neînfrică în mare, sau să învețe toate cântecele tânguitoare din Castellamare.

Îi era sortit să rămână pe insulă, de fapt, fiindcă Pamela nu se mai întoarse să o ia.

Când fetița se liniști în cele din urmă în acea primă noapte – lucrul acesta Maria-Grazia nu-l spuse nimănui, în afară de Robert –, Maria-Grazia se opri în fața fotografiei tatălui său, Amedeo, și își jură să o protejeze pe Maddalena.

*

Așadar, spre binele tuturor, Maria-Grazia își relua vechiul ei post în spatele barului. În timp ce Sergio purta în brațe fetița care suferea de colici, plimbându-se cu ea dintr-o cameră în alta, iar Robert, la cererea soției lui, ataca haosul situației contabile din ultimul deceniu, decis să pună ordine în socoteli acum, când trebuiau să se îngrijească de viitorul unui copil, Maria-Grazia preluă administrarea Casei de la Marginea Noptii. Institui regula strictă de a pune lire în cutiuța cu crucifix, în fiecare vineri, pentru a putea achita ipoteca mai repede, și reorganiză conținutul bibliotecii publice. De asemenea, înlocui vechea cafetieră care ajunsese să stropească în jur cu un aparat nou, care prepara cafea americană, caffè macchiato și cappuccino dulce în niște căni mari ca niște castroane, fiindcă asta era ce doreau turiștii acum.

Adesea, Maria-Grazia reflecta că Lena se născuse purtând în sânge, pesemne, dragostea pentru acest loc, ca un efect secundar al faptului că întâmplarea făcuse să vină pe lume între zidurile casei. Fetița făcu primii pași clătinându-se pe piciorușe printre mese și scaune, adormea sub tejghea legănată de freamătul mării albastre și de zăngănitul ușilor batante. Când începu să meargă bine și să alerge, dădea buzna dintr-o cameră în alta, descoperind în casa lor veche tot felul de obiecte ciudate – forcepsul și foarfecile chirurgicale ale lui Amedeo, medalia din război a unchiului Flavio, cu însemnele fasciste, protezele pentru picioare în care bunica ei fusese cândva ținută. Maria-Grazia luă protezele, cu amândouă mâinile, și îi arătă

Lenei cum se fixau pe picior. Îi spuse fetei povestea medaliei de război primite de Flavio, dar și povestea decorației lui Robert.

Așezată lângă bunicul ei în bucătăria mare de piatră, Lena lustrui și iar lustrui decorația cu o cârpă și un pic de pastă de curățat *Brasso*, până când chipul regelui George fu din nou strălucitor. Iar Robert, care nu mai vorbise niciodată despre asemenea lucruri din vara în care, ca să recâștige inima Mariei- Grazia, se apucase să-i povestească despre tinerețea lui, acceptă să discute un pic despre război.

— Mie de ce nu mi-ai spus niciodată aceste lucruri? îl întrebă Sergio când, intrând în cameră, îl auzi pe Robert istorisind cum se scufundase planorul. De ce nu mi-ai spus că săreai cu parașuta din planoare sau că ai fost închis pe nedrept timp de trei ani?!

Și Robert, clipind nedumerit, răspunse:

— N-am știut că te interesa să auzi toate astea.

O schimbare intervenise în atitudinea lui Sergio de când se născuse Maddalena. Când ieșise la lumină din ruinele mariajului său, nu mai era băiatul acela care crescuse, dar nu se maturizase, nu mai era veșnic nemulțumit. După plecarea Pamelei, aruncase la gunoi tricourile spălăcite rămase din tinerețe, iar când văduva Valeria îl împunsese zeflemitor cu degetul în burta cam mare într-o duminică după-amiază, Sergio se simțise profund jignit, după părerea mamei lui, ambiționându-se să înoate în golf în fiecare dimineată, până când dădu jos toată grăsimea de pe abdomen. Nimeni nu ar fi putut să nu recunoască acum că Sergio devenise un bărbat sigur pe el, un bărbat care, deși avea o căsnicie destrămată, iar simțul lui antreprenorial nu ar fi putut niciodată să egaleze perspicacitatea mamei lui în afaceri, era stăpânit în schimb de dorința arzătoare de a-și face datoria de părinte. O învăță pe fiica lui să citească și o ducea la școală ținând-o sus pe umeri, iar bătrânii jucători de *scopa* și văduvele din Comitetul Sant'Agata încetară să-l mai numească *il ragazzo di Maria-Grazia*, băiatul Mariei-Grazia, spunându-i simplu „Sergio Esposito“. Ba chiar – uneori – *signor*. Poate că acest copil, și nu nevasta, fusese ceea ce îi lipsise lui în tot acel răstimp.

Căci ce lucru minunat era, se gândea Maria-Grazia, să ai un copil ca Maddalena în casă, atât de însetată de viitor și totuși atât de îndrăgostită de trecut. De pe foile fotocopyate, care erau tot ce le mai rămăsese lor din caietul cu povești al lui Amedeo, tatăl ei, Sergio, îi citea basmele fantastice ale lui Amedeo. Lena află de fata care se făcuse copac, se făcuse pasăre, se făcuse măr. Auzi despre uriașii hăcuiți în bucăți; despre un demon pe nume Nas-de-Argint și de un vrăjitor pe nume Trup-fără-Suflet; despre frații care își lipiseră la loc capetele retezate, folosind o pomadă magică; și – dintr-o poveste puțin cunoscută, pe care Amedeo o aflase de la strămătușa Concettei, Onofria, exact înainte ca aceasta să moară – despre un băiat căruia i se răsucise cumva capul cu fața spre spate, și care se speriască atât de rău când își văzuse propriul șezut, încât se prăbușise mort la pământ. La această poveste, fetița se minună și țipă îngrozită.

Lena și tatăl ei stăteau lungiți în după-amiezile de iarnă printre rafturile bibliotecii, cufundați în lectură. Clienții bibliotecii completau cereri de împrumut pe mici formulare roz, comandând de la Maria-Grazia romane de dragoste, cărți politiste și lungi epopei despre familii străine, mărețe, în care toți aveau parcă același nume. Dar, deși locuitorii vârstnici ai insulei devorau cu pasiune aceste cărți, nici una dintre poveștile cu străini nu i se părea Lenei la fel de bună ca legendele din Castellamare. Când avea vreo cinci ani, știa pe de rost toate poveștile lui Amedeo. Cunoștea amănunțit, de asemenea, episoade aparținând familiei sale, fiindcă Maria-Grazia avusese grijă să-i povestească nepoatei sale, de îndată ce se făcuse suficient de mare, cum fusese când unchiul Flavio se aruncase în mare ca să evadeze de pe insulă; cum unchiul ei, unul câte unul, plecaseră la război. Îi spusese despre ziua când străbunicul ei, Amedeo, pășise prima oară pe insulă. Îi povestise despre gemenii născuți din mame diferite; despre omul ieșit din mare; despre cum se războiau tot timpul tatăl ei și *zio* Giuseppino. Ce rău îi părea Lenei că nu trăise pe vremea când toate aceste legende pășeau vii pe insulă – Gesuina, bătrânul Rizzu, părintele Ignazio, fantoma lui Pierino, învățătoarea Pina, cu părul ei negru răsucit ca o funie groasă, și Amedeo, cu caietul lui plin de povești! Pentru ea, spiritele lor pluteau și acum pe potecile abrupte și pe străduțe, la fel de reale ca prezența sfintei. Fiindcă, într-adevăr, insula i se părea vie, ca un loc unde pământul mustea de povești.

În ziua dinaintea sărbătorii de Sant'Agata, în anul când urma să împlinească șase ani, Lena scrisese întreprinzătoare pe un carton *Museo dei Miracoli*, cu litere mari și groase, și aranjă câteva relicve de familie prețioase sub anunț, pe verandă – cele două medalii de război, protezele pentru picioare, micul medalion de tinichea care sosise odată cu Amedeo la orfelinat, paginile fotocopyate din caietul cu povești.

— O mie de lire! zbiera Lena spre turiști, în engleză și în italiană. O mie de lire ca să vedeți minunățiile insulei! O mie de lire ca să vedeți Muzeul Miracolelor! Sau un dolar, indiferent ce aveți la voi!

Enzo stătea în genunchi pe trotuar și schița cu creta o reproducere a *Mona Lisei*, cum văzuse el că făcea un artist adevărat, când fusese în vizită la familia mamei lui, la Roma.

De fiecare dată când clienții se opreau să se uite, Lena se ducea la ei spunându-le povestea relicvelor ei.

— Aceasta este decorația pe care bunicul meu, Robert, a primit-o de la guvernul englez, în timpul războiului, înainte ca avionul lui să fie doborât în mare... Medalia aceasta a primit-o unchiul meu de la Mussolini... Aceste foi alcătuiau caietul cu povești scrise de bunicul meu, pe vremea când era *medico condotto*... Acest rozariu norocos cu Sant'Agata e al meu...

Până la miezul nopții, când cei doi copii adormiră sub masa pe care Lena improvizase muzeul, în acordurile vibrante ale unui *organetto*, ea și Enzo strânseseră treizeci și șapte de mii de lire, doi dolari și o liră britanică. După asta, repetară acțiunea în fiecare an.

Într-adevăr, s-ar fi zis că Lena era primul vlăstar din neamul Esposito care se născuse fără să-și dorească să plece din Castellamare. În bar, bunica ei o lăsa să ducă tăvile rotunde cu emblema companiei de cafea, pe care ea le sălta deasupra capului, cu amândouă mâinile, ca să treacă printre mese. Cu un aer solemn, scria frumos comenzile pe un carnețel liniat, pe care îl primise ca premiu la școală. Robert o ducea cu furgoneta cu trei roți la depozitul de mărfuri de pe continent, de unde se întorceau apoi cu feribotul lui Bepe cu mașina plină de țigări, borcane de cafea și de bomboane.

— Barul va fi al meu într-o bună zi? o întrebă ea pe bunica ei, când avea șase ani.

Maria-Grazia se gândea la ipoteca făcută la banca familiei d'Isantu, care devenise pentru ei o povară ce nu părea să se mai isprăvească.

— Da, zise ea. Bineînțeles.

*

Cu fiecare an care trecea, căpătau tot mai mult convingerea că Pamela nu avea să se mai întoarcă pentru a o lua pe Lena. Maria-Grazia o studiasse cu atenție pe nepoata ei, pentru a depista dacă nu era cumva afectată de această situație - fiindcă pentru copilă condițiile nu fuseseră deloc propice la început, fetița având de-abia trei luni când mama ei plecase peste mări și țări. Lena însă părea un copil robust. Deși încă de când era foarte mică își luase obiceiul de a se ține după Maria-Grazia peste tot prin bar, o deprindere la care nu renunțase niciodată complet, Lena părea altminteri o persoană puternică. În afară de asta, își găsisse nenumărați protectori pe insulă. Chiar și de la mușteriii din bar avea parte de un tratament special: bătrânii jucători de *scopa*, printre picioarele cărora se jucase fără teama de a fi certată, încă de când era mică de tot, îi aduceau cioburi antice de lut și monede găsite pe insulă, pe care să le pună în muzeul ei; văduvele din Comitetul Sant'Agata se rugau pentru ea în fiecare săptămână, împodobind-o cu zorzoane și rozarii, de abia putea să le mai ducă; iar membrii Comitetului de Modernizare (care, fără știrea Mariei-Grazia, juraseră să fie ocrotitorii fetiței, chiar de la prima lor ședință de după plecarea Pamelei) îi raportau Mariei-Grazia la telefon fiecare pas pe care fetița îl făcea pe insulă. „Acum tocmai trece prin livada de măslini a familiei Mazzu“, susura pe furiș văduva Valeria, ca un detectiv. „Este groaznic de murdară de nisip, Maria-Grazia. Pune mâna pe ea și fă-i imediat o baie.“ Sau: „A plecat de la școală spre casă“, îi raporta Agata-pescărița, din căsuța ei de sub vie. „Merge cu însuflețire ca o micuță *santina*, Maria-Grazia, și o să ajungă acasă în cel mult cinci minute.“ Cu atâta atenție și grijă, cum să nu crească și să nu înflorească această fetiță?

Dar, desigur, așa cum avea să reflecteze Maria-Grazia în anii următori, nu avea nici un rost să te felițiți pentru educația unui copil de zece ani, din moment ce majoritatea necazurilor adevărate vin abia mai târziu.

O dată pe an, la începutul verii, Lena era trimisă în Anglia ca să petreacă o lună împreună cu mama ei. Spre ușurarea Mariei-Grazia, Pamela părea să-

și fi revenit, la fel ca Sergio, de pe urma scurtului și furtunosului lor mariaj. Lena avea doi frațiori vitregi și o cameră cu perdele roz, doar pentru ea. Maria-Grazia știa că, în fiecare an, Pamela spera ca Maddalena să decidă din proprie inițiativă să rămână cu ea. Întotdeauna, timp de câteva săptămâni, urmau seri cu lungi convorbiri telefonice și lacrimi din partea amândurora, după ce Lena venea înapoi acasă. Dar fata îi mărturisise Mariei-Grazia că la Londra o durea stomacul mereu și dormea prost, ascultând zgomotul înăbușit al traficului din Anglia, care i se părea ciudat, fiindcă nu auzea *motorini*, care să facă „pâr-pâr-pâr”, și nici vuietul valurilor mării. Acesta era blestemul ei: să ducă dorul mamei tot anul, ca apoi să doarmă prost și să-și piardă pofta de mâncare, până ajungea înapoi pe insulă, unde putea să alerge printre cactuși sau să plonjeze cu Enzo și ceilalți copii în marea înspumată. Și așa Lena ajunsese să creadă că destinul ei era să rămână pe Castellamare și să devină următorul proprietar al Casei de la Marginea Noptii.

*

Prinsă de grijile conducerii barului în perioada dificilă a copilăriei și adolescenței Lenei, Maria-Grazia descoperi din nou că viața ei se derula amețitor de repede, iar veacul în care se născuse ea se apropia de sfârșit. Avea peste șaptezeci de ani. Când îi spuse uimită acest lucru lui Robert, el îi răspunse:

— Păi, și nu e firesc să fi trecut mult timp, având în vedere toți acești ani trăiți de noi?

Da, așa i se părea și ei, dar nu chiar atât de mult timp, nu șaptezeci de ani.

Pentru un copil ca Lena, trecerea timpului nu era un fenomen de care să se minuneze. Pentru Lena, lucrurile pe insulă rămâneau neschimbate. Dar, pentru Maria-Grazia, încheierea acestui secol, în care ea își trăise cea mai mare parte din viață, îi reamintea ineluctabilul adevăr: îmbătrânirea.

Anul acela părea plin de prevestiri. În timpul verii, Maria-Grazia urmări cu nepoata ei o eclipsă de soare. Evenimentul se termină într-un minut sau două, eclipsa în sine fiind doar o umbră cât o unghie neagră, la care nu te puteai uita decât indirect, printr-o foaie de staniol sau prin niște ochelari speciali. În toamnă, o furtună teribilă cără tone de nisip pe plajă, depozitându-l la gura grotelor și lăsând în urmă un mic miracol: epava unei ambarcațiuni, zăcând sub apele golfului. Copiii se scufundară și descoperiră numele ei: *Preasfânta Fecioară Maria*. Barca Agatei-pescărița găsisese cumva drumul înapoi spre insulă, târâtă de curenții marini, puțin câte puțin, până când furtuna făcu restul. În iarna aceea, la Casa de la Marginea Noptii, localnicii sărbătoriră noul an și urmărirea cum locuitorii orașelor priveau focurile de artificii, ținând când camerele de luat vederi ale televiziunilor treceau brusc pe deasupra capetelor lor. Urmând exemplul de pe micul ecran, Lena și Enzo aruncară și ei câteva pocnitori în *piazza*, făcând-o pe Concetta să sară speriată de pe scaun. Dar când luminile se stinseră,

locuitorii insulei se întoarseră pe întuneric la casele lor, lăsând insula neschimbată, sub aceeași briză calmă, legănată de același freamăt al mării.

*

Prima modernizare adusă de noul secol, atunci când a venit, a fost la un pas de a declanșa un adevărat război.

— De ce ați pus voi două prețuri sub *arancini*, acolo, în galantar? vru să afle Agata-pescărița într-o dimineață.

— Avem o nouă monedă, îi explică Lena, care aflase asta la școală. Urmează să schimbați lirele în bani noi.

— Și, mă rog, cine zice asta?

— Guvernul de la Roma.

— O, spuse Agata, răsuflând ușurată, fiindcă se știa prea bine că nimeni nu-i asculta pe guvernanți.

Dar noua monedă începea să fie folosită. Feribotul lui Bepe practica un nou tarif, iar Arcangelo introdusese și el două rânduri de prețuri în prăvălia lui, raportându-se la o rată de schimb favorabilă, născocită de el. Între timp, localnicii care continuau să nu aibă încredere în banca de economii erau indignați la gândul că trebuiau să-și aducă economiile la bancă pentru a le schimba în bani noi.

— De unde știu eu că o să primesc suma corectă? se întreba retoric văduva Valeria.

— Eu în nici un caz nu concep să-mi bag banii în conturile alea ale lor, zicea și Bepe. Fiindcă n-am nici un pic de încredere în *il conte*, așa cum n-am avut nici în taică-său!

În ziua fixată, schimbul de bani avu loc. Localnicii ieșiră tiptil din toate colțurile insulei Castellamare cu găleți, lăzi și saci doldora de lire, milioane și milioane de lire, adevărate comori ținute ascunse. Bătrânii jucători de *scopa*, cu toată văicăreala lor permanentă, aveau împreună cinci saci cu bani; Agata-pescărița avea și ea zece saci; iar Bepe și nepoții lui se văzură nevoiți să împrumute camioneta lui Tonino ca să-și care cele două sute de milioane de lire la bancă, fiindcă n-aveau cum să le transporte altfel. În schimbul lor, primiră niște pungi de plastic pline cu monede și bani noi de hârtie.

— Habar n-am avut că insula noastră e așa de bogată! exclamă Lena, minunându-se.

Insula însă, în felul ei liniștit, continuase să prospere, iar în anii aceia părea că oricine putea obține un împrumut de la bancă. Sergio, strecurându-se pe furiș prin *piazza*, mai împrumuta niște bani, ca să contracareze neplăcerile agasantei ipotecii, care nu fusese încă achitată în întregime. Alții își cumpărară automobile în rate lunare, televizoare, contribuții la fonduri de pensii care să le asigure un trai îndestulat la bătrânețe. Vilele din beton ale contelui, care se fisuraseră la primul cutremur, așa cum prevăzuseră mulți, fură consolidate și reparate din banii băncii de economii.

— Ȑștia împrumută bani de la băncile mai mari din străinătate, spuse Bepe în cunoștință de cauză, fiindcă unul dintre nepoții lui lucra acolo. Pot să obțină cât vor ei de mult. Dar, în ceea ce mă privește, prefer să-mi țin banii unde să-i pot vedea.

Pentru ca Lena să fie la curent cu tot ce se întâmplă în lume, tatăl ei împrumută bani ca să cumpere un computer și ceru să-i fie livrat pe insulă; acest împrumut îi displăcu Mariei-Grazia, care nici ea nu avea încredere în banca de economii. A fost primul computer adus în Castellamare. Sergio avea să-l achite, o asigură el, în douăzeci și patru de rate lunare. Și cum să se fi supărat ea pe Sergio, de fapt, din moment ce el făcuse asta, așa cum făcea toate lucrurile, din dragoste pentru copila lui! Și așa nepoții lui Bepe cărară computerul în cutia lui imprimată cu negru, pe strada mare, cu un întreg alai de copii în urma lor. Sergio despachetă computerul, examinează părțile componente, citi și reciti instrucțiunile în engleză, după care se așeză înfrânt pe podeaua barului. Fu nevoie ca Enzo și prietenul lui, Pino, care văzuseră deja un computer la liceul lor de pe continent, să trudească o după-amiază întreagă ca să îl assembleze și să îl trezească la viață.

Pentru conectarea computerului la o chestie numită Internet, lucrul care îl interesase cel mai mult pe Sergio de la bun început, fiindcă auzise că era un fel de imensă enciclopedie, exista o cutie neagră cu un șir de luminițe roșii, care clipeau tot timpul.

— Lena, hai aici! o strigă Sergio.

Lena veni desculță, rezemându-se afectuoasă de umărul lui. Curioși, Robert și Maria-Grazia stăteau și ei aplecați peste obiect.

— Cum facem ca să funcționeze? întrebă Sergio în cele din urmă. Introducem niște comenzi? Am văzut asta la televizor.

— Nu, nu, spuse Enzo. E o metodă depășită. Acum apeși doar pe iconița „Internet“, și apare Internetul.

— Iconiță? murmură Robert, imaginându-și figuri de sfinți și lumânări aprinse.

Maria-Grazia îl strânse de mână cu subînțeleș, un vechi semn de-al lor, care acum voia să spună: „*Caro*, am îmbătrânit amândoi“.

Enzo se apropie de tastatură și mișcă o săgeată pe ecran, prea repede ca Maria-Grazia să poată urmări cum făcuse. Computerul scoase o serie de țiuitori, ca și cum ar fi telefonat în America, un pârâit, două semnale sonore mai groase, un mârâit bizar, apoi un țârâit ca de greieri.

— E stricat! exclamă Sergio consternat. Mi-au vândut un computer defect!

— Nu, acum formează numărul, le explică Enzo.

Apărură niște cuvinte.

— Vedeți? Gata, spuse Enzo.

— Asta e tot? se miră Sergio, umilit. Ȑsta e Internetul?

— Poate face și alte lucruri, continuă Enzo. Trebuie doar să învățați cum să le faceți.

— Ar trebui să percepem o taxă ca să-i lăsăm pe clienți să-l folosească, spuse Lena. Am văzut eu asta anul trecut, când am fost în Anglia. Internet Café, așa se numește.

Sergio clipi un pic, pe de o parte mândru de fata lui care știa atâtea lucruri, dar pe de altă parte dezamăgit cumva că Lena văzuse deja asemenea aparate.

Maria-Grazia, studiind manualul de instrucțiuni al computerului, constată că era destul de simplu de folosit. Preluă sfatul Lenei și, după ce învață cum să lucreze cu computerul, îl oferă spre utilizare adolescenților de pe insulă și turiștilor străini, contra sumei de cincizeci de cenți pe oră.

Dintr-o singură mișcare, Casa de la Marginea Noptii intrase în noul secol. După aceea, pentru Maria-Grazia timpul parcă zbură și, dintr-odată, se trezi că Lena se făcuse deja mare.

După mai mult de jumătate de veac de când plecase prima oară de pe insulă, Andrea d'Isantu, având acum peste optzeci de ani, se întoarce la Castellamare. Veni pe mare, iar când Maria-Grazia îl zări, rămase îngrozită – fiindcă văzu, absolut limpede, că moartea poposise pe umerii lui, așa cum o văzuse cândva adăstând pe umerii pescarului Pierino și pe umerii tatălui ei, Amedeo, în toamna de dinainte să se prăpădească.

De data asta, aflase cu o zi înainte că *il conte* urma să vină. Îl auzise pe Bepe șoptind lângă masa jucătorilor de *scopa*.

— Vine singur, șușotise Bepe. Și cred că intenționează să rămână aici.

În seara următoare coborî pe chei, ca să fie de față când venea feribotul. Câțiva dintre vechii servitori ai contelui erau adunați pe trotuar. Fanfara cânta. Maria-Grazia desluși silueta îngustă a lui Andrea, misterios într-un palton imens. Feribotul se apropie de chei. Când fiul cel mic al lui Bepe puse motorul în marșarier, briza mării răvăși părul subțire al contelui, iar el păru să se înfioare în bătaia vântului ca o pâstaie uscată, de parcă n-ar fi fost aievea acolo.

În noaptea aceea, Maria-Grazia se duse pe cărări lăturalnice și prin *vaneddi* la vila familiei d'Isantu, cum făcuse și altă dată.

Santino Arcangelo apăru în spatele porții, ca de obicei, cu același rânjel insolent, deși acum se căznea să fie arogant, după ce suferise două operații la solduri.

— *Signora* Maria-Grazia, zise el, deplasându-se anevoios cu cârjele până la poartă. Degeaba, *signor il conte* nu vrea să te primească. Nu se poate să nu fi înțeles asta după atâta timp.

Maria-Grazia adusesese cu ea o farfurie cu vinete prăjite, înfășurată în staniol, ca și cum nu era decât o simplă vizită convențională.

— Atunci o să aștept până când va fi disponibil, zise ea. Aceste *melanzane* sunt pentru *signor il conte*. Vrei, te rog, să-i spui că eu i le-am adus?

Fiindcă, simțea ea, venise timpul să pună capăt definitiv tuturor absurdităților. Maria-Grazia, așezându-se pe vechiul pripon din fața porții, strecură vinetele pe sub gardul din fier forjat și se instalează să aștepte cuminte, cu mâinile împreunate în poală.

Santino lăsă vinetele unde erau și, întorcându-se cu spatele, porni spre vilă. Pe drum treceau pescarii, întorcându-se de pe mare.

— Maria-Grazia! strigă Bepe. Ce cauți aici, așezată la ușa lui *signor* d'Isantu ca o fetișcană amoretată?

— Ce să fac, îmi văd de treaba mea, spuse Maria-Grazia. Dar dumneata, *signor* Bepe, ce cauți aici, pe drumul ăsta? Te duci la o întâlnire de amor cu *signora* Agata-la-pescatrice?

Bepe, rușinându-se un pic, renunță să o mai tachineze, îndepărtându-se șontăcăit pe urmele nepoților lui. Și drumul rămase din nou pustiu. La căderea nopții, soarele plonjă brusc peste marginea mării. Maria-Grazia își schimbă poziția, ca să-și mai răcorească gâtul fierbinte. Mda, asta era

partea proastă, fiindcă n-avea încotro decât să aștepte aici până se întâmpla ceva.

*

Pesemne că adormise sau moțăise, fiindcă, atunci când deschise ochii, luna plină poleia frunzele palmierilor, iar greierii aproape tăcuseră. Farfuria cu vinetele învelite în staniol dispăruse și cineva stătea în umbră dincolo de poartă.

— De ce-ai venit? întrebă el în cele din urmă.

Era prima oară când Andrea vorbea cu ea după o jumătate de veac, iar ruperea vechii tăceri sau poate trezirea subită de adineauri îi creă o senzație de amețală. Oare glasul lui fusese întotdeauna atât de sec și firav, atât de bătrânicios?

— *Signor* d'Isantu, zise ea, vreau să vorbesc cu tine.

Andrea rămase o bucată de timp în spatele porții, cu un tic nervos în colțul gurii. Se frământa în sinea lui, de cealaltă parte a grilajului, strângând din dinți. Apoi, în cele din urmă, făcu trei pași în față și desfăcu lanțul de la poartă. Dar mâinile lui erau prea neputincioase ca să ridice lanțul greu, care căzu pe jos zuruind când încercă să-l apuce. Maria-Grazia îl ridică. Ducând lanțul cu amândouă mâinile, intră după Andrea pe poartă.

*

La scurt timp după întoarcerea lui Andrea d'Isantu, Lena o auzi pe văduva Valeria, al cărei magazin de obiecte casnice era vizavi de băcănia familiei Arcangelo, șușotind despre bunica ei pe verandă, într-o seară târzie de toamnă.

— Se duce în vizită la el în fiecare duminică, după slujba de la biserică, şuieră răutăcioasă printre dinți Valeria, de față cu bătrânii jucători de *scopa*. Beau vin roșu din Palermo, pe veranda lui, râd și își aduc aminte de întâmplări din trecut. Stă cu el acolo ore în șir, de fiecare dată. Nici nu știu cum de *signor* Roberto tolerează așa ceva. Și asta la vârsta lor – Valeria avea și ea aproape nouăzeci de ani –, la vârsta lor e indecent, e rușinos, ce naiba!

Lena nu le spuse nimic despre șușoteli alor ei, însă se tot gândea la ele în sinea ei. Nu trebui să aștepte prea mult ca să audă și alte lucruri.

— Mi s-a spus că *signor* d'Isantu își reface testamentul, bombăni florăreasa Gisella, care avea prăvălia lângă biroul avocatului Calogero. Și nu e nici un secret că familia Esposito va beneficia de pe urma lui, fiindcă omul e la fel de înnebunit după ea cum era și în tinerețe.

Era adevărat că bunica Lenei pleca adesea de-acasă duminicile, gătită cu hainele ei bune, lăsând barul în grija lui Sergio și a lui Robert. Iar câteodată nu venea înapoi înainte de ora cinci sau șase seara. Oricum, calmul afișat de bunicul ei o exaspera pe Lena, mai ales când îl vedea desfăcând mâinile cu indiferență și sorbind din paharul lui cu arancello fără să spună nimic.

— Eu am încredere în Mariuzza, îi zise. Știu că nu e vorba despre dragoste. Mi-a spus ea mie. Nu văd de ce ar trebui să se justifice în fața bârfitorilor din bar!

Dar Lena constată că o enervau capitulările de acest fel, resemnările venite din slăbiciune. În perioada aceea, se părea, Lena se enerva din orice; izbea cu un băț în ramurile de viță, în loc să le taie, cum ar fi trebuit; azvârlea cu năduf paharele în mașina de spălat vase, fără să înțeleagă nici ea de ce era atât de indispusă. Mușteriii bătrâni aveau bănuielile lor în această privință. Tânărul Enzo plecase să studieze artele plastice la Roma. Cu un ac de siguranță trecut prin lobul urechii, un rozariu al Sfintei Agata legănându-se de oglinda retrovizoare a mașinii și cu radioul reglat pe posturi străine, unde formații americane urlau cântece exuberante, Enzo fusese șoferul de taxi al insulei, până când, simțind că nu-și mai găsea locul în Castellamare, plecase vara trecută, lăsând în urmă un panaș de fum din țeava de eșapament. De atunci, deși Enzo îi trimitea Lenei scrisori compuse la repezeală, asigurând-o că în continuare se gândea la ea ca la o soră, nimic nu mai fusese în regulă în Castellamare, unde Lena intra în cel de-al șaisprezecelea an de viață cu mult neastâmpăr în suflet.

Aidoma străbunicului ei, Amedeo, odinioară, și ea își găsi leacul pentru asta cufundându-se în povești.

— Nu știu ce te-a apucat, pe cuvânt, îi reproșă Concetta într-o seară, ajutând-o să spele cuvele grele pentru înghețată, în timp ce tatăl ei, Sergio, mătura de pe jos cărțile de joc îndoite și mucurile de țigară. Voi doi sunteți la fel, tu și Enzo. El nu și-a găsit liniștea până n-a plecat de pe insulă. Și acum tu, Lena, citești și recitești toate cărțile alea străine ale lui taică-tău, ca și cum ai avea de gând să ne părăsești și tu.

Lena, umilită, întoarce *Război și pace* cu fața în jos.

— Asta nu înseamnă că o să plec de-aici, zise ea.

— Când o persoană citește cărți mari și importante ca asta înseamnă că și-a pus în gând să plece, ripostă Concetta.

Aplecată la chiuveță, Lena mustăcea furioasă în tăcere, clătind urmele multicolore de înghețată și lăsând apa să se scurgă.

— Uneori, mă gândesc că aș pleca, dacă aș putea, spuse acum Concetta. Uneori mă gândesc că mi-ar fi plăcut să plec de pe insulă într-un oraș adevărat, ca Enzo al meu. Dar, pe urmă, tot eu îmi spun că sunt bătrână, că aici este casa mea, și îmi trece toată fantezia plecării.

*

În acea vară, la sugestia Concettei, Lena se duse să-l viziteze pe Enzo la Roma, cărând după ea geamantanul din carton care fusese cândva al unchiului ei, Flavio, plin acum cu pastă de *melanzane*, limoncello și *marmellata*, pregătite de mătușa lui. Enzo se bucură să o vadă și era neschimbat, doar că în lunga lor plimbare pe jos în jurul șantierului arheologic, când o cuprinse afectuos pe după umeri ca un frate, îi mărturisii că era îndrăgostit de un băiat din Torino, pe care îl cunoscuse la cursul de

istoria artei. O rugă să nu spună asta nimănui („În afară de mătușa Concetta, *nonna* ta și *signor* Roberto, fiindcă ei o să înțeleagă”). Povestea cu băiatul din Torino, pe care Lena o debită printre hohote de plâns la telefon, când vorbi cu *nonna* ei în acea seară, nu-i frânsese inima, nu, se jură ea furioasă. Cu toate astea, Lena își petrecu toate cele trei luni din vacanța de vară cu mama ei, în Anglia.

În alți ani, Lena îl suna pe tatăl ei în fiecare seară, mistuită de dorul de casă și dornică să poată asculta în receptor zgomotele specifice barului: strigătul triumfător al vreunui bătrân jucător de *scopa* când lua vreo levată, fâsăitul cafetierei, ușile batante legănându-se în balamale. Stătea lângă telefonul din hol, cu ochii închiși, avidă să prindă sunetele insulei, grijulie să nu piardă nici unul. Dar anul acesta convorbirile telefonice o agasau.

— O să o pierd, se vaită Sergio. O să rămână acolo la maică-sa. Știu eu.

— Nu, nu, îl consolă Maria-Grazia. Are doar nevoie de timp.

Dar Maria-Grazia, întorcându-se de la vila elegantă a contelui într-o duminică seara, dându-și jos pantofii, care erau la fel de scâlțiați cum fuseseră cândva și pantofii Pinei, punându-și poșeta de duminică pe masă în fața statuetei înfățișând-o pe Sant'Agata, auzi telefonul sunând și știu, cu o certitudine premonitoare, că era nepoata ei, cu vești proaste.

— *Cara*, zise ea, ridicând receptorul. Ia, spune-mi, când te întorci acasă la noi?

— Nu vin acasă, răspunse Lena, pe un ton subțire și pierit. Mai stau aici o vreme.

*

Lena, pe care toți oamenii mari o lăudaseră pentru inteligența ei, intenționa să rămână în Anglia și să studieze la facultate ca să devină medic, cum fusese străbunicul ei, Amedeo.

Iar acum, Casa de la Marginea Noptii părea goală și pustie; acum, zidurile conțineau ele însele absența Maddalenei, așa cum fusese odinioară cu blestemul plânsului. Toți jeleau plecarea ei: bătrânii jucători de *scopa*, care s-ar fi așteptat din clipă în clipă să o vadă pe fată trecând grăbită cu tava ridicată deasupra capului; văduvele din Comitetul Sant'Agata, care nu mai aveau o copilă preaiubită căreia să-i dăruiască rozariile lor; Sergio, în spatele tejghelei, care simțea din nou că insula era prea mică, prea strâmtă, și care redevenise doar *il ragazzo di Maria- Grazia*, și Robert, a cărui medalie, abandonată acum, își pierdea luciul pe masa din hol, lângă statuia Sfintei Agata, fiindcă nu mai avea cine să o ia și să îi lustruiască inscripția. Maria-Grazia o găsi pe Concetta plângând de supărare; niciodată nu se mai întâmplase să o vadă pe Concetta plângând pentru ceva.

— Am fost o bătrână proastă crezând că ei doi se vor căsători, Mariuzza. Da, așa am sperat, și că vor prelua Casa de la Marginea Noptii.

— Ei bine, zise Maria-Grazia, și de ce, mă rog, să nu poată Lena și Enzo să se ocupe împreună de Casa de la Marginea Noptii?! De ce să trebuiască să fie căsătoriți pentru asta?

Fiindcă în sinea ei Maria-Grazia refuza cu înrâncenare să creadă că fata nu avea să mai vină înapoi pe insulă, exact la fel cum simțise săptămâni întregi și după plecarea fraților ei. Nu, își repeta ea în gând, așa cum îi spusese și lui Sergio – Lena are doar nevoie de un răgaz.

Între timp, treceau săptămâni, treceau luni, până când se împlini aproape un an de când fata plecase. Pentru Maria- Grazia, viața se derula din duminică în duminică, când Lena obișnuia să telefoneze cu noutăți. Făcuse progrese la facultate, luase o serie de examene importante în engleză cu note foarte bune, după cum înțelesese Maria-Grazia. Și, spre ușurarea ei, apăruse un alt băiat.

— Va veni acasă, murmură Maria-Grazia lângă Robert în serile de duminică, stând în patul lor din dormitorul cu pereți de piatră și nereușind să adoarmă.

Iar Robert o apuca de încheietura mâinii, așa cum făcuse în după-amiezile de vară când începuseră să se iubească, și șoptea:

— *Lo so*. Știu.

*

În final, un fel de viziune o chemă înapoi, sau, oricum, așa îi explică Lena bunicii ei peste ani. Într-o seară, urcând din stația de metrou într-o rafală de aer fierbinte, i se întâmplase ceva ciudat: simțise un miros puternic de bougainvillea. La început, doar o dâră vagă în parfumul unei femei. Pe urmă, mireasma era pretutindeni, o ploaie invizibilă de flori, aproape și departe în același timp. Forța amintirilor o făcuse să se oprească în loc. Lipsise doi ani la rând de la sărbătoarea de Sant'Agata.

Lucrul acesta, care îi veni în minte Lenei pe strada aproape întunecată, i se păru atât de groaznic, încât începu să plângă.

O furgonetă trase brusc de volan, ocolind-o; o motocicletă trecu claxonând prelung. Ajunse cu bine pe trotuar, dar parfumul florilor dispăruse.

Nu luă în ziua aceea hotărârea de a se întoarce acasă; nu încă. Însă, începând din acea zi, un sentiment de disconfort o apăsă și deveni furioasă, așa cum era Agata-pescărița când simțea că se strica vremea. Insula își impusese prezența forțat în sufletul ei, ca și cum se întâmpla ceva foarte rău acolo. Din felul în care îi relată totul bunicii sale, reieșea că simțise atunci că barul ar fi în pericol. Asta era bizar, se gândea Maria-Grazia, fiindcă dacă mocrise vreun pericol în timpul acelor ultime luni din 2007, fusese aidoma florilor dinaintea unui seism, ceva prea vag pentru a putea fi detectat fără aparate și instrumente speciale. Iar pe insulă nimeni nu sesizase nimic pe atunci.

*

În toamna aceea, în timp ce Lena era încă absentă, Enzo al Concettei se întorsese la Castellamare.

— De ce? întrebă Maria-Grazia, când Concetta veni alergând la bar ca să-i aducă vestea. Credeam că își dorea să scape de-aici.

— I-a fost dor de casă! strigă Concetta, pe jumătate bucuroasă și pe jumătate supărată. A zis că i-a fost dor de casă! Vrea să fie din nou șofer de taxi și să facă statui ale sfintei. Maria- Grazia, mi-e teamă că a înnebunit complet!

Dar adevărul era că Enzo se împăcase cu gândul de a trăi pe insulă. Fiindcă, rupt de Castellamare, îl lovise o stranie suferință. La facultatea de artă din Roma, spre disperarea lui, orice crochiu ar fi încercat să deseneze se transforma sub mâinile lui într-o scenă de pe insulă: biserica ei, *piazza*, șirurile de cactuși, caprele păscând pe povârnișuri deasupra golfului, barca *Preasfânta Fecioară Maria* cu carena ei ruginită, alea cu palmieri conducând la vila contelui și mereu, și iar mereu imaginea Sfintei Agata. Așa că venise înapoi, într-o zi vântoasă, la trei ierni de când plecase, hotărât să fie din nou șofer de taxi.

— Ce te-a apucat să vii înapoi? îl boscorodi Concetta, deși când plecase plânsese amarnic, blestemând ambiția care îl luase de lângă ea. Puteai să devii un artist faimos, la Roma sau în America, cu expoziții și galerii de artă și mai știi eu ce!

Enzo, în schimb, începu să lucreze la ceea ce trebuia să devină capodopera lui. În vechiul atelier al strămoșului său, Vincenzo, stătea de o veșnicie un bloc mare de piatră cioplit grosolan: o stâncă provenind din grotele de lângă mare. Vincenzo îi angajase pe pescari să salte de-acolo bolovanul imens, cu un vinci, la un moment dat în veacul trecut, intenționând să cioplească din el imaginea sfintei în mărime naturală. Acum Enzo decise să termine statuia.

Cioplind marginile pietrei cu o daltă, părea încruntat, palid și distrat, cu părul zburlit, plin de un praf fin ca cenușa.

— Nu va ieși bine, zise el, vorbind parcă singur, nu cu *zia* Concetta. Nu reușesc să scot ce trebuie din piatra asta.

Mijind ochii, Concetta întrebă:

— Și ce-ar trebui să fie?

— Sant'Agata, spuse Enzo atingând un fald din veșmintele sfintei. Și aici, la picioarele ei, aici ar trebui să fie o hartă a insulei. Aici sunt bărcile pescarilor cu toate numele lor - poalele veșmintelor devin marea albastră. Uite, aici sunt *Cred în Dumnezeu*, *Preasfânta Fecioară Maria*, *Sant'Agata Salvatrice*, *Santa Maria della Luce*, *Maria Concetta* aici, și *Steaua Siracuzei*. Toate bărcile care au navigat vreodată spre insulă și de pe insulă, cele care au supraviețuit valurilor și cele sfărâmate de ele.

Gesticulând, arătând spre ceva, Enzo renunță și lăsă să-i cadă brațele pe lângă trup, cu un aer de neputință.

— Roca vulcanică e prea poroasă, prea friabilă. Însă Vincenzo a explicat că statuia trebuie făcută din acest bloc de piatră. Pesemne că a avut el ceva în gând. Totul e undeva înăuntrul stâncii.

Concetta nu știa dacă purtarea nepotului ei era un motiv de bucurie sau de disperare. Îl vedea stând acolo, gârbovit peste piatră, iar noaptea târziu sunetul dălții lui se auzea prin ferestrele deschise ale vechiului atelier.

— Poate va veni și Lena acasă, îi șopti Maria-Grazia lui Robert în noaptea aceea, arzând de nerăbdare.

*

Lena așa și făcu până la urmă, sosind cu feribotul lui Bepe la începutul verii următoare. Fusese plecată doi ani. Așezată pe bancheta din lemn lăcuit, la prora ambarcațiunii lui Bepe, Lena se simțea vlăguită, ca și cum timpul zburase de două ori mai repede de când părăsise insula. Pielea ei nu mai era obișnuită cu Castellamare; uitase cum te ardea soarele aici, cum aerul venea peste tine în valuri fierbinți, uitase albul pur în care păreau să se transforme toate culorile sub strălucirea orbitoare a luminii.

Feribotul se legăna contra curentului, valurile umflându-se sub partea stângă, iar în fața ei se profila insula, tot mai aproape. Și acum era deja pe chei, iar peste o clipă urca vechiul deal, iar insula o împresura cu toată forța amintirilor: foșnetul mării, mirosul familiar de praf încins al locului. Și totuși, acum vedea totul și prin ochii mamei ei: vedea cum străzile pe care urca aveau un aer stătut, trotuarele cu excremente uscate de câine, biserica și prăvăliile cu fațade scorojite, iar fiecare locuitor mai mult sau mai puțin bătrân. Era un loc pe care trebuia să faci eforturi ca să-l îndrăgești, dar, cu toate astea, înțelegea ea acum, singurul loc de pe fața pământului pe care ea îl iubea.

De pe șirul de scaune din fața prăvăliei lui Arcangelo, oamenii se holbau.

— Aste e Lena Esposito? șopti văduva Valeria, suficient de tare cât să se audă clar. Asta e Maddalena Esposito, fata lui Sergio?

— Da, *signora* Valeria, răspunse Lena, încercând să nu se enerveze, măcar în ziua aceea. Eu sunt, am venit acasă.

— Dar e mult mai înaltă parcă... și atât de palidă, ca o stafie? susură Valeria spre farmacist, ridicând mâna cu un aer nevinovat, ca să o salute pe Lena.

Dar iată *piazza*. Iată veranda cu tapiseria deasă de bougainvillea. Și iată-o pe bunica ei - deși nu mai era așa de sigură, când se apropie: oare chiar era atât de uscățivă și de mărunțică, atât de bătrână? Maria-Grazia puse jos tava pe care o căra. Pe urmă, dintr-odată, începu să alerge de parcă ar fi fugărit-o cineva, cu brațele larg deschise, strigând:

— Lena! Lena! Lena!

Țipetele ei îl alertară pe Robert, care ieși afară și el, nevenindu-i să-și creadă ochilor, punând mâna streășină ca să atenueze strălucirea soarelui. Dar și tatăl ei, Sergio, era acolo, abandonând o tavă cu băuturi ca să alerge, să alerge și să ajungă la ea înaintea celorlalți. Lena îi lăsă să o înconjoare strâns cu brațele, fără nici un gând de a mai pleca.

— A venit Lena! strigă Maria-Grazia spre clienții care urmăreau scena. Nepoata mea s-a întors acasă! Nu v-am spus eu mereu că o să vină înapoi? Și așa s-a făcut că Lena a fost prima din familia Esposito care să plece din Castellamare și să vină înapoi.

— O să rămân aici, îi spuse ea bunică-sii. O să mă fac medic altă dată.

Într-o dimineață din septembrie, când Maria-Grazia porni televizorul din bar, pe ecran erau imagini ciudate și îngrijorătoare: bărbați în costume elegante, ieșind din clădiri imense din sticlă în noaptea cu lumini verzi a New Yorkului, ținând cutii în brațe.

— Un atac? ți-pă Maria-Grazia, gândindu-se speriată la incendii sau omoruri, fiindcă oamenii aceia se mișcau lent, cu priviri sticloase.

— Nu, nu, zise Sergio. Au rămas fără slujbe.

— Dar de ce pleacă așa cu cutiile în brațe? întrebă Agata-pescărița. Ce-ai zis adineauri? Sunt englezi, ca *signor* Robert, da, sau americani? Dă sonorul mai tare - nu aud nimic!

— *Tu* nu auzi nimic, ha? i-o trânti cu sete unul dintre bătrânii jucători de *scopa*. Ba *noi* nu auzim nimic, fiindcă ne-ați asurzit cu televizorul ăla, cu volumul dat la maximum în fiecare zi, și cu flăcăii ăia care zdrăngănesc tot timpul la masa lor de fotbal...

De-aici izbucni un scandal, iar subiectul de la care se pornise fu complet dat uitării. Până ca Maria-Grazia să izbutească să-i potolească pe clienți, bărbații cu cutiile lor dispăruseră de pe micul ecran, în locul lor apărând calamități mai puțin neliniștitoare.

Maria-Grazia se duse afară la Robert, care tundeia bougainvillea de pe verandă, un lucru ce trebuia făcut aproape lunar, odată cu venirea verii.

— E ceva ciudat, zise ea, așezându-se lângă el și luându-i mâna între ale ei. Ceva bizar se întâmplă în lumea largă.

— Casa asta a mai supraviețuit unor vremuri tulburi și altădată, spuse Robert, sărutându-i podul palmei.

Lena era îngrijorată și ea. Toată săptămâna, în loc să fi făcut ce îi ceruse bunica ei și să completeze cererea de înscriere la o școală de medicină din Sicilia, care, în fond, nu era prea departe de casă, Lena citi ziarele cu atenție, căutând să găsească o explicație. Treptat, înțelese că băncile englezești și americane începeau să se prăbușească.

— Ca în 1929, zise Agata-pescărița. O mare depresiune economică.

— Nu, nu, o contrazise Bepe. Nici vorbă de așa ceva.

Căci, chiar dacă din principiu nu avea încredere în banca de economii a contelui, nutrea, în schimb, un mare respect pentru acele edificii financiare de peste mări și țări.

În bar existau disensiuni în privința modului cum începuse această perioadă tulbură, fiindcă din toate ziarele nu aflau decât lucruri neclare. Unii dintre mușterii susțineau că totul începuse de la doi americani bogați, Freddie și Fannie, alții ziceau că totul începuse de la doi frați pe nume Lehman, iar alții afirmau că ar fi fost ceva legat de un loc numit Northern Rock. Câțiva își amintiră că, la sfârșitul anului precedent, banca de economii încetase să mai acorde împrumuturi. Banii care curseseră miraculos în urmă cu un deceniu rămâneau închiși în bancă. Dar era oare posibil ca asta să aibă

legătură cu problemele de peste ocean? În bar, Maria-Grazia studia ziarele și ținea televizorul pe un canal de știri.

Încetul cu încetul, criza se mută spre ei, ca un val gigantic pornit din adâncuri.

— Eu vă sfătuiesc să aveți grijă, spuse Agata-pescărița. O afacere ca a voastră poate să se ducă de râpă într-un an și jumătate, iar peste încă un an și jumătate nici să nu se mai știe că a existat vreodată.

— Asta-i o prostie, știți și voi, o contrazise Bepe. Gândiți-vă la toate furtunile care s-au abătut asupra acestui bar. Ambele războaie, și nenumărate scandaluri, și două cutremure de pământ, și nemernicul ăla de Arcangelo, când și-a deschis localul exact la poalele dealului, ca să vă facă vouă concurență. Aici, noi abia dacă am băgat de seamă când americanii ăia au trecut prin marea lor criză economică. Ce ne-a păsat nouă?!

Agata-pescărița nu mai spuse nimic. Cei din neamul ei avuseseră întotdeauna miraculosul har de a prezice vremea.

*

În primăvara următoare, necazurile ajunseră la ușile Casei de la Marginea Noptii.

Lena era în spatele tejghelei, parcurgând la repezeală ziarele ca să afle știri despre criză și, totodată, asculta zgomotele matinale ale insulei. Barul era deja plin de clienți. Pescari; bătrânii jucători de *scopa*; părintele Marco, care venea să afle rezultatele meciurilor de fotbal în fiecare dimineață; de asemenea, constructorul Tonino, care aștepta să încheie un contract cu hotelul contelui și, între timp, își făcea de lucru studiind zilnic *La Gazzetta dello Sport*. Robert, pe verandă, ridică ochii din registrul contabil ca să se uite la Filippo Arcangelo, care acum urca treptele cu pași mari, clocotind de o furie numai de el știută. Așa se întâmplă că *signor* Arcangelo avu mai mulți martori când dădu buzna în bar, purtând un șorț vărgat și papuci de plastic, așa cum plecase din băcănie, și zise:

— Am venit pentru o datorie. *Signor* Tonino e aici?

Constructorul, rușinat, se ridică în picioare, așteptându-se să fie umilit.

— Îmi ești dator, începu Filippo Arcangelo, făcând o pauză ca să citească de pe o lungă listă, calculând pe degetele de la o mână... Îmi ești dator cu opt sute optzeci și nouă de euro și șaptesprezece *centisimi*. Sumă ce trebuie înapoiată în totalitate până la ora de închidere a prăvăliei. Astăzi. Ți-am dat pe credit produse de băcănie, Tonino, timp de trei luni întregi, dar de-acum s-a isprăvit.

— N-am banii ăștia, zise Tonino. Aștept încă să se finalizeze contractul acela pentru noul hotel. Știi și tu asta, *signor* Arcangelo.

În acel moment, câțiva dintre bătrânii jucători de *scopa* se ridicară în picioare, ca să-i ia apărarea constructorului.

— Nu ți-e rușine să vii aici, în văzul tuturor, și să-i ceri bani, când știi prea bine că nu a obținut deocamdată contractul pe care-l așteaptă?

— Dar eu nu trebuie să-mi iau banii pe marfa pe care i-am dat-o?! ripostă Filippo Arcangelo pe un ton de om nedreptățit, legănându-se de pe-un picior pe altul, la fel de voinic, acum la vârsta mijlocie, cum fusese și taică-său. N-am și eu drepturile mele? I-am trimis avertismente lui *signor* Tonino. N-am mai călcat în prăvălia mea de luni de zile, după ce a acumulat datoria asta imensă – refuză să-mi deschidă ușa când îl caut la birou sau acasă. Acestea sunt datoriile lui personale față de prăvălia mea. Nu se cuvine să mi se dea banii pe alimentele mâncate de el și pe vinul băut de el?!

Aici, curentul de opinie începu să se schimbe într-o câtva.

— Da, murmură Bepe dintr-un colț. E-adevărat, *signor* Arcangelo trebuie într-un fel sau altul să-și primească banii pe marfă.

— Degeaba îmi cere mie bani, când eu nu-i am deocamdată, replică ofensat Tonino. De unde era să știu că finalizarea contractului cu hotelul va dura atât de mult?!

— Vreau să mi se dea ce mi se cuvine de drept! zbieră ca apucatul Arcangelo. Voi toți luați marfă pe datorie de la mine, spunând că o să-mi dați banii la sfârșitul verii. Nu e doar Tonino în situația asta. Cum să mai pot eu să comand produse, cum să-mi mai achit facturile? S-a gândit vreunul dintre voi la asta? Am și eu o datorie scadentă la bancă și va trebui să o achit.

— *Signor* Arcangelo, zise Sergio, afacerile merg prost pentru toată lumea la început de sezon. Știi asta prea bine. În fiecare an, ne-ai lăsat să luăm marfă pe datorie și să achităm totul la sfârșitul sezonului turistic. Așa merg lucrurile. Turiștii vin, afacerile noastre înfloresc și noi plătim datoriile. Arcangelo se uită în jur, adresându-li-se tuturor pe un ton confidențial.

— Dacă ați fost atât de proști să nu băgați de seamă, aflați că se întâmplă lucruri grave peste ocean. La sfârșitul verii, e posibil ca jumătate din afacerile voastre să nu mai existe. S-ar putea să nu mai vină nici turiști. Eu îmi vreau banii înapoi *acum*.

Și atunci se petrecu un lucru ciudat. Barul se trezi la viață, cuprins de indignare, când localnicii își amintiră de alți bani pe care îi datorau vecinilor lor și – mai important – de bani pe care vecinii lor li-i datorau.

— Apropo, cum rămâne cu cele zece mii de lire ale mele? strigă unul dintre bătrânii jucători de *scopa*.

— Păi, sigur, eu i-am dat un împrumut lui *signor* Mazzu ca să-și cumpere o capră în 1979, iar acum mi-aduc aminte că banii ăia nu mi i-a mai înapoiat!

— Dar banii pe care i-am băgat eu în casa lui *signor* Donato, când a fost avariata la cutremur?

— Dar investiția pe care am făcut-o în livada de lămâi a lui *signor* Terazzu, în 1953, pentru că și-a măritat fata cu fiul meu?

Un fel de nebunie se întinse acum peste Castellamare, cum se întâmplase la sfârșitul războiului. Proprietarii tuturor magazinelor – imprimeria, brutăria, tutungeria, măcelăria, magazinul de aparatură electrică, farmacia, frizeria – porniră la luptă unii împotriva altora, gălăgios și fără fereală, certându-se cine și cui îi datora bani mai mulți. Însăpăimântate de aceste manifestări de

panică, văduvele din Comitetul Sant'Agata, respectabile în veșmintele lor negre, organizează un raid asupra băncii de economii, aflând ele din surse demne de încredere că și instituția de aici urma să aibă aceeași soartă ca a acelor coloși ai finanțelor de peste mări și țări.

Nepotul lui Bepe, singurul localnic care lucra la Banca de Economii și Credite din Castellamare, fu trimis afară să discute cu clienții. Deși avea patruzeci și trei de ani, Bepino părea un flăcăiandru în costumul lui și cu cravata ieftină la gât; soarele strălucea prin urechile lui mari, nasul îi lucea de transpirație.

— Nu puteți să vă luați toți bani deodată, zise el. De ce-ați venit aici?

Văduva Valeria a vorbit în cele din urmă:

— Am auzit că banca își închide porțile!

— E-adevărat? îl luă Bepe la întrebări pe nepotul lui. Mie să-mi răspunzi sincer. Banca intră în faliment?

— *Sì, zio*, zise Bepino, care, și să fi vrut, tot n-ar fi putut să le mintă pe văduvele din Comitetul Sant'Agata. E-adevărat.

— Ce-nseamnă „faliment”? strigă văduva-șefă, *signora* Valeria. Dacă ceva nu este în regulă cu banca, vreau înapoi toți banii pe care i-am depus. *Acum!*

— Ai la noi economii în valoare de aproximativ șapte mii, așa-i? zise Bepino.

— Șapte mii două sute douăzeci și șapte de euro, preciză ea, fluturând carnetul de economii care purta însemnele galben cu albastru ale companiei contelui. Poți să-i scoți din mormanul pe care îl ții în cuie în ditamai seiful ăla al vostru. L-am văzut în încăperea din spate, unde era cândva salonașul Gesuinei, Dumnezeu s-o odihnească în pace!

— Să-i scot din seif?! se miră Bepino. Nu sunt atâția bani în seif. Câteva mii de euro, cel mult.

Văduva puse o mână, foarte ferm, pe ușă, gata s-o dea de perete, de îndată ce Bepino avea să o descuie.

— E perfect, spuse ea. Deocamdată, câteva mii de euro sunt de-ajuns pentru mine.

Însă în jur se iscă rumoare.

— Cum rămâne cu economiile mele pentru pensie?

— Dar contul meu de investiții, cu aproape unsprezece mii de euro, pe care *il conte* mi l-a făcut personal, în 1992, și la care am cotizat tot timpul de atunci?

— O, spuse Bepino, înțelegând problema. Noi nu păstrăm atâția bani aici. Nu îi putem da înapoi pe toți deodată, cum vreți voi. Dar nu vă faceți griji. Banii vor ajunge în mâinile voastre până la urmă, într-un fel sau altul.

— Dar unde sunt? insistă Bepe. Asta trebuie să ne spui tu imediat! Dacă metoda voastră este să împrumutați bani de la un vecin ca să îi dați cu împrumut altuia, fără să aveți fonduri suficiente, înseamnă că vă pretați la o înșelătorie urâtă, Bepino, și îmi pare rău să aud asta tocmai de la tine.

— Dar nu este așa. Noi nu ținem banii aici!

— Și unde se duc banii atunci?

— În străinătate, răspunse Bepino, care nici el nu știa prea multe despre asta. La bănci străine, bănci mai mari.

— Atunci luați-i înapoi de la ele, strigă supărat Bepe. *Gesù*, Bepino, unde ți-e mintea cu care te-ai născut?!

— Dar nu se poate așa, băncile alea nu mai au banii, zise Bepino. I-au dat probabil altor oameni, din câte știu eu.

— Vasăzică așa lucrați voi? se răsti furios Bepe. Ah, ce bine-mi pare că mi-am ținut banii într-un sac sub saltea, chiar și când am avut două sute de milioane de lire, ascultă-mă pe mine ce-ți spun, Bepino!

— Nu e vina mea, se apără Bepino, roșu de rușine în fața ochilor acuzatori ai localnicilor, resimțind acut lipsa lor de înțelegere, dezamăgirea lor. Așa funcționează totul, insista el, cu glasul frânt de umilință.

— Nu trebuia să depuneți banii în banca asta! strigă Bepe. Nici unul dintre voi. De câte ori trebuie să vă spun că *il conte* este un om rău?

*

Arșița amiezii în Castellamare era o forță în sine, iar astăzi domoli furia insulei. Îi făcu pe prăvăliași să intre în case, goni pisicile vagaboande în colțuri mai umbroase și încetini aproape complet agitația văduvelor în hainele lor negre. Înăuntru, liniștea obișnuită a începutului după-amiezii domnea asupra barului. Numai indignarea Mariei-Grazia față de această gâlceavă odioasă provocată de datoriile bănești nu se calma deloc. Ieși pe drum, să se ducă la Concetta, care avea ziua ei liberă; o găsi așezată pe prispă, ținând între genunchi un lighean de aramă cu fasole, pe care o curăța de teci. Maria-Grazia se lamentă, iar Concetta, mânuind cu dexteritate cuțitul ca să scoată boabele din păstăi, încercă să o consoleze.

— Niciodată în toată istoria acestei insule nu s-a mai pomenit o asemenea ciondăneală pe tema banilor, zise Concetta. Fiindcă nimeni n-a avut vreodată parale și întotdeauna ne-am înțeles perfect unii cu alții. Gândește-te numai câte cafele n-ai dat tu pe credit la bar. Păi, ce, bunăoară părintele Marco nu plătește niciodată! Nici nu ar fi corect. Tonino, nici el – cum să-i ceri bani, când el așteaptă să semneze contractul acela? Toată chestia asta o să treacă până la urmă.

Dar, pe măsură ce zilele agitate din acel aprilie se scurgeau una câte una, Mariei-Grazia îi era din ce în ce mai clar că situația pe insulă avea să rămână încordată încă multă vreme. Filippo Arcangelo trimisese scrisori amenințătoare tuturor celor care îi datorau bani, fie numai și cincizeci de cenți. Brutarul avea probleme, la fel și măcelarul, fiindcă se biziiau pe aprovizionarea marelui hotel al contelui, dar și pe alimentele pentru sărbătoarea de Sant'Agata, însă ambele scăzuseră. Iar jumătate din locuitorii insulei, ieși la iveală, își ipotecaseră magazinele cu ani în urmă, în febra generală pentru automobile și televizoare care cuprinsese Castellamare, automobile și televizoare care erau acum stricate sau fără nici o valoare.

Chiar și turiștii, în această primăvară, erau mai rari pe insulă.

— Oare barul va supraviețui? întrebă Lena. Firma este în dificultate? Asta vreau eu să știu.

Lena și Maria-Grazia scoaseră registrele contabile și, cu ajutorul lui Robert – fiindcă el era cu capul pe umeri pentru asemenea lucruri –, încercară să calculeze. Dar acum, în nesiguranța generală din lume, fără banca de economii care să susțină afacerile de pe insulă, se putea întâmpla orice.

Cât despre *il conte*, acesta nu acceptase să discute cu nimeni despre asemenea lucruri. Dar, la două săptămâni după ce începură problemele, o chemă la vilă pe Maria-Grazia, printr-un bilet scris la repezeală. În bar, după ce ea plecă, la mesele de *scopa* se iscară bombăneli și ciorovăieli.

— N-ar trebui să se întovărășească așa cu el, susținu Bepe. Nu e bine.

— O, taci din gură odată, îi spuse Agata-pescărița. Are Maria-Grazia motivele ei, probabil.

— Gândiți-vă la bietul *signor* Robert, îl căinară bătrânii jucători de *scopa*.

Lena, simțind cum arde de indignare, se băgă în vorbă peste ei, riscând să fie muștrluită:

— Aud perfect tot ce spuneți voi, zise ea. Dar nu știu de ce nu vorbiți despre asta cu bunica, în loc să o bârfiți pe la spate!

— Eu o să discut cu bunica ta despre asta, mormăi Bepe, chiar la următoarea întâlnire a Comitetului de Modernizare.

Deși nici în ruptul capului nu ar fi recunoscut așa ceva, chiar și Lena începea să fie un pic agasată de felul cum bunica ei se întâlnea pe furiș cu Andrea d'Isantu, de parcă într-adevăr ar fi existat o relație secretă între ei. În seara aceea, se duse la bunică-sa, în odaia cu pereți de piatră de lângă curte, unde, la oglinda pătată de ani, Maria-Grazia se ungea cu cremă pe față, înainte de culcare.

— *Nonna*, spuse Lena, punând capul pe umărul bunicii ei. Toată lumea te bârfește.

— Știu, *cara*, zise Maria-Grazia. Știu. Dar m-au mai bârfit și altădată, așa că probabil o să rezist și de data asta.

— Dar de ce te cheamă la vilă? rosti Lena cu reproș. Ce poate avea el să-ți spună mereu? Și de ce trebuie să-i faci pe plac tot timpul, de parcă ar avea vreo putere asupra ta?

Maria-Grazia murmură, mângâind-o pe păr pe nepoata ei:

— *Cara, cara*. Îți voi spune la momentul potrivit, făgădui ea în cele din urmă. Nu am libertatea să vorbesc despre asta acum.

Între timp, *il conte* aștepta alți musafiri. Se zvonea că la banca de economii erau așteptați să sosească reprezentanți ai unei bănci străine de peste mare, care urmau să facă demersurile necesare pentru preluarea instituției bancare de pe insulă. Într-adevăr, la sfârșitul lunii venită, fiind primiți la vilă, unde purtară o conversație cu *il conte* pe terasă, întorcând pe toate părțile foi mari de hârtie. În afară de străinii aceia și de Maria-Grazia, *il conte* nu voia să discute cu nimeni.

Acum, din nou, Maria-Grazia ajunsese să fie păstrătoarea secretelor insulei. Căci, peste tejgheaua barului, vecinii ei îi destăinuiau toate necazurile lor:

ratele la ipotecă pe care nu le achitaseră, afacerile cu încasări mai mici decât ar fi trebuit, dezastruos de scăzute, de fapt, pentru acest moment din sezonul estival, fiii și fiicele care intenționau să plece pe continent, așa cum făcuseră strămoșii lor în perioada interbelică.

În luna când era sărbătorită Sant'Agata, Maria-Grazia cunoștea ce dificultăți întâmpina fiecare.

*

Între timp, Maria-Grazia era decisă să rezolve chestiunea ipotecii barului la banca de economii.

— Au mai rămas doar câteva luni din acel împrumut, îi spuse ea lui Robert. Treisprezece luni, și toată suma va fi achitată. Trei mii cinci sute de euro. N-am putea să i-i cerem lui Giuseppino?

— Nu știu, zise Robert, care nu fusese niciodată de acord să ceară bani fiului lor mai mic. Mai bine să-l lăsăm în pace și să încercăm să rezolvăm singuri problema. Acum Lena a venit acasă și se pricepe la afaceri. Împreună, o să ne descurcăm noi cumva.

Dar, oricum, Maria-Grazia îl invită pe Giuseppino să vină acasă pentru sărbătoarea din acel an.

În primele luni ale sezonului turistic, compania de construcții a lui Tonino pierdu contractul cu marele hotel al contelui. Lucrările începute pentru o nouă aripă a clădirii fură acum abandonate, și la fel ca o altă construcție, un bloc de apartamente pentru turiști, la care cinci localnici ar fi avut asigurat un loc de muncă toată vara; din noua clădire nu mai rămânea acum decât un schelet de grinzi pe malul mării.

*

În acele zile incerte de la începutul verii, Concetta, un pic rușinată, începu să se roage la statueta Sfintei Agata cu inima însângărată. Niciodată după aceea nu înțelese prea bine ce o apucase atunci, decât că văzuse statuia acolo, în holul Mariei- Grazia, plină de praf, și o cuprinsese mila: pentru bar, pentru nepotul ei, Enzo, al cărui taxi stătea nefolosit printre tulpinile de anghinare săptămâni la rând; pentru Lena, care în ritmul acesta nu avea să mai ajungă doctor niciodată. Îngenunchind în holul de la intrare, aprinse o lumânare și îi adresă câteva cuvinte sfintei:

— Nu ți-am cerut niciodată nimic în viața mea, nici să-l aduci pe Robert acasă în timpul războiului, nici să curmi discordia cu frații mei, nici să ajuți familia Esposito când toți băieții au plecat peste mări și țări. Dar te rog acum să ajuți barul și insula asta. Sunt ani de zile de când n-ai mai făcut vreun miracol pentru noi, Sant'Agata. Ne-ai adus miracolul gemenilor născuți din mame diferite, învățătoarea Pina și *signora* Carmela; și miracolul salvării lui Robert din apele mării. Ai adus-o pe Maddalena acasă din Anglia și l-ai adus pe Enzo al meu de la Roma. Doar o mică minune acum, te rog! Fă ca Giuseppino să se întoarcă pentru sărbătoarea de Sant'Agata și să pună capăt acestei discordii stupide cu fratele lui, așa cum

își dorește atât de mult Maria-Grazia, știu eu prea bine, și fă ca familia Esposito să aibă suficienți bani cât să poată ține barul încă un an. Și ajută și celelalte afaceri – pe Valeria și pe Tonino și chiar pe frații mei, Filippo și Santino. Nu-i lăsa să dea faliment!

Sfânta privea lung în jos, cu capul înclinat, cu o mână ridicată de parcă ar fi dirijat circulația, în timp ce lumina lumânării se legăna în dreptul feței pictate, care, în acel întuneric difuz, părea blândă și imposibil de tristă.

În săptămânile care urmau, alți localnici începură să se roage la statuia Sfintei Agata, în casa familiei Esposito. Fiindcă își amintise cineva că statueta aceea fusese un obiect sfânt, adăpostit cândva în capela micuță de lângă *tonnara*, și că păstra în inima ei o relictă prețioasă, degetul mare de la mâna dreaptă a sfintei.

Indiferent dacă lucrul acesta era adevărat sau nu, într-o bună zi văduva Valeria decisese să se roage și ea la statuie, iar la doar câteva zile după aceea se produsese un miracol uimitor și impresionant.

Valeria, care avea aproape o sută de ani, îi ceruse statuetei două sute douăzeci de euro, ca să poată achita rata la ipoteca de la banca de economii. Era aproape complet surdă, iar clienții barului o auziră deslușit tânguindu-se în dialect:

— Și *pi fauri, signora la santa*, două sute douăzeci, numai cât să plătesc rata, fiindcă Dumnezeu știe ce-o să se întâmple cu Carmelo, care nu a reușit să-și găsească de lucru, și cu biata Nunziata, pe care o dor rău genunchii...

A doua zi de dimineață, sculându-se cu noaptea-n cap, Nunziata, nepoata văduvei Valeria, trezi din somn jumătate din oraș cu țipetele ei. Nunziata descoperise, îndesat lângă ghiveciul cu busuioc din fața ușii de la intrare, la casa bunică-sii, un teanc de bancnote. Exact două sute douăzeci de euro, ca și cum sfânta ar fi știut.

— E un miracol, strigară bătrânii jucători de *scopa*, când Valeria veni târșâind picioarele în bar, cu chipul luminat de extaz, ca să mulțumească sfintei.

Agata-pescărița înclina să fie sceptică:

— Cu toții am auzit-o turuind despre cei două sute douăzeci de euro. Păi, oricine din barul ăsta putea să se fi dus să pună banii acolo, nu credeți?

Dar în după-amiaza aceea, cu credința în suflet, mulți localnici se așezară totuși la coadă în fața statuii.

Totuși, următoarea persoană care avu parte de un miracol fu pescarul motorizat Matteo, care nici nu se rugase măcar la statuia sfintei și care, cum remarcă Valeria revoltată, nu mai fusese la biserică de când era mic. Matteo, care obișnuia să bea o cafea pe terasa barului în fiecare după-amiază când se întorcea de la pescuit, fusese imobilizat la țărm de câteva săptămâni, fiindcă nu avea un motor nou pentru barcă, văitându-se din cauza asta oricui avea urechi să-l asculte. Acum găsise un motor nou-nouț, învelit în plastic, vârat sub micul șopron de lângă casa mamei lui. Cineva îl pusese acolo în timpul nopții. Era adevărat că, din copilărie, Matteo nu mai venise la slujba de la biserică, și tot la fel de adevărat era că niciodată nu

îngenunchease în fața statuii Sfintei Agata. Dar pe măsură ce zilele treceau, se produse o avalanșă de alte miracole ciudate: piese noi pentru camionete stricate, ascunse prin curți, în toiul nopții; țigle pentru acoperișuri deteriorate, lăsate pe prispe înainte de revărsatul zorilor, astfel încât, atunci când se trezeau, cei din casă rămâneau pur și simplu uluiți găsindu-le.

Unii atribuiau sfintei toate aceste stranii întâmplări. Alții, ca Agata-pescărița, bunăoară, le puneau mai degrabă pe seama unor cauze pământești.

— Cineva știe ce îi trebuie fiecăruia și se furișează de colo- colo pe insulă cu intenții bune.

— Dar cine să aibă atâția bani?! se miră Concetta.

Fiindcă, într-adevăr, suma începea să fie mare, așa cum constatară ele când Lena făcu o socoteală pe dosul registrului contabil, erau mai mulți bani decât își imaginaseră oamenii că ar fi existat pe insula lor.

— O fi *signor* Arcangelo, își dădu cu părerea careva, iar tot localul izbucni în hohote de râs.

Nici un dar miraculos nu a fost găsit pe veranda Casei de la Marginea Noptii, deși Concetta și Lena căutau peste tot cu meticulozitate, în fiecare dimineață înainte de a deschide barul, un pic furate și ele de mirajul miracolelor de pe insulă.

— Necazurile astea financiare vor trece într-un fel sau altul, o consola Concetta, fiindcă Lena avea tendința să vadă totul în negru, în asemenea momente. Giuseppino o să vă vină în ajutor, cum a făcut întotdeauna, cu banii necesari pentru a îndrepta lucrurile, iar Sergio va trebui să-și înghită mândria și să accepte situația.

Dar în sufletul Maddalenei îndoiala prinsese rădăcini.

— Dacă necazurile financiare nu o să treacă? Dacă această criză, nu războiul, nu cutremurele, o să însemne sfârșitul Casei de la Marginea Noptii?

— Nu mai vorbi așa, o povățui Bepe. Asta nu este o criză reală. Până în 2010 o să se termine și toți oamenii vor fi uitat că a existat vreodată!

În săptămânile dinaintea sărbătorii de Sant'Agata a fost convocată o ședință extraordinară a Comitetului de Modernizare. În seara aceea, când localnicii se pregăteau pentru întrunire, o furtună năprasnică s-a abătut asupra insulei. Ploaia și vântul băteau crâncen în ferestrele Casei de la Marginea Noptii, care zdrăngăneau în cercevele; apa revărsată din nori se scurgea cu un vuiet teribil prin burlane și printre tulpinile de bougainvillea de pe verandă. Vijelia era atât de asurzitoare, încât Maria-Grazia trebui să se ridice în picioare și să strige:

— Trebuie să organizăm sărbătoarea de Sant'Agata la fel de bine ca în ceilalți ani. Chiar dacă nu mai avem bani pentru asta.

Întotdeauna Compania de Economii și Credite din Castellamare finanțase parțial sărbătoarea de Sant'Agata. De-atâția ani banca sponsoriza cu fonduri evenimentul, încât locuitorii insulei uitaseră cumva de unde veneau banii – dar acum cine avea să suporte cheltuielile pentru florile din biserică, pentru tradiționala procesiune cu muzicanți aduși de pe continent, pentru tarabele cu nuci caramelizate și suvenire din plastic, pentru camionetele pline cu garduri, generatoare, reflectoare și amplificatoare, care trebuiau aduse pe mare cu feribotul lui Bepe, ca să fie instalate în *piazza* cu o zi înaintea festivităților? De două decenii, din dorința de a atrage mai mulți turiști și de a le face o plăcere foștilor locuitori ai insulei care se întorceau aici în fiecare an pentru sărbătoarea Sfintei Agata, serbările deveniseră din ce în ce mai grandioase, deci standardul trebuia menținut și acum.

În timp ce pregătirile pentru festivități luau avânt, ploaia se întepi și ea.

— Sant'Agata e supărată, bombăni Agata-pescărița din colțul barului, mișcând ochii dintr-o parte în cealaltă, fiindcă urmărea un meci de fotbal pe ecranul televizorului, căci la bătrânețe Agata devenise microbistă. Asta spunea noi întotdeauna când dădeam peste vreo furtună scurtă pe mare, zise ea. Sant'Agata e supărată. O furtună ca asta se abate peste o barcă de pescuit atunci când cineva de la bord are păcate pe suflet.

Vreo doi bătrâni jucători de *scopa* aruncară priviri spre Maria-Grazia, fiindcă nu mai era nici un secret pentru nimeni că ea continua să-și petreacă după-amiezile de duminică la vila contelui, din motive pe care refuza să le spună cuiva, în afară de *signor* Robert.

— Cred că se pregătește un miracol, spuse Concetta. Cred că asta e semnificația. Nu-i nevoie să fii așa de sumbră din cauza asta, *signora* Agata. Într-un rar răstimp de acalmie sub cerul plumburiu, cu două săptămâni înainte de sărbătoare, se produse într-adevăr un fel de miracol straniu. În timp ce feribotul lui Bepe înfrunta valurile involburate dintre Siracusa și Castellamare, o umbră se apropie pe sub apă. Venea mai aproape, tot mai aproape, neliniștindu-i pe turiști.

— Rechini, murmură cineva.

Dintr-odată, umbra ieși la suprafață. O trombă de apă țâșni ca o ghiulea, sus de tot, câteva clipe, iar apoi se prăvăli pe punte. Nu un rechin; un delfin.

Cenușiu ca ploaia, roz pe burtă, se zvârcolea pe planșeul metalic ruginit al feribotului lui Bepe, croncănind și pițigăindu-se pe graiul lui straniu, risipind turiștii.

— Liniște! strigă Bepe. Liniște. Lăsați-mă să mă apropii de el și să văd ce vrea de la noi.

Bepe nu mai văzuse un delfin dungat de când era flăcău și zărise unul de la distanță, de la prora bărcii *Santa Maria della Luce*. Acum, când creatura aceasta mirosind a pește invadase bacul lui modern, clănțănind răutăcios din dinți, Bepe nu prea știa ce ar fi trebuit să facă. Înșfăcând o cange, opri motorul și se apropie.

— Ușurel, gata, murmură el. Șșșt, delfinule. Nu mai clănțâni. Fii cuminte. *Stai bravo*.

Delfinul întoarse un ochi sticlos spre Bepe. Cu împunsături precaute, Bepe îl împinse spre marginea ambarcațiunii. Pe urmă, pe neașteptate, delfinul plesni furios din coadă, încât Bepe se trase înapoi, clătănându-se pe picioare. Delfinul se aruncă drept în apă. Adunându-se lângă balustradă, turiștii îl văzură cum se săltă din nou, scoțând capul la suprafață și privind în sus cu ochii lui mici și negri. Apoi, răsucindu-se, se făcu nevăzut, dispărând în larg.

Până ca feribotul să ajungă la cheiul din Castellamare, pasagerilor nici nu le mai venea să creadă că întâmplarea de pe mare fusese aievea. Iar când Bepe povesti totul la bar, nimeni nu-l crezu.

— Nu, nu, pe vremea mea nu s-a pomenit niciodată așa ceva, zise Agata-pescărița, țâțâind nemulțumită. Un delfin dungat n-ar sări niciodată într-o barcă, fără nici o rușine, ca o focă la circ!

— Dar așa a fost, insista Bepe. Delfinul a sărit în barca mea.

— Auzi la el, să sară tocmai pe ditamai feribotul ăla al tău?! îl ironiză Agata-pescărița. Te-ai ramolit. Cu tot respectul, *signor* Bepe, dar memoria îți cam joacă feste.

— Ba e adevărat, strigă Bepe. L-am văzut aievea. Și cu ce drept mă faci pe mine ramolit, *signora* Agata, când și tu te-ai născut în aceeași iarnă cu mine?

Cei doi nu se căsătoriseră niciodată, însă nu era nici un secret pentru nimeni că de cincizeci de ani între ei existase, cu discreție, o relație de dragoste, iar acum la bătrânețe se ciondăneau ca orice cuplu care trăise împreună toată viața.

— *Stronzo*, nătărău ce ești tu, îi spuse afectuoasă Agata-pescărița. Mare prost mai ești. Unde s-a mai pomenit ca un delfin dungat să sară într-o barcă?!

Dar în seara aceea cei mai tineri dintre pescarii insulei, Matteo și strănepotul cel mai mic al lui Rizzu, căruia toată lumea îi spunea simplu Rizzulinu, veniră cu povești stranii și ei. Urcară dealul până la bar, îmbrăcați cum erau cu jeanșii lor rupți și cu tricourile imprimate pe piept cu fețele cântăreților unor trupe americane, dar acum decolorate de apa mării, și confirmară povestea lui Bepe. Da, da, categoric așa era. Și ei văzuseră

delfini înotând prin valuri în larg, la Morte delle Barche, în urmă cu două zile. De asemenea, un mare banc de pești zburători căzuseră ca o grindină de o parte și de cealaltă a bărcii lor, *Provvidenza*, în zorii zilei. Și odată, când pescuiau noaptea târziu cu felinarele stinse, opriseră motorul și auziseră din adâncuri mugetul unei balene.

— Totul a devenit straniu, decretă Agata-pescărița, care credea din tot sufletul povestea lui Bepe acum, când fusese confirmată și de alții. Ca și cum s-ar pregăti un miracol. Peștii simt și ei, pesemne.

*

Între timp, umblau zvonuri bizare despre *il conte*. Deși în continuare nu se vedea cu nimeni în afară de Maria-Grazia, pachete ciudate începuseră să plece din vila de la capătul aleii cu palmieri. Pachete dreptunghiulare, care semănau cu niște tablouri învelite în hârtie maro, și lăzi mari, iar odată chiar o cutie care zdrăngănea, de parcă ar fi avut sfeșnice de bronz înăuntru.

— Își vinde bunurile, raportă Bepe, care auzise asta de la menajeră. Tot ce i-a rămas de la mama și tatăl lui. Vechile portrete, argintăria gravată cu blazonul familiei d'Isantu, mesele și scaunele franțuzești. Chiar și frescele de pe pereții din sufragerie. Cred că a devenit comunist la bătrânețe, de când cu falimentul băncii!

— A înnebunit de-a binelea, spuse Agata-pescărița.

— Nu are nici un pic de respect pentru răposatul conte, tatăl lui, murmurară bătrânii jucători de *scopa*. Asta reiese din ceea face el acum.

Furtunile nu conteniră. Vântul culca la pământ gardurile pregătite pentru sărbătoarea de Sant'Agata; scena improvizată de constructorii Tonino și 'Ncilino se îmbibă atât de mult de apă, încât, la o repetiție, partea din mijloc se prăbuși și toți membrii fanfarei căzură cu fundurile în noroi. Într-o dimineață, când Maria-Grazia și Lena deschiseră obloanele barului, constatară că jumătate din verandă nu mai era. Grinzile cu ghirlandele lor de vegetație îmbibată de apă erau prea grele pentru a mai fi ridicate la loc.

Casa însăși părea să se năruie. Ploaia curgea prin acoperiș, peste sofaua de catifea a lui Amedeo, astfel încât suprafața acesteia era în permanență brumată cu stropi de apă. La etaj, fusese uitată deschisă peste noapte una dintre ferestre, iar acum, din cauza lemnului care se umflase, nu se mai închidea, astfel încât, când te duceai la baie, te ploua și te bătea vântul ca afară. Tencuiala din vestibul arăta groaznic, iar jumătate din cărțile bibliotecii erau coșcovite de umezeală. Sergio ședea în spatele tejghelei barului și, cu uscătorul de păr al Lenei, zvânta fiecare carte pe rând, ca să nu mucegăiască.

Niciodată nu se mai întâmplase ca locuitorii insulei să se confrunte cu problema ploii la sărbătoarea Sfintei Agata. Totuși, susținea Concetta, era posibil să vină un miracol, o îmbunătățire a vremii după atâtea zile tumultuoase.

— Nu s-a mai produs un mare miracol de când a ieșit Robert din mare, zise ea. E cazul să apară de-acum, e momentul.

Toată săptămâna continuă să plouă. Între timp, numărul turiștilor continuă să scadă – o adevărată tragedie, într-o vară deja atât de neplăcută și dezamăgitoare.

— Sergio, trebuie să-l suni pe fratele tău, zise Maria-Grazia. Dacă îl suni tu personal, dacă îl inviți la sărbătoare, s-ar putea ca de data asta să vină.

Însă cablurile de telefon erau la pământ, smulse din colțul Casei de la Marginea Noptii când bougainvillea se prăbușise odată cu veranda. Giuseppino nu putea fi sunat.

Lena umbla de colo-colo prin casă, dar Maria-Grazia era feroce în intransigența ei.

— Nu voi pleca de pe insulă, spuse ea. Intenționez să mor aici, ca tatăl meu, Amedeo, și ca mama mea, Pina. Voi muri în casa aceasta, care, de nouăzeci de ani, a fost a noastră. Casa aceasta, în care sălășluiește încă spiritul tatălui meu, casa aceasta, unde m-am născut. Nici Robert nu poate să plece. Este legat de locul acesta.

— Cifrele rămân cifre, declară Sergio abătut. Socotelile sunt grăitoare. Nu putem scoate bani din nimic.

— Cam asta se pare că au făcut toți ceilalți, zise Maria-Grazia, pornind spre odăița din partea de sus a casei, ca să privească de la vechiul birou al tatălui ei spre marea cenușie și frământată.

Întrucât nimeni nu părea dispus să preia o asemenea sarcină, Lena se apucă să sorteze lucrurile din casă și să facă inventarul anual, temându-se de portăreii de la banca mare de pe continent, despre care se povestea că fuseseră văzuți de cealaltă parte a apei bătând la ușile oamenilor, amenințând să le confiște cuptoarele cu microunde și televizoarele. Mai ales că următoarea plată la bancă avea scadența la sfârșitul săptămânii, existând riscul ca ei să nu își poată onora obligația. Începând dis-de-diminează, Lena scoase afară, pentru gunoi, saci de hârtii și vechi cataloage de mărfuri, curăță frumos cafetiera și aparatul pentru înghețată, până sclipiră ca noi, pregăti cutiile de la televizor și de la masa de fotbal, pentru eventualitatea în care ar fi trebuit să le ambaleze în pripă. Trecu în revistă proviziile din cămară – suc de piersici, chipsuri cu paprică și biscuiți tari cu migdale, care se serveau la cafea; arancello, limoncello, *limettacello*. Da, erau suficiente produse pentru sărbătoare. Toate aceste lucruri fură notate în registrul de evidențe. Maria- Grazia o urmărea, cu buzele încleștate și încruntată ca tatăl ei, Amedeo.

— Să fie clar, până nu se termină pregătirile pentru sărbătoare, nu o să mai discutăm nimic despre ce-o să se întâmple după, declară Maria-Grazia când Lena isprăvi totul. Avem mult de lucru. Trebuie să decorăm barul, trebuie să facem trei mii de prăjituri. O să fie nevoie să spălăm geamurile, să montăm becuri în bougainvillea. O să curățăm pardoseala de pe verandă și o să trebuiască să facem ceva cu iedera asta căzută, din care picură ploaia peste tot pe unde urmează să danseze oamenii. Trebuie să pregătim sticlele

cu arancello, cu *limettacello* și limoncello. Să scoatem borcanele cu cafea din bufet. Să amestecăm înghețata din cuve, altminteri o să se strice. Iar, când Giuseppino se va întoarce pentru sărbătoarea sfintei, îl vom ruga să ne ajute cu plata datoriei, și în felul ăsta mai câștigăm timp.

„Dacă Giuseppino se va întoarce“, gândi Lena, dar își ținu gândurile pentru ea.

Sergio stătu treaz toată noaptea ca să prepare chifteluțe de orez și prăjituri, lucrând în tăcere, cu șortul legat la brâu și cu mânecile suflecate. Pe la unsprezece seara veni și Enzo să-i ajute vreun ceas, dar rămase până dimineața. Enzo frământa aluatul de parcă era o bucată de lut, cu degetele lui fine de artist, și toate prăjiturile lui căpătau forma sfintei. Între timp, Lena și Concetta fugiră în ploaie, ca să taie ghirlande de bougainvillea, pe care le atârnară în bar. Din ramuri apă picura pe podea, formând băltoace întunecate. Cocoțate pe scaune, în barul cu lumină difuză, femeile atârnară de tavan fanioane cu chipul sfintei.

Nu mai aveau de unde să procure petalele de flori pentru sărbătoare, fiindcă florăria Gisellei fusese prima prăvălie care se închisese pe insulă. Prin urmare, în noaptea aceea, localnicele ieșiră cu găleți, coșuri și pungi pentru cumpărături, adăpostindu-se sub umbrelele umflate de vânt și, așa cum făcuseră imediat după război, culeseră toate florile care creșteau în libertate pe margini de drum și prin gardurile vii. Luminițe fură montate pe epava bărcii *Preasfânta Fecioară Maria* și pe arcadele din vechea *tonnara* a pescarilor. În timp ce urcau dealul înapoi, Maria-Grazia și Lena văzură că sărbătoarea avea să iasă frumos, liniștea și pacea miraculoase umplând deja întunericul scăldat de ploaie.

*

În această liniște și pace păși Giuseppino, adus pe chei cu ultima cursă din acea zi a feribotului, trăgându-și după el lucrurile. În costumul lui gri din stofă fină, cu geamantanul cu roțile săltând pe pietre, arăta ciudat, împuținat la trup. Localnicii nu-l recunoscuseră în timp ce urca prin orașul potopit de ploaie, tiptil ca *zio* Flavio când se întorsese din război. Abia când Concetta intră alergând în bar – „Mariuzza, a venit fiul tău! Fiul tău e aici!“ –, Maria Grazia ieși pe verandă, în întuneric, și îl recunoscă pe băiatul său. Acesta se opri în fața ei și își șterse stropii de ploaie din părul rar. Lena și-a șters sfioasă mâinile pe șort, fiindcă ea nu-l întâlnise niciodată pe Giuseppino și nu-l recunoscuse.

— *Salve*, zise el crispat, în italiana pe care nu o mai vorbise de zeci de ani. Am venit acasă.

Nici o bucurie pe lume, înainte și după aceea, nu ar fi putut să se compare cu bucuria Mariei-Grazia în momentul întoarcerii fiului ei.

Auzind zgomotele euforice, Sergio veni la marginea verandei, mijind ochii prin ploaie. Coborî treptele și acceptă să dea mâna cu fratele său. Concetta și Lena stăteau deoparte, simțind că un miracol se apropia în cele din urmă

- căci acum Sergio începu să vorbească pe nerăsuflăte, bâjbâind cu mâinile să-și desfacă șorțul de la brâu:

— Un împrumut, Giuseppino... o mie de euro sau două mii... suficient cât să achităm ipoteca la bancă și să ținem barul în funcțiune peste iarnă... altminteri vom pierde totul... Am rate restante... Știu că n-ar trebui să-ți cer!

Giuseppino se așeză. Se frecă pe piept, proptind valiza de un scaun ud de ploaie. În cele din urmă, spuse:

— Nu pot să te ajut, Sergio.

— *Pi fauri, Giuseppino.*

— Nu pot să te ajut. Nu am bani. Firma mea nu mai există.

Pășind în față acum, Maria-Grazia îl prinse de umeri pe Giuseppino:

— Cum adică? Ce vrei să spui?

— A trebuit să cer declararea falimentului... firma s-a închis...

Dintr-odată, Maria-Grazia părea o persoană de statură impresionantă, un gigant ca tatăl ei, Amedeo.

— Ai dat faliment! exclamă ea. Uită-te în ochii mei, Giuseppino! Explică-mi ce-ai făcut!

Sub privirile acuzatoare ale mamei lui, fiul începu să vorbească sacadat, nervos:

— Mă ocupam de piața contractelor *futures*, iar acum s-a terminat, banii s-au dus. Criza. Afacerea a dat faliment.

— Slujba ta importantă, murmură Maria-Grazia nedumerită.

— Nu este o slujbă importantă, spuse Giuseppino. Eu cumpăr și vând contracte. Voi, aici, pe insulă, ați crezut că sunt cine știe ce bogătaș! N-am fost decât la marginea bunăstării! Ce v-ați fi așteptat voi să fac, vreun miracol?! exclamă el cu glas tăios, disprețuitor.

Câțiva vecini se adunaseră la marginea verandei, atrași de scandal.

— Apartamentul, insistă Maria-Grazia. Automobilele mari...

— Le-am cumpărat pe toate pe credit!

— *Ai-ai-ai*, Giuseppino! strigă Concetta, lamentându-se dintr-odată. Ce s-a întâmplat cu tine de când ai plecat de pe insula asta?

Giuseppino își plecă mai jos capul, și mai jos, expunând rotocolul mare al cheliei din creștet, exact cum avea și Sergio.

— O, Giuseppino! strigă Maria-Grazia. Ce-ar spune bunicul tău, Amedeo, dacă ar fi acum aici?

— Nu v-am trimis mereu bani? ripostă apărându-se Giuseppino. Cele două milioane de lire pentru reamenajare. De-atâtea ori am scos bani din buzunar pentru reparații, pentru a compensa pierderile, iarăși și iarăși, deși de la bun început Sergio m-a exclus complet din treburile barului. Ați profitat, *mamma*! Tu, și Sergio, și tata, și voi toți, ceilalți! Ați vrut o furgonetă, ați vrut să reparați acoperișul, să cumpărați un televizor nou - toți ați vrut să aveți bani, nu numai eu!

Sergio, care rămăsese la ușă, fără să vorbească, se trezi acum în centrul atenției vecinilor, în poziția nefamiliară a fiului mai prosper. Îl văzu pe fratele lui speriat, umilit, iar triumful avea un gust rău, ca un vin răsuflat.

— *Mamma, zia Concetta*, ajunge, gata, murmură el. Giuseppino, vino înăuntru.

Giuseppino se ridică de pe scaun. În mâinile mamei lui puse caietul cu povești al lui Amedeo.

— Uite, zise el. L-am adus înapoi. Măcar nimeni nu mă poate acuza că l-am furat, fiindcă am spus întotdeauna că îl voi aduce înapoi când voi veni pe insulă, iar acum l-am adus.

Și, în cele din urmă, intră după fratele lui pe ușa barului cu un sentiment de ușurare, acceptând această revenire acasă, ca unul dintre acei eroi hoinari din poveștile bunicului său, dar acum învins, lefter, redus la mărimea inițială.

Maria-Grazia nu putea să doarmă. Ședea la tejgheaua barului și întorcea paginile caietului cu povești al tatălui ei. Povestea cu papagalul și fata care a vrut să fie pasăre; poveștile despre Nas-de-Argint și Trup-fără-Suflet. Și pe măsură ce citea mai departe, așezată în spatele tejghelei barului în răcoarea zorilor, sub portretul pătat de umezeală al tatălui ei, avu și ea o stranie revelație: erau povești pe care nu le citise niciodată, basme pe care tatăl ei și le amintise probabil în ultimele lui zile de viață, consemnate de Sergio, cu scrisul lui neglijent de adolescent, în caietul cu care Giuseppino plecase de pe insulă, înainte ca ei, ceilalți, să le fi văzut.

Maria-Grazia se duse să-l trezească din somn pe Giuseppino, care dormea pe sofaua de catifea în odaia de la mansarda casei.

— *Caro*, ce-s astea? întrebă ea, indicând poveștile necunoscute.

Giuseppino se înroși pe gât, cum i se întâmpla întotdeauna în copilărie când era prins cu vreo boroboacă.

— Nu am fotocopiat ultimele povești, mormăi el. Am rămas fără bani înainte să termin de copiat tot caietul. Dar m-am gândit că Sergio și le amintea pe astea, oricum. El a fost cel care le-a scris aici.

Dar *ea* habar nu avusese de existența lor! Iar acum Maria- Grazia descoperi ultimele povești ale tatălui ei, ca și cum el ar fi fost din nou cu ea pentru un timp, șoptindu-i poveștile lui ca să o adoarmă, așa cum făcuse când era o copilă cu proteze la picioare. Întorcând pagină după pagină, citi poveștile insulei, despre licitații de catări și oameni salvați din mare, despre gâlcevi între vecini, despre un pescuit spectaculos, cu pești mulți, în 1913 („relată mie în 1922 de către *signora* Gesuina”), despre o alunecare mare de teren în 1875 („transmisă din tată-n fiu în familia Mazzu”) și apoi, pe ultimele pagini, o poveste despre Sant’Agata.

Odată, demult, scria tatăl ei, Sant’Agata fusese văzută în cimitirul de lângă mlaștină, când îi apăruse groparului ca o vedenie destul de înfricoșătoare, plutind deasupra porții de la intrare, cu brațele larg desfăcute. Când omul se duse înapoi la mormântul pe care-l făcea, descoperi că lopata dispăruse, iar groapa era închisă complet, de parcă nici n-ar fi săpat-o vreodată. Destul de supărat, trebui să renunțe la treabă și să se ducă acasă.

În vremea aceea, cutremurele făceau ravagii. Deși groparul încercă să sape din nou, pământul era tare ca piatra, iar într-o zi, după un seism mare, găsi toate mormintele deschise larg, ca niște hăuri - o priveliște înfricoșătoare.

De-aici deduse el că sfânta ori se opunea îngropăciunii, ori dorea ca morții să fie înmormântați în altă parte.

Locuitorii insulei se adunară și hotărâră să dea ascultare sfintei și să-și mute morții într-un sălaș mai ferit. Dar pe-atunci teama de boli era mare, iar localnicii nu voiau să-și îngroape morții pe lângă casă sau pe lângă puțurile de apă. Refuzând să împlinească dorințele sfintei, necazurile se abătură asupra insulei. Localnicii fură din nou năpăstuiți cu o molimă a plânsului.

Într-o dimineată, sfânta le apăru din nou locuitorilor insulei, pe drumul care ieșea din cimitir. Părea să gesticuleze, iar niște pescari porniră după ea. Îi purtă pe toată insula, într-un miraculos periplu peste câmpuri, prin șanțuri și livezi de măslini, până când, în cele din urmă, ajunseră la grotle de lângă mare. Aici, sfânta se duse în partea din spate a grotlei și așteptă. Localnicii, după ce se socotiră ei bine, decisă că nu aveau încotro decât să-și mute morții în grotle.

Aici descoperiră un al doilea miracol: mici firide, unele cu oseminte, în care să depoziteze coșciugele și urnele funerare ale strămoșilor lor, precum și pietre mari, gata cioplite, cu care să închidă criptele.

În ziua procesiunii se porni o furtună. Locuitorii insulei pregetau, dar sfânta se ivi pretutindeni pe insulă, insistând ca oamenii să-și care morții în grotle. Toată suflarea orașului se adună, iar procesiunea dură aproape toată după-amiaza, dar, în cele din urmă, ajunseră la grotle.

Atunci, în timp ce localnicii erau în interiorul grotelor, un cutremur mare de pământ scutură Castellamare din temelii. Revărsări imense de lavă țâșniră de sub vila contelui, iar insula toată se ridică și se zgudui. Localnicii, tremurând de frică în grotle, ieșiră afară și văzură că orașul lor era năruit, nici o clădire nemairămânând în picioare, în afară de biserică, vilă și Casa de la Marginea Noptii.

Atunci înțelesă ei că sfânta îi ocrotise nu numai pe morți, ci și pe vii, căci nici un localnic nu pierise în acel cutremur și toți se aflaseră la adăpost înăuntrul grotelor străvechi.

Și, când locuitorii insulei își terminară de îngropat morții, se produse un al treilea mare miracol. Roca din spatele grotlei, care se rostogolise în timpul cutremurului, avea în ea forma sfintei. Artistul Vincenzo o desprinsă de acolo, ca să facă din ea o statuie, și de atunci localnicii știură că grotlele nu erau un loc blestemat, ci un loc sfânt.

„Și așa, Mariuzza *cara*“, scria tatăl ei, „locuitorii insulei au curmat blestemul plânsului“.

*

Robert era acolo. Stătea în pragul ușii, gâfâind un pic după efortul de a străbate coridorul – un om bătrân, trebui ea să admită până la urmă. Maria-Grazia îi puse caietul în mâini.

— Cineva ar fi trebuit să noteze aici celelalte povești, zise ea.

Căci după tatăl ei, Amedeo, cine se mai gândise să facă asta? Trebuia să fi scris cineva despre cum fusese salvată Agata-pescărița. Sau despre cum apăruse Robert din valurile mării... Despre ziua cu vapoarele, când ea și tatăl ei le văzuseră înșirate la orizont, ca niște stropi de ploaie pe o sârmă... despre fantoma lui Pierino... despre îmblânzirea lui Enzo; despre construirea marelui hotel; despre miracolul teancurilor de bani apărând la ușa localnicilor, după lăsarea întinericului... Cum rămânea cu toate aceste povești care nu mai fuseseră așternute pe hârtie? Cineva trebuia să se fi îngrijit să consemneze toate aceste întâmplări.

— Bun, spuse Robert. Nu le poți scrie tu?

— *Caro*, sunt prea bătrână pentru asta. Amândoi suntem prea bătrâni. Uite cum a trecut timpul. Nu a mai rămas răgaz pentru prea multe acum.

Luându-l gingaș de încheietura mâinii, îl conduse înapoi în cămăruța lor cu pereți de piatră de lângă curte. În timp ce păseau, Robert se sprijinea pe ea un pic, încă un lucru care o descumpănea, fiindcă întotdeauna fusese invers. Dar acum înțelegea că timpul ei aproape se sfârșise. Și Robert părea să creadă asta, căci avea ochelarii pe nas, veioza de lângă pat era aprinsă, iar el era treaz de mai mult timp, gândindu-se. Maria-Grazia închise caietul tatălui ei și îl puse pe noptieră.

— Nici tu n-ai putut să dormi? îl întrebă.

— Îi avem, în sfârșit, pe amândoi băieții în același loc acum și cred că e timpul să discutăm cu ei despre viitorul barului.

— Ce anume despre viitor? zise Maria-Grazia, un pic surprinsă.

— Dacă Maddalena vrea ea barul, explică Robert, băieții ar trebui să i-l cedeze. La asta mă gândeam acum. Fata a îndrăgit locul ăsta de când s-a născut. Este suficient de tenace încât să poată ieși cu bine din criza asta. Barul se cuvine să fie al ei, așa cum s-ar fi convenit să fie al tău, în tot acest răstimp. Întotdeauna am ținut la tatăl tău, bătrânul doctor, dar decizia lui de atunci a fost greșită.

O mândrie înverșunată, o perseverență moștenită de la Pina Vella o făceau pe Maria-Grazia să spere cu înrâncenare că fata avea să studieze medicina.

— Nu se va duce, o informă el, însă cu multă blândețe, când ea ridică această obiecție. Încearcă să-și ia inima în dinți ca să-ți spună asta, *amore*. Mie mi-a spus deja.

În adâncul sufletului ei Maria-Grazia știuse dintotdeauna că Lena era la fel de ambițioasă ca bunica ei și ca străbunicul ei, capabilă ca nimeni altcineva să protejeze Casa de la Marginea Noptii.

Zorii zilei de Sant'Agata mijiră fără culoare, pe fundalul unei mări ascunse sub ceață. Liturghia de dimineață, în fața bisericii, se desfășură sub un cortegiu de umbrele.

— Slavă lui Isus Cristos și Fecioarei Maria! strigă părintele Marco contra vântului, ferind sfânta din ipsos de bătaia ploii. Slavă ție, Sant'Agata, și tuturor sfinților!

Oamenii porniți în procesiune înaintau alunecând prin noroaie. Străvechea statuie, făcută din ipsos de stră-stră-stră-străbunicul artistului Vincenzo, nu mai fusese niciodată afară în ploaie. Pe cărarea cu pietriș care ducea în jos la grotle de lângă mare se petrecu o mică tragedie. Statuia începu să se topească, fața sfintei brăzdându-se de lacrimi negre aidoma celor care curseseră cândva din ochii Carmelei, iar veșmintele ei pierzându-și purpura în dâre groase.

— Repede, Rizzulino, Matteo! țipă preotul. Luați sfânta imediat din umezeala asta!

Fiindcă părintele Marco, la bătrânețe, devenise și el profund devotat Sfintei Agata, la fel ca toți ceilalți de pe insulă.

Pescarii porniră alergând spre grotle de lângă mare. Cățărându-se anevoie pe stânci, o purtară pe sfântă în întunericul uscat dinăuntru, urmați de ceilalți localnici.

— S-a stricat? țipară văduvele din Comitetul Sant' Agata.

Oamenii scăpărară brichete, aprinseră ecranele telefoanelor mobile, iar în lumina astfel improvizată sfânta licărea jalnic, chipul ei își schimba trăsăturile de parcă ar fi fost vie, un pic mai palidă decât fusese înainte de furtună.

— Nu putem să o scoatem afară în ploaia asta, zise părintele Marco. O să-i curgă vopseaua, o să se desfacă tot ipsosul. Va trebui să o ținem aici și să așteptăm până trece furtuna.

Și așa se întâmplă că, atunci când portăreii de pe continent sosiră în Castellamare ca să solicite pe loc plata datoriilor de la localnici, nu găsiră țiipenie de om în vreo casă, nimeni nu le deschise când bătură pe la uși, pretutindeni era pustiu și toate prăvăliile erau închise, de parcă insula ar fi fost părăsită - și, în cele din urmă, se văzură nevoiți să își bage la loc în serviete hârtiile lor cu ordinele de executare silită și să-și ia tălpășița.

*

Între timp, în grotle se porniseră discuțiile.

— O să stăm aici până la sfârșitul lumii, prevesti Agata-pescărița.

— Încă o jumătate de ceas, zise părintele Marco.

Dar jumătatea de ceas se făcu un ceas, apoi un ceas și jumătate. O ceartă risca să se iște când Concetta declară:

— Enzo are o statuie.

Dintr-odată, Enzo se trezi în centrul atenției tuturor. Cei câțiva oameni care văzuseră imensa lui siluetă de piatră a Sfintei Agata mișcară aprobator din cap. Da, da. Și aceea era o statuie a sfintei.

— Aduceți-o pe Sant'Agata a lui Enzo, spuse Concetta. E rezistentă la apă. A fost gândită de străunchiul lui, artistul Vincenzo. Este aproape terminată. Putem să facem cu ea procesiunea.

Bătrânii jucători de *scopa* încuviințară din cap. Puteau să o folosească pe cealaltă Sant'Agata. În fond, nu era tot o reprezentare a aceleiași sfinte?

— E prea grea, zise Bepe. E făcută din piatră. Sant'Agata, în mod normal, e din ipsos. Cum să o poată ridica șase pescari?

— Poate fi ridicată, zise Enzo. E din rocă vulcanică. E poroasă ca piatra ponce. Găsim noi o modalitate.

Auzind asta, câțiva bombăniră ceva despre blestemul plânsului.

— Hai să mergem să vedem statuia, zise părintele Marco, așezând-o pe cea veche mai în spate, în grote, unde era în siguranță, la loc uscat, și unde nici o vijelie nu o mai putea atinge.

Mai trecu o jumătate de ceas până ca pescarii să vină înapoi pe lângă golf, iar când îi văzură, oamenii strigară de mirare. Pescarii încărcaseră statuia lui Enzo în vechea căruță a lui Rizzu, de care toți uitaseră de douăzeci de ani. Acum, căruța se ivi pe marginea golfului, înaintând încet, poticnit, dar împodobită cu aceleași legende ale insulei, în culori vii, verde și galben. O aduceau toți împreună, pescarii și urmașii lor: Tonino, Rizzulinu, Matteo, 'Ncilino, Calogero.

*

De jur împrejurul țărmurilor insulei, pe furtună, localnicii meraseră în procesiune cu sfânta lor. Trecură pe lângă vila contelui, ferecată și închisă. Câțiva locuitori ai insulei ridicară privirile spre ferestre, așteptându-se să-l pe vadă pe *il conte* acolo, binecuvântând din cap procesiunea, așa cum obișnuia tatăl lui, dar nici o figură nu apăru la geam. Statuia fu purtată cu alai mai departe, pescarii având grijă să salte căruța de la spate și să o sprijine bine pe pantele abrupte. În continuare, trecură pe lângă capătul stâncos al insulei, pe lângă amfiteatrul grecesc, acum năpădit de bălării și ciulini, în lungul stâncilor de deasupra grotelor de lângă mare, pe lângă porțile noului hotel unde fusese cândva ferma familiei Mazzu. Domnea pustiul la hotel, șezlongurile de plastic de la piscină zăceau răsturnate, umbrelele de soare erau grele de apă. Dar câțiva turiști se iviră la uși și se alăturară procesiunii. În acest răstimp, sfânta, cu apa șiroind printre faldurile veșmintelor ei de piatră, se legăna în căruța trasă de catâr, ținând o mână ridicată în sus.

— Haideți, nu mai e mult de mers, zise Maria-Grazia.

Își dorea cu ardoare ca statuia să își ducă pelerinajul până la capăt, de parcă sfânta însăși ar fi fost cea care se legăna acolo în căruță, ca și cum o stranie metamorfoză se produsese în timpul miraculoasei liniști a nopții.

Pe chei, în fața vechii *tonnara* și a epavei ruginite a bărcii *Preasfânta Fecioară Maria*, părintele Marco se rugă la sfântă să se îndure de ei. Pruncii fură aduși în fața pentru a fi binecuvântați. Recoltele țăranilor, distruse de furtuna necurmată, fură sfințite oricum. Părintele Marco răsturnă o sticlă cu apă sfințită în ploaia din jur, peste prora celei mai noi bărci de pescuit din insulă: *Provvidenza*, proprietatea lui Matteo.

Ploaia aduse mulți clienți la bar în acea seară.

— De ce-o fi venit atâta lume? se miră Maria-Grazia. Li s-a făcut tuturor milă de noi și s-au decis să cumpere fiecare un arancello, pentru ca barul să poată rămâne deschis încă o vară?

Concetta își croi drum prin mulțime, cu ochii sclipind de o bucurie ascunsă.

— Tocmai am auzit, șopti ea, că localul lui Arcangelo a fost luat de ape, exact ca în iarna anului 1963, când au fost furtunile alea teribile! Bietul frate-meu!

— Un miracol! strigă Agata-pescărița. V-am spus eu! De-aia a fost atâta ploaie!

Uzi leoarcă, clienții barului lui Arcangelo, un pic sfioși, se strecurară pe ușă, dornici de băuturi tari și ceaiuri fierbinți. Filippo Arcangelo rămăsese afară, pe lângă verandă, până când Concetta îl luă de braț și-l trase înăuntru.

Dar nu era suficient, înțelese Maria-Grazia uitându-se cum fiii și nepoata ei serveau mușteriii așezați ciorchine la mese. Aveau nevoie să vândă mai mult, nu doar câteva cafele de nouăzeci și nouă de cenți ceașca și de tărie cu un euro paharul. Din cauza ploii, veranda era închisă, iar înghețata se cristaliza în cuve, nefolosită. Nici măcar turiștii nu voiau înghețată pe o astfel de vreme.

În piață, odată cu lăsarea nopții, se dansa oricum frenetic printre băltoace, sub fanioanele cu chipul sfintei, din care se revărsau cascade de apă caldă de ploaie peste capetele petrecăreților. Sub imensele reflectoare închiriate pentru eveniment, localnicii se învârteau în acordurile muzicii de *organetto*. Maria-Grazia, așezată la marginea verandei lângă Robert, sub imensa umbrelă în dungi adusă de Giuseppino, îi povesti acestuia despre prima seară pe care tatăl ei o trăise aici, pe insulă. Povestea i-o depănase chiar el când ea era copil: cum se minunase el văzând statuia înconjurată de o sută de lumânări roșii, de magica tăcere care se lăsase când *il conte* despărțise mulțimea. Cât de diferit era totul pe atunci, în comparație cu zumzetul permanent al generatoarelor de acum, cu jocurile de lumini colorate de pe tarabe, cu muzica bubuitoare, în ritmurile căreia tinerii se roteau într-un colț, nemaiplăcându-le vechile cântece tânguitoare ale insulei. Și turiștii cu aparatele lor de fotografiat făcând nenumărate poze, în timp ce din acea primă noapte, când tatăl ei ajunsese pe insulă, nu exista decât o singură fotografie, cea dintâi făcută vreodată acolo, fotografia care conținea tot ce avea să urmeze după aceea. Fără conte de data asta. Deși nimeni, în afară de ea, nu ar fi recunoscut acest lucru, și cu atât mai puțin membrii Comitetului de Modernizare, în absența lui, festivitățile erau cumva serbede.

Dar acum, în haosul din *piazza*, apăru Bepe și nepoții lui, alergând ca niște tinerei.

— Avem o urgență! strigă Bepe. S-a defectat feribotul!

— Cum s-a defectat?! întrebă Tonino.

— Păcătoșii ăia de pești zburători... un banc întreg de pești... s-au împotmolit în motor. Fir-ar ea să fie de furtună!

— Las-o acum pe *Santa Maria*, îl sfătui Tonino, bătându-l pe umăr pe bătrânul Bepe. Ești ud până la piele, hai să-ți comand un arancello. O să reparăm mâine bacul, când o să ne treacă aburii alcoolului și o să se oprească și ploaia.

— Nu, nu! strigă vehement Bepe. N-ai înțeles. S-a defectat *Santa Maria del Mare*, și au rămas oameni... o sumedenie de oameni... care așteaptă să vină încoace! Trebuie să mergem să-i aducem!

La aflarea acestei vești, se produse o oarecare confuzie. Turiști de la marele hotel al contelui? Despre ei era vorba?

— Nu, spuse Bepe, râsuflând greu. Sunt tot felul de oameni. Vizitatori de pe continent. Locuitori ai insulei care se întorc acasă... niște veri de-al treilea ai familiei Mazzu, așa mi s-a spus, care au venit tocmai din America, atâta drum, ca să fie aici, și unchiul Dacosta din Elveția! Ba parcă l-am văzut și pe Flavio Esposito. Turiști, de asemenea. Au aflat toți de sărbătoarea noastră. Stau toți la coadă. Vor să-i aduc pe insulă ca să vadă sfânta. Și tocmai acum s-a stricat feribotul și eu nu pot să fac nimic.

Maria-Grazia se ridică iute, cuprinsă de o înflăcărare aprigă.

— Flavio? Fratele meu Flavio? Trebuie să-l aducem aici... Va trebui să scoatem pe mare bărcile mici. Unde sunt pescarii? Matteo? Rizzulinu?

Rizzulinu ieși din grupul dansatorilor, storcându-și tivul jeansilor uzi.

— Noi nu putem să aducem decât cinci sau șase oameni cu *Provvidenza*, zise el, când Agata-pescărița le explica problema.

— Câți sunt acolo, Bepe?

Bătrânul barcagiu își umflă obraji, încurcat.

— Nu știu. Dar mult mai mulți decât atât.

— Cine mai are vreo barcă? strigă Maria-Grazia. Cine poate să dea o mână de ajutor?

Cel mai tânăr din familia Terazzu păși în față, apoi încă unul sau doi pescari. Atât, mai mulți nu.

În momentul acela, Agata-pescărița se ridică în picioare lângă tejgheaua barului.

— Vom lua bărcile vechi, decretă ea. Vom lansa la apă bărcile depozitate în *tonnara*. Bărcile vechi vopsite cu var, pe care le foloseam înainte de război. Sunt vreo zece sau douăsprezece acolo.

Locuitorii insulei începură să se pună în mișcare. În jos, pe drumul spre chei, porniră cu toții în graba mare, care cu mașini și furgonete, care pe biciclete, care pe jos cu lanterne în mâini, ca niște stelute albe. Maria-Grazia luă binoclul lui Flavio, primit de la *Balilla*, și împreună cu Lena se sui în furgoneta cu trei roți, coborând și ele spre mare. În întunericul nopții,

care dintr-odată nu mai era atât de răvășită de furtună, tinerii insulei au lansat bărcile spre mare. În apele portului, ambarcațiunile pluteau acum din nou: *Sant'Agata Salvatrice, Cred în Dumnezeu, Santa Maria della Luce, Provvidenza, Maria Concetta, Steaua Siracuzei*.

Lena și Maria-Grazia rămaseră pe țărm cu restul locuitorilor insulei, urmărind cum luminile se îndepărtau în larg. Și aici, pe marginea insulei, Maria-Grazia avea senzația că o vedea așa cum li se înfățișa bărcilor care o părăseau și așa cum li se arătase, probabil, acelora din neamul Esposito care o părăsiseră: fiul ei, frații ei, nepoata ei – o stâncă într-o pâclă de stropi fini de apă, retrăgându-se din ce în ce mai mult pe suprafața înnegurată a apei, ca o corabie naufragiată.

— N-ai vrut să mergi și tu cu bărcile pe mare? o întrebă pe Lena.

— Eu o să rămân aici, zise Lena, ca să pregătesc barul pentru când vor veni înapoi.

Dar Maria-Grazia, cuprinsă de nostalgie, voia să mai urmărească bărcile o vreme, pentru eventualitatea în care, printr-o minune, fratele ei ar fi venit înapoi la bordul uneia dintre ele. Lena îi lăsă cheile de la furgonetă și se duse acasă pe jos, alergând prin ploaia pe sfârșite. Așa se făcu că, atunci când fiul vechilului Santino apără în fugă, cu un bilet ud, scris de mâna lui Andrea d'Isantu, chemând-o pe Maria-Grazia la vilă pentru o ultimă oară, ea era singură.

*

Când Concetta păși în *piazza*, unde muzica fusese abandonată și scaunele erau răsturnate, căutându-și prietena, constată că intervenise o stranie schimbare. Banca de economii avea aprinse toate lămpile de neon, iar ușile erau deschise. La ghișeu ședea Bepino.

Văduvele din Comitetul Sant'Agata conduseră atacul, năvălind pe ușile clădirii. Ceilalți locuitori ai insulei veniră pe urmele lor. Uzi ciuciulete de la ploaia de-afară, împingându-se, se opriră toți în fața ghișeului galben.

— Bepino, ce-i asta? strigă Valeria. Lucrați în toiul nopții, în timpul sărbătorii?

— Banca este deschisă doar o oră sau două, răspunse Bepino, pe un ton ceremonios, dregându-și apoi glasul. Am misiunea să vă spun că vă veți primi banii înapoi. Banii din conturile voastre, pe care i-ați depus aici.

— Dar banca e în faliment, spuse Concetta. Nu se poate să-și fi revenit.

— Într-adevăr, banca este în faliment. Dar voi vă veți primi banii, așa cum vi s-a promis.

Dar cine să fi plătit băncii atâția bani? Minunându-se, văduvele din Comitetul Sant'Agata începură să-și retragă economiile și pensiile.

— Banca străină a făcut asta? insistă Concetta. Vorbește clar, Bepino. Ția au dat banii?

— Nu, nu ei.

— Și-atunci *cine*? E cineva de peste mări și țări, care investește bani în insula noastră?

Bepino scutură iute din cap, căci care investitor străin ar fi făcut așa ceva?
— Știu cine este, strigă Agata-pescărița. Aceeasi persoană care a ascuns banii în fața ușii fiecăruia, aceeași persoană care i-a dat lui 'Ncilino țiglele pentru acoperiș și lui Matteo motorul de barcă!

— Sant'Agata, șopti unul dintre bătrânii jucători de *scopa*.

În această consternare generală își făcu în cele din urmă apariția Maria-Grazia, în furgoneta cu trei roți. Opri sub palmier și se dădu jos, iar Concetta observă uluită că prietena ei plângea.

— Mariuzza, ce s-a întâmplat? strigă ea.

Dar Agata-pescărița, care în umezeala din aerul nopții nu băgase de seamă că pe obrajii Mariei-Grazia erau lacrimi adevărate, o prinse de umeri și zise:

— Vino să ne ajuți să dezlegăm acest mister. Cineva ne-a dat înapoi toți banii noștri, *signora* Maria-Grazia. Tu ești cea care a știut întotdeauna secretele fiecăruia. Numai tu poți să știi cine a fost de data asta.

— Sî, zise Maria-Grazia, fără să se oprească din plâns. *Il conte*.

Urechile străvezii ale lui Bepino se făcură roșii ca focul.

— N-avea voie nimeni să spună ceva despre asta, șopti el.

— I-ascultă, Bepino, strigă matusalemica Valeria, înhățându-l de încheietura mâinii. Să ne spui imediat totul, auzi?

— Dar nu am voie, ripostă Bepino, însă Valeria era cea mai bătrână persoană de pe insulă, nici el nu îndrăzneă să îi iasă din cuvânt. L-a trimis pe Santino Arcangelo aici cu o mulțime de bani peșin, mărturisi el în cele din urmă. Ca să își primească fiecare banii depuși la bancă și să nu iasă nimeni în pagubă, când banca va da faliment.

— De ce? întrebă văduva Valeria.

— Nu sunt toate afacerile voastre în dificultate? Nu aveți nevoie cu toții să vă recuperați banii?

Era adevărat - dar totuși, *il conte*?

— L-a snopit în bătaie pe pescarul Pierino, zise Agata-pescărița, complet nedumerită. Nu e un om bun. Nu e ca taică-său, răposatul conte. Dacă intenționează să îndrepte lucrurile, e mult prea târziu.

Dintr-odată, Maria-Grazia fu copleșită de o milă atât de profundă, încât îi simțea parcă și gustul în gură, zguduind-o ca o furtună care se năpustește pe uscat venind din largul mării.

— N-a fost niciodată un om atât de rău cum credeți voi toți, murmură ea. Nu merită să i se aducă o asemenea vină.

— Sigur, știi tu asta cel mai bine, Maria-Grazia, zise Valeria. Dacă e un om bun, de ce-a trebuit să te duci pe furiș acolo la vilă, la tot felul de ore din zi și din noapte, umblând pe cărări lăturalnice și prin *vaneddi*, ca o fetișcană înamorată?

Dar apăruse acum și Robert, cu răsuflarea un pic întretăiată, venind pe neobservate până la marginea mulțimii.

— *Signora* Valeria, ce fel de acuzații sunt astea? întrebă el.

Bătrâna rămase cumva descumpănită, fiindcă niciodată nu se întâmplase ca *signor* Robert să vorbească așa de tăios cu cineva de pe insulă.

— Nimeni nu face nici o acuzație, bălmăji ea.

— Mariuzza, zise Robert, mângâind-o pe mână. Spune-i tu adevărul.

Maria-Grazia zise:

— *Il conte* este bolnav. E pe moarte. M-am dus la el fiindcă eram îngrijorată de soarta lui și, după cum s-a dovedit, avea nevoie de ajutorul meu, așa că am continuat să îl vizitez. Nu are pe nimeni, nu are familie. El va fi ultimul conte. Nu are cui să-i lase moștenire lucrurile lui și totul va fi confiscat – vila, terenul de vânătoare al tatălui său, banca și clădirile din jurul pieței, care aparțin familiei lui de trei sute de ani. Iar când s-a întors pe insulă și a văzut toate nenorocirile venite de peste ocean, a decis să vândă tot și să ajute un pic pe fiecare să își plătească datoriile. Poate și pentru a-și răscumpăra vina de a-l fi bătut pe Pierino, fiindcă Dumnezeu e martor cum fiecare locuitor al insulei l-a făcut să sufere din cauza asta.

— Continuă, o îndemnă Robert. Continuă.

— El a fost cel care a avut ideea de a lăsa daruri pe insulă, în secret, țiglele, motorul de barcă, teancurile de bani, astfel încât voi să credeți că erau de la sfântă. Dar cum să fi făcut asta de unul singur, când de luni de zile el e imobilizat la pat? De unde să fi știut el cine avea necazuri, cine avea nevoie de ajutor, când nici unul dintre voi nu mai vorbea cu el – când nimeni n-a mai vorbit cu el de când a murit tatăl lui, acum aproape cincizeci de ani?

— Dar de ce tocmai tu, Maria-Grazia? bombăni Valeria. Ar fi putut să roage pe oricine. Pe Santino Arcangelo sau pe asistenții lui străini.

Concetta, înțelegând, spuse:

— Nici unul dintre ei nu s-ar fi priceput să-l ajute. Trebuia să fie o persoană care să cunoască problemele fiecăruia de pe insulă. Cine altcineva, atunci, decât Mariuzza?

Fiindcă dintotdeauna, încă din copilărie, Maria-Grazia fusese păstrătoarea secretelor insulei, de când o adusese pe sălbatica de Concetta în bar și o îmblânzise cu bunătatea ei și cu *limonata*.

— Și tu ai făcut toate astea, *signora* Maria-Grazia? zise Valeria.

— Da, *signora* Maria-Grazia împreună cu mine, spuse Robert.

Valeria tot nu era mulțumită.

— Există o legătură nefirească între ei doi, mormăi ea. Ceva ce nu este în regulă. Te-ai dus în vizită la el, Maria-Grazia, cu mult timp înainte să fi început aceste necazuri. În fiecare duminică după-amiază, dacă este să dăm crezare zvonurilor.

Maria-Grazia, îndreptându-și umerii ca mama ei, Pina Vella, spuse:

— *Bineînțeles* că există o legătură între noi. Suntem frați vitregi. Și voi toți știți asta, așa că ați face mai bine să nu vă mai prefaceți și să discutați pe față totul, în loc să bârfiți pe la colțuri, cum faceți de nouăzeci și cinci de ani.

Bătrânii jucători de *scopa*, simțindu-se foarte moderni, îngăimară ceva despre necesitatea unor teste ADN și a unor analize de sânge înainte de a formula vreo apreciere în această privință.

— Am făcut toate astea! strigă Maria-Grazia, enervându-se de-a binelea. Am făcut amândoi testul ADN acum trei ani! S-a lămurit problema. Robert știe. Ce-ar fi acum să ne lăsați în pace, ce ziceți?!

— Mda, mormăi Valeria, lansând nu prea convinsă și provocarea finală: Ce-ai căutat acolo în seara asta?

— M-am dus la vilă fiindcă *il conte* e pe moarte, explică Maria-Grazia. Și nici o persoană de pe insula asta nenorocită nu s-a gândit să-i facă o vizită!

Maria-Grazia știa că se lăsase pradă nervilor, că fusese prea crudă – căci, de fapt, ea îndrăgea insula la fel de mult ca oricare dintre ei. Dar Robert o prinse delicat de mână. Și adevărul rămânea neschimbat, Andrea d'Isantu era pe moarte. La optzeci și opt de ani – exact aceeași vârstă ca fantoma unchiului Tullio, al cărui portret la tinerețe atârna încă pe scările Casei de la Marginea Noptii, a cărui prezență bântuia încă pe potecile caprelor –, Andrea fusese diagnosticat cu un cancer rebel la ficat, iar acum boala ajunsese să-l macine aproape complet. Era atât de bolnav, încât nici nu putuse să participe la sărbătoarea lor.

Acum văduvele insulei murmurau pline de compasiune, gândindu-se la omul muribund din vila de la marginea orașului, nevizitat de nimeni, nejelit de nimeni. Muzica se oprise și nimeni nu mai știa ce să facă sau să spună. Până și Valeria se potolise un pic, spășită.

— Trebuie să mergem să-l vedem, Mariuzza, spuse Concetta în cele din urmă. Trebuie să-i ducem daruri, cum obișnuiam să facem pentru tatăl lui, răposatul conte. Cum am putut neglija această parte a festivităților?

— Este foarte bolnav, zise Maria-Grazia. Preotul și doctorița de pe continent sunt acolo cu el... E prea târziu acum... Nu ne vor primi pe toți.

— Noi se cuvine să mergem oricum, decretă Concetta. Așa e frumos să facem.

*

În lumina trandafiriu-gălbuie a camerei cu îngerași pe tavan, Andrea d'Isantu zăcea în același pat în care se născuse. Un rozariu era înfășurat pe mâna lui dreaptă. Părintele Marco stropea cu apă sfințită. Lângă el, doctorița se pregătea să plece, desfăcându-și de la gât bucla stetoscopului, cu același aer istovit și abătut pe care Maria-Grazia și-l amintea de la tatăl ei când acesta se întorcea de la vreun pacient seara târziu, știind că nu mai era nimic de făcut. În camera aceasta intrară locuitorii insulei, neanunțați, iar apa de ploaie picura din hainele lor pe podea.

— *Signor il conte*, strigă văduva Valeria. Am venit aici să-ți aducem darurile noastre de sărbătoare. Am aflat adevărul acum. Am aflat adevărul despre ce ai făcut dumneata pentru noi.

Teribil de bătrân, ca o broască țestoasă, Andrea d'Isantu făcu efortul de a se sălta de pe perne, cu gâtul parcă susținut de sârme încordate. Îi cercetă din priviri pe localnicii din fața lui. Pe urmă căzu înapoi cu capul pe pernă și închise pleoapele subțiri ca foița de hârtie. Brusc, cineva veni în față cu o tavă de vinete coapte, punând-o în poala lui. Altcineva înaintă cu o găină

într-o cutie de carton, pe care o împinse în brațele doctoriței. Concetta îi oferă o felie imensă de ton, învelită în folie de plastic. Iar apoi un val de localnici, purtând daruri, se apropiară de bătrân, ultimul conte din Castellamare.

Bătrânul ridică din nou capul, pentru scurt timp, și, pe rând, strânse mâna fiecărui locuitor al insulei.

Și așa se întâmplă că portăreii, care stăteau la pândă peste mare, și care se întoarseră în cele din urmă, nu mai găsiră în grandioasa vilă a lui Andrea d'Isantu nici o piesă de mobilier pe care să o conștie, nici un tablou vechi sau sfeșnic de argint, nici o lacrimă de cristal care să fi rămas atârnată de firele retezate ale candelabrelor – fiindcă toate lucrurile fuseseră vândute, totul dispăruse investit în motoare de barcă și țigle de acoperiș, bărci de pescuit și case străvechi. Vila de la capătul aleii cu palmieri urma să fie vândută unor dezvoltatori imobiliari, iar banca, terenul de vânătoare și casele goale aveau să fie făcute în bucăți și trecute în mâinile altora. Însă vestigiile marii averi a contelui fuseseră înghițite de pământul care le făurise, redată urmașilor asupra cărora tatăl lui stăpânise cândva, și nimic nu mai rămânea din ele acum.

*

Maria-Grazia și Robert porniră braț la braț spre casă, pe cărări lăturalnice și prin *vaneddi*. Ploaia se oprise în cele din urmă. O procesiune de lumini urca pe drumul care venea din port. Vizitatorii de pe continent. Enzo ajunsese înaintea lor.

— Repede... pregătiți-vă! strigă el din spate tejghelei. Vor fi cele mai mari festivități de Sant'Agata pe care le-am văzut vreodată!

Dar Maria-Grazia, lăsându-se jos pe marginea verandei, rămase mult timp așezată de mână cu soțul ei. Robert o prinse de încheietură, strângând-o duos, așa cum făcuse odinioară când el era un tânăr soldat și ea o fetișcană scăpată de protezele de la picioare, amândoi în umbra războiului.

— Întotdeauna te-am iubit numai pe tine, spuse ea.

— *Lo so, cara*, răspunse Robert.

*

Între timp, Lena, muncind cu frenezie, pregătise barul. Ștersese apa de ploaie de pe pardoseală, stivuisse sticlele de arancello. Aranjase mesele și scaunele. Lustruisse condensul de pe oglinzi, care sclipeau toate. Iar acum puneă, una câte una, chifteluțele de orez în grăsimea încinsă, ca să le facă crocante și rumenite. Pe tatăl și pe unchiul ei îi dirija ca pe niște școlari, spre marele amuzament al Concettei, care, după ce se întorsese de la *il conte*, își făcuse de lucru așezând scaunele pe verandă, ca să nu stea în drum.

În *piazza*, încet de parcă erau în pelerinaj, veneau vizitatorii. Se cufundau în noaptea care vibra acum din nou în acordurile muzicii de *organetto*, lăsându-se împresurați de întunericul cald. Vedeau ceea ce văzuse și

Amedeo cu un veac în urmă: un loc mic, închis în sine însuși, parfumat cu miros de busuioc ud, dincolo de marginea întunecată a lumii. Și miracole, de asemenea: o sfântă luminată cu o mie de lumânări, o casă fermecată străjuind marginea orașului. Pe chipurile lor, Lena desluși uimirea pe care o simțise probabil și el, bătrânul doctor, descoperind la capătul lungii lui călătorii o insulă ca aceasta.

Vizitatorii treceau pragul barului. Lena se ocupa de mese. Servea cafea, ciocolată, limoncello, arancello, *limetacello*, *limonata* pe care bunica ei o învățase cum s-o prepare – neîndulcită cu miere, ca în timpul războiului. Servea câni cu cappuccino, ceea ce nu se mai întâmplase niciodată după ora unsprezece dimineța în Casa de la Marginea Noptii. Servi, deși continua să fie un pic răcoare afară, atât de multă înghețată, încât Sergio și Giuseppino trebuiră să se apuce să amestece o nouă șarjă, la repezeală, în odaia din dos a barului. Servi chifteluțe de orez și prăjituri, pe care vizitatorii le înfulecau din hârtie cerată, cu aceeași lăcomie ca micuța Concetta pe timpuri.

— Dar de ce atâta lume? se minună Bepe. Și nici măcar turiști – nu toți, oricum –, fiindcă unii dintre ei sunt oameni obișnuiți de pe continent.

— Așa a fost după război, murmură Agata-pescărița. E suficient să se profileze vreo nenorocire în lume, că oamenii reîncep imediat să se intereseze de miracole.

Într-adevăr, vizitatorii din acest an erau diferiți: mai modest îmbrăcați, mai comuni. Și totuși mâncau, mâncau mult. Doar din bacșișuri, pe care Lena le strângea în vechea cutie cu rozarii și lumânări de ceară, constată că scosese aproape suma pe care o datorau băncii în luna aceea.

— Ce mult mi-aș fi dorit să-i fi servit pe gratis, spuse Maria- Grazia, un pic întristată, ținându-l de mână pe Robert. Așa făceam pe timpuri, când un om necăjit venea la ușa noastră.

— De ce *signor il conte* nu ți-a dat și ție bani? întrebă Robert. M-am tot întrebat asta de luni de zile. Fiindcă i-a ajutat aproape pe toți.

— Știa, cred, că ne vom descurca și fără ajutorul lui, spuse Maria-Grazia. În fond, barul a funcționat prin forțe proprii întotdeauna.

Lena apărură la marginea verandei. Punând jos tava cu băuturi, se apropie de bunica și de bunicul ei.

— Îmi pare rău că am dat crezare bârfelor despre tine și *il conte* d'Isantu. Și voiam să-ți mai spun ceva. Bunicul știe deja. Vreau să rămân aici și să mă ocup de bar.

Fata ar fi putut să fie medic, ca străbunicul ei. Și totuși, în imensa frenezie a sărbătorii sfintei, a renunța astfel nu i se mai părea Mariei-Grazia o pierdere, cum ar fi fost în marile orașe. Cum ar fi putut Lena să nu se întoarcă aici, ca o corabie naufragiată, ca *Preasfânta Fecioară Maria*, atrasă parcă de o invizibilă busolă spre țărmurile acestei insule?! Ceva se lămurise, se modificase în sufletul nepoatei ei. Cât de straniu era că pe insula aceasta, unde oricine știa înaintea ta ce aveai de făcut, unde văduvele te copleșeau cu rugăciuni, iar bătrânii jucători de *scopa* te muștrău și pescarii vârstnici te știau pe nume dinainte chiar să te fi născut, o persoană putea totuși să fie

la fel de profundă ca marea, la fel de misterioasă ca întunericul din afara celor patru pereți ai barului. Înțelese acum că Lena avea să revină în locul acesta toată viața ei. La fel ca Amedeo, la fel ca Pina învățătoarea și la fel ca Maria-Grazia însăși – ei toți, vii și morți. Lena se va întoarce mereu ca să pășească pe aceleași poteci abrupte pe care pășise străbunicul ei, Amedeo, cu geanta de medic într-o mână și cu mintea plină de povești, suflet de pripas pe insulă, întemeietor și deschizător de drumuri, vindecător de boli, tenace proteguitor al acestui loc.

Dintr-odată, cu o străluminare cenușie, noaptea deveni crepusculară. Și atunci, de la fiecare fereastră, o imensă inflorescență umplu văzduhul. În ploaie, localnicii azvârleau pumni de petale de bougainvillea și leandru alb, luleaua-turcului și floarea-amorului. Flavio Esposito, care stătea tremurând la marginea pieței, păși în cele din urmă în ploaia de flori. Aerul era impregnat de ele, reflectoarele păreau adumbrite sub perdeaua de petale. Dansatorii se împiedicau, orbiți, zăpăciți. Acordurile muzicii de *organetto* pătrundeau în tot adâncul acestei atmosfere. În zgomotul înnebunitor, cei doi copii mai mici ai familiei Dacosta aruncau pocnitori. Iar prin prospețimea zorilor, fantoma lui Pierino și spiritul contelui își luară zborul împreună, verzi, translucizi, în căutare de alte țărături. Sfânta de piatră se văzu ridicată încet în aer, purtată pe umerii pescarilor – până când, în cele din urmă, se opriră drepti și triumfători, șiroind de apă, iar Sant'Agata se mai legănă încă o dată prin Castellamare, ținând sus, în mâna dreaptă, toate miracolele.

Mulțumiri

Casa de la Marginea Noptii nu ar fi ajuns să existe fără munca a trei mari culegători de povești populare italiene și siciliene: Giuseppe Pitrè, Laura Gonzenbach și Italo Calvino. Pitrè, doctorul culegător de folclor a cărui viață a stat la baza personajului Amedeo Esposito, a salvat din negura uitării sute de povești populare siciliene, iar cartea *The Collected Sicilian Folk and Fairy Tales of Giuseppe Pitrè*, tradusă în engleză de Jack Zipes și Joseph Russo, a fost prima mea sursă de inspirație. Cartea Laurei Gonzenbach, *Beautiful Angiola: The Great Treasury of Sicilian Folk and Fairy Tales* (de asemenea tradusă în engleză de Jack Zipes) a fost un alt izvor important. Versiunea mea a „Celor doi frați” este o adaptare a textului repovestit de Andrew Lang după varianta poveștii, așa cum este ea întâlnită la Gonzenbach. Din volumul de *Basme italiene* al lui Italo Calvino, am aflat multe dintre frumoasele și impresionantele povești de pe cuprinsul Italiei, care și-au găsit un loc în caietul roșu al lui Amedeo. Povestea pe care eu am intitulat-o „Corabia sfărâmată” este inspirată din versiunea lui Calvino a „Corabiei cu trei punți”, iar povestea pe care am numit-o „Citadela morților” este o adaptare a versiunii lui Calvino despre „Palatul omului mort”. Fragmentul din „Omul înveșmântat în alge”, din deschiderea Părții a doua, este luat din *Basmele italiene* ale lui Calvino, în traducerea din 1980 semnată de George Martin. Însă povestea despre blestemul plânsului îmi aparține.

Pentru neprețuitul ajutor primit în munca de documentare privind copilăria lui Amedeo, recunoștința mea se îndreaptă către *dottoressa* Lucia Ricciardi și membrii arhivei și bibliotecii de la Istituto degli Innocenti, din Florența, rămânând totodată tributară cărții *Figli d'Italia: Gli Innocenti e la Nascita di un Progetto Nazionale per l'Infanzia*. În *Casa de la Marginea Noptii*, am prezentat o versiune romanțată a acelei nobile și progresiste instituții, căminul de copii abandonați din Florența, iar orice erori îmi aparțin.

Cercetările mele privind viața oamenilor în timpul regimului fascist au beneficiat enorm de pe urma cărții lui R.J.B. Bosworth, *Mussolini's Italy*, dar și a relatării personale a lui Fausto Nitti despre evadarea dintr-o insulă-închisoare, „Prizonierii lui Mussolini”. Țin să amintesc, cu recunoștință, relatarea vie și plină de informații despre Operațiunea Husky, datorată lui Rick Atkinson în *The Day of Battle: The War in Sicily and Italy, 1943-1944*; de asemenea, descrierea plină de sensibilitate a suferinței dezertorilor din Al Doilea Război Mondial, realizată de Charles Glass în *Deserter: The Last Untold Story of the Second World War*. În sfârșit, m-am inspirat din doi mari cronicari ai Siciliei postbelice, Danilo Dolci și cartea sa *Inchiesta a Palermo*, tradusă în engleză cu titlul *Poverty in Sicily*, precum și *Le Parole sono pietre* de Carlo Levi.

Fără imensul sprijin personal oferit de câțiva oameni, *Casa de la Marginea Noptii* nu ar fi fost scrisă niciodată. În primul rând, aș vrea să îi mulțumesc agentului meu literar, Simon Trewin, cel mai mare susținător al cărții, care,

ca întotdeauna, s-a implicat în acest proiect chiar de la prima pagină. În al doilea rând, îi mulțumesc agentului meu literar din SUA, Suzanne Gluck, care a arătat devotament și o incredibilă pasiune pentru *Casa de la Marginea Noptii*. De asemenea, Tracy Fisher, extraordinar agent literar internațional, și Matilda Forbes-Watson, pentru sprijinul ei neprețuit și nespus de apreciat în fiecare etapă de creație. Editorii mei, Jocasta Hamilton și Kate Medina, au vegheat asupra mea și asupra cărții, cu o infinită grijă și înțelepciune; faptul că, de la bun început, *Casa de la Marginea Noptii* a încăput pe mâinile lor a fost un mare noroc pentru mine. Aș vrea să mulțumesc, de asemenea, lui Derrill Hagood, pentru sprijinul și îndrumările ei în timpul procesului de editare, precum și lui Robin Duchnowski pentru importante idei pe care mi le-a oferit. Echipele de la Hutchinson și Random House, precum și editorii mei din lumea întreagă au fost un sprijin neprețuit; le sunt deosebit de recunoscătoare pentru faptul că au crezut în *Casa de la Marginea Noptii* și în importanța de a spune această poveste despre criza financiară, un oraș mic și istoria europeană.

Mulți prieteni și membri ai familiei m-au încurajat pe durata lungului proces de scriere a *Casei de la Marginea Noptii*, iar eu le sunt extrem de recunoscătoare pentru imensa lor dragoste și susținere. În mod special, aș vrea să le mulțumesc mamei mele, Jane Wheare, surorii mele și tatălui meu, Michael Banner, precum și lui Sally-Ann Gannon, Marta Ruth, Roberto Galloni, Michela Joppolo, Alessandro Galloni, marea mea familie deopotrivă engleză și italiană, precum și prietenilor care mi-au oferit sprijin și ajutor în nenumărate moduri.

În sfârșit, și cel mai important, doresc să îi mulțumesc soțului meu, Daniele Galloni, căruia îi este dedicată această carte. Sprijinul său a fost atât de statornic și încrederea lui în mine atât de lipsită de rezerve, încât consider că această carte este în egală măsură atât a lui, cât și a mea.

Table of Contents

[CASA DE LA MARGINEA NOPTII](#)

[I. Culegătorul de povești \(1914-1921\)](#)

[II. Maria-Grazia și omul-din-mare \(1922-1943\)](#)

[III. Citadela morților \(1944-1953\)](#)

[IV. Cei doi frați \(1954-1989\)](#)

[V. Corabia sfărâmată \(1990-2009\)](#)

[Mulțumiri](#)

